

JOANNIS PETRI FRANK

AUGUSTISSIMI IMPERATORIS ET TOTIUS RUSSIAE AUTHO-
CRATORIS CONSIL. STATUS ACTUALIS, ET MEDICI, PRAESIDIJ
INSTRUCT. PUBL. GENERALIS MEMBRI, ACADEMIAE MEDICO-
CHIRURGICAE PETROPOLIT. RECTORIS, ET CLINICES PROF. P. O.
ACAD. GOETTING. MANTUAN. MCGUNTIN. SOCIET. MEDIC. PA-
RISIENS. VENETOR. BELVET. PATRIOT. MEDIOLAN. PHYSICO-
MED. MOSQUENSIS, AC AGRICULT. BRIXIENS. ACAD. ET
COLLEG. REG. MADRITENSIS SODALIS

DE

CURANDIS HOMINUM MORBIS

EPI TOM E,

PRAELECTIONIBUS ACADEMICIS

DICATA.

LIBER QUINTUS

DE PROFUVIIS

PARS II.

52 JUL 2804

9876
INST. MED. FARM.

Libreria Centrala

Inv.

84.859

VIENNAE AUSTRIAE, 1807.

SUMTIBUS ALOYSII DOLL, BIBLIOPOLAE,
IN FORO S. STEPHANI.

L e c t o r i b u s .

Profecto & adulto jam operi denuo præfari, tum spatii eidem interpositi, tum temporum conditio jubet. Ac primo quidem cum *Bacone Verulamio* dicamus: „Non ullam aut vim, aut infidias hominum judiciis fecimus aut paramus; verum eos ad res ipsas, & rerum fœdera adducimus; ut ipsi videant, quid habeant, quid arguant, quid addant, atque in commune conferant. Nos autem, si qua in re vel male credidimus, vel obdormivimus, & minus attendimus, vel defecimus in via, & inquisitionem abruptimus; nihilominus iis modis, res nudas & apertas exhibemus, ut errores nostri, antequam scientiæ massam altius inficiant, notari & separari possint; atque etiam ut facilis, & expedita sit laborum nostrorum continuatio. Atque hoc modo, inter empiricam & rationalem facultatem (quarum morosa & inauspicata divortia & repudia, omnia in humana familia turba-

„vére) conjugium verum & legitimum, in
„perpetuum nos firmasse existimamus.” *)

Si quis porro vitæ nostræ anteaetæ, & officiorum, in diversis Europæ regionibus nobis impositorum, rationes partim jam alibi **) expositas, æquo animo perpende- rit: condonabit is certe, mentem tot aliis laboribus distractam, oppressam, ab opere incepto hucusque deflexisse. Fieri vero aliter haud potuit, quin a tempore, quo prima istius volumina in lucem prodierunt, fata res medica experta sit varia: & quin meliora passim in ea innotuerint: quorum partem nos ipsi, saltem aliquam, habuimus, discipulis, --- quin unquam nostra nobis vindicare contenderimus, commissam: ut igitur horatianum illud præceptum, quo nonnum opus premi in annum jubetur, in re quavis alia, quam poetica, ad ipsius gloriam Scriptoris, minus, quam ad scientiæ, quam alios perfectio- rem ille docuit, promptius incrementum conferre dicendum sit. Quam nos quon- dam opinionem de novo medicinae systemate, inter ultimum, ac præfens hujus operis volumen, per omnem fere

Eu-

*) In Biographia propria.

**) De Statu Scientiar. Præfatio.

Europam expanso, exposuimus, *) eam ultro profitentes, cur nominum a recentioribus civitate donatorum usum hic fecerimus, dicendum nihil habemus. Aptiora illa sunt pristinis; sed quod primas & incognitas eheu multorum morborum causas haud satis attingant, certe non aptissima. Pathologicae sic dictae humoralis, --- minus quidem ac nostrae aetatis plerique alii, sed magis adhuc quam justum fuisset, quondam adhæsimus. Etsi vero illam penitus ex medicina excludendam esse nec nunc quidem arbitremur; plures tamen de multiplici humorum acrimonia hypotheses, utpote non satis firmas hoc in libro evitandas esse censuimus. Sic etiam, cum febrium divisionem æquo simpliciorem nos quondam dedisse eximii quidam Viri edixerint; tantum abest ut in eo quidem argumento nos peccasse judicemus: ut illas, saltem continuas primarias, quotquot existunt, ad genera modo duo, sic ut intermittentes quoque, reduci posse existimemus.

Auditorum quondam nostrorum aliqui, suspensi diu hujus laboris continuationem in semetipsos suscipere voluerunt. Quo
ju-

*) In præfatione ad Josephi Frank, rat. Instit. clinici Ticinensis.

jure, & quo demum successu id præstiterint, alii dijudicent. Jam octo fere per lustra in amplo artis medicæ exercitio diversos inter populos constituti, de hoc tamen argumento tam arduo --- quod juventuti res facilis videtur, nos ipsi magis magisque scribere veremur. Quod interim inchoavimus, hoc, quidquid in eo sit, modo vires & officiorum ratio id præstare concedant, nos ipsi terminabimus, opus.

Cæterum, si quem hoc in libro scriptio- nis inæqualitas & incompta dicendi ratio offendat: is, partem illius fere mediam, undecim retro ab annis in Italia, --- alteram in Germania, --- ultimam vero, Russiae, favente bonis literis, in Imperio, filo sermonis frequenter intercepto, compositam fuisse intelligat.

Dabam Petroburgi, mense Novembris
A. 1805.

ORDO III.

PROFLUVIA CRUENTA.

DE MORBIS VASORUM SANGUINEORUM, ET DE PROFLUVIIS CRUENTIS IN GENERE.

Profluviorum naturam & causas generales contemplati jam sumus, nec esset, cur ea, quæ fluxus cruentos, quos nunc speciatim considerandos adgredimur, concernunt, universali dictione complecti vellemus; sed tanta est purpurei humoris ex ingestis in animaleam jam protinus naturam conversi præ aliis nobilitas, ac tantæ ex notabili & repentina ejusdem jactura hominem ærumnæ expectant: ut altera hujus maximi in re medica argumenti hic facta commemoratio, tum illorum, quæ de serosis mucolisque profluviis jam diximus (Lib. V. P. I.) intelligentiam promovere, — tum rerum, quas dicendas assumimus, & quas proximo, de Retentionibus, Libro referemus, clariorem in omnibus suppeditare imaginem debeat. -

Sanguis.

Hoc scilicet vitali ac perenni ex fonte, singuli, exceptis lymphaticorum ostiis, rivuli animales ubertim hauriunt — ad hunc, omnes, nec absorben-

tium genere excepto, ut communem in alveum, festinant, ac advehi liquoris in ipsum cruorem conversionem sollicitant. Hic cruor est, qui, omnes inter animalis humores, fibras cordis motrices potentius extimulat, contractionem hujus visceris, quovis novo sub impulsu, novas, ac factæ impulsui æquales, impetrat; & solo vasorum sui luminis imperio plerumque contentus, massæ liquidorum totius per vasa minora circulum vel maxime secundat, vasorum libertatem, dimensiones, reciproca commercia, & quæ ab istis potissime pendent, secretiones, excretiones sustentat. Nec tamen hujus miri indoles fluidi vel a longe quidem perspicitur. Pluribus, ac variis, quos deinde parturit, liquoribus prægnans, modo unam, ac fere similem ubique undam constituit; nec tam diversam, quam creditur, in diversis calidæ naturæ animalibus (ut transfusionis non infelix in multis eventus docuit) indolem manifestat. Sed quæcunque per ollia præcipitet, commistos sibi tenuioris naturæ humores simul secum rapit, ab istis, subtiliore vasorum systemate detentis, per canalium angustiam aversum, non ipsum in fugam abripitur, suis tamen principiis orbatur, flumen rubicundum. Cum vero mucoli, lymphatici, — vel subtractis tenuioribus, vel pigrius propulsi, humores facile spissescant; sanguis, — vel suis ex alveis, sat multus effluerit, — vel propriis serosi humores ex vasculis aufugerint, vel, cordis, arteriarum culpa debiliorum, lentius ille decurrat, — nisi quies, coagulo amica, accesserit, tenuitatem, plerumque majorem ostendit, ac indolem vix non aquosam, in sua quasi principia dissiliens, resolutus ac pallidus, assumit.

Quo major est partis in sanguine rubræ ad serum proportio: eo majori cruor securitate suis in canalibus apud lanos coercetur; sed eo potius, perfractio istorum repagulo, mox primus præcipitat: dum interim animalis pars liquidi tenuior peculiari systemate servata, ac magis a loco cruo-

rem fundente remota, flumine tardiore advehitur, ac fugam lentiolem molitur.

Aucta partis aquosæ, vel per liquida ingesta, resorpta, vel per rubræ jacturam, in sanguine quantitas: ad morbosam cruoris tenuitatem, hæc celeriter perduceret; sed inconstans, ac prona, vaporis, sudoris, urinæ sub specie, in fugam illius est indoles; ac ipso hoc menstruo natura ad eliminandas per renes & cutem inutiles, vel & noxias materias utitur.

Pars interim illius, per gluten animale, seu lymphaticum, mucosum, nutriensque principium, cum parte sanguinis rubra ligatur: quod ipsum principium, dum ob longiorem cibi nutrientis penuriam, vel ob causas morbosas, quantitate, qualitate, a lege sanitatis aberrat: robur fibrarum frangitur, ac languis tenuior, sub aucto corporis, partium, per causas quascumque, motu, per vias non suas, morbosas, facilius aufugit. Magnam hoc sanguinis principium, secretionis morbosæ vitio, vel sola stagnatione, mutatum, profluviorum multorum, infarctuum, polyporum, ac pseudomembrauarum partem agnoscit.

Sed vel ipsa cruoris moles universi, sub statu salutis (casu interim sat raro, & vix sub alia, quam instantis in systemate vasorum debilitatis ex stimuli superabundantia oriundæ, conditione,) præter modum augetur: plethoram dixerunt. Sub certo nempe corporis, quod alibi jam diximus, sed quod hic ulterius monuisse juvabit, ab hominibus æquali, ad adspæctum, sanitate instructis, non aliter, quam ipsis a plantis, eodem solo vegetantibus, vel ex paucò alimento, pars nutriens ab istis, facilius, copiosius, quam ex multo, ab aliis extrahitur. Sunt quorum corpora sicciora, firmitiora, abundantiore sub victu, perpetuo macilentia incedant, ac fluidum fere omne, non in tela cellulosa, ut alii, crassiore sub habitu, sed in vasis, plerumque amplioribus, circumferant. In aliis, sub motu corporis licet exiguo, ac sub paucò vi-

rium dispendio, ventriculus, per longum satis tempus, & cibos uberius expetere, & ingestos celeriter lubigere, — hinc nutrientis copiam materiæ, quotidiana consumitione longe superiorem, vasorum systemati cedenti transmittere observatur, ac nascitur, ad istud, plenitudo, cui expeditius movendæ, dirigendæ, sub corporis imprimis accedente exercitio, cor vires non habet, aut si habeat, ob vasorum repletionem oppressas, suffocatas, exercere non potest. Alii, sub victu consueto lautiore, sanissimi, sed parte corporis conspicua mutilati, majorem robustio ventriculo, quam tot ramis orbatum systema vasorum tam facile suscipiat moveatque, nutrientis materiæ copiam elaborant, ac in circulum assumunt.

Vasa.

Hæc igitur culpa fluidorum in quibusdam contingunt. At, vix longiorem per moram, hanc solida violentiam patiuntur; sed stimulo cordi continuo oblato, extensum præter morem vasorum systema vel potentius in commissum sibi cruorem invehitur, ac, leviori ex causa superaddita, inflammatoriam mox febrem accendit; vel, inducta corporis & ipsius ventriculi inertia, ciborum desiderium, lubricatio languescunt, & nutrientis in sanguinem materiæ affluxus imminuitur, suspenditur, plenitudo corrigitur; vel tenuiorum resorptio humorum præpeditur, ac tumor aquosus, subcutaneus, anasarca, aut & hydrops plethoricus succedit; vel ad partes spongiosas, laxiores, sanguinei infarctus, vasorumque dilatatio morbosa, & viscerum compressio, sub variis symptomatibus sequuntur; vel demum ipse sanguis per vias non proprias, morbosas, prorumpit, & cruentum inducitur profluvium.

Sed frequentius solo vasorum ex vitio, fluidorum in illis copia præter modum, nunc in toto eorundem systemate, nunc ad partem modo unam, vel alteram, augetur.

Obscura parumque exulta est, sed certe ab illa hæmorrhagarum sejungi non debet morborum, quibus cor æque ac vasa subjæta sunt, doctrina; atque dum mota non ita pridem de cordis nervis dubitatio, inlignem apud Ticinenses in rebus anatomicis virum (*Scarpa*), ut has partis nobilissimæ potentias vindicaret, excitavit; nervorum, qui arterias venasque circumdant, comitantur ac subeunt, — si paucos, eosque notabiles magis ramos, vel illos, qui celebris Gættingensis anatomici (*Wrisberg*) industriæ debetur, excipiamus, adhuc languet historia. Scilicet quo tempore a scholis præcipuæ morborum origines, fluidorum magis culpæ adscribi, quam a solidis derivari solebant, oportuit minorem vasorum, a fluidi contenti conditione in totum, ut putabant, pendentium dignitatem videri; ac licet variorum, quibus vasa subjæta sunt, vitiorum cognitio Antiquis tribuenda sit; vix tamen alia, quam quæ vasa patiuntur, — non quæ ipsi canales sanguinei inducunt, Veteribus perspecta fuerunt.

Irritabilitas

Ipsa certe fibrarum, arterias, non minimas, ambientium compages, quasi unicum, ac licet pergracilem, — protensum tamen ex corde, ac sua longitudine vires suppletentem, tubum musculosum, vel quasi cor unicum ac ramosum, per partes animalis fere omnes extensum, constituit. Quodsi clarorum tentamina virorum has fibras, carnosas haud esse, aut, ut tales, quocunque sub stimulo surdas mansisse docuerint; sunt quoque alii, quibus non semel experimentum feliciter successerit, ac arteria, vel vivo in cane dissecta, mox adeo, ut sanguinem, licet non tenuis diametri, effundere cessaret, se contraxerit; vel sub ferri attacku, mox satis manifeste responderit; & oportet, potentias valorum vitales, non majoris adeo, — quam sibi magis adversi ad leges stimuli, sub certis modo rerum positionibus, moveri. Ipsa saltem, quæ fibras musculares habere nescimus,

mus, — irritabilitatem conspicuam tamen produnt, ac aperta, stimolata, se contrahunt, vasa lymphatica; nec sanguis, si modo elasticos, non vitali & contractili principio instructos canales arteriæ offerrent, — celeritate, qua corde expulsus est, post tot obstacula superata, vix non eadem, aut saltem haud longe minori, rediret. Sæpe dicrotus, ut vocant, interdum inæqualis, frequentior in una, — sanus ac lentior in altera arteria, — qui, dissimilis, uno a corde pendere non potest, est pulsus. Sub partis inflammatione locali, licet febre quis careat, ac totius systematis arteriæ, de aucto cordis impetu testimonium haud edant, vibratio vasorum in parte affecta, sana est major. Similia vel solo sub capitis dolore, sub febre asthenica, nervosa, quæ cum humili cordis impulsu incedit, ad arterias carotides, temporales, quin ipsas jugulares ad venas, — vel ad ipsam in abdomine aortam, celiacamque arteriam, sub spasmis, — ut aneurysma non raro hic loci mentiuntur, contingunt. Post prægressam in ventriculi, intestinorum incendio, summam arteriæ radialis, in filum contractæ, duritiem, exorta his in visceribus lethali gangræna, — sæpe plena fit, & ampla, & mollis, — ipse in dicum inani haud raro fallens, arteria. In apoplecticis plerisque, arterias, sub cordis motu lentiore, majores, ac sanguinis impulsui plus æquo cedentes, — in membro a paralyti correpto, præter maciem, calorem minorem, pulsum magis languidum, quam sana in parte, per sæpe reperimus. In febribus nervosis, seu asthenicis, sub extremo ægrorum languore, arteriæ sæpe falsam plenitudinem, — ac, ut frequenter observavimus, sanguinem ad latera vasorum molliter diffluentem, manifestant. In moribundis adeo hominibus, arteriæ non raro turgescunt, ac fibrarum contractili principio jam vix non omni carentes, sanguinem a corde susceptum, quasi insciæ, majori unda transire sinunt. Si, per longos aliquando tractus, ossæam ad indolem, in

in senibus maxime, arteriæ accedant, nec tamen circuli humorum hos illico beneficio priverent: — id, quod propria illarum contractio, sanguinis ad motum nil faciat, necdum demonstrat; & cordis ipsius fibras in osseam ex parte substantiam mutatas, quin sanguinis circulus cessaret, non minus exempla loquuntur. Gaugrænas ex ossea æque, quam ex nimis dilatata arteria, secutas esse, — & majorem sanguinis partem in arteriarum magnarum, in osseam substantiam conversarum, concavitatibus stagnasse legimus.

Est igitur suum arteriis, — vel a carne musculari hoc pendeat, vel a fibra cellulari, non omni vitali potentia privata, derivandum sit, contractile, — vel ex solis morborum effectibus jam satis elucens, — principium.

Sensibilitas.

Sed vel una sit ac eadem, vel diversa ab isto nervorum potestas; non minor est pulpæ sentientis in vasa auctoritas. Pauci quidem, & modo exiles plerumque nervorum trunci arterias venasque majores, — nisi forsitan difficilis cruoris per easdem decursus sit, carotidum, vertebrarum exemplo, comitantur; sed copiosi mox furculi illarum ramulos ductusque excretorios, hederæ in modum, circumdant, ac plenos elegantiae plexus nervosos super illis componunt. Quamvis interim vasa his a filis nervosis, tenaci plerumque membrana firmatis, mechanice constringi, vix admittere queamus; non tamen ob id solum, quod cerebro, medulla spinali, irritatis, destructis, sedato convulsivorum impetu, nulla in motu vasorum mutatio lubintrare dicatur, inanem hic loci, tam sollicitam, nervorum divisionem esse putamus; & instituta cum animalibus, sub diris cruciatibus ac terrore, qui stimuli levioris actionem tam facile suffocant ac delent, experimenta, non exiguam observatoribus errandi occasionem dedisse videntur. Nec ex eo, quod in membro paralyti correpto, cum vel sensus, vel motus in hoc
om-

omnis ablatuſ eſt, arteriarum nihilominuſ pulſatio haud raro continuat: nulla erit nervorum in iſtis, qui aliam magiſque remotam originem agnoſcunt, auctoritas. Frequenter certe brachii, a paralyſi correpti, arteriam, alteriuſ brachii illa, longe debiliorem obſervavimus; & exempla ſunt, ubi pulſuſ in parte paralytica non modo debiliores, quam in ſana, ſed & ſimul lentiores fuerunt. Quæ ſub animi pathemate fortiore, ad hominiſ vultum ſubitanæ mutationeſ, — quæ univerſo in corpore phænomena compareant, — quam celeriter ille nunc ſanguine ſuffundi, nunc eodem ad extremum pallorem privari, — quàm valide cordiſ & univerſi ſyſtematiſ vaſorum motuſ nunc erigi, nunc dejici, ac vix non ſuſpendi videantur, in vulguſ ſunt nota. Quæ tot nerviſ vincuntur, modo tenui epidermide contecta, vaſa labiorum, quam ſide hæc medicum in morbiſ non paucis periculi admoneant, nulluſ ignorat. Potiſſima in ſanguiniſ cohibendo profluviuſ remedia, vix ad vaſa pertinent; ſed ſolo nervorum ventriculi actuſ efficaciam exierunt. Aſperſa ex improvifo humeriſ, ſub narium hæmorrhagia, frigida, in multuſ hanc illico ſuſpendit; & admota genitalibuſ externiſ contuſa glaciſ, ruentem ex utero cruorem, inodo, ex inducta debilitate haud ſatiſ eruendo, non raro coërcet. Non vana eſt apud creduloſ, amuletorum, quæ collo, vel carpo, vulguſ appendit, — aut verborum magicorum, quæ riſum prudentibuſ movent, in ſanguinem e vaſiſ fugientem potentia; nec fabulam ſapit Veterum de veneno ſerpentiſ (hæmorrhouiſ), cruorem undique ex vaſiſ provocante, traditio. Quam facile periodicam profluvia cruenta, — nec illiſ, quæ violentia externa induxit, ubique exceptiſ, indolem aſſumant, — quanta cum rerum conſtançia in ſæmiſ vel ſanguine pauciore dotatiſ, vaſa uteri, vel alia, per dieſ ſat fixoſ, ſub lumborum, pelviſ, uberumque tenſione, dolore, repleantur, — poſt iſtoſ, — etiam cum cruoriſ excretum nil fuerit, mox placide conſidant,

fidant, — febres ipsas, quæ typum intermittentis assumunt, hinc inde sub specie profluviî cruenti absolvi, Vos certe non latet; — quæ singula, & alia, nisi eorum, qui vasis implicantur, nervorum actioni maxime tribuenda sint; alteri, quod melius rem explicat, principio tribuere nescimus. Quodsi hæc ita constituta sint: oportet sane morbos, quos irritabilitatis, sensibilitatis (vel si in unam has res qualitatem contrahere, ac incitabilitatem adpellare magis placuerit) sano a transte declinatio aliis in partibus inducit, vasorum quoque systemati, nunc omni, nunc certis modo in locis, sub datis conditionibus, adscribi; & affectus spasmodicos, convulsivos, atoniam, paralyfin ad vasa non minus, quam alibi locorum, subnasci. Arteriarum venarumque observata inflammatio, & quæ hanc ipsam comitabantur symptomata, abunde hæc docent; ac sola jam pulsuum, sub teneræ ætatis irritabilitate, sensibilitate majoribus, frequentia, mobilitas, — illam, quæ in homine adulto, vel sene, occurrit, longissime superans, — quam insignis principii vitalis in sanguinis ductuum systemate auctoritas, in sano non minus, quam ægrotante in homine esse debeat, abunde demonstrat.

Membrana vasorum.

Sed antequam de istis ulterius loquamur, de cæteris, quæ morborum ex propria vasorum structura pendentium historiam concernant, hic mentio facienda est.

Scilicet intermedia fibrillis arteriarum carnosissimam tela, — vel et illa, quæ has inter et extimam intimamque arteriæ, asinem structura, tunicam collocatur, non minus frequentem, — aut laxa nimis, aut nimis stricta, concreta, compressa, aut peregrinis materiis referta, aut incisa, excisa, conferta, — morborum sedem constituit. Sub fortiore aortæ phlogosi, cellulosam, quæ fibras musculares arteriæ utrimque investit, manifeste tumuisse conspeximus, ac in ipsis patho-

logicis Museis, tum Ticinensi, tum Vindobonensi, a nobis magno cum labore erectis, conservatam, crassiorē, Auditoribus ostendimus. Similis quoque tophaceæ, aut subossæ materiæ, flavi sub specie succi, qui callosus primo, dein osseus fit, inter tunicam carneam intimamque effusæ, qua scilicet arterias in duros, squamosos, ac rigentes canales converti jam diximus, sedes est. Memorabile hujus morbi, de puero novenni, cujus et pater et avunculus eodem valorum vitio laboraverant, exemplum alibi descripsimus; atque universum fere arteriarum systema, pluribus in locis, in osseam naturam conversum, Museo Ticinensi pathologico commisitimus. Steatomatum, abscessulorum in arteriæ tela cellulari externa frequenter repertorum, — tumoris hujus membranæ, qui cavum arteriæ arctabat, — spissitudinis auctæ parietum arteriæ, sicut a nobis, ita et ab aliis exempla notantur. In subcutaneo hydrope, dum omnis cellulosa ab aquis infarcta est, membrana quoque arterias exterius investiens, iisdem non parum repletur; nec dubium est, ecchymoses, maculasque scorbuticas profundas, hanc sedem, cum vario compressionis valorum effectu, agnoscere. In ipsis scilicet arteriarum, venarum ramis, tot vasculis, quæ sanguinem illuc conducunt avehuntque, irriguis, cum phlogosis easdemprehendit; lymphæ, in cellulas effusa, coëundo, spissitudinem tunicarum adaugēt: unde propria his vasculis elasticitas increscit, ac ab impetu sanguinis, vel quovis alio, facilius hi canales rumpuntur; aut tubercula, abscessuli hinc inde nascuntur: qui profundius aperti, — quod in fœmina Ticinensi, subitanam per mortem abrepta, et nuper in juvene Viennensi, præviis modo inter scapulas doloribus, — sub ipso ad alvum deponendam nixu, illico enecto, ex aortæ abscessu, cordi vicino, factum esse novimus, — sanguinem quamplurimum, lethali cum effectu, ad interna profundunt, aut modo partem arteriæ rodentes, ut externæ læsiones

nes quoque faciunt, ad aneurysma disponunt. Sed sæpe phlogosin vasorum, ut aliam quamcunque, per lymphæ morboscæ secretæ, solius transudationem absolvi sat multa nos docent. Puriformis hæc materia, ad inflammatæ arteriæ internam superficiem tenaciter hinc inde hære a nobis inspecta est; ac nuper in viri pictoris, hydrope febrili ac scorbuto enecti, — pulsu, dum viveret, exili, sed durissimo instructi, cadavere, aortam omnem, a corde usque ad suam in crurales arterias bifurcationem, deteximus inflammatam, ac non modo multis obsessam maculis albidis ex lymphæ coacta illinc defixa, — sed et veris excoriationibus notatam demonstravimus. Pars maxima illius lymphæ, a sanguinis torrente abstergitur, abripitur; sed in cruorem converti, quod coagulum morbosum jam experta sit, non amplius idonea, inflammatoriis tum hypersthenicis, tum asthenicis in morbis, et in aliis, qui phlogosin localem comitantur, per renes, suo tempore, excernitur, ac albi in urinis sedimenti sub specie, felicem in multis exitum promittit, in aliis, metastasis iniquæ, aut lentæ, ex chronico incendio, febriculæ, ac tabis, sine ulceris præsentia, effectum, discrimine plenum, nobis exhibet. Hæc ipsa est polyporum, qui ad latera cavorum cordis, arteriarum, toties, — non certa sola a morte, ut aliqui defendunt, sed in vivente ad multas miserrimas homine, adhærent, aut cava hæc opplent, materia. Sub hujus in vasis non magnis et a phlogosi tumentibus, abundantia, ea ipsa non difficulter superficie interna, vel uno, vel pluribus in locis, concrefcunt, et solidam nunc indolem, ac formam ligamenti, — quod vel ipso in trunco aortæ descendentes, ac in ramo arteriæ cœliacæ splenico factum esse constat, — prorsus assumunt; nunc pseudoabscessus, seu materiæ puriformis sine ulcere collectiones, interrupta, nodosa, efformant.

Ex his apparet, nec internam arteriæ tunicam vitiorum esse prorsus expertem; et quamvis a sanguine per vasa fluente acriori, et ut multi contendunt, quasi caustico, eandem erodi, consumi, ad hypotheses pertineat; eæ ipsæ tamen causæ, quæ omnes arteriæ membranas, — hæc et solam hanc, primum afficere queunt; et sicut hæc ipsa potissimam phlogosis sedem in conspectis a nobis arteriæ inflammatae exemplis constituit: ita et polyporum arcta cum hac tunica in multis connexio, morborum quid huic ipsi contigisse, manifestat. Facta, per causam quancunque, hujus membranæ læsione: facilius est sanguinis per cæteras arteriæ tunicas insinuatio.

Effectus morborum.

Aegritudines hinc non paucæ ex vasorum et cordis principio vitali non minus, quam ex tunicis et lumine canalium vitiatis oriuntur; ac sicut illæ præcipua machinæ animalis instrumenta pessumdant: ita motus in istis a sanis diversos inducunt, et eosdem nunc maxime intendunt; nunc vero infringunt, aut protinus suspendunt.

Scilicet cor musculus est multiplex, cujus fibræ, non diversim ac aliæ hujus generis, a stimulo fortiori æquo magis excitantur, sub minori quam par est, languescunt, et a variis in sanguine movendo obstaculis turbantur. Ubi animi affectus, convulsio febrilis, aut motus corporis violenti, sanguinem copiosum cum impetu per vasa præcipitant, et uberiorem cordi cruoris undam, quam ut istam placide amplecti, & susceptam per angustas pulmonum vias tam facile urgere queat, transmittunt: oportet sane ut major ac simul celerior cordis robusti succedat, extensa per arterias, vibratio. Ubi stimuli hoc viscus moventes temporis ratione inæquali distribuuntur; cordis motus inæqualis sequetur. Si forsitan diuturnior ac fortior, quam par est, hujus actio stimuli in cordis fibras continuat, aut his æquo applicatur frequentius; hujus visceris palpitatio & quasi convulsio,

seu motus cordis vehementior, abnormis, cum pulsu arteriarum non simul aucto, frequenter sano minore, hinc a sola vibratione diversus, locum habebit. Si flumine cruor tam exiguo advehitur, ut hujus musculi vitalis cava implere, distendere non queat; motus cordis obscurus et exilis aut tremulus, — si unda sanguinis nova lentius aut nulla succedit, lentus observabitur, aut intermittet, aut prorsus suspendetur.

Varia autem ad cordis hos motus morbosos contribuunt, quæ vel hoc ipso in viscere, vel in valis ac partibus vicinis, vel in locis remotis, ob nervos affines contentu majore instructis, quærenda sunt. Ubi sanguis cordis atrii, ventriculis advectus, vel istorum ob vitia organica, ob fibrarum muscularium sensibilitatem, irritabilitatem aut nimiam, aut justo minorem, ob contractum aneurysma, ob indolem callosam, aut osseam, ob vulnus, phlogosin, abscessum, ulcus, aut suscipi, aut moderata contractione expelli omnis non potest; — ubi corpus peregrinum, polyposa, fungosa, ossea, calculola concretio ad contractionem continuo cor simulat; — ubi valvulæ cordis, ob contractam rigiditatem, duritiem, aut fere penitus connivent, aut ad latera reflexæ, concretæ, aut a corde solutæ, vel sanguinis e corde exitum, vel refluentem ex arteriis pulmonali, aorta, cruorem a corde non satis avertunt; — ubi serum, humor puriformis, purulentus, ichorosus, sanguis ipse, pericardio inclusa, tam mole, quam indole perversa, continuo nobilissimam hanc partem laceffunt; — ubi ipsum pericardium cum corde, ob phlogosin prægressam aut alias ob rationes, concretum, aut vicinas ad partes morbose adhærens, vel adeps multus, cordis circa basin collectus, hujus musculi libertatem infringunt; — ubi cruor a dextro ventriculo per substantiam pulmonum, obstaculo quocunque, mechanico, spasmodico, præclusam, expelli non potest; — ubi magna arteria, vel rami istius majores, aut tunicarum ex vitio arctiores,

aut polypis, tumoribus oppleti, aut exterius compressi, irruenti obicem cruori ponunt, — vel, præter modum dilatati, vel in osseam substantiam mutati, sanguinem susceptum propellere reculant, — ubi major in partibus remotis, in abdominis præcipue visceribus, a vermibus, saburrali, venenosa materia, vel a spasms ac flatibus, ventriculo, intestinis detentis, vel a miasmate, contagio, irritatio, cordis nervos in mutuos consensus rapit; — his omnibus in casibus oportet motum sanguinis per cordis cava, & ex istis, per vasa pulmonum & corporis universi, non parum turbari.

Non satis acute Auctores, in ea, quam ad vasa dixerunt, plethora, ad solam istorum diametrum & capacitatem, languini ferendo minorem, hydraulicis modo legibus innixi, respexerunt. Nec etenim sola vasorum tanti est elasticitas, ut cruoris quantitati moderatæ, tum quieto, tum exercitato in homine, capiendæ sit impar; sed maximum in vasorum sensibilitate morbofa est positum rerum momentum: sub qua scilicet, ut in teneris & chloroticis puellis, in juvenibus delicatulis, & literatis in hominibus videre est, cum solitis ex utero, naribus, aut venis ani forsitan profluviiis cruentis, tempore exiguo privantur; aut corpore vel animo quidquam commoventur, mox singula plethoræ, qua certe non laborant, symptomata, pulsusque duros ac plenos, cum febre, inflammatoriam mentiente, manifestant.

In tantos vero motus cor ipsum, sub his obstaculis, aut stimulis excitatur: ut ejusdem palpitatio, vibratio, pectore tam nudo, quam vestibus aut stragulis obtecto, oculis non modo tactuque distingui, sed & plures interdum ad passus, ac ipsis præforibus, thoracis, quasi a malleo intus percussi, sonus audiri bene queant. A vi cordis hunc in morem convulsi, ac suis in vicinum thoracem vibrationibus continuo arietantis, costæ sua ex sede expulsæ, aut sternum cum illis in tumorem extrorsum elevatum, aut hæc ossea pecto-

ris

ris repagula, ut super incudine metallum, extenuari, ac demum diffrangi conspecta sint. Tantas nos quoque in homine, cui omne arteriarum venarumque omne systema inflammatum erat, cordis vibrationes observavimus: ut regio iliaca sinistra eadem, qua pectus, vehementia in altum, sub quovis cordis ictu exurgeret, nec tantum æger sinistra thoracis ac abdominis parte, sine summo dolore, perferret. In pluribus ægrotis, ex hoc sola cordis arteriarumque vibratione insigni ac prorsus rebeli, vasorum in cordis viciniis phlogosin prædicare, & præsentem in cadaveribus ostendere potuimus; sed longe hæc cordis vibratio distat a motu abnormi, quo viscus hoc palpitat, quin simul cum eodem convellantur arteriæ.

Si, quæ dictos in corde motus morbosos producunt, causæ, arterioso applicentur systemati; hoc ipsum limiles ex parte effectus, majoribus in vasis, manifestat. Hinc vigente in parte corporis a corde remota, stimulo locali, arteriæ hinc inde, adinstar cordis irritati, vel solæ, nunc vibrant, palpitant, subsiliunt, convelluntur ac tremunt; nunc inæquales, debiles, obscuros modo ictus, sub cordis motu sat vegeto, edunt; nunc, per magna satis intervalla, intermittunt, aut protinus pullare cessant, & ignota cordi & sorori arteriæ asphyxia laborant.

Sunt, quibus, sub bona in cæteris valetudine, inæqualis ac sæpe intermittens arteriarum est pulsatio; & quibus accedente in febribus stimulo insolito, hæc in sanguinis motu vitia, ut nos ipsi quoque sumus experti, illico disparent.

Aneurysma.

Quæ vero tam insignem fluidorum molem continuo movent, & tanta per spatia urgent, cor atque arteriæ; hæc, in humana, tot animi adfectibus exposita, certe magis, quam alia animalium in classe, non raro, & diversis a causis, violentiam patiuntur, parietibus cedunt, & varios in sensus, præter ordinem lanitatis, dilatata, partem

im-

imperii in sanguinem sui, sensim sensimque amittunt: aneurysma, morbum, veteribus, ob raram corpora humana secandi occasionem, vix cognitum, dixerunt. Hoc igitur est tumor ab expansa, per sanguinis torrentem, morbosam in molem arteria.

Divisio. Non magna, nobis quidem, ratio subesse videtur, cur verum hoc aneurysma, dicentes, alterum, quod magis ad continui læsiones, — ac sanguinis ex incisa, exesa, disrupta arteria in telam cellularem vicinam & in spatia musculorum adjacentium effusi ratione, ad ecchymoses pertinere videtur, — seu spurium, ut speciem, eidem subjunxerint. Quis etenim similem a sanguine venoso in cellulas vicinas effuso nascentem tumorem, quin venæ diameter sit aucta, spurix varicis nomine dignum judicaverit?

Est interim, ubi læsa, per cuspidem lanceolæ, brachiali arteria, & sanguinis profluvio, compressionis beneficio, cessante, hac demum, priusquam vulnus arteriæ sanatum sit, sublata, aut eodem hoc vulnere, immaturo sub motu brachii, denuo disiracto, sanguis de novo stillare incipiat. Nascitur tunc parvus primum, eodem in loco, tumor, qui, ob sanguinem lente in telam vicinam cellularem, a facta compressione jam quodammodo cum læsæ ac inflammatæ arteriæ parietibus externis cohærentem, effusum, ac in speciem folliculi susceptum, paulatim augetur, colorem cutis conservat, circumscriptus, rotundus est, compressus cedit & pullat, vel tremit: cysticum aneurysma, ac spurii varietatem vocarunt.

Huc certe pertinet tumor magnus, in viro Flacentino, post saltum, ad tibiæ anteriora, non longe a genu, natus, cum osse tibiæ arcte cohærens, qui folliculum referebat, ac digito quodammodo cedens, aneurysmatis adinstar, foriter pullabat. Hic tumor, crure resecto, ac Ticinum docto a viro transmissio, dissectus est; sed nulla in arteriis vicinis læsio le oblitit, ac ipse folliculus

cum

cum parvis modo ramulis illarum commercium aiebat. Interim sanguis ex cryptis quamplurimis, in sacci crassioris superficiem internam patulis, ad hujus cavum delatus, pulsationem in eodem, sine quavis arteriæ tibialis dilatatione, sat longe ab ista remotus, evidentem excitaverat.

Est, ubi expansum jam nimis verum aneurysma, vel sponte, vel ob novam violentiam, rumpatur, et sanguis vicina in loca effusus, tumorem, misti sub nomine aneurysmatis venientem, constituat.

Mistum aliqui aneurysma quoque dicunt, et quidem externum, ubi tumor a sola membrana cellulosa arteriæ externa, internis ejusdem duabus membranis disruptis, generatur; — internum vero, ubi membrana arteriæ interna, extensa, inter duas ejusdem membranas externas, solutas, urgetur ac morbose distenditur. Sed primum quod attinet, aliud certe id, quam veri aneurysmatis varietas non est; etsi cum recente hac de materie scriptore non dixerim, in omni vero aneurysmate provecto, semper internam arteriæ membranam, ac tunicam musculosam esse ruptas. Ad alterum quod spectat, quam idem hic auctor existere negavit, nimis certe communis venæsectionis incautæ, alteriusve læsionis arteriosæ effectus est.

Est etiam, ubi vena cum arteria subtus jacente simul feriat, & — forsitan, ubi, facto in venæ inflammatae substantia abscessu, hic ipse ad contiguam arteriam penetraverit, cruorque ex ista, cum impetu ac sibilo in illam ascendens, venæ parietes in tumorem, adinstar aneurysmatis communis, sine cutis colore mutato, salientem, mollem, digitisque cedentem, attollat: aneurysma varicosum vocarunt.

Sed hæc singula complicationem magis symptomatum aneurysmatis, quam species hujus mali diversas, vel malum origine ab ipso aneurysmate diversum constituunt.

Nunc vero tum cordis, tum arteriarum aneurysma, ex una modo parte est: ut in illo, vel una, vel altera auricula, — ventriculus aut anterior, aut posterior, capacior sit iusto; in istis, ut, vale ab osse vicino, vel aliter magis firmato, pars ejus adversa seu liberior modo turgeat, saccumque, nunc simplicem, nunc divisum, — ut a costis per saccum aneurysmaticum ab invicem remotis & hoc ipsum aneurysma quasi duos in saccos dividitibus, factum esse legimus, — efformet; nunc autem cor omne, aut tota arteria in molem sana ampliolem, ac enormis interdum magnitudinis dilatatur; utroque vero in casu, arteria nunc fere rotundum, circumscriptum, nunc autem diffusum ac longiusculum tumorem producit.

Sic & aliæ aneurysmatis differentiæ nascuntur ratione originis, vel externæ, — scilicet vel a vulnere extimas per arteriæ membranas penetrante, vel a pure, ichore has ipsas exedente, ab osse fracto, luxato, carioso, a distensione, contusione, percussione, distractione, thoracis incurvatione, compressione apud artifices, aut literatos apud homines perpetua, a nixu lub partu difficili, luctatione, gestatione, a cursu, saltu, lapsu, tubarum, fistularum inflatione, clamore, cantu acuto diutius protractis, a vomitu, tussi, sternutatione, risu intentis, a majorum compressione valorum, ab iis, quibus fulciuntur exterius arteriarum parietes, subtractis &c. — vel, cujus interim indoles plerumque ignota est, interna, quæ nunc omne valorum systema, nunc modo partem isius, tenere videtur. Non tam rarum est nempe, aneurysma spontaneum per omnem arteriarum extensionem paulatim oriri; vel uno per manum chyrgurgi ablato, mox alterum, in alia arteria, externa, interna, subnasci: qui morbus vix aliter, quam ex fibrarum muscularium distantis lateralibus, sanguinis alluentis ab impetu, a nata hic illic phlogosi, ac materiæ puriformis, in coagulum pronæ, inter-

interpositione, præter modum adauctis, vel interna arteriæ membrana his in spatiis, ad exteriora, in speciem sacci, lumini arteriæ contigui, cedente, — vel ex ipsa fibrillarum laxitate, atonia, paralyfi, — vel ex continui, excepta vasis interna tunica, per causas internas læsione; interpretandus videtur. Hinc longus excitantium, vini, alcoholis, aromatum, opii, mercurii, aliorumve, quæ corporis motum lat valide intendunt, simulque vim fibræ contradilem paullatim consumunt, extinguunt; aut occultas arteriarum in systemate phlogoses accendunt, totamque vasorum cellularem, fibris muscularibus intermediam, puriformi materia infarciunt, distendunt, abusus, — animi pathemata hujus generis: ira imprimis ferox, aut repressa, gaudium extremum, amoris incendia diuturna, febris vehemens hypersthenica, vel ipsa inflammatio in præcordiis prægressa, motus sanguinis in parte corporis conspicua, vel ipso in corde, obstacula, ut a polypo, excrescentia, calculo, valvularum tricuspidalium, mitralium, arteriæ majoris, pulmonalis in ossream substantiam conversione, membri conspicui amputatio, aortæ imprimis angustatio, pinguedo cordis nimia, — hinc spasmi, dolores violenti, asthmata, dispnœa, quacunquæ ex causa producta, animi pathemata deprimentia, mœror, terrorque summus, aut rodens invidia, debilitas, aut perversa constructio, dispositio nativa, hæreditaria, aut nimio exercitio inducta nervorum læsio, — hinc denique acre, solidorum nutritioni, cohæsioni infensum, imprimis syphiliticum, potissimas aneurysmatis spontanei causas nobis sistunt.

Cum vero morbolam arteriæ dilatationem aneurysma formare monemus, non igitur, quod interdum ita se habet, membranarum tenuitas ubique hoc vitium comitatur; sed læpius crassities istarum, in ipsius expansionis ac temporis ratione, a materia polyposa, tunicæ arteriæ, quo loco dilatata est, applicita, augetur; interdum sacci hinc inde ollescent parietes; aut sanguine ac lymphæ

per quietem aliamque rationem coactis, sibi que in lamellas superimpositis, tenacibus, obducuntur, densantur, iisque vel solutis, vel ipsi parieti adhærentibus, plus minus replentur.

Cæterum, quamvis a *Lancisio*, thalamorum cordis dilatationi, aneurysmatis nomen, ex eo, quod crustaceæ sanguinis concreti lamellæ desint, ac symptomata sint alia, negatum sit; nullum tamen hoc de re dubium superesse nunc potest. Hoc vero mali genus, arteriis certe, quam cordi communius, frequentius auriculas, quam ventriculos cordis, — atque anteriora magis hujus visceris cava, quam opposita, afficere videtur. Alii, ventriculum posteriorem, licet magis robustum, præ altero, — ac auriculam dextram, præ sinistra, aneurysmate tentari monuerunt. Pro utraque assertionem, exempla cumulantur: quæ singula difficile est sat æquum ad calculum reducere. Sinistri cordis ventriculi & auriculæ annexæ aneurysmata diuturna, facile ventriculo auriculæque dextris vim inferunt; ac, vice versa, dextra cordis auricula in aneurysma dilatata, aortam vicinam aliquando sua mole attingendo, eandem compressit, distortit, sanguinisque ex cordis ventriculo sinistro effluxum haud parum præpedivit. Ex arteriis, si de illis, quæ læsioni externæ subjectæ non sint, est quæstio, frequentius aorta, imprimis quo loco in arcum inflexa, descendere incipit, nec non rami illius majores, aneurysma patiuntur. Arteria poplitea frequentius, quam externæ aliæ arteriæ, a vero aneurysmate corripitur. Interim vix ulla, vel quidquam conspicua, habetur, quæ aneurysma non subinde contraxerit, arteria; nec ætas, nec sexus conditio, hoc a vitio immunes dicendæ sunt; sed ipso adeo in fœtu non tam rarum est aneurysma ad cordis auriculam reperiri; atque tum ista, tum maxime ventriculus posterior, hinc inde locum ac veluti foramen pellucidum ostendunt: quo fibræ manifeste dehiscunt, ac solis membranis, interna & externa, quibus sanguinem con-

tentum coerceant, infirmo nimis, pro vita longiori, repagulo, cohærent.

Aneurysmatis effectus, pro partis ab eodem prehensæ dignitate, positione, pro causæ agentis, & pro aucti voluminis ratione, diversi sunt. Ob summam cordis in cætera imperium, summæ quoque ex illius aneurysmate, quod vel ad ipsam hujus visceris substantiam, vel coronarias ejusdem ad arterias est, vitæ incommoda redundant.

Non omne interim cordis, aut sinuum auricularumque volumen consueto majus, aneurysmatis mox nomine est dignum; sed mira est visceris illius quoad habitum externum, magnitudinem, pondus, propriique contextus firmitatem, varios apud homines diversitas: quin igitur effectus, quos tamen necessario, in sano non minus, quam ægrotante in homine, hæc singula inducunt, satis innotescant. Nunc etenim, non paucis in cadaveribus, cor exile, ponderis exigui, et quasi tabescens; — nunc vero amplum, torosum, grave, & utroque in casu mox laxæ, mox vero firmioris consistentiæ, quin aut vitæ anteauctæ, aut morbi, quo istam amiserant, historia, aut corporis totius constitutio diversa, tam insignis uno ac primo simul in viscere, differentiæ rationem offerrent, non sine aliquo stupore conspeximus. Est quidem certa, nec satis intellecta, & viscerum aliorum, ut hepatis, splenis, sine morbi evidentis ac proprii apparatu, ac sine vasorum obstructione, in majus consueto augmentum proclivitas; nec semper sine partis contiguæ confiniis simulque officiis infractis, illorum extenditur imperium; sed cordi certe major cæteras in partes, quam ut aliquid vel addi, vel demi, sine labe totius, queat, concessa est dominatio; & in hac cordis ad arterias, aut istarum ad illud, — & singulorum vasorum ad sanguinem proportionem mutata, latent magna temperamentorum non minus, quam certe multorum in morbos de vi nimia vitali testantes, vel contrarios in adfectus, indelebilis dispositio, & aneurysmatum, pro-

profluviorumque multorum prima rudimenta. Non sine omni rationis fundamento cor magnum, ut virtutis eminentis synonymon ad nos usque pervenit; & si maxima functionum omnium libertas, mentisque ipsius felicitatis dispositio, a prompto cruoris per organa sensoria decursu, ac singularum perfectione secretionum dependeant; oportet sane quamplurima cordi vegetiori, quæ aliis principiis tribuuntur, adscribi. Cæterum cordis, volumine ac pondere, quascunque ob causas, aucti, profundior plerumque, deorsum extenso diaphragmate, positio, pulsatio est: quod cordis prolapsum dixerunt. Ex parte cordis in osseam substantiam conversa, non modo pulsus intermittens, dolorque sub costis sinistris; — sed & vomitus assumtorum, ex compresso per cordis partem osseam, diaphragmati impositam, ventriculo, originem sumpserunt.

Hinc arteriarum, quæ ex corde proficiscuntur, extensio, capacitas, divisio, libertas, quæ viribus istius respondeant, & neque cedant nimis, neque imperent, morbum hoc in systemate organicum, ut vocant, non facile admittent; sed conspicuæ mox turbæ sublatum in utrisque æquilibrium sequentur, nec aliam originem aneurysmatum cordis in prima hominis ætate frequentia, quam vasorum corpusculi humani brevitatem, ac nimias, quas cordi opponunt, resistentias, vel congenita in cordis structura vitia agnoscere videtur. Pericardii cum corde concretionem, morbosamque crassitiem, duritiem, positionem cordis iniquam, unde motus hujus visceris præscriptus impeditur, pinguedinem nimiam cordis circa basin collectam, steatoma, vomicas, abscessus, in cavo pectoris, mediastini exorta, thoracis osseæ conformationem perversam, subclaviarum axillariumque arteriarum exiguum diametrum, aortæ aneurysma induxisse, — hujus magnæ arteriæ angustias, aneurysmata, polypos, palpitationes diuturnas, sanguinis torrentem cohibendo, cor ipsum dilatasse, — quæ spiritum cavo pectoris, sub nisu fortiore, includunt,

dunt, aut cruoris per pulmones contractos, compressos, infarctos, transitum diutius impediunt, hæc, sinui cordis anteriori & auriculæ, vel & cordi universo, violentiam intulisse, complura in fastis medicorum adnotata testantur exempla.

Cordis vero dilatati hæc vitia, prout vel sinum, auriculam, ventriculum anteriorem, vel posteriorem occupaverint, oportet quidem ut distinctos ac proprios cuique speciei effectus, sub suis initiis, producant; sed fatemur dolenter, vix ullos ex istis, qui satis certa significant, nec sæpe ex aliis longe morbis descendant, a medicis intelligi. Interim applicita thoraci, ad anteriora converso, manu, vel aliquis & inluctus hic motus, vel nullus, — palpitatio aliqua, interdum vehementissima, vel nulla, — licet signa aneurysmatis in præcordiis hærentis cætera non desint, sentiuntur. Pulsatio diuturna, insolita, vibransque, respiratio difficilior promptiusque sese manifestans, anxietates majores, — aut auriculæ, aut ventriculi sinistri, aut cordis totius, aut aortæ aneurysma, — motus vero insolitus, vel nullus in præcordiis, vel talis, qui nullam, nisi venarum jugularium pulsationem sive fluctuationem diurnam, animi deliquia frequentiora, inducit, — venarum cavarum in cordis viciniis. aut auriculæ, aut ventriculi dextri, aut arteriæ pulmonalis dilatationem non raro, aut saltem vitium aliquod, cujus sedes in cavis dextris cordis sit, significant. Tanta vero in cordis, arteriæ magnæ, vel majorum ex ista ramorum aneurysmate est pulsatio, vibratio tam insignis, ut vel auribus adstantium percipi, & a spatio longinquo oculis distingui non raro queant; ut claviculam, tam firmis ligamentis cum sterno junctam, ex articulo coegisse, ac sternum cæterasque, vel seorsim vel simul, ut de corde palpitante alibi jam diximus, in magni speciem tumoris elevalle, frægisse, sint visæ.

Sed alium aneurysmatis, tum cordis, tum alterius majoris arteriæ effectum in ossa vicina pro-

propius tetigisse juvabit. Non raro scilicet hæc ipsa, vel vivente ægroto, a contiguo aneurysmate consumi, & conteri, confringi, vel quasi carie destructa, a morte cernuntur. Ossis sterni, ab arcu aortæ dilatato, magna ex parte destructi, & cutis superimpositæ, cum interitu ægroti celerrimo, disruptæ, nos bina in museo pathologico ticinensi exempla conservavimus, ac plura ab aliis descripta sunt. Ipsas adeo dorsi vertebrae, ad spinalem fere usque medullam, consumtas esse, ex fida observatione habemus: ut male, non pauca aneurysmata ex ossis arteriæ vicini carie, quæ sæpe effectus illius modo est, venisse sit dictum. Nec certe caries, cum ossa ex aneurysmate læduntur, vera, plerumque hic subest; sed ictu vehemente arteriæ dilatatæ, qui toties locum ossis semper eundem arietat, hic idem, ut gutta cavat lapidem, contunditur, ac tenuem in lamellam extenuatur. Cartilaginee huic magnæ aneurysmatis violentiæ resistisse, ac suam integritatem elasticitatis, qua instructæ sunt, beneficio conservasse, conspectæ sunt. Cum interim hæc vires ad ossa confringenda sine dubio sufficiant; fateri simul oportet, ossis ita perfracti cariem, & causas illius, non ubique deesse. Scilicet pulsationis ac vibrationis in arteriæ loco dilatato vehementia, tum ossis contigui perfusio, & vasculis nutritioni osseæ substantiæ dicatis, infensa est; tum ad morbosam secretionem hæc ad loca, & ad saccum aneurysmatis, contribuit. Multa nempe latentem in membranis arteriæ quamplurimum extensis chronicam quasi phlogosin, ostendunt; ac dolor sub sine aneurysmati accedens, ac junctus subinde externis tumoribus rubor, hæc ulterius confirmant: quo certe rerum sub statu, inique secretus humor, tum ossa vicina, tum ipsum aneurysmatis saccum arrodere, consumere, ac ut citius hic ipse rumpatur, disponere potest.

Ex cordis vero præter modum dilatati, & arteriæ majoris, aneurysmate correptæ positione ac sede, non minora in partes & viscera vicina: ex illo-

istorum compressione læsisque functionibus, discrimina redundant. Sic a corde, vel sacco aortæ aneurysmatico præmagnis, in vicinos pulmones, tam pondere, quam mole agentibus, tussis innanis, continua, dispnoea, anxietas insignis, sub decubitu in dorsum plerumque crescentes, pectore antroorsum inclinato aliquomodo, sub initio, sopiendæ, impedita in nonnullis deglutitio, somnus interruptus, laboriosus, difficilior sub motu corporis respiratio, molestiæ, doloris sub sterno, ad scapulam sinistram ad dorsum brachiumque sensatio, aut stupor in isto, pulsus parvus inordinatusque, sanguinis per tracheam rejeçtio in aliis, hydrops pectoris, nec minus vertigines, insultus apoplectici, paralytes, convulsio, extremorum frigus, syncope, ac tandem suffocatio sequuntur. Sub tantis vero causis malorum, interdum hæc singula remittere, aut quasi ex toto disparere, ac novæ spes vitæ concedi observantur; quæ interim mox novo ac fortiore insultu deletur, aut ipsam in mortem commutatur.

Frequentius autem aortæ, ramorumque istius, aut arteriæ pulmonalis membranæ, cum ad summum jam gradum dilatatio ascenderit; prævio lat sæpe dolore acuto, ex improvise rumpuntur, & plurimus mox cruor in loca vicina, vel in partium cum sacco aneurysmatis concretarum cavitates, in pericardium, tracheam, bronchia pulmonis, œsophagum, — ad cavum abdominis, in ventriculum, intestina, vel inter mesenterii, ut experti sumus, laminas, sub morbi longe alterius facie, & cum celerrimo ægrotantis interitu, profunditur. Arteriæ magis a corde remotæ, externæ, sanguinem, disruptæ, musculorum cellulosa inter spatia eructant, & spurium, ut appellant, & cujus nos chyrurgis disquisitionem & curam relinquimus, aneurysma conspectui producit. Vidimus arteriam brachialem sub venæ sectione simul sauciatam, ac vero sensim aneurysmate correptam, quin evidens tunicarum laceratio con-

contigisset, sanguinis quasi rorem subtilem, per cutem, a maximo tumore non minus extensam, plorasse.

Sed antequam talia contingant; tum in cordis, aortæ, tum aliarum arteriarum in cavis dilatatis, lymphatica coagula, quæ vel sacci ipsius, ut diximus, formam, in lamellas sibi superimpositas concreta, assumunt; — vel in variæ figuræ, magnitudinis, extensionis, densitatis, polypus nunc libere his in antris fluctuantes, nunc internæ istorum superficiæ adhærentes convertuntur, succrescunt. Hi polypi, tam stimulo, quem loco arteriæ dilatato, sensu necdum omni per pseudomembranas, spoliato, inferunt, sacci, ac reliquæ arteriæ; quin cordis ipsius aliquando, vibrationes fortiores excitant, quam sua, qua truncum arteriæ coarctant, mole, quod sola jam vasis dilatatio partim efficit, cruoris per reliquam arteriam motum infringunt, pulsationem arteriæ a sacco exeuntis imminuunt, debilitatem, atrophiam in membro affecto suscitant; aut prorsus intercepto sanguinis per arteriam fluxu, nisi alia hunc parti vasa suppeditent, pulsationem vasorum; calorem, ac sensum omnem in ista extinguunt, lethalemque gangrænam inducunt. Hos interim effectus ab imprudente tumoris per manum inexpertam vexatione, decubitu in illum, ac polypi fluctuantis, ex sacco aneurysmatis, in contiguam arteriam recessu, provocari, ac ipsam adeo mortem subinde induci, exempla funesta monstrarunt. Docuit quoque observatio, aneurysma aortæ præmagnum, quod sternum inter costasque sat diu comparuerat, vitæ ultimo sub mente, sese visui tactuive, — scilicet mutata, a sacci pondere, tumoris positione, subtraxisse. Facile quoque est, aneurysmata, dissoluta sensim coagulato ac inter polypi lamellas hærente, vel alio sanguine, præcipue si vera inflammatio in vicinia aneurysmatis orta est, abscessuum similitudinem assumere, & chyrgos minus cautos, locique, arteriis conspicuis iustructi,

& caularum prægressarum immemores, ut tumorem adperiant, cum lethali effectu, inducere.

Diagnosis. Ex his quam gravis, quamque simul obscurus sit morbus aneurysma, satis elucet.

Externum quidem cognoscitur, si causis hujus mali, quas diximus, prægressis, tumor, loco, quo conspicua arteria decurrit, ex fundo arctiore in saccum assurgit, & pulsationem, cum illa cordis conspirantem, manifestat; si hic tumor, a cutis consueto colore, saltem a principio, non abluens, sub levi pressione, vel ipsa arteria tumorem adeunte sat fortiter compressa, evanescere, vel minui, — cessante vero pressione, cum sibilo, vel strepitu aliquo interdum, redire solebat, aut adhucdum solet; si arteriæ a tumore decurrentis pulsatio exilis & simul inæqualis est; membrum vero, hac sola forte arteria instructum, pallefcit, frigescit, œdæmatosum laxumque reddi observatur. Sed facile sub adulto jam aneurysmate, ubi densæ, & polyposa materia infarctæ sunt vasis affecti membranæ; ubi sacci aneurysmatici fibræ jam omnem, quo, stimulo respondeant, irritabilitatem amiserunt; ac tandem ubi cordis jam major subintrat debilitas, pulsatio, ac digito cedens mollities tumoris disparent. Subinde ex sacco aneurysmatis enormiter extenso, ac simul tenuiore, sanguis contentus pellucet, &, ut nos ipsos conspexisse jam monuimus, exsudat; aut vascula cutis disfracta, inflammationem, suppurationem, vel adeo gangrænam, concipiunt, ac præcipua sic aneurysmatis signa, nisi prima in morbi principia attentis, aufugiunt.

Sed major sub interni aneurysmatis suspicionem, diagnosis difficultas nos premit. „Præcordiorum quidem aneurysmata, ut verbis *Lancisi* gravissimi hac de materia scriptoris, quæ supra docuimus, confirmemus, plerumque ab universali quadam, & quasi spasmodica, arteriarum adfectione, quæ postremo in corde, aut summis in vasis determinatur, incipiunt. Hoc fit, ut ægroti ut plurimum de vaga, atque

atque huc illuc per collum, & artus errante artularum palpitacione conquerantur. Mox intra pectus malum consistit, sæpe tussis urget, cor salit, & gravius pulsat; mox sepultus, ac brevi fugitivus corripit dolor; qui postea pertinacius hæret, & modo ad alteram scapulam, claviculamque, modo per brachium, quandoque usque ad cubitum propagatur. Tandem profunda persentitur pulsatio, elevantur alicubi costæ, aut sternum, cæteraque succrescunt gravia & prorsus miseranda atrocis hujus mali phænomena, subita ut plurimum morte terminando.“— Pulsus etiam, internis sub aneurysmatibus, ut plurimum, ob sanguinis iter a corde in arterias, per polypos, aliaque obstacula, impeditum, contractus, renitens, convulsivus, & intermittens, præcipue viciniore in brachio, sentitur. Sub decubitu in partem vel illam, imprimis supino, a corporis exercitio, vel a febre, plerumque hæc symptomata increscunt, ac frequens functionum sensorii communis suspensio, interdum convulsio, paralysis succedunt. Interim complures sunt morbi, ab aneurysmate non parum diversi, sub quibus non minus hæc signa occurrunt; vel ista sub ipso aneurysmate, sat diu distingui non queunt. Fortissima cordis, aortæ descendens, vel ramorum istius principalium pulsatio haud raro in morbis spasmodicis, flatulentis, apud hypochondriacos, hystericas, — sub aliquo tumore, aut scirrho pancreatis, mesenterii, vel alio, hæc vasa comprimente sentitur: quin igitur sectio pathologica præcipientem medicorum de latente aneurysmate sententiam confirmet. Interdum steatoma, abscessus sub sterno delitescens, hoc ipsum elevare, exedere observatur. Sub ipso aneurysmate interno, artularum cæterarum pulsatio sæpissime, ac per omne vasorum istorum systema est vehemens; aut sub magno jam malo, licet debilis, naturali tamen ordine absolvitur. Vel sola cordis moles ad triplum aucta, cum pericardii adhæsione, in puero, ventriculi & pectoris oppressione, cibi solidi sub esu crescentem,

tem, somnum perturbatum, dispnoeam, tussim siccam, sinistri thoracis dilatationem, costarum elevationem, palpitationem in cordis regione vehementem, anxietatem, suspiria, decubitus in dorso latereque dextro difficultatem, cum pulsu debili, sed nec celere, nec inæquali, tandem vero inordinato minimoque, ultimo hydropem, ipsamque mortem, sine ullo aneurysmatis vestigio, induxit.

Non esset, cur de causis aneurysmatum, post illas, quas hucusque tradidimus, plura moveremus; interim juvabit hoc obscuro de morbo nec ea hic reticuisse, quæ ex sola ratione ac symptomatum ex indole deducta, experientæ ipsius adhuc fulcro indigere videbuntur.

Ac primo quidem, quod partim *Richter* jam monuit, aneurysmata interna, spontanea, quæ, aut simul, aut unum post alterum, pluribus in locis, sine causa manifesta, comparent, plerumque systematis arteriosi tætius, — vel malo ad certam modo partem extenso, saltem non raro, primæ, seu congenitæ structuræ a vitio, modo temporis spatio magis magisque evoluta, morbum constituere censemus.

Ad alterum quod spectat, cum omnes, ut credimus, præter unum, scriptores, causam veri aneurysmatis, in arteriæ adfectæ laxitate quæsi-verint: nos certe, quamvis istam, ipsamque fibrarum muscularium arteriæ paralytin, contra summi quondam Viri opinionem, ut causam interdum subesse, conspicuis exemplis inducti, admittamus; plerumque tamen aliam, & contrariam laxitati originem aneurysmata, — tam ea, quæ ex causis internis procedunt; quam partem illorum, quæ causis externis adscribi oportet, majorem, habere putamus.

Scilicet ab eo, quo primum arterias venasque internam ad faciem tam frequenter, vel sponte inflammari conspeximus, tempore, — & ab eo, quo, alterius industria Viri sauciatas alicubi venas phlogosin conspicuam non raro concipere,

suppurari, intelleximus, dubium nobis superesse non potuit, morbos valtorum complures, hucusque nequicquam intellectos, hac sola ex origine, tam acutos quam chronicos, scaturire. Ad hos utique, nisi omnia nos fallant, aneurysmata, — non certe omnia, sed plurima saltem, spectare videntur.

Ac revera, si quis illa, quæ complura aneurysmata præcedunt, comitantur, sequuntur, consideret; fateatur is oportet, singula docere, quod phlogosis arteriæ, quo loco dilatata est, — vel causa, vel effectus tumoris ea fuerit, — vel maxime conspicuum aneurysmatum multorum phenomenon constituat.

Præcedunt aneurysmatum tumores non paucos, injuriæ externæ, nec non causæ internæ, quæ principium vitale simulando, arteriæ ut partium aliarum, inflammationes, in floridis maxime ac robustis hominibus, excitare sufficiunt. Sequuntur has causas in multis, dolor, haud raro acutus, diuturnus, ad locum eundem, quo arteria in saccum citius aut lentius dilatatur, rheumaticis non absimilis. Sub interni aneurysmatis generatione, universalis hinc inde arteriarum adfectio, levis & vagus dolor, ardores, molestiæ sensus, occurrunt.

Comitantur aneurysma jam factum, vel oculis conspicuum, vel ad interna latescens, pro sede, extensione diversis, tum dicta symptomata, tum vibratio ingrata vel modo ipsius tumoris, vel universi, apud alios, arteriarum systematis. Hæc constant aneurysmatis pulsatio, vibratio, cum debilitatis in parte solida majoris hypothese non satis conspirat; ac licet ipsa in chlorosi, cor utique, subscalarum ascensu, aliisque a causis, vibrationem lat fortem experiatur, non tamen perpetuum temperque æqualem cruoris motum hæc sistit; cum interim in exiguo aneurysmatis tumore, se quasi cor novum in ipsa arteria collocatum manifestat. In plurimis, qui aliquo jam tempore subsistunt, aneurysmatum
lac-

faccis, ut aliis in partibus a phlogosi vexatis contingit, materia; ex lymphâ coactâ conflatâ, subnascitur; pseudomembrana ex pluribus lamellis sibi superimpositis composita, parietes vasis internas obducit; alia, informes in massas coactâ, ab istis pendet, vel libere cruento in lacu suspensa quiescit. Hucusque a sanguine hoc in sacco collecto, ob concessam sibi quietem, polyposam hanc materiam ac pseudomembranas generari est creditum; sed nimis est advehi cruoris per communicantem cum sacco arteriam impetus, — tumoris est nimia, & reciproca in sanguinem ab arteria vehtum vibratio, quam ut quis coagulo spontaneo necessaria, ac nequidem sufficiens, tam facile supponi hic queat. Sanguinem per annos in folliculo sub mento collectum (*Hæmatoma*) quin coagulum subivisset, alibi descripsimus; atque tum loci calor, tum continua cruoris contenti renovatio motusque perpetuus, vix prius, quam sub synope aliqua, sub ultimis vitæ momentis, vel sub maxima sacci dilatatione, lympham a cruore separari, ac in massam polyposam coire permittent. Hinc pro phlogosis, vel acutæ, vel chronicæ, vel localis, vel hypersthenicæ, vel asthenicæ, ad internam arteriæ tunicam latentis, effectu, puriformem hanc, in sacci confinis hærentem, & in pseudomembranas tam pronam materiam habemus: qua, copiosis jam condensatisque lamellis, parietibus arteriæ apposta, ac sensu istius, tam ipso hoc tegmine, quam fibrarum extensione infracto, sacci vibratio, modo novo ac fortiore a stimulo reditura, suspenditur; vel, penitus ablato vitali illarum principio, in totum extinguitur.

Sequuntur aneurysmata, præter enunciata symptomata, — non placida cruoris ampliora in spatia effusio; sed impetuolus continuo ut ad loca inflammata solet, humoris purpurei affluxus, ac perpetuum tumoris puliantis incrementum. Sub isto, non infrequens est cutis aneurysmatis impositæ, rubor ac phlogosis; nec

defunt a bſceſſu u m , ſuper ipſo tumore arteriæ, in tunica adipola natorum , & gangraenæ exempla: quæ certe, cum lenta ſit pellis extenſio ; non illius, ſed inflammationis a vaſe dilatato in telam cellularem vicinam tranſeuntis , effectus ſunt. Accedit, quod humor ex ſacco aneurysmatis exſudans, non minus ac ille, quam, ut frequentem inflammationis effectum, deſcripſimus, inſenſam partibus vicinis & oſſibus indolem manifeſtet. Sed & ipſam ad ſuperficiem aortæ internam, lamellis oſſeis obſeſſam, ulcera reperta ſunt; ac ſæpe hac in ſede aneurysmatum, e r o ſ i o n i s veſtigia; — quæ non ubique oſſeis arteriæ morboſæ ex ſpiculis, hanc ipſam ſuo ſub motu lædentibus, derivanda ſunt, — non æquivoca hæſerunt.

Cum interim natum arteriarum in ſinu incendium pro cauſa multorum aneurysmatum potiore agnoſcimus; non igitur hyperſthenicam ubique, ſed aſthenicam plerumque, alias vero modo localem inflammationis arterioſæ eſſe indolem ſupponimus. Sub iſta, ut ex phlogofiſ membranacei canalis cujuſcunque hiſtoria patet, puriformis copioſa eſt materiæ generatio: quæ materia ad ſuperficiem non minus canalium, quam in telam tunicæ cellularem, exprimitur, ac mollem ſub initio hiſ in cellulis infarctis pulſtem, extenſionis capacem, — lapſu vero temporis rigidioſam, & qui, fortiore cruoris ab impulſu, facilius rumpatur, ſaccum arteriæ conſtituit.

Duplicem hinc aneurysmatum ſpontaneorum, totius ſyſtematis ex vitio venientium, originem admittimus: quarum una, quod jam *Archiater Romanus* notavit, ex cauſis fibras ſtimulantibus, & aucto præter modum, unoque vaſis in ſpatio, principii vitalis, cum inducã abhinc phlogofiſ vigore, — altera ex cauſis deprimentibus, atque ex ſtimulo nunc minore, nunc majore, quam par eſt, ſeu aſthenica arteriæ ex phlogofiſ, procedat. Quod vero ex cauſa locali oritur aneurysma, illud, nunc congenito cordis, arteriarum ex

vino natales trahit, nunc vero ex arteriæ stru-
ra, a caulis lædentibus variis in modum adfecta,
mutata, derivandum est.

Polypus.

De polypis, vasorum adfectione, jam plura
expoluimus & sicut illi, morbi alterius prægressi
effectus esse solent; ita cum semel adoleverint,
horrenda symptomata, etiam si hanc Veteres origi-
nem malorum prius ignorasse videantur, & ipsi
producunt. A figura, quam refert, vermis aqua-
tilis, vel sepiæ octopodiæ L. appellatus est poly-
pus, nequaquam cum excreſcentia circumscripta
membrana mucosæ narium, pharyngis, vaginæ,
uteri, &c. cujus, eodem sub nomine, alia est in-
doles, confundendus.

Definitio. Est autem polypus, lymphæ,
in cavis canalium morbose secretæ, adversum func-
tionibus istorum, coagulum. Sedem hæc concretio
sigit primum, vel ipsis in ductibus sanguineis, vel
aliis, quibuscunque in cavis, in quibus morbosa
secretio lymphæ prægressa, nec satis hæc edu-
ctæ. Interdum polypus ex primo, in quo natus
est, loco, in cavum vicinum, cum isto communi-
cans, ut ex pelvi renali, per urethres, in vesicam
urinalem, ex sacco aneurysmatis, in liberam ar-
teriam, defertur. Alias, cum tunica cavi interna
cohæret, ac firmiter connalcitur; vel cruore cir-
cumseptus, fovetur. Varia est polypo forma, —
cæcilio, pro cavo, quod occupat, multiplex. Ex
cordis auriculis, non raro vicinum in ventricu-
lum, — ex isto, in arterias contiguas, longissimos
interdum per tractus, — tot caudis, quot ramis
arteriæ, venæ, recipitur, instructus, extenditur.
Mollis ab initio, & ex tremula gelatina confectus,
a canalibus, vel a sanguinis alluentis actione, nunc
arteriæ, venæ, sinuum cerebri, tracheæ, bron-
chiorum, intestini ad latera, in pseudomembra-
nas, ex totidem lamellis, cepearum in modum con-
centricis, compositas, densatur; — nunc tubuli
in formam, qui sanguini, aeri, urinæ, transiunt

largiatur, concrefcit, ac interdum, aut vermis ſub imagine, ex veſica, aut arteriæ ſub aſpectu, ex bronchiis, aut, inteſtini ſub forma, ex ano rejicitur. — Nunc in maſſas denſiores, inæquales, vel cavo, in quo hæret, conformes, tot ex ſtratis membranaceis, ſibi mutuo incumbentibus, ad centrum firmioribus, conſtantes. efformatur. Color polyporum, pro varia concretionis ætate: ac pro varia ſecretionis morbidiæ ratione, nunc ex albo flavescens, nunc albus, ac diſtinctis in punctis ſplendescens, nunc, cruoris portione adhuc aliqua, lymphæ coactæ permilla, vel incluta, rubescens, vel languinis quaſi filis, lamellas inter decurrentibus, diſtinctus eſt. Conſiſtentia polypi, tam pro lymphæ in coagula niſu minore, majore, quam pro temporis ratione, & pro valorum, a quibus illa ſolidiorem in maſſam compingitur, diverſa occurrit. Vaſa quidem languinea, arteriarum venarumque, in polypis hucusque non vidimus; ſed talia a nobis in pleudomembranis, recentibus licet, conſpecta ac plures ante annos, Ticini, expertas per manus cum hydrargiro injecta, & muleo pathologico commiſſa; faciunt, ut illorum in polypis canalium ſuperficiæ adhærentibus generationem, ut facilem, concedamus.

Cauſa e. Non tam facilis eſt, ac pridem credebatur, coaguli in lymphæ morboſi explicatio. Polypos ex languine, ſub ejus motu vel plurimum imminuto, intercepto, vel proſus ceſſante; — ſub coloris naturalis conſpicio defectu, — ſub aeris attacku, naſci, eſt didum. Clarorum interim virorum inſtituta hæc ſuper re experimenta, hanc non penitus fundatam eſſe opinionem docuerunt. Qui aqua ſubmerſi, vel alia ratione in aſphyxiam inciderunt, his immotus quidem diu hæſit, ſed non coactus fuit languis. Vena jugulari, utroque ſine ligata, canis vivi e jugulo relecta; & glaciæ poſt-hinc commiſſa, e gelu quidem contentus cruor coivit; ſed calore eidem reſtituto, priſtinam hic illico fluiditatem acquiſivit. Facilius ſub antlia

pneumatica, quam sub aeris attactu, cruor coivif-
le est visus. Etſi vero hæc ita ſe habeant; virium
tamen vitalium, quæ maſſam humorum coire im-
pediunt, ipſas ad leges, pars lymphatica iſtius par-
tim ſolidelcit, & quæ ex ſolidis detrita, conſump-
ta, læſa fuerunt, reſarcit. Quemadmodum vero
morbi ſunt, ſub quibus corporis nutritio, ac ſoli-
dæ adpolitio materiæ fere omnis arcetur (tabes,
atrophia, marasmus); ita ſub aliis, hæc ipſa in
parte una, præ aliis, abundat, & omnis fere lym-
pha in illam deponi, &, quin forma, lumina va-
lorum, aut functio ejuſdem tollantur, coire obser-
vatur (Phyſconia, moles aucta). Alii ſunt morbi,
a quibus lymphæ coagulum, ut a morte ſubitanea,
fulminis ab icu, a ventriculi contuſione violenta,
ſub priapismo, &c. impediatur. Sunt alii, in qui-
bus, ut in gangræna, ſanguis illico in vasis ad-
fectis condenſatus reperiatur. Atqui cum ſanguinis
fluiditas, a virium vitalium imperio, cujuſ effectus
eſt motus humorum, pendere videatur; tam pa-
rum tamen, hoc ipſo vix non in totum ſuffamina-
to, illa ubique mox perit: ut nou modo in aſphy-
xia diuturna, in animalibus a gelu duras quaſi in
maſſas coactis, ut diximus, — ſed ipſam adeo in-
terdum poſt mortem, ſubſtitiffe, conſpecta ſit. Nec
minus habentur morbi, ſub quibus, vel ante, vel
promptius poſt mortem, cruoris contingat coagu-
lum; ut igitur nec vires vitales quidem ab iſto
ſemper quemvis defendant; nec illarum defectus,
ſanguinem coire ubique mox jubeat. Partium,
quæ ſanguinem conſtituunt, globulorum rubrorum,
ſeri, & lymphæ ab invicem ſeparatio, iſtius qui-
dem coagulum promovere eſt dicta; ſed ipſa hæc
ſeparatio, effectus, non cauſa, dicenda eſt; nec
in parte viva, tanta ſanguinis in partes ſuas di-
viſio, quanta quidem ad polyporum generationem
requiritur, quin alia ſubintrent, exſpedanda eſt.
Nobis interim videtur, lymphæ partes, quæ ſolida
reſarciunt, præter ſuam a cruore & a ſero ſepa-
rationem, & in oculis, quibus ſuſceptæ fuerunt,

condensationem, vix aliquid requirere. Aliud vero de morboſo lymphæ coagulo ac polyporum de geneſi dicendum eſſe, credimus: ut quæ, niſi perverſam lymphæ, qualis ſub partium inflammatio- nibus contingit, ſecretionem pro origine agnoſcat, hanc ipſam nos protinus ignorare ingenue fatemur. Non tam chemica principiorum diverſorum, oxygenis, alcoholis, acidi mineralis, veneni, contagii, — quam ſtimulante iſtorum in ſolida a ctione, polypos ex lymphâ, his ſatis cuſtodita, produci, veriſimile, nobis videtur. Hinc, ſi fre- quens animi deliquium, aſphyxia, terror pavore que ſummus, frigus febrile extremum ac multas in horas, ut algida, pernicioſa in febre, protractum, aneurysma, varix, valida arteriæ compreſſio, conſtrictio diuturna, pulmonum infarctus, aut ſanguinis per eodem decurſus impeditus, aer frigidus ad uterum cruentum a partu, aut vulneri admiſſus, lymphaticas concrectiones ac polypos produxiſſe ſunt dicta; hæc magis de cauſis, quæ illa ipſa primum induxerunt, dicenda eſſe videntur.

Qui polypos vivente in homine nunquam, ſed modo poſt mortem, generari dixerunt, hi, quamvis de plurimis, in corde ac arteriis concrectionibus ab obitu repertis aſſeri hoc queat, ultro quam par eſt, negando proceſſerunt. Evidens polyporum in homine vivente exiſtentium, ex iis, quos ſaccus aneurismatis, jam puſſare ceſſantis, tam sæpe, vel ipſum ad tactum, circumdat, quorumque in cavum arteriæ tam plena eſt periculi reverſio, argumentum deſumitur. Alterum quod has lites componat, ex ipſa aneurismatis polyporum prægnantis exciſione chyruurgica habetur. Nec minus ligata duobus in locis animalis arteria, lymphâ ſanguinis eidem incluſi, brevi mora in polypum concreſcit; ac eadem in cruris humani arteria, amputatione peracta, per faſcias munita, non multos poſt dies contigille ſunt viſi. Poſt miſtum cruentum, poſt hæmoptiſin, non raro ex ſanguine in velica urinali, in bronchiis collecto, concrectio poly-

lypola formatur, & magno sub labore interdum expellitur. Nec facile, cum alia prægressorum symptomatum in morbi historia, aut in cadavere ratio non subest, ac durior, exsucca, fereque tendinea concretio, arctissime cum cordis aut arteriæ superficiei interna connexa in conspectum se prodit, de morbi origine hoc ipso ex polypo, dubitare prudenter quis potest.

Quamvis vero hæc ita constituta sint; non tamen ideo polypii interni tam certa sunt symptomata, ut illius existis præsentiam asserenti, non magna in iudicio errandi præbeatur occasio. Præcipua, quæ auctores signa polyporum in præcordiis hærentium commemorant, sunt: istorum angustia, dyspnæa, minori corporis sub motu adacta, cordis tremor, palpitatio, spasmodicus ad sternum, vel fixus in cordis regione dolor, pulsatio carotidum, subclaviarum vehementior, torpor brachii ex latere adfecto, pulsus in eodem obscuritas, motus arteriarum nunc parvus, tardus, nunc vibratus, sed maxime inæqualis, ac sæpe intermittens, quasi aquæ corde cadentis, ipsius ægroti ab auribus percepta sensatio, lipothymia aut syncope frequens, & pedum œdema. Sub polypo in dextris cordis cavis, quod frequentius a morte observatur, hærente, pulsus arteriarum vibrantes esse, aut minus exiguos, ac interdum frequentes, — jugularium venarum distensionem, fluctuationem, faciei ruborem, livorem, sopores, apoplexias occurrere, — concretio in corde sinistro defixa, pulmonum a cruore infarctorum signa, dyspnæam, tussim, hæmoptysin subinde, pulsus obscuros & exiles, inæquales, & intermittentes adesse, est dictum. Sed quantum hæc singula ab ipsa refutantur experientia! ut quæ toties in illis, qui polypii nequidem vestigia in cadavere offerebant dum viverent, accusata fuerunt; aut, polypo, haud exiguo satisque duro, in uno, aut utroque corporis in cavo post mortem stagnante, nec uno quidem excepto, defuerunt. Certe, quæ ipsa aneurysmata, quæ hydrothoracem,

pericardii hydropem, aut arctam cum corde hæstionem comitantur, symptomata, ea cum dictis polyporum indiciis quoad plurima conveniunt; ac si multa ex illis adelle; — potissima ex istis deficere videantur; suspicari quidem polypum vasorum aut cordis, — sed minime ut certe præsentem asserere, licebit.

Clarius longe, & certe frequentior est polyporum multorum, qui aliis, quam vasorum in cavis, ex iisdem principiis, nascuntur, proveniunt. Post hæmoptysin non raro, ex lymphâ in bronchiis concreta, polypi, istorum figuram, — vel cavi si fuerint; sanguine, in medio ipsorum non ita pridem hærente, liberati, artiarum, ut nos quoque conspeximus, quasi formam ramosam ac lumina assumentes, succrescunt: qui polypi, tusses feroces aridasque, dispncæam diuturnam, spasmodicam inducunt: donec felici subinde eventu per tracheam, — ut in *cynanche laryngea* membranas polyposas ægroti rejiciunt, expelluntur. Post hæmaturiam, similia in renibus, urethere, vesica interdum succedunt, ac longi, diverlique coloris, consistentiæ variæ polypi, — interdum cavi, tubulosi, ac fistulam urinæ perviam, — aut vermes referentes, ex vesica urethraque excreti, extracti fuerunt. Similia post vomitum cruentum, tum in ipso ventriculo, ac intestinorum in cavo, — similia in utero puerperarum, post prægressa hoc e vitcere profluvia cruenta, contingunt, magnamque malorum, ad singulas has partes, seriem inducunt.

Non aliæ in venis, quam in ipsis arteriis, diversis licet symptomatis stipatæ, ægritudines se produnt; & quamvis obscurior in illis, quam in istis, nervorum sit historia; — quamvis nullam venæ, sub experimentis, sensibilitatem, irritabilitatem ostendisse referantur; manifeste tamen in virgine, cui singulis mensibus laphena internum ad malleolum insigniter, uterinæ evacuationis in locum, tumebat, — in viris, quibus venæ spermaticæ præter modum turgebant (*cirfo kela* has *varices*,

rices, nomine inepto, vocarunt) hæc vasa doluisse, — vix referendo ad loca vicina molestiæ sensu, compertum habemus; ac frequens venarum inflammatio, tum spontanea, tum maxime per externas læsiones inducæ, de proprio his vasis sensu sat aperte testantur. Hinc similes in venis, a phlogosi per internam superficiem diffusa, effectus, pruritus, ardorem, dolores, tumores oblongos, funisque tensi, aut variis nodis intersecti, figuram assumentes, abscessus, concretiones, duritiem tunicarum admitti oportet: quæ singula, Recentiorum observata, & lætio pathologica confirmant.

Varices.

Sed ex eo, quod minor venis, quam arteriis, membranarum sit crassities, ac majorem sui luminis ad parietes rationem venæ agnoscant, — quod magis cordis imperio subtractæ sint, ac deorsum quod majora sanguini redeunti, a pondere cruoris proprio non minus, quam a nixu musculorum diuturno, vel a nimia istorum quiete ac inertia, vel ab ipsius, respirationis impedimentis, & causis morbosis diversis, obstacula ponantur, frequentius venæ, quam arteriæ, præter modum dilatantur, & vel uno, vel pluribus in locis, in tumores sensim crescentes, circumscriptos, inæquales, ab initio molles, compressioni cedentes, mox ab ista, sine propria pullatione, resurgentes, doloris plerumque expertes, ad partes externas, a sanguine pellucente, ex rubro cœruleos, subnigros, elevantur: varices dixerunt.

Sedes. Venarum inter valvulas hi tumores præcipue occurrunt; sed & illis in venis, quibus valvulæ negantur, systematis venæ portarum, uterinis, pulmonalibus, cerebri interioribus, ac minorum adeo venularum, nullis certe valvulis præditarum, in retibus varices, nunc solitariae, nunc vero gregales, nodosæ, oblongæ, haud raro comparent. Crurum pedumque frequentius venæ præter modum & maxime conspicuos in nodos turgescunt, præcipue in gravidis, aut partum

expertis mulieribus, in bajulis, equitibus. Genitalia fœminarum non minus, quam venæ virorum spermaticæ, utriusque sexus venæ recti intellum ad finem collocatæ ac tunicæ oculi albuginæ, labiorum oris ac palati; ut vidimus, ramuli venosi, haud raro tumoris hanc speciem patiuntur. Quamvis interim omnis huic morbo vena subiecta sit; ex internis tamen partibus, præter dictas, frequentius varices ostendunt corticalis substantiæ cerebri, cerebelli anfractus, plexus choroidei, pteryx, œsophagus, ventriculus, intestina, vesica urinaria, urethra, ipso cum utero vagina, cordis adeo superficies externa, pulmonum substantia.

Varii sunt varicum, pro venæ dignitate, magnitudine, sede, divisione, — pro ipsius tumoris venosi ætate, amplitudine, extensione, — pro causæ hunc morbum inducentis differentia, effectus, — externis in partibus manifesti, ad internas obscuri, ac non raro funesii. Pleumque secundarium, symptomaticum varices morbum, cujus causa sæpe longe ab illis distat, aut aliis, vicinis in partibus hæret, constituunt; sed ipsius sæpe venæ locali ex vitiis, interdum, ut nobis videtur, totius systematis, ut supra de arteriis aneurysmate multiplici, spontaneo correptis monuimus, ex effectu, varices descendunt. Sub trunci venosi majoris varice conspicua, singuli, aut præcipui ac vicini mox rami sanguinem difficiliter exonerant, ac ipsi, multarum quasi rete varicum efformant, facileque œdema partis, unde venæ ascendunt, producant. Ad canales excernentes, angustos, ad ostium vesicæ, ad urethram, extensæ in varices venæ, liquidorum effluxum ex parte, vel in totum, periodica interdum actione, intercipiunt. Ad fauces, œsophagum, ciborum ingressum, — ad anum, fœcalis excretionem materiæ, difficiles reddunt, aut penitus suspendunt. Ob vaginæ varices, concubitum cum viro mulieri molestum, & facile cruentum, sat sæpe observavimus. Viscerum cavorum ad superficiem expansæ varices, non mo-

do naturalem istius lævitatem tollunt; sed membranæ villosæ, mucosæ tensionem, sensibilitatem adaugent, & chronicæ quali phlogosis statum, majore sub intarctu, in eadem inducunt. Hinc ad bronchia, tracheam, dispnœam ac tullum, — ad vesicam urinalem, retinendi, mittendi lotii difficultatem, — chronicum, in stomacho hærentes, vomitum, — ad anum, continuum pruritum, tenesimum progenerant. Vicinas, extensæ nimis venæ, partes molliores dilatahant & comprimunt, ac varias sic cerebri, cerebelli, medullæ spinalis, ac nervorum, qui ab istis egrediuntur, turbas, dolores, vertigines, soporem, paralytes inducunt. Arteriæ vicinæ adposita varix, in motus illi naturales hæc abripitur; vel illa forte læsa, exela, ac sociam in venam adperta, a cruore, aliquando cum strepitu, irruente. arteriæ in modum attollitur, & pulsat (aneurysma varicosum). Ubi tela cellulosa varicem laxior circumdat; extenditur facilius venæ saccus: donec major distensio, aut fluidi indoles stagnantis, dolorem ac phlogosin hic excitat. Sub istis, humor puriformis ex venæ superficie secretus, & in cellulas vicinas effusus, vel pseudoabcessus in istis efformat; vel easdem arte cum venæ dilatatae membranis connectit, crassiores, densiores has reddit, aut cum cute, forsitan vicina, strictissime coitigat. Cutis ipsa, jam dudum a tumore extensa, durior, callola hoc in loco, & a statu sanitatis aliena, phlogosis fit particeps; quæ, si forsitan verus ad venam abcessus nascatur, erosa, dirupta, difficilis curæ in ulcus convertitur. Interdum varix, aut nimis extensa, aut, illata violentia, rumpitur, & sanguis sub cute in cellulas vicinas effusus, ecchymoses constituit; aut ipsa pellis, forte tenuior, simul adperitur, nigrumque cruorem, — nunc, sub aliquo lyptomatum levamine, nunc, saltem sine damno, nunc vero cum summo ægrotantis, a sanguinis jactura, discrimine, eructat. Si ad partes hæc internas, & ad viscera contingant; pro sanguinis efflui

copia, & loci ab eodem inundati natura, pericula augmentur, ac rupti aneurysmatis interni effectus, tardiores plerumque, sequuntur. Sed interdum sanguis varicis in antro stagnans, phlogosis occultæ ad internam venæ varicosæ superficiem actione, densiorem ac fere polyposam in massam convertitur. Mutatur tunc, & oblongam, vix digito cedentem figuram assumit varix: unde major in partes subjectas compressio, cutis superimpositæ tensio, squalor, durities, a frequente, quo invaditur, erysipelate adaucta. Sub fortiore his in partibus phlogosi, quam sæpe stagnantis in varice corruptio materiæ inducit, ulcus iterum, profundum, ossibus vicinis non raro funestum, rebelle, ac facile gangrænosum, subsequitur.

Quamvis vero hæc toties externas ad varices contigisse sint visa; vix tamen, ut diximus, internæ varicis indicia sat certa noscuntur. Interim non semper vanam illius suspicionem nutriemus, ubi partem externam, cum internis continuam, venulis varicosis obtectam, ac symptomata visceris ægroti, quæ facile huic causæ tribuantur, conspiciamus. Frequenter in senibus, copiosis oculi albugineam varicibus obsessam, ac morbi soporosi, apoplexiæ imminentis vestigia simul observavimus: ubi facile ad eandem venarum cerebri, quam oculorum ea apparuit, conditionem conclusimus. Sub dysphagia, cardialgia, vomitu chronico, interdum cruento, imprimis periodicis, quorum aliam, quæ magis satisfaciat, rationem non detegimus; ubi venulæ pharyngis quamplurimum varicosæ cernuntur, — si eundem venarum œtophagi, ventriculi statum esse suspicamur, non semper a vero aberrabimus. In colicis doloribus, tensione abdominis, si recti venas intestini turgere videamus, aliarum sub causarum defectu, non sine fundamento ad abdominis infarctum localem venosumque concludemus. Sub tumente ex venis hæmorrhoidalibus recto, si urinæ vel retinendæ, vel mittendæ difficultas periodice recurrat; sat æquo
judi-

judicio in venarum, quæ vesicam, aut istius cervicem exornant, habitu varicoso, aut saltem infarctu sanguineo, morbi causam collocabimus.

Causæ Varicum. Hæc singula majorem certitudinis gradum, si ad causas, quæ varices inducunt, & quas forsitan prægressas esse constat, respicimus, acquirunt. Quæ sanguinis per venas ad cor reditum sit diu aut repetito in parte vel difficilem reddunt, aut quodammodo impediunt, varicum ut causa potissima haberi merentur. Nativa forsitan venarum, vel omnium, vel partis alicujus, debilitas, major corporis in longum extensio, proceritas, hæc ad vitia disponunt. Innumera sunt, quæ sanguinis iter per venas retardare, & sicut fascia brachio circumducta, hujus venas stringendo, ita reditum cruoris ex parte quacunque interciperent queunt. Moles uteri gravidi noto hic exemplo est: quæ toties in fœminis, vel uno, vel utroque in crure, varices inducit. A partu absoluto, hæc varices disparent; sed frequentior, brevi spatio annorum, graviditas, has denuo venas in tumorem attollit, ac inducta demum locali vasorum debilitate, varices perpetuas relinquit. Eundem ad modum tumor quivis in venas vicinas, aut sibi subjectas, agit. Hinc vicinæ exostosi, tuberculis pulmonum, glandulis infarctis, scirrhis, cysticis aliisque tumoribus vasa venosa sanguine turgent, & varicum quasi plexus efformant. Hinc viscera obstructa, fæces duriores in crassis intestinis collectæ, toties prægrandes ad anum varices inducunt. Pulmonum infarctus, vel alia respirationis obstacula frequens in corde dextro & auricula, aneurysma, ut diximus, generarunt; sed omne venarum systema eadem a causa adficitur: hinc venæ jugulares, faciei ac cerebri sub longo acutoque cantu, sub flatu tubarum, sub longa oratione, turgent, nec raro violentiam, nervorum origini funestam, patiuntur. Diuturna ac spasmodica musculorum, quos inter venæ decurrunt, contractio, nixus repetitus, diuturnus, ponderum graviorum
gesta-

gestatio, huc spectant. Nimia ventriculi, intesti-
 norum, per cibos ingestos, aut per flatu, extensio,
 venarum in illis tenorem infrangit, sanguisque
 per eadem æquali decursui obest; sed major est
 spasmodum, dolorum, in reditu cruoris perturbando,
 potentia. Sub frigore febrili, diuturno, sub
 terrore insigni, vasa cutis contractæ collabuntur,
 & sanguis majores modo ramos vasorum internos
 transcurrens, enormes in præcordiis angustias inducit.
 Similes fere, thoraces, fasciæ, & vestes
 arctiores in corpus effectus exercent, atque plures
 ante annos prægrandem ex caligis angustis in crure
 juvenis robusti varicem conspeximus. Intestina,
 herniæ in sacco hærentia, abdominalem ad annu-
 lum longo tempore, quin major strangulatio sequatur,
 compressa, varicosas sæpe venas ostendunt.
 Quæ venas necessario motus musculorum moderati
 privant subsidio, vita deses, otiosa, quæ cordis,
 arteriarum actionem in systema venosum sat longam
 per moram imminuunt, ac valide infringunt, quæ
 venas partis debilitant, contusio, concussio, vel
 demum quæ sanguinem in illam magis invitant,
 pediluvia, clysterum calidorum, carbonum accen-
 sorum, quos hieme cruribus subdunt fœminæ, ab-
 ulus, huc pertinent; nec minus est cruoris refluxui
 ex diuturna corporis incurvatione, obstaculum.
 Erecta corporis, in pedibus, vel ad equum positio
 longa multumque in tempus continuata, varices
 haud paucis ad illos inducit, aut præsentis volu-
 mine auget. Qui ob ossis fracturam, luxationem
 articuli, ob podagræ dolores, diu crure extenso
 supini jacuerunt: illis, quamprimum pedibus in-
 sistere, incedere conantur, hi ipsi non modo tu-
 ment, sed livent quandoque ac summo opere dolent:
 eo quod venæ cruris, ob longam hujus inertiam,
 elasticitate sua privata ac debiliores, in varias
 exurgant, & nisi fascia munitæ, musculorum
 motum vix non omnem intercipient.

Prognosis, quæ morbos vasorum conspi-
 cuos, inflammationem, aneurysmata, polypos,
 palpi-

palpitationem, varices, concernunt, argumenta jam satis ex dictis elucet.

Aneurysma internum, ubi signis sat certis se prodit, vix unquam perfectam medelam admittit; & quæ istam admisisse referuntur: ea, magnum, alterius naturæ morbum iussisse, suspicionem relinquunt aneurysmata. Qui ex illis decedunt: hi, vel ex sanguinis profusione, nunc subito, nunc aliquot spatio horarum, vel ex partis affectæ, compressæ, suoque sanguine privatæ, gangræna, vel dolorum effectu, vel ex cordis, in cruore recipiendo, expellendo, movendo, impotentia, suffocati, hydropici, aut forti sub hæmoptyli moriuntur. Juniores ac robustos magis homines, citius, quam ætate proventus debilesque, — celerius viros, quam fœminas, ex aneurysmate perire, docet observatio. Aneurysma varicosum sine magno periculo perfertur. Externa aneurysmata, nisi causas internas agnoscant, a manu chyrurgica, si accessus huic detur, non raro auxilium admittunt, modo vasa, quæ partem, exceda arteria, nutriant, non desint.

Polyporum, sicut incerta est diagnosi, ac plurima cum aneurysmate complicatio: ita prognosis quam maxime est dubia. Quod si polypi, cordis aut magnorum vasorum in cavis revera existant: quo magis adolefcunt; eo certe duriores redduntur, nec nota sunt, quibus similes concretiones solvantur, remedia. Majora sunt ex polypi recessu ex loco, quo sanguinis fluxum haud prolius impedivit, in alterum, pericula, ac mortem subitanam induxisse nile vilis est.

Palpitationis, nisi cordis aut vasorum ex vitio organico, vel ex polypis venientis, haud tanta esse solent discrimina; quæ interim cum tussi, dispnœa, lycopoe, faciei pallore incedit, ea certe non exiguam attentionem meretur, ac pro causæ, ex qua pendet, differentia, prognosin diversam agnoscit. Interdum ab arthritide, ab impetigine ad cutem comparente, a fluxu hæmorrhoidum,
vel-

vel alio, restituto, — a vermibus excretis, cordis palpitatio disperditur. Sunt, quibus longam per vitam palpitatio, sine damno istius, molesta fuit; qui tamen juvenes hoc malum jam experti sunt, hos fere omnes præpostere & ante lenedutem periisse, docuit observatio.

Varicum externarum, moleque parvarum, simplicium, & a causis localibus venientium, haud magna est significatio; interim neglectæ, ad insignem non raro magnitudinem ascendunt, profluviiis cruentis, interdum lethalibus, ac ulceribus malignis, internis, ut alibi docuimus, ansam dedisse compertum est. Internæ varices, si modo sit certa est diagnosi, pro loci, quem occupant, pro causæ, unde descendunt, ac pro suæ extensionis ratione, periculi plerumque sunt plenæ, similemque aneurysmati exitum minantur. Cæterum varices, morbi, cujus ipsæ symptoma esse solent, prognosin sequuntur,

Cura. Cordis vasorumque vitiis, ut vocant, organicis, internis, perfecte mederi, supra humanam plerumque est positum potentiam; ac omnis in eo, ut symptomata moderentur, & funesti, quam diu possunt, effectus arceantur, versatur scientia.

Feliciores haud raro in externis his malis tollendis chyrurgia est: cujus interim ab aliis vobis exponenda, tentamina, systematis universi dispositio, adfectio morbosa, frequenter eludit.

Quamvis vero spes modo exigua successus in curando aneurysmate super sit; non igitur ea mox omnis deponenda, sed eo major in causis morbi tam rebellis indagandis solertia adhibenda est. Si forsitan syphilis, scorbutus, scrophulæ, vel alia solidis infensa ratio aneurysma præcesserit: ad hanc primum omnis convertenda est attentio. Cum vero frequentius aneurysmatum caula in arteriæ locali inflammatione sit posita; major in hanc ipsam, quamprimum violentia externa, vel causa interna, huic similis, præcesserit, superandam, dirigenda est cura. Sub communi aneurysmatum theoria, licet

licet omnem hæc culpam illorum in arteriæ dilatatæ debilitatem conjiceret, oportuit nihilominus fateri, viduum tenuem, quietem corporis & animi, venælectiones repetitas, medicamenta, ut vocant, antiphlogistica, potiozem in hoc morbo, licet, jamjam provecto, feliciter tractando partem constituere: nec defunt exempla arteriæ, sub venælectione simul incisæ, ac largo languinis, vel ad lyncopen usque, profluvio ex eadem concesso, solus splenioli impositi, aut fasciæ, qua artus omnis involvitur, ope, quin aneurysma succederet, feliciter sanatæ. Interim ut hanc ipsam, cum pristina hypothese experientiam conciliarent, principales in sanando aneurysmate indicationes, in eo, ut nilum fluidorum in vasa imminuerent, & ut vatorum renisum in eadem hæc fluida auferent, a Viris conspicuis sunt posita, Hos vero non parum inter se ipsos pugnare fines curationis, cuilibet sponte adparebit; ac, de interno aneurysmate loquendo, qua methodo attingi hi queant, ignoramus. In externo hoc vitio, a causis violentis inducto, in homine robusto ac laute nutrito, venælectio ac methodus debilitans, — fracto vero jam stimulo locali, aliqua arteriæ compressio adhiberi cum eventu sat bono possunt; vidimusque nos ipsi, verum arteriæ brachialis aneurysma, post infausam venælectionem exortum, ad anserini fere ovi magnitudinem provectum, per argillam, cum aceto scillitico commixtam, ac tumori molliter, donec siccior argilla fieret, iterum iterumque adplicitam, trium fere mensium curriculo, ad nucis juglandis volumen fuisse imminutum; & cum fœmina impatiens, hoc, tam æquali ac lenta compressione agens auxilium deponeret, tumoremque, inlano certe empyrici consilio, cum oleo inungeret, ad insignem mox molem increvisse. Sed sicut interno aneurysmati auxilium hoc genus, vel alia compressio, vel corroborans medicina applicari, quum ab ista, nilus fluidorum in vasa, aut istorum in illa, augeatur, nequit: ita simul & motus sanguinis

guinis infringi, ac tempore eodem dilatatae arteriae contractio obtineri non potest. Compressionem arteriae majoris, internae, in tumorem, & exterius, ad jugulum, inter costas, prominaret, elevatae, complures, — sed effectu vix non semper iniquo, tentarunt; ac omne, hac flebili sub rerum positione, subsidium, in illis, quae vim cordis in saccum aneurysmatis imminuant, in venarum repetita hinc in electione, in victu parum nutriente, in opportuna corporis quieti positione, in recto excretionum moderamine, aut in blandis, quae alvum exonerent, remediis, est positum. Nec ipsum in extremitatibus oedema, aneurysmatis non raro comes, quia vena, urgente in calu, tundatur, ubique impeditur; ac laepe restituto cruoris liberiore circulo, tumor ille dispergitur. Interim vis vitae jam plurimum depressa, ac instantis ex hoc ipso hydropis periculum, limites & huic, precario certe in tantis jam angustiis, auxilio ponet; nec celandum est, quosdam, aneurysmate vetusto correptos, sub ipsa cruoris missione, — vel quod tumor, ob aucto tunc cordis motu, dissiliret, vel nimis jam exhaustos, periisse. Accedentes hinc inde calamitates majores, instituta pedum cum pannis asperis frictio, aut extremitatum in tepidam immersio, aliquando sublevabit. Nec opium, licet sanguinis motum augendo, sub aneurysmatis principio noceat, sub extremis, ac toties ab animi pathemate deprimente adaudis his turbis, optatum hinc inde effectum negabit. Quae alia laudantur ad spissum, ut esse volunt, sanguinem solvendum, vel ad tenuem nimis, quod iterum in aliis gratuito supponunt inspissandum, remedia, ea certe singula, ut ratione non minus, quam felici effectu destituta, rejicimus. Alterantia, ut vocant, medicamina, nisi nota sit vitiorum, quae fluidis inhærere creduntur, vera indoles, meliore vix jure, quam ea, quae diximus, ægrotis offeruntur. Adstringentia, — vel sanguinem, ut talia, intrare, sine validis argumentis supponantur, — vel nervorum consensu ex abdomine

in partes distantes agere dicantur, — vel partes quascunque stimulando suos edere affectus credantur, concessa etiam locali ad saccum aneurysmatis debilitate, talia tamen, quæ in hunc præcise locum, non in omne arteriarum systema cum damno operentur, nos quidem ignorare fatemur.

Sub tanta polyporum ambiguitate, quæ salutem attulisse referuntur, auctoritate haud magna instructa esse queunt, remedia; quos vero lectio cadaverum polypos confirmat, — horum certe lethales reliquæ curationis adhibitæ methodum perparum commendant. Quæ lymphæ, morbose secreta, in partibus tenore vitali adhucdum instructis, coivit, nec ipsa vivum vasisque ornatum in solidum mutata fuit, aut intime cum illis concrevit: ea quidem vi partis eandem amplectentis vitali, per artem, aut in febribus, adaucta, longas adeo temporis post moras resolvitur interdum. Quod vero lymphaticum morbosumque concrementum, vasorum apparatu dotatum, cava corporis morbose implevit, ac in unam eandemque cum iisdem substantiam concrevit, aut ab istorum amplexu, dominari ac regi ut queat, nimis separatum est, hoc, — quidquid de polypi, cadavere extracti, promptissima diversis in mensuris solutione sit dictum, qua ratione per artem possit subjugari, ignoramus. Quodsi perspectas nobis causas polyporum rimemur, easque vel in sanguinis motu lentiore aut vix non suppresso, vel in phlogosi interna quæramus; sequetur, ut medico, istarum effectum inhibituro, incumbat, ut vel has causas prævideat, & ab homine avertat; vel demum, his positis, quod a nimia quiete coire, aut a phlogosi cogi, concretere incepit, promptissime eliminat, ejiciat. Stagnantes in cavo corporis aquæ, gluten animale, leu matrem polyporum, non raro ad viscera, — vel citius educæ, vasis ad fundum deponunt. Post internas inflammationes, sæpenumero humor puriformis parietibus adfectis adhæret, & apud multos ægrotos in urinis comparet

rudimentum puriforme, quod ex lymphæ, a phlogosi in parte adfecta mutatæ, ob subfluidam adhucdum naturam resorptæ, nec tamen amplius in sanguinem convertendæ, rudimentis consistatur, & per vias urinales, per alvum, per sudores viscosos expulsum, tum viscera obstructionis, coactionis morbosæ a metu, tum systema vasorum, quem retenta inferret, a stimulo, & a metallicis iniquæ formidine absolvit. Hinc si quid ab arte expectari hic potest; erit hoc, ut post causas lymphæ coagulo faventes; istius principia, priusquam duriores in massas concrecant, nunc vires cordis augendo, nunc easdem infringendo, per opportuna colatoria expellat. In casu igitur symptomatum, quæ polypis a motu cruoris intercepto oriundis attribuire licet, excitantia remedia, pro variis istius causis diversa, infusum arnicæ, serpentariæ virginianæ, moderatas alcali volatilis, camphoræ, mercurialium, antimonialium doses, & quæ simul urinæ secretionem promovent, salis vegetabilis alcalini solutionem in vino rhenano, vel in succo petrosellini, vel dauci hortensis, cum mellis portione superaddita, aquam calcis, aut aquam martialem, commendamus. In casu, quo phlogosis vasorum, aut febris inflammatoriæ, seu hypersthenicæ naturæ prægressa polyporum in causa fuisse videatur, — nec minus in eo, quo polypus æquales aneurysmati tumultus arteriarum in systemate excitaverit; ea ipsa, quam hoc in malo proposuimus, antiphlogistica medendi ratio, sub iisdem cautelis locum inveniet.

Aneurysmatis, polyporumque cura vix exposita, cum ex ipsis his malis tam læpe cordis palpitatio descendat; istius simul pertractandæ rationem ex parte jam dedimus. Tam multiplices vero hujus vitii sunt causæ, ac tam læpe illud aliorum modo symptoma morborum est: ut ex istorum magis, quam ipsius palpitationis ex indole, plerisque certe in casibus, quærenda sit indicatio. Omissa interim hic loci ægritudinis ex
alia

alia pendentis consideratione, si ex cordis actione nimis intensa, ex aucta visceris vitalis irritabilitate, palpitatione procedat: ea ipsa, habito ubique ad causas respectu, debilitantem per methodum minuenda est. Cordis contractionem violentam quam maxime sollicitant sanguis, quantitate, vel impetu majore illius ad cava allidens, vel stimulus quicumque, instrumentis cruorem moventibus inhærens. Hinc victus tenuior, potus aerque frigidus, quies, venæsectio, fluxus cruenti naturalis, aut soliti, ac forsitan suppressi, per adplicitas ano, pudendis, aut naribus hirudines, provocatio, circuli humorum per partes resistentes restituta libertas, pediluvia, blanda intestinorum evacuatio, — hinc stimuli latentis correctio, vel alias in partes, minus nobiles, directio, potissime conducunt. Si debilitas majorque sensibilitas ad cordis contractiones convulsivas contribuant: tunc, non neglecta & hic causarum indagine, methodus corroborans, victus nutriens, vinum generosum, corticis peruvianæ decoctum cum vitrioli elixirio, martialia remedia, vel & opium, molchus, æther vitriolicus, assa fœtida, valerianæ radix, salesque volatiles, indicantur. Malo hinc consilio venæsectio quocumque palpitationum sub calu a multis instituitur, pluresque abinde in lethalem pericardii, thoracis hydropem inciderunt. Interim nec hic, solo ex pulsu, forsitan haud pleno aut magno, virium mensura haurienda est, ac sæpe sub illo solum venæsectio subsidium constituit.

De externæ varicis cura, quæ chyrurgis incumbit, sermo hic esse non potest; & quam difficulter internos venarum tumores Medicina dignoscat, aut forsitan præsentis constante effectu dispellat, falsi jam sumus. Quodsi varicum ad causas respiciamus; mox, venas ex alieno magis, quam proprio ex morbo, tumere, — atque hinc auxilia magis illi, quam isti, opposita indicari patebit. Omnis scilicet varicum internarum, in eo, ut obstacula refluxui cruoris contraria tol-

lantur, ac venæ nimis extensæ debilitas cum remediis, quo fieri id possit, loco adfecto vicinîus admotis, corrigatur, est polita medela. Cum vero primæ indicationi satisfacere ubique & in omnibus haud liceat; hinc, ut locali magis vitio medeamur, ac, — suppressæ penitus per tumentes hæmorrhoides urinæ, vel & fæcum excretionis exemplo, — ut urgenti occurramus periculo, cruorem ex venis externis, quibus certum cum internis commercium esse novimus, interdum lanceolæ aut hirudinum auxilio evocamus, compressionem, tensionem ac stimulum imminuimus; ductus excretorios turgentibus a vasis occlusos, impeditos releramus, & concessis quodammodo induciis, morbi causam primariam superare conamur. Hoc præstito, venosæ dilatationis effectus aut vasorum debilitatem, tum recta vivendi ratione, sub debito corporis exercitio, frictionibus, positione partis pridem adfectæ opportuna, — tum petitis ex classe roborantium remediis auferre studemus.

Profluvia cruenta.

His igitur, quæ sanguinem, — & quæ ipsos, quos hic percurrit, canales concernunt, — perspectis, — illis vero, quæ vasorum lymphaticorum morbos concernunt, alium in locum reservatis, propius ad ipsius profluvii cruenti considerationem accedimus.

Definitio. In generali profluviorum definitione, hæmorrhagiæ quoque illa continetur. Scilicet ubi cruor, præter legem sanitatis consuetam, sine impetu, copia minore, ex parte corporis guttatim, extra profunditur, sanguinis stillicidium, — si cum majore vehementia, quantitate, celeritate, vel exterioris, vel clandestine in corporis cavum aliquod prorumpit, profluvium cruentum vocamus. Alio quidem macularum, ecchymosis, sub nomine venit, ubi sanguis telam cellularem subcutaneam inundat, & in ista restagnans, coloris in pelle mutationem inducit; sed partim profluvium cruoris a solidis vicinis circumscriptum

tum id sistit; ac pro tali, petechias, ecchymomata, & maculas scorbuticas, hac tamen a classe morborum, non sine rationum magnarum fundamento sejunctas, habemus.

Cum vero multa sub speciali profluviorum doctrina melius, ac suo quævis loco ordinentur; paucis modo præmissis, potissimas hic fluxus sanguinei species considerandas aggredimur; ac licet menstruus, qui sæminis ad partum maturis ex lege naturæ fluit, cruor, vel tempore, vel mensura limites præscriptos non raro excedat, ac primo sic ordine morbosus hic fluxus collocandus videatur; alium nihilominus hic eligere, ac primum, capitis, — mox viscerum pectoris, abdominis in cavis positorum, mox partium urinæ secretioni, excretioni dicatarum, ac demum genitalium jacturas cruentas exponere præferimus.

Divisio. Quod vero de profluviiis in genere jam diximus, hoc de cruentis non minus retinendum est: est scilicet quod alia internas, — externas alia, ob causas nascantur; alia, ex primario valorum, aut totius systematis, aut locali tantummodo, aut composito demum vitio, — atque nunc ob nimium illorum in fluida impetum (hæmorrhagia activa, hypersthénica), — nunc ex negata istis resistentia (hæmorrhagia passiva, asthénica) procedant; — alia, alterius vi morbi (H. secundaria), — nunc sub evidente istius decremento (H. critica), — nunc sine isto, vel potius cum damno (H. symptomatica auct.); propullulent; — alia, cum febre varia, tam continua, quam intermitente, — alia, sine istis, atque nunc vaga, quovis sine ordine, nunc habitualia, ad certæ leges periodi, decurrant. Ratione sedis, vel externa, vel interna, seu abscondita, est, atque nunc artierum, nunc venarum, non facile semper distinguendis ex ostiis apertis, venit hæmorrhagia. Epidemico hinc inde imperio hæmorrhagiæ ægrotos eodem tempore quamplures exhauriunt; in aliis, certe

certe per hæreditatem in hæmorrhagias varias dispositio, peculiaris structuræ ac solidorum ex culpa, subnascitur. De profluviiis spontaneis nobis maxime hic sermo est; quas externa violentia (H. traumatica) inducit, has, chyrurgiae ad forum spectantes, aliorum committimus solertiæ.

Sedes Ex omni quidem corporis superficie sanguis hinc inde, vel in apertum, vel in cava vicina, stillasse est visus; sed facilius hic ex partibus sponte prorumpit, quæ structuram spongiosam, rariorem, ac ramulos vasorum copiosos, tela minus firma custoditos, agnoscunt. Hinc interna superficies narium, bronchiorum, ventriculi, recti intestini, pelvis venalis, ureterum, vesicæ, urethræ, uteri, vaginæ, a sanguine copioso obruta, vel alio demum modo adfecta, hunc facile dimittit, ac habitualemente cruoris apud multos scaturiginem constituit. Iuniores imprimis, & alacris ingenii homines profluviiis cruentis, a quibus interim nec ipsa debilitas, & sanguinis adeo inopia omnes defendunt, præ aliis subiecti sunt. Activæ, frequentius verno, quam alio, tempore succedunt. Sux interim cuius ætati regiones sunt, quæ sanguinem lubentius, ac alio sub vitæ stadio, eructent. Sic pueris, nasus, — juvenibus, pulmones, ventriculus, — alvus, vesica, adultis, cruorem facilius, quam partes aliæ, fundunt. Jam senes, iterum ad nares, sed maxime ad cerebrum, non æquali utrumque ad locum sorte, sanguinem amittunt. In genere, illi, qui sub habitu corporis molliori, ciborum nutrientium, potuum spirituosorum desiderio ultro satisfaciunt, assumpta satis facile subigunt, nec tamen motu corporis, auctisque labore excretionibus, ea, quæ ad partium incrementum, nutritionem impendi haud possunt, dispergunt, & quorum hinc vasa capaciora, debiliora, vel ipsum ad oculum cruore regurgitant, aut, læpius majori, quam par est, sensibilitate instructa sunt, profluviiis cruentis, præ aliis, subiecti sunt. In universum, vix ulla hæmorrhagias, aut arteriarum,
aut

aut venarum hæmorrhoidalium, in brutis bestiis locum habere, sat recte est dictum.

Symptomata. Nunc vero signa hæmorrhagias spontaneas aliqua præcedunt; quorum interim nullum sat firmum, aut constans, aut cuius ex illis commune, sed, pro activi, aut passivi profluvii natura, diversum est. Nunc, & læpius certe, sanguis inopinato, ac sine prægresso, saltem noto medicis, indicio prorumpit. Primo in casu, ad ea, quæ oculis patent, loca, congestio, venarum inflatio, intumescencia levis, aut rubor longe lateque circa partem, ex qua sanguis prodibit, observantur; atque tum his in locis, tum ad partes profundas, ac nobiles, quæ sanguinem expellent, plenitudinis, repletionis molestæ, tensionis, titillationis, pruritus, caloris sensus, — interdum certus hororis gradus, cui calor, pulsus frequens, plenus, subdurus, ac vere febrilis succedunt, observantur. In illis, quas *asthenicas* vocavimus, hæmorrhagiis, excepto, in multis, tumore *varicoso*, frequenter hæ turbæ locales deficient.

Sed vel hæc signa profluvium cruentum præcedant, vel desint; pars certe maxima symptomatum, quæ præcipitantem ex imis visceribus sanguinem in homine comitantur, ex animi terrore descendit; aut saltem cum effectibus istius miscetur, ab iisdem mutatur, ac alium longe, quam in aliis animalibus hoc a morboſo phænomeno aut parum aut nihil commotis, adspæctum assumit: palleſcunt, sanguine necdum orbatæ genæ cutisque, sudor frontem humectat, extrema frigeſcunt, anxietas præcordia, tremorque membra invadunt, cordis adest palpitation, ac pulsus, qui forsitan hucusque pleni fortesque, aut vix sano a statu diverſi fuerunt, contracti, exiles, celeresque redduntur. Hinc maxima interdum in profluvio *hypersthenico*, ab *asthenico* lat prompte distinguendo difficultas est; ac plurimi a medicis ægrotantium non minus, quam adſinium terrore, a recto consilio distractis, ac in illa, quæ morbum prægressa sunt,

in habitum ægroti, causasque mali non satis attentis, committuntur errores.

Pro ipsius vero sauciati canalis hiatu, ac fugientis vitalis undæ diametro, celeritate ac impetu diversis, — pro varia partis, quæ sanguinem aut rejicit, aut effusum, coacervat, indole, functione, — pro causæ, quæ profluvium vel hypersthenicum, vel asthenicum induxit, diversitate, — pro sexus, ætatis, constitutionis ratione, alia aliaque, sub hac præsentis hæmorrhagiæ periodo, symptomata nascuntur. Sub lenta sanguinis jactura, pars illius longe major, quam in subitis illis hæmorrhagiis, quæ de violato vase majore testantur, sine tantis in ægrotis symptomatis amitti potest; ac revera in lento malo, humores tenuiores, qui subtiliora vascula permeant, in evacuata vasa rubra succedunt, massamque sanguinis reliqui sustinent & augment. Sub magnis profluviis, vel antequam hæc fiant, cor, stimulo consueto privatum, quiescit, asphyxia primum, ac denique mors ipsa, sequuntur. Hinc sæpe, ubi gravior urget cruoris jactura, mox summa anxietas suboritur; succedunt visus obnubilatio, oscitationes frequentes, vomitus, tinnunt aures; lipothymia; & facile convulsio scenam claudunt lethales.

Est vero, ubi ipsa in mortis alias prænuncia, syncope, princeps servandæ vitæ lateat remedium, atque hinc magna in ægro suscitando, stimulando, sunt posita pericula. Sub hypersthenico, quod vis nimia vitæ excitavit, & quod ex signis illius jam expositis cognoscitur, profluvio, si modo amplioris non subsit læsio canalis, — nisi hujus, dimidiam ad partem aperti, ostium, ab ea, quæ adhucdum est integra, claudi recusetur, — aut peregrinum nisi corpus, parti læsæ infixum, illius contractionem præpediat, excreta sanguinis, quæ stimulum aluerat, portione, corio, ut vocant, phlogistico frequenter, sed certe non ubique, obducto, sub debita corporis ac mentis quiete, persæpe sensim

sim sensimque imminuitur, ac sponte sistitur cruor fugitivus.

Contrarium plerumque in ea, quam aethenica appellat, & quæ ex infracta solidorum potentia scaturit, signisque istius ab hyperæthenica distinguitur, hæmorrhagia spontanea succedit; atque in ipsa, quam æger jam perdidit, cruoris unda, majoris latet jaçturæ origo,

Quo hæmorrhagia, naturæ, ut vocant, artificio sistatur, hoc non semper tam clarum est. Arteriam minoris diametri, sub vulnere recisam, sibi que ipsi relictam, emissa, cruoris sinceri portione propria sensim sensimque contractione claudi, atque, ipso pro sanguine, liquorem primum ex pallido rubellum, dein serosum, mox vero nullum, transmittere, læsionum in parte molli docet historia. Non raro effusi portio cruoris vulneris, cavi vicini, cellulosæ in spatiis coacta, vasis lævi orificium obturat, vel in hoc ipso, — quod interim sectio pathologica non semper confirmat, delitescens, solidum sanguini fugienti obicem ponit. Sed in eo, quod sponte ex morbo contingit, profluvio, prout hoc ex causis nunc in omne valorum systema, nunc in solam, quæ cruorem evomit, partem, aut in utraque agentibus, nascitur: ita & ipsa hæmorrhagiæ cessatio, vel in totius systematis, vel in partis solius, vel in utriusque mutatione, ab illa, quæ post mechanicam vasorum læsionem succedit, sæpe multum diversa, quærenda videtur.

Causæ. Sed quemadmodum obscuritatis hic plena sunt omnia: sic & causarum, quæ profluvia cruenta inducant, vacillat doctrina. Ex illis interim quæ de profluviorum rationibus in genere jam diximus lux aliqua affulget, atque ipsa specierum consideratio, clariorem hac, attentis accendet.

Subtilius omnino, quam in omnibus vere Antiqui, conditiones vasorum, sub quibus sanguinem ex morbo transmitterent, posuere. Quamvis etenim illa, ut cruorem, quem continere deberent, emit-

emittant, vel læsa esse, vel interstitia nimis ampla, seu poros æquo majores habere, vel humorem iusta densitate privatum, & ad fugam promptiorem vehere sit dictum; & quamvis canales cruorem vel ex dilatata nimis ostiorum diametro (per anastomofin) eructare, — vel sejunctis ab invicem fibrillis adhuc integris, quasi per cribrum (per diabadefin) transludare, vel ob cohæfionem fibrarum solutam læsamque (per diaeresin), nunc vi mechanica externa, secante, pungente, contundente, lacerante, aut ruptione a contentis distendentibus illata (per rhexin), nunc erosione ab acribus (per diabrosin) disperdere referantur; vix tamen aut simplex fibrarum sejunctio profluvium cruoris tam facile inducet, aut tanta sanguinis contenti acredo, quæ vasa erodat, admitti potest; & si ostiorum dilatatio, ac læsio vasorum, non rarum profluviorum comitem offerre fateamur: hæc tamen in morbis internis non adeo primam hæmorrhagiarum rationem, quam alterius effectum causæ sistere putamus.

Non exigua nimirum inter causas, quæ febrem hypersthenicam sive inflammatoriam, veramque inflammationem, — ac inter eas, quæ activas, hypersthénicas hæmorrhagias inducunt, affinitas subsistit; ac revera, sicut inflammatoria adfectio nunc totum systema, nunc modo partem istiusprehendit, atque nunc febrem accendit, nunc eadem immunis incedit; & topicum magis vitium constituit; ita & cruenta faciunt profluvia, atque ipsius adeo inflammationis symptoma (sanguinis, sub ista, vel puriformi cum humore remitti, vel sinceri, per ductus excretiores rejecti, vel in telam partis inflammatae cellulosa effusi testimonio) vix non perpetuum nobis exhibent. Quod vero magis profluvii activi cum hypersthénicis adfectibus affinitatem ostendit, est illius, forsitan per artem, aut casu, præpostere cohibiti, transitus in hos ipsos perfacilis; est sanguinis rejecti phlogistica plerumque indoles; sunt methodi debilitantis, atque
flu.

fluxus ipsius cruenti manifesta utilitas; ac denique frequens partis, ex qua sanguis profiliit, inflammatio, et in abscessum conversio. Hinc male nuper, vel quodvis cruoris profluvium morbosum ex sola debilitate scaturire est dictum; & quamvis hæmorrhagiæ ex majoribus quamplurimæ hunc statum solidorum sat cito inducant; non tamen hic sanguinis amissi effectus, debilitantem mox a principio jacturæ causam cruentæ præcessisse testatur.

Nec certe, ut sanguinis profluvium hypersthenicum esse dicamus, requiritur, ut impetus cruoris, a tergo, ut ajunt venientis, universi systematis actione in partem unam adaucta, ubique supponatur; sed sufficit major æquo in vasis organi irritabilitas: ut, loco humoris consueti, mucosi, serosi, cruentum, Marte proprio, expellat, aut, quod sensu pathologico nobis dicere liceat, secernat. At illa quippe, quæ activa dicuntur, profluvia, secretio morbosa magis, quam actio mechanica contribuit; & quæ, sub illa, vasorum repletio, dilatatio, aut simul ruptura, succedunt: hæc, stimuli, qui secretionis opus aut invertit, aut novam inducit, effectus sunt. Hoc docent bronchiorum, urethræ, vaginæ, intestinorum, a phlogosi correptæ, ac primum leviolos, dein puriformes, ac demum cruentos humores, stillantes superficies; — ostendunt frequentia hæmorrhagarum, non exiguarum, sine ulcere reliquo, vel cicatrice sanatarum exempla; commonstrat facilis profluvii unius in alterum ex illis conversio, aut fluxus, forsitan una in parte cohibiti, in altera successio; — ipsa uteri periodica, sine ulla, iu multis, plethora, secretio, aut vicaria sanguinis ex uberibus aut ex parte corporis quavis alia, distillatio confirmant. Si major aliquando sanguinis quantitas, quam ex minorum vasorum secretionem cruenta expectare valeamus, prorumpat; id utique majoris læsioni valis interdum tribuatur oportet; sed sæpe suum in cava viscerum ampla sanguinem vascula eructant, & quamprimum hæc
ple-

plena sunt, collectum, ac sæpe jam coactum cruorem cum impetu rejiciunt; vel ille ipse, qui sanguinem secernere vasa coegit, stimulus, alia, majora, dirumpit, & uberius simul hæmorrhagiam originis producit. Hic stimulus est, qui, lege ignota, humores ad vasa eidem subjecta alicit & convocat, secretionis rationem pervertit, immutat, ac vi fibrarum præter modum adaucta, sanguinem per vasa minora, vix alios huic patula, urget, aut simul majora dirumpit. Sed ipse jam sanguis, vel ob extensos per omne vasorum systema tumultus iniquo cum impetu ad vascula ex sua natura infirma appellens, — vel ob inæqualem ejusdem cæteras per partes distributionem, pro stimulo est vasis, quæ ob spongiosam ac laxam organi, cui præfunt, structuram, se alio, quam cruento, liberare modo non queunt.

Sed quemadmodum hypersthénici causam profluvii cruenti, a partis, ex qua hoc ipsum contingit, majore stimulo, & aucta vasorum actione derivamus: ita asthénicæ, quas vocant, hæmorrhagiæ, ex aucta vasorum incitabilitate sic dicta originem petunt, sub qua, locali præsertim affectu, sanguis in parte debili copiosius, quam par est, colligitur, ac minores hic, quam alibi, ubi forsitan amplicum obstructio, compressio, constrictio spasmodica vasorum, circuitum humorum suspendit, resistentias experiens, has ipsas, facto, sanis ex vasis, cruoris impetu, leviori labore superat. — Jam sola partis suctio, vel apposita illi cucurbitula; sanguinem vasorum imperio, sine cordis adhibita, vel aucta saltem, potentia, subducunt.

Hæc vero hypersthénicam inter ac asthénicam hæmorrhagiam differentia intercedit: quod, licet tam una, quam altera, sub totius systematis affectione, ex vasis quibuscunque contingere queat; vix tamen prima, ex pluribus simul locis, sed potissime ex uno, ad quem impetus solidorum vel maxime dirigitur, prorumpat, cum asthénica profluvia (ut sub febribus asthénicis)

cis) nervosis, in scorbuto, sub ictero nigro, ac morbo maculoso hæmorrhagico, ut aliqui appellant, videmus (indistinctim nunc istis nunc illis ex vasis), extensa per omne istorum systema cessione, facile, — quin igitur hos morbos profluviarum ad classem referamus, præcipitet. Non aliter hoc in casu, quam ubi, lælis, a lanceola chirurgi, arteriæ tunicis externis, cruor membranam illius internam urget, in saccum, seu aneurisma distendit, ac denique dirumpit; demto, per causas internas, fibrarum arterias cingentium vigore, sanguis sub levi cordis aut partis impetu, resistencias vasorum minores superat, & vel hiantibus ex ostiis, vel ex reclusis canalium repagulis, aufugit. Frequentius hæc in parte, quam in toto vasorum, — in venoso frequentius, quam arterioso in systemate contingunt, atque hinc plurima cruoris profluvia de locali vasorum vitio, cui venæ præ arteriis subjectæ sunt, tellantur.

Est tamen non rara & his in rebus complicatio: nec partis, ex qua sanguis profunditur, debilitas, ac asthenica profluvii in his confiniis indoles impediunt, quin totius systematis, ad sthenicos adfectus dispositi, a re quavis excitante inductus impetus ad illud vel plurimum contribuat. Sic fœmina, robusta simul, ac ab aliquo jam tempore medorrhœa infante, — locali vitio nimirum, — affecta esse potest. Huic, sthenica si febris accedat: sub impetu febrili, sanguis facile ex utero jam debili prorumpit: cui interim profluvio generalis venæsectio prudenter opponetur. Sic febris ejusdem profapæ, in juvene vegeto, sed pulmonum locali debilitate, ac simul nunc bronchiorum catarrho affecto, sputum sanguinis non raro producet. Venæsectio hoc ipsum, quod sthenici habitus ac febris sub absentia auxisset, profluvium ledabit. Fateamur interim oportet, viscerum nobilium, aut partium ex vitio locali humorum jacturæ subjectarum, a sthenias, vix diu cum totius systematis habitu hypersthenico simul incedere; illaque vilcera,

si suis minus præsent functionibus, aut partes infirmas, quæ liquores necessarios disperdunt, mox reliqui systematis inertiam pedissequam habere.

Præcipua jam prognosis hæmorrhagarum momenta alibi protulimus. Profluvium sanguinis hypersthenicum, quemadmodum, frequenter ex rationibus inflammatoriæ febris ipsiusque inflammationis causis affinibus exoritur; ita stimuli, vasorum systemati generali, speciali inhærentis effectus, moderatum, sæpe magis, quam ipsa venæsectio, corrigit, ac vel ipso sub morbi, imprimis localis, principio, criseos æmulator beneficium. Quod vero frequenter hoc ipsum imminuit, est sanguinis ex viscere nobili, vel in cavum istius, vel in telam cellulofam vicinam, effusio, infiltratio, coagulum, impedita rejectio, corruptio, corrupti resorptio, & inducta ex illis, partium compressio, irritatio, functionis necessariæ suppressio. Intempestiva hinc profluvii hypersthenici, quod vires non exsuperat, cohibitio, non paucos vel totius systematis, vel partis cruentatæ morbos inducit, relinquit.

Profluvium asthenicum, ex generali vasorum affectione descendens, tam ut signum, quam ut causa, pericula minatur. Quæ vero ex locali vasorum debilitate, repletionem derivatur, hæmorrhagia, ea, pro sede sua, & pro causis, non exigua quidem sanitatis incommoda in multis producit, aut indicat; sed ubi conspicuam cruoris jacturam non infert, ubi alii, vel sanæ, vel consuetæ evacuationi pro supplemento est, — vel ubi diuturnamjam cum ea habitudinem ægrotus contraxit; non raro cum aliquo istius emolumento continuat. In genere, tum causæ, tum quantitatis, celeritatis, ac subjecti, in dijudicandis profluviorum periculis habenda est ratio. Si talis est causa, ut auferri non queat; si sanguis multus in cavum corporis, quo educi haud possit, aut in visceris parenchyma effunditur; si subito, ex vase conspicuo, aut majore quantitate, aut longum per tempus, vel in viri-

viribus exhaustis, in gravidis, in sene, vel tenero infante hæmorrhagiæ coniugunt; tunc majora ex hoc phænomeno cruento rerum imminebunt discrimina: sanguis, rubris particulis, quæ propriam sibi densitatem largiuntur, amissis, aquolum vix non in laticem resolvetur, fibras cordis motrices efficacia minori stimulat, secretiones, quæ lat valido cordis a motu pendent, imminuet, ac, præter pallorem, languorem corporis univèrsi, facile vel hydrops, vel febris lenta cum tabe, vel lethalis aliquando convulsio prædicenda sunt. Quod vero aliquoties, quacunque demum a causa, redivit, — id facile revertitur, & periodum assumit, non sine magna cautela suppressendum, habituale profluvium: ut igitur ab ipso, quod valorum plenitudinem laxorum imminuit, auxilio, novæ repletionis, vel cruoris, ut rectius dicamus, intolerantiæ, porrigatur occasio.

Cura. Quas jam alibi regulas profluviolorum curandorum generales adduximus, hæc, ad fluxus etiam cruentos sufficiunt. Non tam certis interim præsidis Medicina pro internis, quam Chyrurgia, cui valorum ligatura, compressio, styptica, usio ad manus sunt, pro externis profluviis, suffulta est.

Princeps quidem in hæmorrhagiis hypersthénicis in eo est posita indicatio: ut cordis arteriarumque in liquida contenta actionem frænare, simulque cruoris congestionem dissipare conemur. Atqui, cum ipse jam sanguinis fluxus lolidorum potenter impetum infringit; sibi tamen relictus ille, ad mortem sæpe usque, impulsus præcipitat cruor, & quod hypersthénicum a morbi principio fuit, — hoc sub fine, post pauca interdum temporis momenta, asthénicum redditur profluvium; nec facile est; rectum auxilii naturalis moderamen definire.

Ratio hinc, spontaneam hæmorrhagiam in artificialiæm, cui pares, pro lubitu, sistendæ foremus, convertere lauderet; ac sæpe, præter illa, quæ

quæ proposuimus, auxilia, suscepta in parte sana & opposita, venæsectio, morbosum ac incertæ mensuræ sanguinis profluvium cohibere videtur. At vero, non semper, fracta alibi, per venæ longinquæ incisionem, resistentia, — hæc, minor ac in loco, quem sibi morbus elegit, redditur; ac sæpe sanguis vel utrumque per ostium aufugit; vel imposito venæ sauciatae spleniolo, ex viscere sponte cruorem fundente pergit fluere rebellis. Quodsi tardius, quam par est, & exhausto jam viribus ægroto, vena tundatur; facile, quod reliquum est, vitæ pabulum, ipsam per artem infausse disperditur.

Hæ sunt, quæ medicum ad lectulos premunt, — nec solæ sunt, quæ premant angustia! congestiones quidem, tum eo ipso, quod vim cordis & arteriarum imminuimus, stimulumque generalem, specialem & cruoris ad partem affectam concursum moderemur, dividimus; tum vasa corporis a quavis compressione liberando, partes longinquas molli balneo fovendo, & sanguinis affluxum in eadem sollicitando, dissipare conamur, sed certius hæc iterum in inanimi, quam sentiente ac semetipsam proprias ad leges movente machina hydraulica, pro voto succedunt; ac frequenter, quæ revulsione, derivationis sub titulo laudantur, cruoris nequicquam jactura detrudere cernuntur.

His artis medicæ inopiis, altera sese, non minor, adjungit, quæ ex præcipiti profluviorum multorum indole emergit, difficultas. Sæpe tanta mox vitalis liquoris ex visceribus profusio est: ut lenta causarum indagatio, & methodica rerum tractatio vix locum concedere, ac mortis ex profluvio imminentis discrimina, quæcunque demum artis vel minimis temporis intervallis succurrere cunctantis, tentamina eludere cernantur.

Cum vero potentem in hæmorrhagiis externis adstringentium virtutem medici pestarent: hanc, internis quoque utilem profluviiis celebrant,

ac omnem in sanguinis cohibenda factura, ne simul anima cum illo aufugeret, operam ponebant. Fateamur interim, nec in illo quidem artis præsidio, aut magnam actionis incertitudinem, aut adeo vim ægris non paucis funestam, ubique deesse! Vix etiam, quæ adstringendi potentiam in solida exercent, lacteorum, ea, sibi vias vasorum non claudere, — aut, cum, diluta, has superant, virtute, qua, mera ea, pollebant, ad sanguinem venire, dicendum est. Qualiscunque vero adstringentium agendi sit modus, & vel secundas ac vias ea pertingant; vel, quod nobis verosimilius videtur, potissime per stimulus, quem stomacho tuboque intestinali inferunt, æqualem longinquus in partibus actionem exercent; verum tamen erit, hæc ipsa remedia hypersthénicis, quibus major solidorum impetus pro causa est, profluviis stimulus superaddere, ac non magis in læsi vasis ostia, quam in omne vasorum systema agendo, resistentiæ ad illa rationem imminuere. In asthénicis hinc profluviis hæc utique arripimus auxilia, & quin, suspensum & nobis, saturni usum internum, licet nuper iterum laudatum, approbemus, in alumen potissimum ac ipsum in chinæ corticem, fiduciam collocamus. Eodem fere modo emetica refractis in dosibus porrecta, vel pauca radice ippecacuanhæ grana, quæ interim adstringentis actionem in viscera longinqua exferere haud possunt, abdominales in nervos vi sua stimulant, nauseante operando, in profluviis asthénicis non raro conducunt. Excitantia remedia in profluviis cruentis medici quamplurimi ex eo damnarunt: quod ab illis, motum sanguinis ad vasa hunc fundentia augeri, fugamque cruoris promoveri, hydraulicis iterum legibus, vivente in machina tam fallacibus, innixi, prætendant. Qui vero causas profluviorum intellexerit, ac multa ex his ultimis, vasorum ac nervorum ex inertia, ex spasmus oriri cogitaverit: hic exemplo hæmorrhagiæ in scorbuto, in variolis malignis, cum vino, cortice cinæ

namoni, facilius certe, quam cum sic dictis refrigerantibus cohibenda, meliora edoctus, fatebitur nullius esse momenti, quod ex calidorum, ut vocant, ac ipsius opii vi pellente, usui illorum in curandis profluviiis a sthenicis opponitur, argumentum.

Ab omni fere ævo, quamvis frigus, præter caloris absentiam nil esse, vel quivis intelligeret, illud tamen stringendi vim magnam exterere est creditum; & cum robur partis animalis, densitatis rationem, sub iisdem conditionibus, sequatur; frigus illud augere est dictum. Hæc non ita pridem negata fuit frigoris, seu caloris imminuti potentia, fatemurque lubenter, medicorum non paucos hoc genere subsidii debiliores apud homines sæpenumero fuisse abusos. Has quidem in lites, quamvis de re magna in Medicina sit quæstio, hoc loco profundius descendere non possumus; sed certe tam aucti, quam subtracti caloris, nec eadem in corpus vivens, ac in mortuum est actio; nec effectus istorum, cum ignis illi superadditi, vel dempti effectû proportionem observant; sed magna illorum diversitas ex nervorum partis, cui calor aut gratus, aut molestus, aut major, aut minor, applicatur, varia sensatione, & ex consensu partium aliarum, derivanda est. Sub usu balnei calorem sani hominis (96° Fahr.) æquantis, quod corium exanime relaxat, emollit, pulsuum frequentia, vibratio imminuitur, ac vires in multis manifeste augentur. A gradu caloris externi longe majore, sanguinis viventis calor, licet arteriæ sub eo frequentius pulsent, nequaquam, ut ille cadaveris solet, crescit; ac de canis exemplo constat, qui dimidiam per horam sub gradu caloris 236, sub quo carnis emortuæ portio triginta trium spatio minutorum, satis cocta mollescit, illibatam valetudinem servavit. Non minus frigoris viventem in hominem effectus, ab illo, quam in mortuum caloris absentia exercet, summo opere differt; ac sub gelu intenso, calor sanguinis

nis apud omnes vix non idem fervatur. Non igitur caloris vel majoris, vel exigui, in corpus vivum effectus, ex illis, quas in mortuis sequuntur, legibus determinari licebit; & summa ex vitali principio, quod illi inhæret, diversitas redundat. Hoc vero principium, ubi frigida parti sanæ affunditur, vel ubi pars pedis modo extrema gelidum in balneum immergitur, mox tam ad istam, quam alias, longinquas ad partes, phænomena producit, quæ solius caloris, in parte exigua haud notabili, decremento; ut inductæ debilitatis effectum, tribuere nequimus, sed potentiæ nervosæ excitatio manifeste, quin cordis viris imminutæ sint, hic subintrat.

Quodsi vero hos, aliosque effectus a frigore, quod istud in sola caloris subtractione consistat, derivari non liceat; an adeo hoc nihil sit, ut aliquid huic causæ tribuatur, videndum est. Calorem, ardorem, ruborem, dolores a frigore non raro in parte affecta relinqui, pernotum est: quæ phænomena ex re absente aut nulla, pendere haud possunt. Sed nonne diffusus omne per corpus vivens est calor, quem ideo, ut materiam electricam æquali ratione expensam, sine quavis molestia perferimus? Quamprimum vero major caloris portio partem corporis hoc principio magis orbatam subintrat: mox sui ingressus testimonium ex sensu ardoris, aut doloris habetur. Si corpus nunc aliud, minore calore instructum, seu frigidum, calidiori corporis parti applicatur: diffusus per istam calor, electricæ materiæ ad instar, in alterum, hoc principio privatum, corpus, cum impetu ac molesto cum stimulo, quem frigoris vocamus, præcipitat. Est igitur, licet frigus nihil esse concedamus, materiæ calorigificæ in fuga ex corpore vivente in aliud frigidum, illud ipsum, quod sibi sensibilem illius extimulet; ac non minus in parte stimolata, quam in illa, quæ cum hac ipsa consentit, contractionem, & illa, quæ diximus, symptomata producat.

Certe si corpus vivens & calidum, vel sat denso, ac se ipso quamplurimum frigidiore in medio diutius verteretur, vel sub majore sensibilitate ex improvviso, aut confestim, hoc ipsum in medium præcipitetur: tunc ipse hic stimulus, ex sublato materiæ calorificæ æquilibrio inductus, excitabilitatis rationem quam maxime infringet, &, quod a fulminea succussione electrica contingit, exhauriet, delebit. Hinc mortis subitanæ, ex hominis frigidissimam in aquam immersione secutæ, non delunt exempla; & plures, quos in ista suffocatos esse contendunt, nervosa magis a poplexia ac vitalis suspensione principii, vel adeo convulli, perierunt. Calorem quidem modo certos ad gradus amissum, homo sanus ac robustus mox renovat; quidquod a dicto vix stimulo moderate concussus, majorem aliquando, quam rebus aliis concesserit, sibi met ipsi restituat; ast vero, aut summa caloris animalis privatio, aut conspicua ejusdem a corpore infirmo & gracili facta jactura, vires vitæ omnino pessundat, veramque astheniam, quin mortem ipsam aliquando, inducit.

Sed nec hoc reticendum hic est: corpus vivum, vel partem illius, majore portione materiæ caloris, vel stimuli cujuscunque, ad sanitatem necessariam, privata, astheniæ, vel ipsius asphyxiæ ad statum perducit: sub quo, eorum, ut vocant, excitabilitas, in contractæ debilitatis ratione, augetur. Hac sub corporis animalis positione, & sub astheniæ, quam directam nunc dicunt, conspicuæ præsentia, stimulus gradui illius adaptatus omnino requiritur; major vero, noxas insignes, ipsamque mortem aliquando, pro effectu esset habiturus. Hinc, quæ sanis beneque calentibus frigida dicuntur, ea gradum caloris corpori animalis in asthenia, asphyxia constituti sufficientem, qui stimulum in illud exercent, agnoscunt. Gelidæ hinc portio non magna, hominis, lyncope correpti in vultum conjecta, melius eundem tutiusque, quam stimuli fortiores potuissent, excitare

observatur; & quæ hiemali a gelu rigent, vitæque reliquæ nullum adeo vestigium manifestant, corpora animalium, ipsorumque vegetabilium; ea, non a calore nobis dicto, sed a nive & a frigida, quibus gradus caloris sibi correspondens inhæret, ad lucem revocantur, majoresque ad stimulos perferendos tali modo præparata, hos tandem sensim sensimque, cum læto rerum successu, admittunt. Hinc tantam vel ipsis in febribus asthenicis a potu gelidæ, quam pauperes, ut solam non raro medicinam, tam avidè epotant, efficaciam, maxime si stomachus alium aversetur aut rejiciat, experimur. Hinc frigidæ, sub typhi principio, corpori affusæ virtus, Veteribus non ignota, & a Recentioribus ultro confirmata, explicanda est. Ventris, in juvene a typho correpto, insignem meteorismum, solius glaciæ contusæ cum impositione, Ticini viginti abhinc annis, felicissime sanavimus, quamvis facies collapsa, singultus perpetuus, cum alvi obstructione sex jam per dies extensa, sudores frigidi, glutinosi, pulsus vix tactui sensibiles, lipothymia, de hominis moribundi debilitate testarentur.

Concludimus ex istis: in asthenicis cruoris profluviis usum frigidæ ipsiusque glaciæ contusæ, aut nivis, per intervalla parti sanguinem fundenti admotæ, quem scilicet jam diu proficuum esse docuit ipsa experientia, nec sanæ principii theoriæ refragari. Etsi vero gelidam, hypersthenicæ adeo profluvii cruenti ad ostia diutius admotam, per caloris superabundantis ac stimuli morborum subtractionem, profuturam esse, posset videri; incauta tamen illius in fluxibus activis, vel in illis, quos, ob contractam cum iisdem consuetudinem, suppressi illico non convenit, administratio, contrarios, eosque pessimos, — suppressi quidem profluvii, sed aliam in partem magis conspicuam conversi stimuli, effectus sæpe nimis exhibuit.

Remedia, quæ cordis actionem pro tempore imminuant ac motum arteriarum magis placidum ac

ac lentum efficiant, haud parum in profluviiis cruentis hypersthenicis promitterent; ac ipsa, quæ istis interdum accedit, lipothymia, potenter hos fluxus, scilicet jam tunc asthenicos, componit ac frænat. Digitalem purpuream hic plures laudarunt: quæ certe, ad pauciora modo grana exhibita, insignem arteriis lentorem, & nostris sub digitis, plerisque in ægrotis, inducit. Est vero, qui turbas hoc a remedio induci solitas, præ iplo profluvio, vereatur vir clarus; & vis stimulans, quam hoc idem in hydrope asthenico tam potenter, ac tanto sæpe cum effectu, manifestat, illius usum in profluvio hypersthenico omnino haud commendat. Frequens nunc nobis digitalis purpureæ in profluviiis cruentis asthenicis, ac felix certe in multis, est usus. Si talia nobis essent, quæ animi deliquium majore sine noxa inducerent: his certe in hæmorrhagiis activis non minus, quam in ipsis inflammationibus, in herniis, ossibusque luxatis reponendis, in partu difficili absolvendo, cum magno fiduciæ gradu, haud paucis in casibus, uteremur; sed hucusque latet nos aliud, quam ex ipsa sanguinis jactura, — non tutum ubique, ac minime in profluvio passivo, remedium. A somno quidem, syncopis imagine, & tensio solidorum & pulsuum frequentia non parum moderantur; sed quæ istum per artem inducunt, ea cordis plerumque actionem simul intendunt, ipsumque opium profluvio hypersthenica, cum ea, quæ debilitas producit, haud raro potenter arceat, manifeste adauget.

Magna quondam fuit, sed a circuli humorum doctrina non parum infringi credebatur, fasciarum in sanguinis profluvio sistendo auctoritas. Ipse quidem sanguis per venas, a ligatura arctatas, suo in itinere retentus, cruori novo per arterias contiguas advecto resistere, — hic vero, a corde, potentius irritato, liberiora in vasa urgeri, ac per via vasorum per ostia facilius expelli videbatur. Hæc interim cum rerum magistra, experientia,

non satis & ubique correspondet theoria; ac licet aliquando nil, venas ligasse conduxerit; est tamen in fasciis, recte, ne arterias majores simul comprimant, applicitis, non exigua sistendi profluvii cruoris athenici utilitas. In longum quidem tempus hoc fasciarum non extendi videtur beneficium; sed jam summi momenti est, sub his extremis angustis, artificialis hæc, & singulos ad artus extensæ, species lipothymix, ac sanguinis a loco profluvii vel brevior averfio. Sub his scilicet, tum vasis, a sanguinis torrente extensis, contractionis spontaneæ conceditur libertas; tum cruoris, ut illorum ad oras in thrombum cogatur, occasio porrigitur; ac felix nonnunquam in viscere infirmo mutatio succedit.

An in homine, cui sanguis ad vitam necessarius, ob citioris auxilii defectum, sine vulnere lethali, ac alio sine morbo, mortis causa, aufugit, sub primo asphyxiæ conspectu, transfusio suadenda est? . *¶*. Experimenta cum brutis feliciter suscepta, hoc genus, auxilii commendare, — ac sanguinem non adeo, ut species animalium, diversum esse, docere videntur.

O R D O III.

P R O F L U V I A C R U E N T A.

G E N U S I.

E P I S T A X I S.

De cephalicis primum sanguinis profluviiis agentes, possemus aliquo cum jure, ac duce viro clarissimo, illius, quæ ad cerebrum haud raro contingit, descriptionem præmittere; interim cum morbus, quem effusus in calvariam cruor inducit, a poplexiæ ut species habenda sit, ac illam, ut genus, inter Neuroses (Lib. VII.) collocandi non una sit ratio; — cum quoque signa evidentia ac certa, quæ communibus profluviiis concessa sunt, cerebro a cruore inundato in conspectum non veniant; hinc internos capitis affectus a latice tum seroso, tum cruento, aliisque ex causis communi effectu inductos, aliam morborum ad classem referentes, modo, ea, quæ exterius ac sub oculis contingunt, profluvia hic loci perlustrabimus.

Pars corporis humani nulla est, cujus vasa sub tenera imprimis ætate, sanguinem tam facile, quam nares internæ, dimittant, ac simul tam cito, sine vitii vestigio, claudantur. Hinc nullibi tam frequens, quam hac ex particula, cruoris est
pro-

profluvium: ut Veteres, quin locum designarent, hæmorrhagiæ sub nomine, illam, quæ ex naribus contingit, intelligerent. Ad nos certe, partium structuram anatomice exponere non pertinet; sed arteriarum venarumque per nares reptantium doctrina, ut hujus morbi origo diversa eruatur, permagni est ponderis; ac illud saltem hic nobis generatim, ob ea, quæ dicenda supersunt, indicare licebit: arterias non minus externæ, quam internæ carotidis ex ramis ad nares proficisci; — venasque susceptum ex istis cruorem partim externis jugularibus, partim vero, per conspicuos cerebri sinus, internis advehere, ex quibus subclavias in venas, utroque colli ex latere, confluat. Hæc vala tunicæ mollissimæ, per amplam antri nasalis superficiem expansæ, irretita, per varios anfractus descendunt, dividuntur, & aquosi non modo vaporis exhalationi, sed & mucosi humoris secretioni præfixæ, olfactus nervulos humectant, ac odorum sensationem præparant, ac simul ab aere sicciore, & ab acris atmosphæræ irruentis, impuræ, particulis, molliter custodiunt, defendunt. Nervorum, ob quinti paris ramulos, summus est naribus cum oculis, lingua, diaphragmate imprimis, quin universo cum corpore, consensus: quem lacrymarum, a stimulo ad illas, profusio, sternutatio a solis aspectu, ingratus ad nares; acrioris a cibi masticatione sensus, diaphragmatis ab illis irritatis convulsio, ac odorum fortiorum in syncope fuganda potentia abunde demonstrant.

Non vero aërem modo nares ex pulmonibus expressum, sed interdum sanguinem ex illis, ex auribus internis in fauces apertis, vel ex ventriculo cum impetu ruentem, — quin cibos potumque ex stomacho aut faucibus rejectos, hinc inde recipiunt, expellunt; nec ideo omne cruoris ex parte profluvium epistaxis vocabitur; sed illum propriis istius ex vasis prorumpere oportet. Nec opus est cruorem externa per narium ostia effluere; sed, quibus istæ in fauces hiant, ambos per aditus non

raro sanguis, lupino in homine, ad pharyngem præcipitat, ac profundo sub somno, ab infantibus potissimum, salivæ sub specie, in stomachum defertur.

Definitio. Cruoris igitur ex vasis nasi internis effusio, Epistaxis vocatur.

Differentiæ. Raro in cæteris animalibus, nisi forsitan ab hirudine nares ingressa, — frequenter humana in specie, frequentissime in puero, sine causis externis hic fluxus, ut vix pro morbo habeatur, occurrit: ubi cruor, nunc modo guttatim distillat; nunc placido satis rivulo, — utroque in casu per unum plerumque narium foramen, aufugit; nunc vero, torrentis adinstar, non utrumque modo nasi per ostium, sed simul oris aliquando per antrum præcipitat. In ea quidem hominis ætate, qua sanguis copia ad caput uberius dirigitur, frequentius epistaxin contingere, a multis est dictum; interim cum encephali cæteras ad partes proportio in tenero infante, illam pueri certe non parum superat; in hoc tamen, quousque pubescat, — licet alia infantum, nec pauca, profluvia serosa divexent, frequentius cruor e naribus prorumpit. Maxime hic fluxus apud illos, qui alacri ingenio, & corporis textura minus firma, sed sensibili & florida, instructi sunt, — nec tamen eadem immaturis in puellis, quam in pueris frequentia, succedit. Cæterum utroque in sexu, & quovis vitæ sub stadio, in senibus laute nutritis forte magis, quam sub media ætate, sanguis hinc inde per nares, — nunc istarum, nunc viscerum aut partium remotarum ex vitio, nunc cordis ac vasorum ab impetu aucto, nunc istorum cessione ac inertia, — in istis febrium, scorbuti, hydrophis, menstrui, hæmorrhoidum suppressorum effectu aut bono, aut iniquo, in illis, sine febris concursu, — in aliis, epidemicæ constitutionis imperio, nec raro certæ periodi, aut saltem habitudinis, quin adeo hereditariæ quasi constitutionis sub legibus, præcipitat. Sanguinem in febre

bre nervosa cum summa cephalia, vix tepidum profuse, ac sine levamine fluxisse observavimus. Alii, sub scorbuto, ac morbo apoplectico, calore vix non privatum cruorem ex naso prorupisse adnotarunt.

Symptomata. Pro his vero profluvii cruenti ex naso differentiis, symptomata nunc aliqua, nunc nulla, epistaxin præcedunt. Non paucis certe cruor, sine quovis sensibili indicio, sponte & quasi tacite, a parvis occasionibus, vel solo interdum attactu, mox effluit. In multis, profluvium annunciant vertigo, somnolentia, stupor, pavor sub somno, rubor, calorque genæ unius, dolor capitis, splendor, levis phlogosis, caligo, lacrymatio oculorum, aurium tinnitus, susurrus, surditas, arteriarum ad tempora & collum intensior pulsatio, plenitudinis, tensionis, siccitatis, caloris, pruritus, titillationis ad nares sensatio, ac alia symptomata. Interdum pulsus pleni, undosi, subsultantes, bis digitum ferientes seu dicroti, epistaxin citius tardiusque instantem, — sed ut sæpius notavimus haud magna certitudine prædicunt. Hic pulsus caprizans, ut alii vocarunt, in unius modo brachii arteria nonnunquam se prodit, ac si lienis aut hepatis tumor conspiciamus eodem in latere hypochondrium oppleat; futurum nonnunquam ex narium lateris ejusdem foramine cruoris profluvium indicat. Præsentis jam ex naso hæmorrhagiæ symptomata, cum illis, quæ de profluviiis cruentis in genere jam diximus, conveniunt. Non raro sanguis longum rubrumque in polypum, qui ex naso per labra propendet, densatur; sed eodem, ob stimulum molestum, protracto, vel coacta stertutatione expulso, uberius mox unda insequitur, ac interdum ad multas, ut nimis vidimus, libras, non exiguo cum vitæ periculo, quin ipsam ad mortem aliquando, fluere continuat.

Causæ. Sed juvat nos ad rectam epistaxis cognitionem, ex illa causarum, ascendere. Hæ quidem ab illis, quas in genere profluviiis cruentis fave-

favere diximus, non differunt; interim sequentes potissime huc pertinent: externae scilicet, quæ naribus vim inferunt: contusio, percussio, vulnus, polyporum, vibrissarum avulsio, ossium nasalium fractura, ozæna, caries, acria, pulvis herbæ nicotianæ tabaci, rebus suspectis, irritantibus commisitius, fumi, vapores stimulantés, naribus attracti, insecta, vermes iisdem advecta, siernutatio violenta; quæ partes vicinas, faciem, aut calvariam simili ratione afficiunt, læsio quæcunque, imprimis cranii fractura, ac ossis circa sinum falciformem depressio; — quæ sanguinem suo stimulo alliciunt: solis radii ardentes in caput nudum, aut pileis metallicis obtectum, agentes, ignis vicini actio in faciem; — interna, quæ vel motum sanguinis ad caput augent, inflammatio, erysipelas, variolæ, morbilli imprimis, rheuma, catarrhus narium, ira fortior, ac iterum siernutatio, studia protracta, capitis profundior positio, cephalæa, dentium aurisque dolores; — vel cruoris regressum præpediunt: terror summus, erubescens verecundia, suspiria longa, diuturna vociferatio, oratio, clamor, fletus, risus, cantus, tubarum inflatio, nixus quivis, tussis, dispnœa, morbi pulmonum, cordis, venarum jugularium, a strumis, alio tumore, collari arctiore, aut venæ subclaviæ diversas per causas compressio; — quæ circulum humorum in genere cum impetu adaugent: cursus velox, electrica concussio, galvanismus, ut vocant, spirituosorum abusus, vigiliæ protractæ; — quæ sanguinis æqualem distributionem intercipiunt: vestes arctiores, tumor, obstructio viscerum, uterus gravidus, alcites, ventriculus, intestina, a cibis, flatibus, laburris repleta, a vermibus stimolata, spasmi, imprimis abdominales, convulsio, imprimis epileptica, pedum refrigeria, iniqua corporis positio, menstruæ secretionis, aut fluxus hæmorrhoidalis assueti suppressio; — quæ vasorum in genere, aut nasi præ aliis, resistantiam quo cruorem coerceant, imminuunt: scorbutus imprimis, febres asthenicæ,

vasorum capitis, narium, varicositas, contracta jam, sanguinem has per vias amittendi consuetudo. Num venae, num vero arteriae hunc fundant, hoc arduum est dicere. In chronico profluvio varicosam sæpe indolem venarum lubesse novimus; in eo, quod hypersthenicum est, arterias nunc læsas, nunc sibiis, quibus rorem in nares exhalant, dilatatas suspicamur. Secretionis cruentæ ex vitio cruorem ex naribus hinc inde stillare, non pauca nobis persuadent.

Qua vero ratione viscerum majorum, lienis præcipue ac hepatis, tumores, sanguinem, sub dictis arteriæ brachialis, ex latere affecto, prælagiis, ex nasi sinistri potius, aut dextri foraminibus, eliciant, diversa est auctorum explicatio. Plerique istorum, hæc, mira satis phænomena ex impedita cruoris æquali distributione, & copia illius majore capiti advecta derivant; sed genæ modo unius rubores, arteriæ in uno modo brachio subsultus, ac sanguinis ex lateris ejusdem, non altero, foramine nalali, effluxum, hi minus explicare videntur. Felicius hunc nodum solvit, alterius, qui subclaviae potissimum venae, in latere, quo hæret visceris obstructio compressæ, hæc symptomata attribuit, opinio. Thoracis certe cava, a pulmonibus, quos continent, perfecte replentur. Hujus visceris lobus superior uterque claviculæ, per cujus inferiora subclavia decurrit, respondet illique aptatur. Quotiescunque hinc diaphragmatis descensus, ab unius hypochondrii tumore, impeditur, nec pulmo per aerem susceptum dilatari hic potest: oportet ut portio hujus visceris superior tunc suppleat, magisque expansa in plenis inspirationibus, alternatim in memoratam subclaviam insurgat, eamque nunc comprimat, nunc iterum relaxet. Sed cum jugulares externae, internae non minus venæ, quam axillares, quarum radices sunt brachiorum & scapularum venae, in subclavias exonerari compertum sit: sequitur, ut in illis, re-

deun-

deunte ad istas compressionem, sanguis remoram patitur, & affluentem ex arteriis contiguis cruori refillat. Hinc brachii, ex latere affecto, arteria, si compressio subclaviæ eo tempore contingit, quo hæc ipsa est in systole, subsultat, ac venæ jugularis rami, per genam nasique cavum hujus lateris dispersi, turgent; rubet illa caletque; in hoc vero, pruritus, tensio, — ac, repetita frequentius & in horas diesque, hac venarum resistantia, sanguis correspondente ex nasi foramine distillat ruitque sincerus. Eadem hinc inde succedunt, ubi ex pure, vel aquis thoracis in cavo collectis, — vel ex quavis, in abdomine, majore obstructione, pulmo ex uno modo latere dilatari per vices aut interrupti impeditur. Compressio subclavia magis constans ac longior, vel in brachii, ex latere affecto arteria, pulsationes vibrantes, vel certum hoc in artu torporem, vel ejusdem, aut externi thoracis, œdema, inducit. Non aliter ad caput res sese habere videtur. Quamvis etenim sinus fauciformis superioris initium intra nares extendi, aut venas ex istis suscipere, Vir magnus negaverit; sunt tamen, in quibus venæ anterior & superior a narium cavitatibus orientur, per foramina, ossibus nasalibus inculpta, tam extus, quam intus decurrant; ac ubi foramen, quod coecum dicere, attingunt, in sinum memoratum depleantur. Hinc, licet non raro vel sola concussio cranii, vasa narium simul dilaceret; ubi ad verticem, inincipite, aut in fronte, os læsum est, vel sursum & ad latera ossium bregmatis, sanguis, ob sinus etiam prædicti compressionem per nares evacuetur. Si vero os intropressum est versus tempora, & vasa disrupta in cavum calvariae, post tempora, sanguinem effundunt; ut plurimum illa ex auribus & ore ejicitur.

Ex causis internis, vix major est ulli, quam scorbuto, in promovendo sanguinis ex naribus effluxu, potentia. Interdum vero lat diu nullo se signo scorbutus, quam hoc ipso profluvio, prodit.

Sic virum ad clinicum, cui Ticini præfuimus, Institutum suscepimus, cui sanguis ubertim ex naribus præcipitans, nos anxie in causas hujus mali inquirere permovit. Nec gingivæ huic viro, sat forti, aut laxæ, aut sanguinem fundentes, nec maculæ per cutem ullæ, nec dispræa unquam fuerunt; nodo lien, ut illis in terris solet, præter modum tumebat; arteriæ pleniores, frequentes, singulari duritie digitum feriebant; calebat æger, ac febris inflammatoriæ fallacem offerebat imaginem. Hinc venam, seducti, secuimus, & sanguinem denso mox corio obtectum, ad libram detraximus. Ad noctem, cruor multus denuo ex nare prorupit; sed pullum matutinas ad horas duriorum, pleniorum hesternorum, ac febris symptomata auda reperimus. Replicatur venæsectio, & cruor majore fere crassa obducitur. Post decem fere horas, tanto cruor cum impetu præcipitat: ut sex libris illius, vel brevi intervallo, amissis, auxiliis chirurgicis coerceri vix potuerit. Ab illis, die sequente, pulsuum plenitudinem, duritiem, febrimque nequidquam imminutas, — sed corporis superficiem undique a maculis scorbuticis obsesam reperimus. Debilitante hinc methodo medendi relicta, illico ad vinum generosum cum succo citri ac saccharo, confugimus, & roborantium, victusque nutrientis sub usu, ægrotum brevi temporis decursu restituimus. Alterum, post menses aliquot, exemplum huic simile habuimus in juvene, cui sanguis jam sæpius, sed maxime cum clinicum Institutum adiret, ex nare prorupit. Corporis sub macie ac pallore, hic nobis pulsuum vibrantem, plenum, ac frequentem, ut ille, exhibuit. Venæsectio, cruorem mox corio munitum eduxit; quin vero profluvium rediret, impedire non potuit. Interim, ob febrem pulsusque duritiem, plenitudinem adauctas, ad alteram, eodem cum sanguinis aspectu, pervenimus; sed frustra sic morbum dispellere studuimus. Hinc, licet maculæ deessent, scorbuticæ, tamen, dispositionis, inter Infubros haud

raræ, latus conficii, ac prioris adhuc inemores exempli, chinæ corticem, ampliore cum victu, ac vini melioris portione, præscripsimus, ægrumque, sub celeri melioris curationis effectu, relanavimus.

Prognosis. Ex illis, quæ de profluviorum cruentorum significationibus in genere monuimus, & ex indole causarum, quæ epistaxin inducunt, prognosis istius eruenda est. Levior plerumque apud pueros hic morbus est, ac sublata per ætatem humorum ad caput congestione, vel sponte dissipatur. Interim qui equo frequentius, & ex causis exiguis ex naso cruorem profundunt: his, ætate juvenili, Pnemonorrhagia, seu hæmoptysis, timenda est. Morbos alios, non paucos, ex hypersthénia ac morbosa vasorum capitis repletionem pendentem, quin ipsam ejus indolis encephalidem, promptissime interdum hic fluxus disperdit; nec raro alterius secretionis cruentæ, suppressæ, vices hic assumit; atque his non minus in casibus, quam ubi certam cum hoc profluvio consuetudinem quis contraxerit, periculosa esse solet, multasque, capitis imprimis, morbos, vertiginem, cephalæam, sulcatus, tinnitus aurium, amaurosin, sopores, apoplexiam, convulsiones inducit præpostera illius compressio. Epilepticos hac ex causa insultus, gravemque ac per novem jam dies continuatam dysphagiam conspeximus, quam ultimam, positam ad nares hirudinibus, ex momento sanavimus. In ipsis adeo febribus asthenicis cum gravi cephalæa incenduntibus, hanc ultimam imminuit, etsi morbum principalem non parum adaugeat, epistaxis. Minor certe nunc temporis, quam apud Veteres, hæmorrhagarum criticarum in febribus est numerus: ut quem frequentior in morbis hypersthénicis venæsectio haud parum infregit. Fatendum est interim, ex sanguinis, quem per artem educimus, eadem portione, ac illa est, quæ sponte morborum sub fine, vel sub majore jam systematis vasorum quiete, ex naribus fluit, evidentius plerumque auxilium haberi. Sed vel ipsis in

morbis, qui ex cruoris jaçtura subsidium expectant, non raro spontaneus hic fluxus, quod limites excellerit, pericula adauxit. Tanto scilicet cum impetu hac ex corporis particula cruor apud multos præcipitat; ut artis fere singula eludat ac superet conamina; nec desunt hydropis, tabis febrisque lentæ, quin mortis ipsius, hoc ex profluvio secutorum, & nobis partim oblata exempla. In febribus asthenicis, contagiosis, in variolis, morbillis præcipue, ut vocant, malignis, in scorbuto, hydrope, tabe, spes sæpe omnis curationis cum sanguine per nares aufugit; ac vel sola his in morbis ad vitalis jaçturam humoris molimina, ac leve languinis, per nares stillicidium, suspecta sunt. In senibus, huic profluvio minus assuetis, apoplexiæ hoc idem aliquando est prodromus.

Cura. Primum ac præcipuum curandi hujus morbi momentum, in recto, num silti cruor debeat, judicio est positum; quod ipsum, ex atenta causarum, ætatis, constitutionis, habitudinis contractæ, — ex cruoris amissi quantitate, & virium superstitum consideratione eruendum est. Si activi, seu hypersthenici rationes, vel signa profluvii se offerant; tunc, ut alibi docuimus, ipso in sanguinis effluxu moderato, tum præsentis hæmorrhagiæ, tum variorum, quæ hanc forsitan inducunt, comitantur, malorum, habetur subsidium; nec alio plerumque apud pueros, vel homines luciplenos ac laute nutritos, vel demum sthenicis in febribus, indigemus auxilio. Interim, dum, energico sub habitu, majorem, quam par sit, cruoris copiam amitti veremur, — remotis, quæ stimulum perpetuent, causis, calore conclavis temperato, victu nimis nutriente, ac potu spirituosio, vel calido, sepositis, alvoque per clysteres aperta, sub maxima mentis & corporis, erecti, in loco obscuro, quiete, sub summa, ne loquendo, sternutando, tussiendo, contrectando, nares irritentur, cautela, venam secamus, pedes sat profunde tepidam in aquam immittimus, ac, nisi ita sufficiant, ad ea,

Frank epitome. L. V. P. 2. F quæ

quæ sanguinem cohibeant, externa remedia ascendimus.

Quodsi vero, vel sub ipsa, quæ energica fuit, led in adynamicam nunc vertitur, epistaxi, pulsus vacillare, imminui, intermittere incipiat; si labia pallefcant, oculi obscurari videantur, extremitates frigescant; tunc certe, seposito omni venæsectionis consilio, sistere profluvium conamur.

Si asthenicæ epistaxis causæ ac fida indicia compareant; tunc tradita jam pridem curationis generalia præcepta valebunt, ac potior in morbum primarium causamque istius convertenda est attentio. Sic gravissimæ interdum mulier parturiens hæmorrhagiæ per nares subjicitur; nec alio plerumque, quam partus per artem celeriter absoluti auxilio illa salvatur. Sic vermes, sic viscerum obstructio, periculosa haud raro profluvia cruoris inducunt; quæ aliam, quam causæ morbi primarii oppositam, opem non admittunt. Quodsi vero cruor hac a methodo arceri recuset; — nisi forsitan line virium jactura conspicua, habitudinis contractæ ex legibus, aut in alterius, consuetæ, led nunc suppressæ, excretionis supplementum cruor fluat; line multis induciis, ad ea, quæ finem profluvio imponant, externa veniendum est. Hæc vero tum alias ad partes, tum ipsas ad nares applicita, effectum ostendunt. Sub tanto scilicet nervorum in vasa sanguinea imperio, & sub cutis externæ tam insigni cum ea, quæ corporis se caveis inlinuat, consensu, sæpe illa, quæ exterius adhibentur, conspicuam internas in partes actionem exercent. Iple hinc vulgus, immaturo quidem in epistaxi hypersthenica; — led proficuo sat sæpe in adynamica, consilio, gelidam ægrotis, cum id minime expectant, dorso atpergit. Profuit in aliis, glaciem genitalibus contusam, aut nivem apposuisse; ac vel solæ cucurbitulæ, hepatis regioni, occipiti, impositæ, — quod non tam sanguinem revellendo, quam sua in cutem sensibilem

sudio-

suctione stimuloque fecisse videntur, sanguinis profluvium ex naribus illico stitisse sunt vilæ. Itaque cum eximio interdum in epistaxi successu frigidam, aut solam, aut cum aceto ac sale ammoniaco remissam, calvariæ, fronti, naso, genisque, sæpius renovandam, imponimus; nec inutili consilio tum crura tepidæ immittimus, tum artubus fascias applicari suademus.

Sed & ipsi, quod sanguinem profundit, nasci cavo, auxilia, fortiore sub malo, applicantur necesse est. Hinc primum, frigidam; — ac si hæc sola non sufficit, eandem cum alcohole ac ichthiocolle, remissam, — & ipsum denique purissimum alcohol, cruentas in nares vel attrahi, vel injici conveniet.

Cum vero, quæ liquida sub forma in nares instantur, attrahuntur, injiciuntur, sæpe citius, quam agere ut possint, has deferant; hinc & sili ex linteis carpti, solutione aluminis, aut vitrioli albi imbuti, vel turundæ, quibus pulvis ex alumine ac sanguine, ut vocant, draconis, vel ex aliis similibus, albumine ovi susceptis, adhæreant, cavo narium profundius immittendæ, ac longo satis tempore, sili, quo extrahi possint, munitæ, in eodem relinquendæ sunt. Ipsa interim turundæ in vasa narium compressio aliquando hic magis, quam involvens illas stypticum remedium, egisse videtur; ac interdum, cum istud, molliori turunda susceptum, nil posset; hæc sola, modo crassior magisque contorta, profluvium suppressit. Profluit interdum intestini partem suilli, quod primum in aere liccatum, posthinc madefactum, ac uno extremo, sili tenuis ope, ligatum est, id ipsum, quod sanguinem fundit, foramen narium, spacillo duce, demisisse. Hoc facto, inferiori, quod patet, ostio intestini, frigida per sphincterem injicitur, & hæc ipsa, superiora narium versus, ut æquali ratione interna comprimat, urgetur. Plerumque scilicet vasa languinea, in hominibus hoc morbo defunctis, eam narium ad sedem, ubi alæ nasi, digito

plus minus transverso, ab imis naribus cum osse committuntur, sunt magis dilatata, turgida: ut interdum, in viventibus, vel solo a digito compressa, mox sanguinem transmittere desiverint.

At vero nec ista interdum subsidia, cruorem, ex narium anfractu, quo turundæ pertingere non queunt, ruentem coercent. Quodli tunc narium anteriora penitus obturentur foramina; sanguis cum impetu majore ad fauces, posteriores per narium aditus, descendit. Hinc alia a chirurgis adhibita fuerunt, nec a medico his arduis in casibus ignoranda, subsidia. Scilicet utrumque illi ad nares aditum ita claudunt: ut sanguis, egressu privatus, polyposam in massam, seu thrombum, cogatur, ac vias, a quibus antehac aufugerat, sibi ipsi præcludat. Hæc, vobis jam ab aliis exposita, methodus plerumque certe sufficit; sed in febribus asthenicis, in variolis, morbillis malignis, in scorbuto, haud raro sanguis, uno ex loco prodire impeditus, æquali, vel majore mox impetu per renes, intestina, uterum, aut ipsos per pulmones præcipitat; ac solis, morbo primario oppositis auxiliis, interdum, — nam sæpius & ista deludit, frænatur.

Cessante ex naribus profluvio, ægrotus, per longam satis temporis moram, in ea, quam injunximus, quiete perseveret; nec factum in naribus coagulum, quocunque demum modo, donec sponte separetur, removeat. Pro causarum, unde morbus descenderat, ac per virium, quæ convalescenti supersunt, diversa ratione, aliis ille atque aliis, tum diæteticis, tum medicis auxiliis tractandus est.

Cum vero opera tam facili, in junioribus præcipue, revertatur epistaxis, ut & illa, quæ primam violentiæ externæ occasionem modo debuit, jam exiguis a causis revocetur, & quodammodo neglecta, mox duro habitudinis imperio hominem submittat; oportet sane, ut qui salutis hoc ex morbo pericula quondam subivit, qua potest, industria, illius recursum præveniat. Non æquali vero his

finis intentione obtinebitur; sed prout vel activæ, vel passivæ fuit indolis profluvium, & pro corporis vel in illam, vel in istam proclivitate, ratio vivendi ad præcepta, quæ cuique ex dictis vel sponte patebunt, dirigenda est. In genere, quæ sanguinem præter modum accumulunt, aut movent cum impetu, aut capiti uberius transmittunt, — vel quæ circulum per vasa abdominis præcipue, ac artuum æqualem intercipiunt; aut reditum cruoris jugulares per venas retardant; aut alias, naturales, ut vocant, consuetas excretiones subvertunt; ea summo, & protrahito in longum cum studio evitentur oportet.

Suppressum forsitan præpostere ex naribus profluvium, pro varia morbi exinde generati natura, variam medendi sibi methodum exposcit. Plerumque sanguinem ad nares revocare, fluxumque, imprimis si cerebri, oculorum inflammatio successerit, non omissis & aliis auxiliis, per illas restituere juvabit. Calidæ vapor aquæ per nares attractus, vel nasi levior contractatio, aliquando hoc præstant. Qui nares internas cum errhinis stimulo, aut cum penna serratim incisa & fortius intrusa scarificando, hunc fluxum renovare contendunt: hi sæpius majorem, quam prudenter optare potuissent, languinis jacturam inducunt. Hirudines modo duæ, externis narium foraminibus, quo magis hiant principio, appositæ, indicationi plerumque satisfaciunt, ac sanguinem pro lubitu arcendi occasionem, quod magni hic faciendum est, non tollunt.

ORDO III. GENUS II.

STOMATORRHAGIA.

Frequenter quidem ex ore vel sponte fluit, vel screatur, exspuitur, vel cum impetu rejicitur sanguis; sed non ubique tam facilis res laboris est, mox veram cruoris hoc ex antro venientis patriam indicare; ac sæpe, cum breve modo ex faucibus iter ille absolvit, ab ægrotis, nimia formidine, perculsis, a pulmonibus venisse accusatur; aut cum sanguis revera ex bronchiis & trachea subdole ascendit; a medicis, incauta morbi non tam gravis sub prognosi, ex faucibus, stillasse perhibetur. Sunt adeo, qui, morbum epilepticum malitiose simulant, res coccineo colore imbutas ore volvendo, quasi cruentam, sub fictis convulsionibus, salivam profundant; ex quibus, quam multum interfit, ut suum cuique profluvio nomen, ac sua, quibus differat, ab aliis, signa tribuantur, luculenter apparet.

Definitio. Quod vero solius cavi, a labiis, genis palato, veli penduli a fornica ac uvula, a tonsillis & faucibus circumscripti, ac partium hoc in cavo positarum a valis propullulat, — hoc, stomatorrhagia, seu oris hæmorrhagia, vocatur, sanguinis profluvium.

Differentiæ. Sanguinem ex naribus haud raro refluere, — interdum, post capitis imprimis læsiones, internis ex auribus ad illas descendere, jam diximus. Ex ipso larynge, ex

trachea, ex bronchiis, cruorem sub tulli re-
jectum, sæpe nimis venire, — in aliis, ex ven-
triculo scaturire, ac vomitu expelli, res nota est
omnibus. Cum vero sanguis tam diversis origine,
& ex parte longinquis a locis, oris antrum inun-
dat; non minus quoque ex partium dictarum super-
ficie in sat multis ægrotis, in quibusdam periodice,
propullulat; juvabit primum hujus species profluvii
præcipuas, — mox vero ea, quæ singulas ex istis con-
cernant, & ab aliis distinguant, accuratius exponere.

Ac primo quidem venæ labiorum ge-
narumque non parum in quibusdam dilatantur
ac varices produunt. Duodecim ante annos, vir
juvenis ac laute nutritus, has nobis Ticini, varices
ad labium oris superius, conspiciendas exhibuit.
Univerſum hoc labrum quasi sacco ex tenui
membrana formatum, sanguine pellucente re-
fertum, lividum, ac tam amplum ſiſtebat: ut, ex
alto propendens, oris ostium impleret, ac labium
inferius obtegeret. Plures hoc ipſo varicoſo e ſac-
co venæ, non tam turgidæ, quam planæ, latæ,
ac lividæ, verſus naſum aſcendere, ac ſimiles pa-
lati fornix obſidere cernebantur, eximii tandem
manu Viri, eo ipſo cum ſacco labiali, feliciter,
& quin ſanguinem hucusque ſua ſponte ſparſiſſent
exſtirpandæ. Ad ovario gallinacei amplitudinem,
ad labium inferius, has varices, ſectioe non mi-
nus auferendas, increviſſe, docemur. Ex venulæ
ad internam ac ſupremam labii inferioris partem,
varice, copioſum, per intervalla, cruorem ſtillaſſe,
ægroti; hæmorrhoidum ſimul fluxui ſubjecti, hi-
ſtoria teſtatur.

Eadem buccarum ad internam ſuperficiem
contigiffe, obſervationes, medicorum in falſis collec-
tæ, confirmant. Ad malæ utriusque faciem internam
in ægrotâ, cujus pater ſimili proſus morbo laborave-
rat, copioſæ varices ex improviſo exortæ ſunt.
Has, ubi, dentibus diſruptas, ſugebat mulier; haud
majores ſequebantur moleſtiæ; ſi vero hoc uſa
non eſſet auxilio; extenſus, magis magisque tumor
varic.

varicosus, ad ipsam usque uvulam, ut pars hæ turgeret, livesceret, valdeque doleret, extendi consueverat. Hoc ab ipso tumore ad fauces extenso, tum linguæ, tum pharyngis, laryngis interceptis functionibus, suffocationis non ratio imminuit, — uvulæ duntaxat ad apicem sectione illico removendum, periculum. Cibum ore revolvere, masticare, quin sanguis copiosus hunc omnem penetraret, ægrotus non potuit, ac vires hoc quotidiano a profluvio, cujus nullibi vestigia hucusque patebant, sic plurimas amisit: donec detecta, postremam ductus salivæ, in oris cavum patentis, ad partem, varix, ferri demum candentis auctoritati cessisset.

Varicum magnarum per fornicem palati sparsarum mentionem jam injecimus, ac forsitan frequentius in isto, quam alio oris in loco, hæ ipsæ nascuntur. Sanguinem jam multos per annos rediderat adolescens, cui tandem, majore sub æstu, sine pectoris molestia, cruor copiosus cum vitæ discrimine ex ore prorupit. Depressa cum specillo lingua, scaturiginem profluvii Vir eximius ex faucibus hæere intellexit, ac injecta aluminis solutione, feliciter occlusit. Interdum vero tum palato, tum genis internis, vesicæ cruore repletæ succrescunt, ac istum, disruptæ, copiosum, certis nonnunquam sub periodis, effundunt. Tumorum albescentium, abscessus sub forma, palatum obsidentium, sed a facta sectione, loco puris, sanguinem fundentium exempla referuntur,

Gingivas quoque sanguinem in multis copiosum profundere, ex scorbuti, alibi a nobis describendi, historia imprimis patebit: stomachace vitii hoc genus dixerunt. Sed & alias ob causas, imprimis ob suppressas cruoris per uterum alvumque excretiones naturales, consuetas, plures interdum ad libras sanguis gingivarum e vasis varicosis prorupit.

Ex dentis recenter extracti alveolo insignne, apud multos profluvium cruoris secutum est, &
ex

ex ipsa dentis, licet exigua & fere inconspicua, arteriola, ad mortem usque aliquando, sanguis haurivit. Ad lex fere libras, una sub nocte, ex alveolo fœminæ excelso loco natæ, tunc utero ferentis, cum dentem sibi, nobis quidem dissuadentibus, jussisset, sanguinem prorupisse conspeximus. Tertio, quinto, quin octavo, post dentis evulsionem, die, cruor ex alveolo cum impetu & maximam ad copiam prorupisse visus est. Sunt adeo, quibus, dente nequaquam evulso, sanguis tamen, istum inter & gingivas, ab eodem quodammodo solutas, abunde, & magno cum periculo pro-pullulat.

Nec minus ex lingua, conspicuis certe vasis instructa, sanguis interdum cum impetu, ac plurimus effunditur. Sub venæ raninæ, sub frenuli ad linguam sectione, laceratione incauta, arteriæ linguales illinc, hic vero venæ non raro, læduntur, ac plenam periculi hæmorrhagiam patiuntur. Sub gravioris epilepsiæ insultu, frequenter satis lingua per dentes eidem infixos perforatur, aut adeo ex parte discinditur. Sub scirrho, tumore quovis, sub ulcere cancroso, scorbutico, scrophuloso, hanc partem comprimente, exedente, non raro varicosum venæ habitum assumunt, ac sanguinem ubertim eructant. Ex glossitide gangrænam, ac lethalem ex ista sanguinis jacturam observavimus. A dentibus ordine perverso dispositis, cariosis, acutis, vel sub incauta ciborum masticatione, non parum sæpe lingua offenditur, ac sanguinis profluvio occasio præbetur. Similia ex calculis sub lingua generatis timenda sunt incommoda. Quo tempore hæc scribimus, ad linguæ viri sinistrum latus, sine causa manifesta, varicem unius diei spatio exortam, & ad pisi magnitudinem turgentem lividamque conspeximus: quæ varix vel sponte, ad alteram jam diem, disrupta, in exiguum ulcusculum, sine sanguinis jactura lenabili, conversa est.

Sub scirrho tonsillarum, frequenter venæ hujus partis varicosæ tumoris basin circumdant, aut illo per chirurgicam sectionem ablato, fundere cruorem, neglectæ, aliquandiu continuant.

Sub ea, quam habitualem vocavimus, cyananche, plerumque venæ per pharyngem dispersæ, indolem varicosam manifestant, ac levi ex causa sanguinem exsiliant. In aliis, sine phlogosis præsentia, apertis vix faucibus, hæc pharyngis varices, quasi retis in modum dispositæ, mox oculis siliuntur, nec raro sanguinem vel sponte oris cavo affundunt. Fœminæ, cui sanguis per uterum ab octo jam annis non responderat, exemplum Vir magnus reliquit, ac sputi sanguinis frequentis originem in posteriore pharyngis pariete eroso detexit. Sine quavis erosione, sanguinem sat multum ex vasis pharyngis varicosis manifeste ac sæpius scaturisse nos ipsi conspeximus.

Non alia symptomata hæc oris diversa profluvia, quam illa, quæ epistaxin aut morbum, cujus forsitan effectum constituunt, comitantur; ac sæpe sine ullo indicio sanguis oris cavum inquinat. Plerumque sub majore cruoris has ad partes appulsu, vel congestione, dolor capitis, vertigo, faciei rabor, sulcillus aurium, calor, titillatio, pruritus, tensio gutturis, oris, gingivarum præcedunt. Quo vicina magis laryngi aut copiosior est sanguinis effusio: eo potior exinde ad tussim, supina imprimis sub corporis positione, excitatio subnascitur; aut, si ad pharyngem magis cruor declinet, nausea, vomituritio sequuntur. Sanguinis adeo portio interdum, sub somno imprimis, ad stomachum defertur, ac vomitu, a novo sanguine ad fauces ruente, inducto, jam coactus a ventriculo, rejicitur. Hinc magna, ut diximus, hoc oris profluvium ab hæmoptysi, aut ab ipsa hæmate meli distinguendi difficultas apud multos, subnascitur. Interim plerumque vel iola oris, cum aqua sollicite sæpiusque repurgati, inspectio, mox fontem, unde sanguis scaturiat, aper-

apertum ostendet; vel dispositionis, morbi prægressi, symptomatum, causarumque attendita consideratio ad rectiorem nos diagnosis perducet. Certiores de oris primario profluvio, reddemur, si capite ad anteriora converso, & ore declivi, & tussim & vomitum cessare, sed sanguinem nihilominus ex ore continuo stillare videamus. Nec facile spumofus hic sanguis, — ut ex pulmonibus, si paucus est, sub voce rauca, rejicitur; — sed purus, coccineus, fluidusque, nec muco, nec salivæ tam intime commixtus, exspuitur aut effluit. Ipsæ quoque partes, unde sanguis profluxit, sumto cibo, vel potu, aut admoto gargarismate, ut nudæ, dolorem non raro persentiunt. Quæ alia demum signa stomatorrhagiam ab hæmoptysi, hæmatemesi distinguant, ex istarum tradenda mox historia ulterius patebit.

Inter causas profluviiis cruentis communes, oris illud frequentius symptomatice, ut supra jam dictum est, producant scorbutus, ac fluxus sanguinis alterius, naturalis, consueti suppressio. Hinc factum est, ut aliqui, vetustissimo a tempore, si, cruoris stillicidio per anum, morbofo quidem, sed solito, ac forsitan periodico, cessante, sanguis nunc easdem ad leges ex ore prorumperet; nauseoso nunc satis hæmorrhoidum oris sub nomine hoc profluvium salutaverint. Alias vero stomatorrhagiæ ad causas quod spectat, has passim sub ipsa specierum expositione jam adduximus, ac præcipuæ inter istas, sunt: dentis aut caries profunda, aut evulsio, gingivarum a dentibus et istorum, ab alveolorum periostio separatio, violentia alveolis, mandibulæ, palato, linguæ vasis illata, maxillarum, palati caries, ulcus oris sordidum, profundum, cancriformum, tumores, calculi in oris cavo generati. An quoque interno aurium ex cavo, per tubam in fauces patulam, sanguis in has ipsas interdum fluit? . . . Muci puris, saniei
de-

descensus in morbis, verisimile id reddunt. Ab hirudinis ad fauces hærentis suctione aliquando hoc profluvium venisse, ut veteres dixerunt, quod facile cruoris in formam illius coacti portio incautos decipiat, haud credimus; ac ipsa adeo, quæ hirudinem cum potu ingestam, a ventriculo venisse, ac fauces cruentasse refertur, suspecta nobis est recentior historia.

Symptomata ex ore profluvia, eam, quæ morbo primario est propria, prognostica sequuntur; primariorum, quæ interim sat rara sunt, jam diximus, — & ex communibus principiis eruenda sunt, discrimina.

Cura. Generalia profluviorum curandorum jam tradita præcepta, ad morbum, de quo agimus tractandum sufficiunt; & quæ sanguinis, ex ore, alterius ex morbi affectu, jacturam concernunt: ea sub illius descriptione a nobis tradentur, curationis momenta. Primum certe, & hoc in profluvio sanando, est causæ, ex qua illud proficiscitur, correctio; alterum, in sanguine præter modum, ac virium vitalium cum discrimine, prorumpente, sistendo versatur. Hunc ad finem, externa magis, quam interna remedia, seu chirurgica potissimum auxilia, conducunt. In genere, ablati, quæ cruoris per vasa oris circulo, aut illorum contractioni resistunt, externis obstaculis, adstringentia, ut vocant, remedia, frigida, acetum accerrimum, solutio aluminis, vitrioli albi, sacchari saturni, vini alcohol concentratum, tum oris in cavo tenenda, tum loco, ex quo sanguis prorumpit, admovenda sunt. Vesicæ, cruore repletæ, ne suo volumine obsint, incidantur; — varices, quæ sanguinem eruant, vel ferro, vel cauterio actuali auferantur oportet. Cum vero ea, quam cauterium inducit, eschara, dum plures post dies a parte sauciata separatur, novo sanguinis profluvio non raro occasionem largitur; cauterio plerumque præferenda est loci, qui sanguinem pro-

fundit, suscepta, chirurgicæ ad artis præcepta, compressio; ac sæpius tum styptica fortiora, tum ferrum candens alveolo, qui sanguinem fundebat immissa, hunc minime sistebant; cum aut fili contorti, aut charta scriptoria sub dentibus contrita, vel emplastrum alveolo cruento ad perfectam plenitudinem, intrusa, ac vel proprio, & hunc ad finem detecto, instrumento, vel digito, vel aliter lat diu compressa, mox finem profluvio posuerunt.

ORDO III. GENUS III.

PNEUMONORRHAGIA.

Si quis ea, quæ de oris profluvio cruento, seu, sputo, scretu sanguinis, hucusque sunt dicta, cum morbo, quo cruor ex pulmonibus per tussim expellitur, contulerit: is haud congruo satis nomine hæmoptysis nunc ultimum, qui minime in sputo sanguinis consistit, venisse, ac melius Pneumonorrhagiæ, seu hæmonorrhagiæ pulmonum sub titulo describi, lubenter concedet. Semiotices diurnæ infantia adscribatur, si morbos origine revere diversos, profluvium scilicet cruoris ex trachea (tracheorrhagia) atque illud ex pulmonibus oriundum, eodem Pneumonorrhagiæ sub titulo, signorum, quibus differant, constantium & satis certorum inopia coacti, exponamus. Ipsi quidem pulmones a contigua trachea aliter vix differunt, quam numero ramorum, ac tela cellulari, divisionibus finibusque bronchiorum intermedia, spongiosa, & vasculis ditissima; sed major est hominis, qui sanguinem tracheæ, quam qui bronchiorum e vasis amittit, a funestis exulcerationis ac phthiseos effectibus imminutas; ac licet ipsa quoque aspera arteria hos interdum experiatur eventus; ex iustis tamen rationibus non æqualis utroque a sanguinis profluvio nos timor premit ac angit.

Qui fabricam pulmonum spongiosam ac laxam considerat; — qui visceris cordi tam vicini, arte-
riis

riis brevioribus magnisque, venis autem, haud tantæ diametri instructi, ac omni humorum massæ transmittendæ destinati nobilitatem summamque necessitatem perpendit, — qui facilitatem meditatur, qua in experimentis anatomicis, ex arteria pulmonali liquor in vesicularem pulmonis substantiam, & in alperam arteriam exhalat; qua vicissim bronchio injectæ aqua, ichthyocolla, in arteriam pulmonalem sibi viam aperiunt; vel qua liquores trachææ impulsæ, in venam pulmonalem descendunt, aut huic ipsi injecti, in alperam arteriam et vesiculas feruntur; — qui insignem, ac aeris solius tactui ferendo parem, bronchiorum sensibilitatem intuetur, — qui stratas huic organo insidias multiplices magnasque, quas patitur quotidie, violentias contemplatur; — qui demum consensum hujus partis cum aliis strictissimum mente revolvit; mirari is desinet, si nullibi locorum, modo naribus exceptis, tam frequens, tam arduum, quam ad pulmones, profluvium cruoris occurrere dicamus. Est interim certa, quam rarissime hoc mali genus afflicta, — alia, quam sat raro sibi subiciat, ætas: infantum scilicet puerorum, ac hominum ætate provektorum illa: quos nimirum, ad talia dispositos, alias ad partes magis divexant profluvia. Infantes sunt hoc morbo ætatis anni decimo sexto circiter ac trigesimo sexto intermedii; ac juvenes floridissimos, cute tenera & alba, fibra sensili, ac ingenio felici instructos, præ puellis, menstruo modo fluxu dotatis, exitialis hic morbus sibi meut. Sed nulla est ætas, quæ tanto generis humani hosti, aut comiti ejusdem, phthusi pulmonali, tributum cruentum non conferat, lexusque est nullus: ut pueros non minus, quam senes, scæminas æque ac viros, fortes eodem ac debiles, furore, nunc citius nunc tardius mac-tatos doleamus. Sunt varietates, in quibus, præ aliis, dominetur hoc profluvium, — non semper aeris puritate inferiores eisdem, regiones. Sunt adeo certæ familiæ, quas, jure hæreditatis, sane

sane flebili, sed magis solidorum, quam humorum ex vitio derivando, tum pneumonorrhagia, tum effectus, vel causa istius, phthisis pulmonalis, vix non integras, sub flore juventutis constitutas pessumdent, ac misere extinguunt. Sed & hoc sine titulo, qui, pueri, frequentius epistaxi laborarunt, qui corporis statura gracili, citius extensa, & collo imprimis longiore, thorace angusto, compresso, & scapulis in alas quasi surgentibus instructi, genis roseo colore tinctis incedunt: hos certe, vel paucis modo exceptis, exiguas ob causas, & sanguinem ex pectore effundere, & pedisequo pulmonum ex ulcere consumi videmus.

• **Definitio.** Est vero pneumonorrhagia, sanguinis sinceri, vel ex trachea, vel ipsis e bronchiis surgentis, fluidi plerumque ac spumosi floridique, sed & indolis alterius, prævio titillationis in faucibus, aliquando caloris, constrictionis, doloris in pectore, sensu, per laryngem, vel expirationis fortioris, vel tussis actione rejectio.

Divisio. Vel proprio ac primario ex vitio, vel morbi alterius effectu secundario, trachea, pulmones sanguinem eructant, ac utroque in casu, vel universi culpa systematis, vel localis modo affectionis imperio, cruor funditur: ac primo in casu, aut ex auctis, aut ex depressis nimis viribus præcipitat. Exiguæ vero causæ, quod semel contigit, hoc revocant, ac habituale reddunt. Profluvii quoque alterius suppressi vicarium hoc idem periodice recurrit.

Est vero alia, de qua hic in longum differere non possumus, pulmonum hæmorrhagia: interna scilicet, qua sanguis hoc a viscere, thoracis in cava effunditur. In peripneumoniis rarum non est, hydropem thoracis acutum, oriri, ac paucarum spatio dierum, copiosum simulque cruentum serum, pleuram inter ac pulmonem, ex ipsa istius superficie externa sudare. Sanguinem aliquando vix non sincerum hic reperimus; ac aliis quandoque in morbis cruorem repentine in thoracem effusum,
per

per cadaveris sectionem, quin læsio vasorum manifestissima pateret, deteximus. In juvene, cui tumor inflammatorius testiculi celeriter subledebat, hoc ipsum evenisse observavimus; ac in scorbuticis hominibus quibusdam, sanguinem in cava thoracis ex pulmonibus effulum reperimus. Nunc scilicet vala hujus visceris externa rumpuntur, ac interdum aneurysma aut varix huic subsunt profluvio; nunc vomica, abscessus, ulcera, canales pulmonum sanguineos erodunt; nunc vero vesicæ, loco aquæ, cruento liquore repletæ, ad pulmonum superficie exturgunt, ac illum in cava vicina effundunt. In ipsum adeo pulmonum parenchyma sanguis aliquando penetravit.

Symptomata. Non rarum est, & frequenter in nobis ægroti retulerunt, sanguinem sine prævio ad pectus, aut aliam ad partem, molestiæ sensu, quasi tacite, tracheam ascendisse, ac modo larynge superato, faucium titillationem, oris saporem dulcem, aut salum, induxisse.

Frequentius interim signa profluviorum sanguinis prodroma, & quidem levis horror, lassitudo, ad faciem rubor calorque fugax, cephalalgia, spirandi levis, aut satis manifesta difficultas, tussis arida, anxietatis, alius interni, tensionis, ultionis, doloris sub sterno, ad dorsum, scapulas, in pectoris profundo, perceptio, extremitatum refrigeratio, pallor urinæ, aliqua interdum febris, & cordis palpitatio, præcedunt.

Vix primo cruoris sinceri sputo ab ægrotis perspecto, succedunt multa, quæ hunc ad morbum absolute non spectant; sed ex terrore nascuntur, rectumve de indole profluvii judicium non parum obfuscant, symptomata. Sed nunc stimuli ad fauces hærentis lenius diu iterum iterumque tussendi necessitatem nolentibus imponit; cui, si paulo constantius resistent, aut exiguis conatibus latifacere conentur; præviis ingrato ad tracheam sibilo, aut stridentis materiæ sonitu, dispnœa augeatur, ac demum, post majorem atmosphæræ inspi-

rationem, totius pectoris convulsiva succussio ac tussis violentior subsequitur: quæ sanguinem, si modo paucas ad uncias, vel, minoribus ex vasis, lentius in bronchia effusus est, fluidum, coccineum ac spumofum, per vices, & aliqua ægroto concessa quiete, ex ore expellit. Si multus, & ex vasis conspicuis, majore cum impetu cruor in bronchium ruit; ex hoc, in alia, vicina, altiora, assurgit; ex istis, per ramos bronchiorum laterales, declives, in subjectam pulmonis affecti, aut etiam in sani, substantiam descendit, ac novo refluxu, sub summæ anxietatis ad præcordia sensu, violenta diaphragmatis actione, sed interdum sine tussi manifesta, & per solam quasi expirationem fortio-rem, torrentis adinstar, per tracheam, laryngem, per oris, & narium per ostia, tam fluidus ac floridus, quam partim concretus, obscurus, horrendo spectaculo præcipitat. Sub tanto cruoris ad fauces impetu, pars ejus, in pharyngem regurgitans, vomitum, ut vidimus, violentum sæpe provocat, cibosque, forsitan ventriculo contentos, novæ sanguinis undæ, per tracheam simul expulsæ, commistos, expellit, ac validum medico, tussis ipsum aliquando per vomitum cruentum excitatæ, non ignaro, quo demum ex cavo sanguis scaturiat, dubitandi argumentum relinquit. Hæc dubia non minus in casu, quo tussis violenta prævit, ac, istius ob impetum, sanguis non modo pulmonum, sed simul narium e vasis expellitur, urgebunt; aut facile pulmo, ob nares cruentas, profluvii insons, cum magno judicii errore, declarabitur.

Sub insigni ac repentina cruoris ex pulmonibus jactura, non rarum est, ægrotum illico, morituri hominis aspectu, prosterni, pallere, extremitatibus frigere, convelli, ac asphyxiæ sub specie detentum jacere. Nec desunt, illorum imprimis, qui, somno profundo sepulti, vel debiles, ac supino in situ collocati, sanguinis, tracheam majori, quam larynx transmittat, irruentis ab unda suffocati perierint, exempla. Interim sub animi deliquio,

quo, hoc etiam profluvium compescitur interdum; in aliis, ejecta sanguinis portione moderata, modo paucas post horas, alia aliaque non raro sublequitur, illa major; ac sæpe plures per dies, sub febre plerumque manifesta, sub pulsu duro, contracto ac celeri, sub pectoris dolore, angustia, sub cephalalgia ac facie rubicunda, sub frequente ad tussim stimulo, sanguineæ adhucdum aliquid materiæ, nunc floridæ, nunc vero, in plurimis, obscuræ ac brunæ, nunc muco rosei coloris sub specie remissæ, rejicitur. Plerumque sanguis sub initio hujus mali, vel paulo tardius, ob novas a profluvio insidias, emissus, corio obtegitur satis firmo; & quod indolem illius, a phlogosi mutatam, in multis sane casibus, ostendit; est febris, tussis, dyspnœa, a sanguine emisso pertinaciter subsistentium, de latente in pulmonibus inflammatione, ac ulcere futuro plena periculi significatio.

Sunt interim non pauci, qui sanguinem e pulmonibus persæpe, ac certas ad periodos interdum, sine tantis molestiis, vel prorsus sine febre, ac alia pulmonum labe, sat diu, vel & longam per vitam, immunes erudent; ac certe timor hoc a profluvio, quam ab omni fere alio major, limites haud raro excedit, multisque ægrotis, nunc sanguinis missione, ubi minus convenisset, nunc adstringentibus auxiliis præpostere tractatis, funestus fuit. Sequiore in sexu, cui uteri cruenta secretio aut minus respondet, aut prorsus intercepta est, ac ipsis demum in gravidis, — in viris, fluxu hæmorrhoidum habituali destitutis, haud raro cruor pulmonum ad vasa sat placide, sub debitis periodis, easdemque ad leges, ac pridem ad uterum, vel ad anum, colligitur; ac vel ex ostiis venarum, ut credunt, dilatatis, vel, quod nobis verisimilius videtur, arteriarum exhalantium e sinibus, secretionis cruentæ menstruo beneficio, ac visceris sine labe conspicua, scaturit. Virginem, cui menstrua jam longo satis tempore defuerant, ad clinicum institutum Ticinense, ob febrim, qua tunc laborabat, susceimus.

Hoc morbo jam profus devicto, cum, præter nostram expectationem, asthmatica affectio ac tussis cruenta in conspectum venirent, ipsa nos ægrota, sibi talia, singulis a mensibus, jam diu contigisse, ac largam satis cruoris quantitatem per pulmones, loco fluxus uterini, sub solitis quondam periodis, sine alio salutis detrimento prorupisse, admonuit. Cum interim consueta majorem spirandi laborem accularet, pulsusque plenos, vibrantes ac frequentes puella, aspectu sat robusta, offerret: venam, — ne medicam sexus fœminei theoriam offenderem, ex pede aperiri est jussum. Hac vix aperta, ac paucis modo uncis cruoris eductis, ob dolorem epigastrii insignem derepente exclamare, — hoc vero, post pauca minuta, ut vocant, secunda, illico cessante, — de lumbo ad uterum cruciatu ululare, ac altas movere querelas incepit, & eodem quasi temporis momento, sanguis per uterum quiete effluxit; ac tam felici eventu, ut & tussis cruenta, & asthmatica affectio extemplo disparuerint, excerni continuavit. Credebamus tunc saphenam a nobis casu fortuito, eo ipso, quo sanguis vel sponte ex utero venisset, tempore sectam, — ac redditam pulmonibus libertatem, restituti fluxus menstrui, non venæsectionis, effectum fuisse; sed aliter nos docuit rerum successus. Scilicet cum, altera jam die, menstrua cessassent; pristina pulmones oppressio invadere, ac sanguis sub tussi expelli cœpit. Hinc iterum, non parum attenti, ad venæ pedis sectionem consilium convertimus; ac eodem quam hesternò, eventu ac ordine, vix fluente ex vena fauciata cruore, summus primum epigastrio, mox utero, dolor rediit, sanguis illico ex vagina profiliit, ac pulmonum difficultas, atque simul cum ista profluvium morbosum, disparuit. Ne vero auxilii hoc genere, futuris forsitan hujus mali sub periodis, cum systematis totius detrimento, abuteretur ægrota, nunc suis restituta; ut pedes tunc profundius in tepidam immergeret, consilium porreximus; ac, ut nobis ab assistente huic virgini me-

dico relatum est, idem hoc consilium eventus, donec salus in integrum rediisset, aliquoties coronavit.

Sed & alia est ratio, cur sanguis, non æquo semper per laryngem ruat periculo: scilicet, quod ille non ipsorum e vasis pulmonum, sed ex iis, quæ tracheam percurrunt, frequenter aufugiat. Non sine magno rationis fundamento suspicamur, partem hominum fere maximam, qui sanguinem sine pectoris aliqua molestia aut sensatione ingrata, ac sine alio salutis incommodo, per laryngem frequentius eructant, hunc non adeo ex ipsis pulmonum quam tracheæ aut laryngis e vasis oriundum profundere. Quodsi cruoris spumosa in multis indoles contrarium indicare videatur; sufficit cogitasse, quod & sanguis trachealis, si conspicua satis copia suis a canalibus profluxerit, facile profundiora pulmonum in bronchia præcipitet; nec alia, quam tussis repetitæ actione, cum aeris portione conquassatus, per tracheam urgeri queat, & per laryngem tam alto in loco positum expelli. Multos certe, qui modicum cruorem sub tussi non magna per laryngem reddebant, ardorem fixum, titillationem, aut sensum læsionis ad asperam arteriam accusare, locumque unde sanguis scaturiret, ad istam indicare audivimus. Sunt adeo, qui sanguinis portionem, quin violentæ expirationis, ac venientis a tergo undæ majoris per impetum pelletur, sine tussi manifesta evacuent; ac sæpe nobis visum est, acsi strata tracheæ muscularia cartilagineis licet circellis, majore ex parte, circumscripta, sanguinem propriis e vasis modice ac majore sine impetu stillantem, ex annulo, limbo inferiore ad interna retracto, superiorem in anulum elevare, ac sensim laryngi adducere valerent. Ipsius certe œsophagi fibræ musculares cum cibus subliquidis ruminante in homine id præstant; & qui tracheam, proprias per fibras, non modo arctari, sed & brevius in spatium reduci intellexerit; is mo-

tum a nobis indicatum ac retrogradum, quam ipsa experientia confirmat, vix in dubium vocabit.

Quodsi vero cruorem e larynge, sine tussi ac pectoris molestia, sub titillationis, caloris, uestionis sensu ad unam modo eandemque tracheæ regionem defixo, venientem, ex aspera arteria magis, aut ex ipso larynge, quam ex pulmonibus scaturire credamus; non tamen ideo tussis hac profluvii sub specie præsentiam pro pulmonalis hæmorrhagiæ indicio sat firmo declarabimus. Scilicet, qui copia quodammodo majore, aut cum impetu tracheæ ex vasis prorumpit, cruor: is facile, quod supra jam monuimus, in bronchia, suo pondere, descendit, ac tussim nunc excitat. Sic & solius tracheæ, laryngis, irritatio, provocandam ad tussim jam sufficit; ac sæpe ipsius pulmonis affectio localis, sensum in trachea ac vocis organo morbosum, quin vitium his ipsis in locis subsistat, inducit; quæ singula, quam dubium sæpe ac incertum sit hic morbi de vera sanguinis scaturigine iudicium, luculenter ostendunt. Interim si cruor, quin pneumonorrhagiæ lymptomata, aut, causæ præcesserint, sub sensu tracheæ descripto, sine tussi, vel levi sub tussicula, & motu exiguo per laryngem regurgitet; si paucos post dies, tracheæ ardor cum ipso cruoris fluxu dispareat, quin tussis, dispnoæa cum febre, superveniant; si ægrotus jam longum per tempus hoc profluvio, quin labis in pulmonibus indicia successerint, laboret; tunc certe spes magna est, tracheam, non vero pulmones hunc sanguinem dedisse. Cruorem modo paucum ex vasis asperæ arteriæ minoribus effluere, ex ipsis vero pulmonibus multum, — sine ullo rationis fundamento est dictum; ac sicut exigua interdum sanguinis ex bronchiis rejecti est quantitas: ita ex venæ varicosæ vel arteriæ trachealis læsione, vel ex carotidis aneurysmate in asperam arteriam contiguam aperto, quamplurimus sanguis ex ista prorumpit.

Causæ. Haud opus est, ea, quæ diximus hic loci repetere; sed juvabit nihilominus præcipua,

pua, quæ pectori infidias fruunt, indicare. Huc igitur imprimis spectant: violentia organis spiritalibus illata, vulnera, contusio, percussio, compressio, coarctatio, depressio, mala conformatio thoracis, fractura sterni, costarum, nixus fortior sub partu, in elevandis ponderibus, in alvo duriore deponenda, tubarum, fistularum, inflatio, oratio, vociferatio vehemens & longa, clamor altus, imprimis sub ira fortiore, cantus acutior, profundior, protrahus, corpora peregrina in tracheam illapsa, tussis violenta, ferina, fumi, vapores nitrosi, sulphurei, alii, cum aere inspirati, sternutatio impetuosa, risus effrenis, exercitium violentum corporis sub cursu, lucta, equitatione, vectione per loca laxosa, pilæ lusu, pulmonum per morbos prægressos debilitas ac sensibilitas major, ut puta per catarrhos, peripneumonias frequentes, congestiones sanguinis, alia per loca ad leges naturæ, habitudinis, effluere impediti, per insultus althmaticos, per phthisin, ut vocant, pituitosam, inducta; dispositio scorbutica, hæreditaria, nativa ad phthisin pulmonalem; tumores in pectoris cavo, aneurysmata cordis, vasorum majorum, pulmonalium, steatoma, vomica, tubercula pulmonum, induratio unius ex istis, varices, hydrops pectoris, pericardii, empyema, calculi, materia topheæ, calcarea in bronchiis concreta, virus venereum, pulmonibus infestum, herpetum, impetiginum variarum subitanea suppressio, ac similis ad pulmones morbosa secretio; abdominales infarctus, viscerum, imprimis hepatis, lienis, uteri moles aucta, tumores scirrholi, adeps multus, vel aquæ abdomine collectæ; spasmi abdominis, extremitatum refrigerium, balnea frigida, vestes arctiores imprimis thoraces angusti, ac singula demum illa, quæ stimulum pulmoni admovent, & cruorem cum impetu alliciunt; aut eundem alias per corporis partes distribui impediunt, ad vasa pulmonum urgent, ac localem hoc in viscere plenitudinem inducunt. Venerem præcocem, aut, nimiam, im-

primis onaniam, pulmonibus haud parum infestari, multorum, qui hac ex causa nimis exhausti sanguinem sputarunt, ac tandem in phthisin delapsi sunt, funera confirmant. Fœminæ nobis exemplum oblatum est, quæ, licet corpore hucusque firmo ac bene nutrito dotata, quoties tamen veneri ætivist sub caloribus paulo ardentius inservit; toties cruorem illico e pulmonibus eructat.

Prognosis. Ex dictis diversa pneumonorrhagiæ pericula, maxime si ejusdem ad causas respiciamus, jam satis elucent. Scilicet in prædispositis ad phthisin pulmonalem hominibus, in quibus tubercula plerumque, aut nativa vasorum pulmonalium teneritas, sensibilitas morbosa, profluvium inducunt, spes modo pauca restituentæ, constantis saltem, salutis affulget, Si per omnem puerilis ætatis periodum frequentius per nares, — sequentis vero ætatis per annos jam sæpe per pulmones cruor profluxerit; ne facile mutari habitudo hæc possit, & ne labem hujus visceris inducat, justus est timor. Verebimur, & illud, quod febris, pectoris angustia majorque molestia indicabant, comitantur profluvium, imprimis copiosum; sed magis hoc verebimur, si febris, tussis, dolor, dispnoea, cessante jam cruoris effluxu, per plures adhuc dies continuent, ac lenta quasi febris tabisque pulmonalis symptomata succrescant. Tristissimus est status, cui maximo cum impetu cruor plurimus, coccineus, sub ebullientis quasi, in cavo thoracis profundo, aquæ strepitu, ex trachea per vices præcipitet, cui extrema frigere, vomitum, lipothymias repetitas nec tamen fluxum cruoris cohibentes, convulsiones succedere videamus; vel si causas illorum, quas minime auferri licebit, subesse noscamus.

Non tamen ultra, quam par est, & quam experientia jubet, hos timores, cum damno ægroti, extendi oportet. Gravidæ mulieres non raro, donec partum absolverint, sine tantis, si modum res habeat, periculis, sanguinem ex trachea eructant.

tant. Fluxu menstruæ orbatæ fœminæ, ut diximus, — puellæ necdum rectius menstruatæ, frequenter sub debita periodo, cruorem e pulmonibus, quin multæ conspicuam abhinc noxam experiantur, excernunt. Idem de hæmorrhoidibus virorum suppressis, ac in pulmonum profluvium mutato fluxu aliquando, — sed ut nostræ observationes loquuntur, raro admodum, dicendum est. Sub pulmonum inflammationibus, sæpe sanguis sat multus, quin hæmoptysin vocassent, ejicitur, ac si modice id fiat; meliore id sorte, quam si nulla quidem sputa expellant, contingit. Ab illata thoraci externa violentia, sanguis per sæpe, sed multis in calibus, sine eo, quod causa e interna attulissent, rerum discrimine, per tracheam profunditur. Nec minus in robustis hominibus, corporis exercitio parumper violento, aut potui spirituoso aliquantulum indulgentibus, sanguis interdum ex trachea, pulmonibus, quin ideo vel redeat hic fluxus, vel labes ad istos remaneat, regurgitat; ut igitur, si tam atro hic morbus carbone notetur; id maxime ex eorum, qui ob prævia in pulmonibus tubercula, vel ob infelicem ex parentibus, a nativitate, dispositionem, profluvii hoc genus patiuntur, frequentia, — vel demum ex iplo medicorum. immaturo, hunc fluxum, vel quovis in calu, ac illico cohibendi conamine, derivandum sit.

Qui ex trachea, aut e larynge duntaxat, ascendit, cruor: is, si modo certa sit satis diagnosi, minori omnino, quam qui ex bronchiis venisset, cum discrimine prodibit. Interim si gravior vasorum læsio, vel causa solidis viventibus pertinaciter adhærens & in ulcera maligna proclivis, subsuerint; phthiseos, quam trachealem vocamus, & quam alibi describendam reservamus, exempla non desunt.

In cura pneumonorrhagiæ, primum ad generalia, quæ pro omni sanguinis profluvio tractando

do proposuimus — præcepta, & maxime ad causas, quæ cruorem suis e vasis provocarunt, respiciendum, atque alia sub ipso cruoris effluxu, alia post absolutam sanguinis rejectionem, ac alia demum ad impediendum istius regressum, transitumque in morbos pedissequos, via ineunda est.

Hinc sub ipsa hujus morbi invasione, primum est, ut festinante quidem, sed cauto satis, nec turbato, per aspectum periculi, oculo, mox indolem ægroti, causarum prægressarum, latentium ipsius habitum modumque profluvii, vires vitæ superstites, ac eorum, quæ timenda sunt, seriem scrutemur. In genere, oportet, ut ægrotus mox vestibus ac cingulis, quæ comprimant, spoliatur; ut corporis positionem erectam observans, subfrigido in aere degat; ut corpus vel minime moveat, ac ab omni prorsus vociferatione absteat; ut mentis in eodem agitatio, quo fieri id licet, modo, componatur; ac tandem, ut potum calidum, vel & talem, qui fauces ad tussim extimulet, ut nimis acidum, evitet.

Si juventutis sub flore constitutus, robustus, ac laute nutritus est æger; si alterius suppressio cruentæ excretionis, validum exercitium, spirituosorum abusus, præcesserunt; si moderato cum impetu sanguis per tracheam assurgit; si, uno ut verbo dicamus, hyperithenia subintrat; tunc, etsi pulsus, ob terroris rationem, contracti, ac facies pallore obducta sint; ab illis, quæ stimulent, vel quæ sanguinem cohibeant, abstinendum, & cruor ex brachio, sat ampla venæsectione, mittendus est. Si arteriæ ab ita, assurgant magisque vibrent; si febris, dispnœa, ardor pectoris, simul id jubeant; tunc ad idem auxilium, sub victu tenuissimo, ac remediis vim nimiam vasorum moderantibus, recurrimus; alvum adstrictum cum clystere movemus, ac simul tepidæ, — ne tamen magis hæc irriter, quam sanguinem revellat, profundius immergimus.

Aliter, si plurimum jam sanguinis ex pulmonibus amissum, & hypersthēnia sic passu celēri in asthēniam mutata est; vel si ex causis prægressis habituque subjecti, adynamica videtur profluvii indoles procedendum, ac ut sanguis sistatur, quærendum, hinc de cruore mittendo vel minime cogitandum est. Majore sub malo, brachiis cruribusque circumposita super cubiti ac genuum articulis ligatura, potus frigidus, ac sensim gelidissimus affatim, ac ad brevissima intervalla, moderata quantitate, haustus, vel, majora sub mortis, a cruoris subitanea jactura, periculo, glacies contusa thoraci admota, apud multos cum felici effectu adhibentur. Adstringentia sic dicta, ab aliis, hoc sub casu, prodesse, — ab aliis, nocere, referuntur. Scilicet, quæ, sub majore jam asthēnia, nimis exstimulant, minime convenire hic possunt; sed ea, quæ gradui illius adaptata sunt, ab initio, mitiora, ac, ascendendo, sensim potentiora, excitantia opportuna sunt. Nisi tussim adaugeat, acidum sulphuricum, cum æquali parte alcoholis remissum, cum frigida, cui simul mucilago gummi arabici, vel radicis salep decoctum superadita sint, propinandum est. Herbæ digitalis purpureæ infusum, ex scrupulo uno ejusdem paratum, cum aqua cinnamomi simplici, guttis quindecim, viginti, tincturæ opii, & grato simul syrupo, haud rara conducunt. Si dispnœa non urgeat, corticis peruviani extractum, cum aluminis portione, vel serum lactis cum alumine paratum, ac similia, prudenter præscribuntur. Hoc modo aquam vulnerariam Romanam, qua Insubri toties in activo abutuntur, in passivo profluvio aliquid præstitisse, ipsumque alcohol, cui certe nitrum adjectum efficaciam non dedit, profuisse, minime negabimus. In eo certe, quod sub scorbuto, sub febribus asthēnicis, ex visceribus contingit, cruoris profluvio: copiosis experimentis virtutes vini comprobatæ fuerunt. Urticæ succus, qui tanto quondam inter

Italos in usu fuit, vix ullo effectu stipatur. Refractas, emeticorum, imprimis ippecacuanhæ, doses, in passivis profluviiis jam laudavimus; & oportet has caute, ac ne vomitum promoveant, porrigere. Ipsa quidem emetica interdum pulmonum cruenta profluvia, imprimis si gastrica colluvies hæc produxisse videbatur, profuisse, a claris in arte Viris est dictum; sed super igne doloso ac cineribus tecto hic incedimus; nec tanta nobis causarum certitudo concessa est, quin ipsa ventriculi subversio, profluvii pulmonalis effectus, ac emetici præscripti actio lethalis esse queat. Si spasmodica affectio, imprimis, abdominis profluvio pulmonum occasionem dedisse, vel ipsius laryngis convulsiva irritatio, ac tussis abinde inducæta, cruoris profusionem adaugere videatur; tunc oleum lini, amygdalarum, emulsio arabica, cum hausto, ut vocant, narcotico mista, ac similia per alvum injecta remedia, potiore effectu præscribentur. Si menstrua purgatio, aut hæmorrhoides suppressæ, cruoris ad pulmones affluxum majorem ac profluvium induxerint; hirudines pudendis, vel ano applicari, a multis jubentur. Asthenica interim pneumonorrhagiæ, cum subest, conditio, ac ipsa revulsionis, illo cum auxilio faciendæ, incertitudo, huic methodo haud favent. Aquæ vaporem ad cruoris per vasa recti intestini egressum promovendum, si consuetæ leges periodi, sic jubeant, adhiberi non obsumus, magis tamen, vel hoc in casu, vel si viscerum abdominalium obstructio cruoris distributioni morbosæ ac pulmonali profluvio subesse videatur, ea, quæ hos demum obices solvant, remedia indicantur. Si forsitan secretio morbosa ex rheumate, herpete, &c. teneram bronchiorum superficiem irritaverit; tunc præter oportuna huic morbi causæ remedia, emplastrum vesicans aut sterno, aut loco scapulis intermedio appositum profuisse est visum.

Sanguinis ex pulmonibus absoluto profluvio, in corporis animique imposita quiete persistat ægrotus. Sæpe tussis hunc sicca nihilominus dive-xat; aut sanguinis jam bruneo, subnigro colore instructi, concreti reliquiæ, hinc inde striis sinceri cruoris notatæ, per illam rejiciuntur. Vaporem aquæ, ut citius corrupta hæc materies a bronchiis secederet, laudavit vir celebris; sed caute, post magna ex pulmonibus profluvia, ne sanguinis hoc ad viscus congestionem, vel affluxum majorem, stimulando nimis, renovemus, ac ne trombus, qui loco bronchiorum lauciato adhæret, citius, quam par est, separetur, incedendum esse monemus; nec securum est illorum, qui arnicam, ut sanguinem stagnantem resolvant, adhibendum esse volunt, consilium. Quodsi tussis reliqua, cum dispnœa, ac febris hyperthenicæ indicibus incedat; tunc, sub victu adhucdum tenuissimo, sub potu ex sero lactis, lacte, ut vocant, ebutirato vel ex hordei decocto, cum mellis portione remisto, moderata ac, si vi morbi id exigat, repetenda, venæsectio, aut cucurbitulæ scarificatæ, ac blanda per alvum evacuatio, conducent. Si nulla pulmones phlogosis tenere, statusque altheniæ subesse videatur, ac tussis arida, molesta, sub solis occasu increscat; tunc emulsio arabica cum opii portione indicabitur. Ubi sex circiter, vel septem per dies febris exulaverit; alimenti ex farinis oryzæ, hordei, avenæ, cum jusculis ranarum, testudinis, pulli, aut vituli, decoctis, vix tepidi, portio moderata, quovis vere bihorio, concedenda est. Post profluvia asthenica, ac sanguinis viriumque notabilem jacturam, tantus, ac tam protractus in longum rigor, sine damno jam exhausti nimis ægroti non foret; ac præter chinæ infusum frigidum, decoctum, cum emulsione arabica remistum, victus magis nutriens, quantitate quidem exigua, sed omni fere hora, ex pane, cum jusculis carniarum dictarum decocto, su-
per-

peradditō interdum ovi vitello, porrectus, requiritur.

Atque sic infaustum hujus morbi transitum in alium, seu in lethalem plerisque phthisin pulmonalem, apud multos feliciter avertimus. Sed nihil sola medicina, nisi ipse sibi consulat, & a causis hujus mali, tam facile redituri, sibi caveat ægrotus, proficiet. Parum adeo utriusque contamina auxilii sæpe ferunt, si exitialis quemquam ex parentibus prædispositio tenuerit; ac integras nos quoque familias, quocunque demum modo vivendi uterentur, præcedente plerumque, — ut signum certe magis, quam ut causa primaria, cruento pulmonum profluvio, in tabem, ex ulcere istorum, lethalem præcipitatas dolumus. Est interim non spernendum pro multis, in præceptis, quæ sub tractato de phthisi exponemus, cum virili constantia adimplendis, vitæ præsidium; & quæ ex illis in genere huc spectant, in eo sunt posita: ut ægrotus a pneumonorrhagia convalescens, qua demum ratione licebit, aeris imprimis, nec frigidi nimis, nec montani, nec variabilis admodum, sed per amplam planitiem spirantis, rusticani, delectum insituat; ut vestibis nimis arctis, tenuioribus, æstivis, renunciatis, a pedum imprimis & a cutis subitaneo refrigerio sibi caveat, ac omnem catarrhalis affectionis occasionem sollicitè evitet; ut corporis exercitio moderato, vel nave, vel equo, matutinas ad horas suscipiendo, fruatur; sed ab eo, quod violentum est, a nixu quovis, ab acclivium ascensu, a clamore & cantu, tubarum inflatione, ac longa vociferatione, — ab illis, quæ motum cruoris valide accelerant, alimentis, potulentis, veneris illecebris, animi pathematibus, abstineat, ac maxime, ut omne in causis internis, quæ morbum jam pridem excitarunt, fugiendis, corrigendis, eradicandis, consilium mature convertat. Tam multiplex ac inter se diversum hoc est, ut in singula, quæ huc spectant, descendere nequeamus;

mus; sed generatim hic monuisse sufficiat: nunc omne systema, — aut per ea, quæ solidorum vim nimiam vitalem infringant, nunc per illa, quæ nimis languidam intendant, auxilium expetere; — nunc vero pulmones, aut partes alias, vicinas, longinquas, mechanica actione, vel consensu in pulmones imperantes, vitium locale corrigendum offerre; nunc autem utrumque hinc inde concurrere, aut methodum, ut ipse morbus complicatus est, compositam exigere.

ORDO III. GENUS IV.

HÆMATEMESIS.

De Vomitu quidem, cujus indolem sub quarta hujus libri sectione exponendam reservamus, hic modum ex professo agemus; interim, cum sanguinis profluvia ex ventriculo per vomitum hinc inde contingant, hæmatemesis, seu vomitus cruenti, historiam hic omittere nequimus. Non quidem eo de sanguine hic sermo est, quem homines, vel ex ore, naribusque venientem, ac sub somno ad ventriculum deductum, vel alimenti sub specie assumptum, vel, opinione superstitiosa delusi, ut a morbo epileptico se liberent, ex hominis capite truncati arteriis salientem, cum adhuc fumaret, epotum, vel ad fraudem, ac ut morbum de quo agimus, simularent, exhaustum, per œsophagum rejiciunt: sed agitur de morbo, in quo, cruor ex ipso abdominis cavo per ventriculum regurgitat, ac plerumque per œsophagum ascendens, sub vomitu, ex ore, fœtidissimo spectaculo rejicitur. Est quidem ubi sanguis maximo cum impetu, ventriculi aut aliis ex vasis, ac tanta quidem copia, ut illico mors ipsa sequatur, præcipitat, ac nullum sic profluvii externi signum in viventibus compareat; sed rarius hæc ita contingunt, atque tunc, sicut vitæ servandæ, ita morbi cognoscendi, nisi sectio pathologica hos, sero nimis, eventus illustret, amittitur occasio.

Definitio. Est igitur hæmatemesis, sanguinis proprii, ex ventriculo, aut partibus vicinis, contiguis venientis, — nunc fluidi, rubentis, nunc in grumos concreti ac atrii, nunc sinceri, nunc rebus ingestis, aut contentis remissi, diluti, post nauzeam, post oppressionem, tensionem, ardorem epigastrii, læpius post instantis lithyminæ sensum, — per vomitum, sine tulli primaria, ac læpe per alvum simul rejectio.

Symptomata. Rarius hoc profluvium quam alia cruenta profluvia, nec ipso quidem mictu cruento excepto, — frequentius in sexu sequiore, adulto, quam in viris, nisi fluxu quondam hæmorrhoidum detentis, occurrit. Plura interim nobis hæmatemesis exempla sub artis medicæ longiore exercitio oblata sunt; ut igitur sinceram ac naturæ fidelem & hujus morbi imaginem hic declinare valeamus.

Pubertatis ante tempus hæmatemesis observare, licet pauca apud alios exempla non desint, necdum nobis datum est; nec in senio eandem, quamvis illa minus raram, si modo virum genuentem, sexagesimo jam anno superiorem excipiamus, conspeximus. Pars maxima ægrotantium, trigesimum & quinquagesimum inter annum hoc, profluvio laborat; sed puellæ non minus, quam fœmiæ, quo semel tempore menstrua prodierunt, hoc fluxu interrupto imprimis, vel quavis ætatis periodo, æquali fere ratione hoc a morbo plectuntur. In puella Bruchtalensi septem ac decem annorum, — in fœmina Ticinensi annorum viginti, hoc profluvium tractavimus; sed plures ex illis, qui ætatem juvenilem superaverant, numeramus. Hypochondriaci, animoque ad tristitiam, morositatem compositi, aspectus pallidi, subflavi ac fere terrei, homines, ac inter istos, qui studiis profundis, corporis exercitio necessario privati, intensius indulgent, ac cibos, quos stomachus averlatur, potu generoso calidoque supplere conantur, præ aliis, huic profluvii speciei subjeti vivunt.

Per plures vero annos, haud paucis hæc mala parantur. Variæ his, prævia in plurimis fluxus aut menstrui, aut hæmorrhoidalis suppressione, circa præcordia molestiæ, angustia, tensiones, oppressiones, dolores cardialgici, aut ad sinistrum hypochondrium, aut denique ad ventrem, in aliis ad lumbos, aut integram columnam vertebralem, nascuntur; ciborum, nunc præter modum increfcit, nunc deletur desiderium; nausæ, vomituritiones, vel & vomitus aquosi, acidi, interdum salivatio, singultus, respiratio luspriosa, cordis palpitatio accedunt; flatus multos, inodoros, cum levamine, vel & aucto sub dolore, per œsophagum erudant, nec raro singularem instantis quasi lypothimiæ sensum accusant; quæ symptomota, cum nunc in totum dispareant, nunc æquali violentia, vel dum cibos vix hauserunt, vel coctionis sub opere, recurrant; pro ventriculi plerumque inertia, vel pro affectione spasmodica declarantur. His ærumnis, liquores spirituosos, ardentés, aromata, vel & aloe conjunctos, potumque coffeæ ad nigredinem saturatum, opponunt; vel medici incauti, de copia saburrarum ad ventriculum hærentium somniantis, improvido consilio utentes, emeticum, aut purgans, quod tenacem, ut ajunt, pituitam expellat, remedium, — quibus pejus venenum sorbere vix possent, epotant. Vel scilicet ab istis, molestiæ in imensum augentur; vel ipso sub vomitu, sanguis cum impetu, ad mortem usque hinc inde, ex ventriculo præcipitat. Sic virgini vir audax pulverem Cornachini, ac radicis jalappæ, hos ad stomachi ardores, dolores, præscripserat: eodem, vix ab horula, assumpto, mox tanta cum violentia cruor ex ore per vomitum prorupit: ut, cum ad ægram, accersitus, properassem; per fluentem, a lectulo, cubilis ad limina, cruorem gressus absolvere debuerim. Sunt, qui, prægressis, quos diximus, ad epigastrium, hypochondria, ventrem lumbosque doloribus, ac lycopis imminentis sensatione, materias atras, corruptas, sanguinolentas per anum,

vel

vel priusquam similes per ventriculum expellant, vel adeo quin vomitus cruentus sequatur, sub cruentæ magis diarrhœæ aspectu, excernant; ac interdum, ab hac sola jam nimis exhausti, sub continuis lipothymiis, sub pulsu exilissimo, ac frigore marmoreo, vel denique convulsi, moriantur.

Alios, non tamen multos, hoc profluvium ventriculi cruentum ex improvise quasi, aut saltem sine præviis ad epigastrium molestiis, adortur; ac, sicut ad anum haud paucis contingit, sanguis tacite per venas varicosas copiosus aufugit. Sic vigesimum vix annum attingens fœmina in clinicum Institutum Ticinense suscepta, perfecta valetudine gaudere sibi videbatur: cum sub calida æstate elapsa, quin ullum animi pathema præcessisset, a capitis dolore, ac frigoris a sensu prehensa, mox vires, aciemque oculorum amisit, sudore frigido oblecta, ac motu sensibusque destituta, per bihorium sub vera asphyxia detenta fuit. Huic ægrotae, dum sensus rediissent, eorum tamen, quæ sibi vix contigerant, non rediit memoria; sed sanguis hinc inde ex gingivis effluxit, ac potuum acidorum sub usu, non multas post dies, valetudo amissa restituta est. Tres menses, sub ista, hilaris expleverat: cum tempore catameniis intermedio, præviis vertigine ac nausea, sanguinis congrumati octo fere uncias per vomitum, ac omni sine tussi, rejiceret. Successit iterum, ut pridem, febricula, sanguinem gingivæ stillabant; sed major nunc debilitas, ac singula, ignotæ sibi alias, chloroseos symptomata in conspectum venerunt. Nunc menstrua copiosa, & decem adeo per dies protrahæta, cum intenso lumborum dolore, succedunt; ciborum viget desiderium; sed sæpius dolor, tensio epigastrii recurrunt, ac mensis vix spatio absoluto, vomitus cruentus de novo, — & quin symptomata prædicta remitterent, eadem sub periodo, iterum revertitur. Quæ igitur sub prima hujus morbi invasione occurrerunt, — licet ægrota tunc sanguinem ex œsophago vel minime reddiderit; ea certe

ex interno ventriculi profluvio derivanda sunt, sine ulla epigastrii oppressione, tensione, tunc saltem observatis, symptomata. In alia ægrotâ, quam idem ad clinicum Institutum suscepimus, febris intermittens neglecta sponte quidem cessaverat. Successit anasarca, quod etiam sine artis præsidio disparuit. Post quindecim, ab hydrope disperso, dies, mox a cœna, capitis gravedine & insolito calore mulier afficitur, ac, levibus motibus ad ventriculum constrictionibus prægressis, mox atrii sanguinis copiam insignem, absque tussi, per vomitum rejecit. Vir sexagenarius, cujus alibi refertur historia, nulla prævia causa manifesta, subitanea nece extingitur. Lustrato cadavere, tota ventriculi cavitas, uno, prægrandi, ac formam stomachi referente sanguinis grumo eum in modum oblecta & impleta fuit, ut spatium nullum, inter pylorum & sinistrum orificium, vacuum remaneret; ut igitur prodroma non in omnibus signa hanc morbum annuncient; & ut sanguis fortasse sæpius, quam noverimus, ventriculi profluvia cruenta, hujus visceris diurnas molestias, vel mortem demum ipsam, & quidem improvisam, inducat. Aliquoties ægras, Vindobonensi in Clinico Instituto, priusquam sanguinem evomerent, de oris dulci sapore conqueri audivimus; ut igitur non solam hæmoptysin hæc mira præcedat sentatio.

His igitur, quas diximus, molestiis, aut fere nullis interdum, prægressis, aliquando sub corporis ad anteriora incurvatione moderandis, ægrotâ sanguinem, nunc dilutum ac ferolum, nunc linceorum ac fluidum, nunc in placentas sat magnas & atras concretum, ac subinde jam satis corruptum, & fœtidum, nunc potu cibusque, vel & acidis, biliosis saburris remissum, vel paucum, vel & plures ad libras, quin, ut nos quoque conspeximus, ad aliquot mensuras, per vomitum, plerumque sine tussi, ventriculo expellunt. Quodli tamen pars cruoris cum impetu ad palatum allidentis, ab illo ad laryngem regurgitet; tunc certe, ut vidimus, & tussis

tussis violenta comitatur hunc vomitum, medicumque, nisi maxime in singula attentum, quod de sanguinis ex pulmonibus rejectione jam diximus, de vera cruoris scaturigine ancipitem relinquit. Quidquod fœminæ Ticinense ad clinicum Institutum delatæ exemplum habeamus, quæ, fluxu menstruo suppresso, in vomitum cruentum incidet. Hæc, quamvis nunquam fluxus ille uterinus rediisset, satis tamen felici valetudine, tres fere per annos, gavisâ est: quo tempore, febris cum catarrho & cum sputis cruentis, — ac simul, præviis ad ventriculum consuetis molestiis, antiquum ex hoc viscere profluvium, impetuoso sub vomitu, in consortium venerunt. Interim qui animum & ad ea, quæ vomitum cruentum ad ventriculi regionem, & ad hypochondria præcesserunt, & ad ea, quæ sanguinem rejectum concernunt, ac tandem ad illa, quæ profluvio cessante occurrunt, convertit: ille veram mox illius diagnosin instituet.

Ac prima quidem ex istis, jam satis exposuimus. Ipse vero sanguis ex ventriculo ascendens, nec tam coccineus esse solet, nec spumulosus est, ut ille, qui pulmones deseruit, nec facile aut a tussi, dolore thoracis, dispnœa, præceditur, aut a prima ex istis expellitur. Præterea haud raro & ciborum, & potus portio assumptorum, cruori ex stomacho rejecto, plerumque frustis in coagulum concretis remisso ac nigrescente, conjuncta est. A vomitu cruoris peracto, symptomata tensionis, oppressionis, doloris ad epigastrium plerumque, — sed certe, ut experientia nos docuit, non in omnibus, remittunt; nec tussis nunc, — quod tamen in relato a nobis exemplo observavimus, continuat. Nullum vero sanguinis, profluvium, vel & sola ad hoc ipsum molimina, tam facile, quam illud ventriculi, lipothymia insequitur. Accedit & illud, quod pars cruoris in ventriculum effusi, apud multos, — sed iterum, ut pluries observavimus, non in omnibus ægrotis, per tubum intestinorum descen-

descendat, ac ventris tumorem mollem, aut quasi meteorismum, borborygmos, & tormina, ac tandem alvi fluxum cruentum ac atrum, — vel nisi iste sequatur, si plurimum cruoris effusi est, periculosa interdum febris asthenicæ cum saburris complicatæ symptomata inducat. Fœminæ, hoc a morbo, ac juncto huic simul ascite, extinctæ cadaver Ticini publicæ, ut salutari ex lege tenebatur, lætioni submissimus, ac sanguinis concreti, & atrii copiam insignem, a ventriculo per intestina, tam crassa, quam tenuia, late longeque diffusam, quod & aliis est visum, deteximus. Cum vero nullum cruoris profluvium, jam protinus pacatis ejusdem symptomatis, tam facile, ac tam celeriter, quam ipsa hæmatemesis, redire cōsuescat; hinc, vix aliquot ab illa diebus expletis, sub interni caloris sensu, sub levi ac remittente febricula, non raro novæ nausæ, oppressiones epigastrii, inquietudines, anxietates, dolores quasi pungentes in sinistro hypochondrio, oscitationes, succedunt; ac sæpius ægroti sibi sanguinem in stomachum quasi colligi persentiunt, ipsumque mox impetu & copia majoribus rejiciunt. In aliis, imprimis si a menstruis, vel a fluxu hæmorrhoidum suppressis cruor magis ad ventriculum dirigitur, illorum, vel istius consuetas periodos hæmatemesis, vix non quam cœtera profluvia accuratius, absolvit; vel saltem datis in anno temporibus revertitur.

Contigit interdum, ut, rejecta cruoris inter frustra, polyposa, aut quasi carnea concretio, aut species membranæ, sanguine aliquando repletæ, quam, facile condonando tunc temporis errore, Vir clarus *Ludvigius* pro tunica ventriculi nervosa declaravit, comparuerint. Quodsi pylorum superare ejusmodi concretio non possit; continuus & ab ista, ad vomitum stimulus, ac nova sanguinis sub illo fundendi occasio nascuntur; vel eadem intestinis forsitan commissa, molestiæ abdominis non paucae oriuntur.

Sed diutius interdum sanguis, non ipsum ventriculi, aut intestinorum in cavum effusus, sed in vasis infarctis, & quasi cruenta in palude, detinetur, ac stagnat. Sub hac rerum conditione, imprimis in hominibus macilentis, morosis, iracundis, melancholicis, aspectu pallido, flavescente, subviridi, instructis, tum plura ex symptomatis, quæ hæmatemesin præcedere monuimus, epigastrii, hypochondrii imprimis sinistri, — tum multiplices in ea, quæ illud inter & umbilicum est posita, vel & inferiore, abdominis regione, molellæ, inflatio, borborygmi, tormina, ac lumborum dolores, præcedunt. Tandem vero, sub insigni virium prostratione, ac instantis lipothymicæ sensu, apertis scilicet infarctis ventriculi, intestinorumque vasis, aut varicibus, picea, ac nigerima regurgitatur materia, & dictorum cava viscerum inquinat. Acerrimam haud raro, sed certe non semper, ac rodentem, atque, si talia in debiliorum jam hominum ventriculis laterint, nunc acidum, nunc putridum olentem, fæx ista cruoris, indolem assumit, ac talis vel per vomitum regurgitat, vel per alvum copiosa descendit. Atque hic est morbus, ut vocant, *Hippocratis niger*, qui morbus modo consistentiæ ac nigredinis, in materia abdomine expulsa, ratione, ab ipsa hæmatemesi distinguitur, & Viri summi, quem in cathedra Ticinensi secuti sumus, penicillo egregie depictus est. Interim & aliæ morbi nigri, si nomen a materiæ per vomitum, aut ex ano rejectæ colore derivandum foret, species existunt, quæ tamen, cum a sanguinis profluvio non pendeant, aliis hujus operis in locis describendæ sunt.

Causæ. Ad intimam hæmatemesis cognitionem, causarum, ex quibus illa scaturit, consideratio non parum contribuet. Hoc scilicet, profluvium, sistematis venosi plerumque morbus est, & aliarum ægritudinum, quæ vasorum abdomi-

minalium resistencias imminuunt, in plurimis effectum constituit.

Est quidem, ubi magnæ arteriæ, vix pectoris e cavo egressæ, — est ubi arteriæ cœliacæ aneurysma, ventriculi membranis adhærens, ac in cavum hujus visceris apertum, sanguinis per œsophagum ruentis torrentem eructaverit; nec funesta aneurysmatum, ad arterias mesentericas, intestinalem in tubum ruptorum, desunt exempla. Vomitus cruenti, lethalis, ab ossiculo vervecino ad ventriculum deducto, atque hunc ipsum continuo stimulante, ac vix non perforante, venientis exemplum habetur. Similes acicularum, vitri diffracti, venenorum rodentium, drasticatorum, sunt noxæ. Hirudines aliquando cum potu aquæ lutulentæ, paludosæ, in stomachum delatæ, vel & vermes, aut vulnus ventriculo inslidum, aut quævis violentia externa, sanguinis, istius e vasis, profluvio occasionem dederunt. Sub nixu ad partum difficilem continuo, ac maxime violento, aut jam gravido ab utero, sua mole vasis abdominalibus molesto, ex fœtus, matris in velvi hærentis, diuturna compressione, interdum cruor cum impetu ex ventriculo præcipitat. Aliqua, sed rara, hæmatemesis ex ulcere ventriculi, intestinorum, hepatis inducæ exempla sunt. Tumoris scirrhusi ad pylorum positio, sicut vomitus diuturni frequenter, — ita & cruenti interdum, origo est.

Est etiam, ubi sanguis, vi nimia vitali, per causas excitantes, adaucta, ut aliis ex partibus, ita ventriculi e vasis, pellatur; vel, morbosa secretionem effusus, hoc e viscere inflammato, aut varias ob causas stimulantem a cruoris copia obruto, secedat; & in hominibus laute nutritis, succiplenis, aut naturali, consueta cruoris, alias per vias excernendi, evacuatione destitutis, per vicariam, ut vocant, hæmorrhagiam prorumpat & activum sic profluvium constituat. Fœminam in clinicum Institutum Ticiuense collocavimus, quæ, etsi, jam factis adulta, ac tribus ab annis uxor esset, forsitan
quod

quod uteri volumen per tactum exploratum, avelanæ vix nucis volumini responderet, menstruo quidem fluxu hucusque privata inceserat; sed istius in locum, sub periodis interim haud satis æqualibus, sanguinem nunc per pulmones, nunc per ventriculum eiecit. Alia cum in tenera ætate sanguinem frequenter per nares excrevisset, jam undecimo ætatis anno mensuris copiosis ac rite prodeuntibus, subiecta fuit; ac tandem, florido licet sub corporis habitu, hæmatemesin, ob quam ad clinicum Institutum delata est, contraxit. Plures certe sæminæ, valetudine in cæteris sat firma instructa, cum ob fluxum uterinum, ex alia longe, quam debilitatis ratione, suspensum, aut minus, quam sibi conducere, abundantem, hoc a morbo corripuntur, manifestum ex cruoris per vasa ventriculi fuga experiuntur, beneficium, & a methodo excitante, aut profluvium coercente, læduntur; quæ singula, non omnem hæmatemesin ex prævia vasorum, leu totius systematis debilitate scaturire, abunde demonstrant.

Interim pars longe maxima ægrotantium, ex asthenia, & fracto vasorum abdominalium vigore, & ex oppositis humorum circulo obstraculis diuturnis, sanguinem ventriculo tuboque intestinali expellit. Arteriæ illius potissimæ, coeliacæ ex trunco nascuntur, ac eodem ex fonte, suum hepar, & lien, cruorem hauriunt. Omnis vero sanguis venosus his a partibus, ut ex ipsis intestinis pars notabilis cruoris, flumine communi ad hepar per venam portarum defertur. Oportet hinc, ut quanto minus sanguinis in splenem, aut in hepar obstructum, scirrhosum, per coeliacæ ramos lienalem vel hepaticum inferri potest, tanto plus per gastricum ejusdem coeliacæ ramum ad ventriculum importetur; aut, ut venis viscerum illorum a tumore compressis, aut quocunque demum modo impeditis, copia cruoris major, ventriculi ad venas, a membranacea ejusdem substantia haud multum custoditas, colligatur, ac easdem cum sensu tensionis

nis, ac doloris extendat. In multis sane illoꝝ, qui ventriculi aut intestinorum simul profluvio cruento perierant, cadaveribus, vasa brevia, per quas sanguis a ventriculo ad lienem reducitur, insigniter & ad digiti magnitudinem, dilatata, — venae meseraicae, mesocolicae, ad intestini tenuis fere molem, & in amplissimas varices extensæ ac sanguine atro, spissoque infardæ comparuerunt. Nec modo uno, ut Vir celebris asseruit, sed pluribus sane exemplis, hæc vasa, præter modum ampliata, tam ipsum in ventriculum, quam intestinorum in cavo, ruptis eorundem parietibus ac visceris, sub qua decurrebant, interna membrana, patuerunt.

Fateri tamen oportet, frequentius in ventriculis, intestinis eorum, qui sanguinem ad mortem usque per has vias amiserant; nec minimæ ad vasa læsionis vestigia intuentium se oculis obtulisse; nec talia in Viro conspicuo genuensi, quem sæpius repetita hæmatemesis exhaustit, in conspectum venerunt. In femina hæc a morbo in clinico Instituto Ticinensi defunctæ cadavere, aqua flava, & plurima in cavo abdominis stagnabat; ventriculus a quinque circiter librarum mole cruenta turgebat; interna modo ventriculi membrana coloris erat subruffi; intestina distenta, piceam materiam per omnem hujus tubi longitudinem firmiter adhærentem, nigerrimam offerebant. Hepatis substantia cinereo colore insignita, tuberculis jam partim suppuratis obsidebatur; lien, concretionibus quasi corneis in superficie notatus; molis tamen nimie non erat. In viro, qui sanguinem copiosum, sine vomitu ex ipsis intestinis frequentius amiserat, superficies istorum interna, qua late patebat, erat ruberrima, ac injectis quasi vasculis undique, sine ulla istorum læsione, nitebat.

Ex his apparet, quod sanguis, ut diximus, ex vasis ventriculi, intestinorum, aut diversas ob causas stimulis, aut chronica quasi phlogosi correptis, aut a visceris vicini, obstructi, cruore inunda-

tis, aut locali debilitate affectis, non raro cruentæ secretionis effectû, quin vasorum aut ruptura, aut erosio, aut conspicua dilatatio prægressæ sint, affugiat. Interdum subtilior est in morbis diversis, in febribus alienicis, nervosis, in variolis malignis, contagii materia, aut sola universalis debilitas, quæ talia ad ventriculum intestina, aliis præ partibus infracta, phænomena producat. In viginti & septem annorum sæmina nostris eorum Auditoribus Papiæ pertractata, Hæmatemesis tum præsentis, tum illius, quam quatuor tunc ante annos, licet optima menstruata, apud nos superaverat, causam detegere non potuimus; sed modo frigus & calor nunc eandem corripuerant: quibus, cum binos per dies liberatum se crederet, derepente successerunt ventriculi oppressio, dolor, lipothymia, spirandi difficultas, anxietas summa, dolens ciborum solidorum, per œsophagi inferiora, in ventriculum descensus, ac tandem sanguinis, ad quatuor fere libras, per stomachum, nec multo minor per anum, rejectio. Mirabamur, post ista, menstruam nihilominus secretionem, quo debuerat, ordine, successisse; sed nec dolor ventriculi, nec nausæ, nec pulsus, sat duri, frequentia, cessarunt: donec die decima & sexta morbi, tumor ad parotidem summe dolens, ac tandem pustulæ copiosæ, crustosæ, ardentes, ad omnem capitis partem capillatam prodirent, ac reliqua morbi atrocis symptomata in universum dissiparent. Tinea capitis per tres fere annos laboraverat viginti annorum sæmina, cujus supra historiam retulimus, & quæ in ætate teneriore epistaxin, — undecimo jam anno ætatis, menstrua copiosa, ac tandem, dissipata in integrum tinea, ac psora cum unguentis dispulla, hæmatemesin rebellem experta est. In scorbuto, febre Americanorum flava, morbo, ut vocant, hæmorrhagico, tam rara haud affectio est hæmatemesis; ac vidimus in sæmina, cui oculus ac palpebra sinistra ecchymosi laborabant, vomitum a langvine, sine ulla cruoris

rejectione, lethalem; sed, uti ad oculum contigerat: sic omnis interna ventriculi superficies a sanguine, hujus visceris inter tunicas effuso, lugillata fuit, ac livida. Plures ex illis, quos hæmatemesis correptos pertractavimus, febre, non ita pridem, intermittente, ac ventriculi languore diuturna laboraverant; sed pars certe plurima ægrotantium, ut diximus, ex sanguinis vel menstrui, vel hæmorrhoidalis suppressione hunc morbum incurrit; ac sicut rara hujus causæ ex hypersthénia origo est: ita frequentius asthénicam, quam activam hæmatemesis indolem sub hac rerum positione agnoscit.

Prognosis. Ex ipsa symptomatum causarumque hæmatemesis expositione, quod demum ejusdem de exitu formandum sit judicium, jam satis elucet. *Periodicæ*, ac pro menstruo, hæmorrhoidali secretionem vicariæ, hæmatemesis pericula, horrori, quam tetri hujus morbi aspectus cuivis inspirat, non penitus respondent; sed in multis certe casibus, cruor mensruus, per uterum excerni impeditus, sorte minus iniqua per ventriculum, quam forsitan per pulmones fecisset, periodicè expellitur; ac ad uterum, obstaculis aliquando liberatum, redeundi, promptitudinem sat diu conservat. Non interim cuivis mulieri sanguinem vomenti, mensruis erumpentibus, morbi solutionem fieri, ex fœminæ exemplo a nobis allato, compareret: scilicet si alia simul causa, quæ has turbas continuet, in corpore latuerit, & cum sanguine per uterum expelli recuset.

Cum vero sanguis per hoc viscus, aut per anum periodicè expelli solitus, placidius his a fontibus decurrat; nec turbas ac impetus, quos vomitus cruentus, tum universo, quam gastrico imprimis systemati inducat, ac diutius continuet; hinc mirum non videbitur, si tot conatus ad vomendum violenti, sanguinem, copia ex vasis ventriculi, quam ex illis uteri, ani, longe majore tandem expellant, ac, sæpius recurrendo, tum cruenti liquoris jactura, tum functionum ventriculi

subversione diuturna, hominem sensim sensimque exhauriant, & ad hydropem, vel ad tabem perducant. Hinc in illis, qui ex causis majoribus, quam ex sola quasi lacticis purpurei a suis colatorius aberratione, cruorem ventriculo expellunt, uterque finis, sub perversa imprimis vivendi, medendi methodo, celerius timendus est; nec delunt mortis a summa illius copia, repetito sub vomitu, amilla, lubitanæ, & nobis conspecta, exempla. Cæterum, nisi causam hujus morbi, — quod sæpius, perarduum, ac non raro supra vires humanas positum est, lat cito auferri concessum sit; his licet tandem superatis aut saltem non parum imminutis, vix non majori hæmatemelis, quam alia profluvia, certitudine, habitudinis contractæ ex legibus, & ex facili ad ventriculum turbatum renovatione, redibit. Si febris, quam sæpius huic morbo deesse observamus, hæmatemeli accedit, pericula plerumque, nisi fluxu cessante & illa simul disparereat, augmentor. Ex sanguinis vel ore vel ano rejecti qualitate, colore, sapore, odore diversis, minus firma, quam ex illius quantitate ac impetu, deducitur prognosis. Sæpe interim, qui in canali intestinorum diutius stagnat & corrumpitur, cruor, effusus pejora, quam sola ejusdem jactura fecisset, symptomata ac ipsam aliquando gangrænam, inducit. Nisi cruore per vomitum rejecto, oppressio, dolor epigastrii, nausea, & frigus extremitatum dissipentur; novæ hæmatemesis, facile tunc majoris, accessio, brevi temporis intervallo futura, timenda est.

Cura. Cum plerisque in aegrotis, alterius affectionis effectus ac symptoma sit hæmatemesis; hinc, pro indole illius diversa, methodus, nunc ista, nunc illa, huic ipsi opponenda est. Generalis ideo hic indicatio est: ut causas hæmatemesis diversas, qua singulæ id exigunt, ratione tollamus, aut saltem imminuere conemur; ut sanguinis hypersthenicum profluvium moderemur quidem, sed violentis auxiliis suppressere vereamur; ut ni-
miam

miam ac imprimis ex vasorum inertia venientem sanguinis jacturam arceamus : ut effusum & concretum in ventriculo, intestinis, cruorem prudenter diluamus, a prompta corruptione præservemus, ac methodo blandiore per alvum evacuemus ; & tandem ut morbi effectus auferre, ac reditum ejusdem prævenire studeamus. Maximum & hoc in morbo prævertendo foret positum curæ monumentum ; sed rarior est ille, ac nimis, sub eodem fere aspectu, ægritudines penitus diveriæ abdominis incedunt, quam ut, sub tam ambiguis venosi systematis dilatati, ac varicum internarum indiciis, nisi vomitus cruentus jam aliquando comparuerit, hunc illico vasorum statum supponere, ac methodum medendi, cum sat magna certitudine, vacillanti adeo theoriæ superstruere valeamus. Quodsi tamen causis hujus morbi potioribus, ac imprimis menlruæ secretionis, aut fluxus hæmorrhoidalis periodici suppressione, prægressis, prodroma, quæ diximus, symptomata, hominem, imprimis sub eodem fere typo magis, divexent ; si præmissis forsitan evacuantium, stimulantium ab usu, dolor ac tensio epigastrii incrementum habuerint ; tunc utique nisi alia istorum ratio manifesta se offerat, hæmatemesis prædici, ac methodo ex indole causarum petenda, in quibusdam averti potest. In casu, sat frequente, quo menstrua, aut solida per hæmorrhoides secretio, in homine laute nutrito, ac floridæ constitutionis suppressa est, sub rerum stimulantium, calidarum fuga, sub victu quodammodo tenuiore, pediluvia tepida, venæsectio, vapores, hirudines genitalibus aut ano appositæ, clysteres emollientes, succi fructuum horreorum cum aqua diluti, aut emulsio amygdalina tenuis, conducunt. Si ex causis contrariis hæc menlruui suppressio contigerit ; tunc, nisi major jam ventriculi sensibilitas excitantia quæcunque, etiam leniora, recuset : hæc ipsa, sub debita, ne stimulo locali obsint, cautela, elixir acidum *Halleri*, infusum corticis chinæ frigidum, cum emulsione ara-

hica remissum, aqua spadana pauca, & alia adhibenda; vel & ano, quo minus offendant, similia, paulo magis activa, injicienda sunt. Si ulcerum obstructio hunc morbum minari videatur; tunc ad leges alibi tradendas, quæ illi conducant, sub iisdem, ne suo ventriculum attacku exstimulent, cautelis, præscribenda sunt. Martialia, nisi prius per mitiora stimulantia solutis in abdomine obstructionibus, plerumque cum damno ægrotantis porriguntur. Si scorbutica dispositio hæmatemesin, fere semper funestam, minetur; ad ea mox, quæ huic morbo dispellendo sint apta, & quæ alibi suggeremus, confugiendum est remedia,

Sub ipsa vomitus cruenti accessione, medicamentis, quæ ore assumantur, quod vomitum non pauca ex illis, mox promoveant, sat raro est locus; ac ea, quæ principio, ut vocant, adstringente hæmorrhagiam ventriculi, nisi forsitan enormem, ac necem illico minantem, coercant, vix non semper cum damno ægrotantis porriguntur. Raro quidem hypersthenicam hic morbus indolem agnoscit; sed si talem præ se ferre, ex causis prægressis videatur, & sanguis copia moderata, sub pullu satis pleno ac duro, ex ventriculo dolente prorumpat; tunc certe venæsectio, hirudo ad anum, majorem ex illo cruoris jacturam frænare, & alvi per enema solutio conferre valebit. Si ex causis debilitantibus hoc profluvium descendat, vel, etsi viribus solidorum nimis a principio tribuendum videretur, tanto tamen cum impetu cruor plurimus proruperit, ut sine magno ægrotantis discrimine sibi ipsi relinqui non queat; tunc punicæ granati succus, acidum sulphuricum; frigidæ, ad gratum acorem, commistum, vel aqua gelidissima, cum interim crura cum tepida foventur, vel pedes lat profundum in balneum immerguntur, — vel demum, instantis quasi mortis sub periculo, alcohol cum frigida & sacchari portione nuptum, serum lactis cum alumine paratum, & glaciei contusæ aut nivis ad ventriculi regionem applicatio, tentari

tari merentur. Interea quies corporis summa imperanda, nec, si alvum, tunc facile cruentam, deponendi necessitas subveniat, ut lectulus ab ægroto deferatur, permittendum est. Si forsitan, ob magnam cruoris jacturam, lipothymia ægrotantem corripuerit; extremitates quidem cum vino calido, aut infusis aromaticis fovendæ; sed ea, quæ fortius excitulent, ob novi pericula profluvii, evitanda sunt. Cum vero sub ipso forte vomitu cruento, animo quis deficit; videndum est, ne cruor ipso oris fauciumque in cavo polyposam in massam concreverit, ac viam aeri ad pulmones, lethali cum effecta, præcludat. Hoc in statu Kastadiensis coenobii præpositus, triginta quinque abhinc annis, vix mediæ ætatis, studiis profundis a longo jam tempore immetus, atroci jam dudum epigastrii dolore, nausea, ciborum horrore vexatus, spirituosisque liquoribus ac potui coffeæ nimis deditus, hærebat. Hic etenim cum, sibi soli relictus, sanguinem nigerrimum ac frustis præmagnis commistum, immensa quantitate vomuisset, humi concidens, oris cavum his grumis repletum, advenienti amico, sub aspectu cadaveris, exhibuit. Sat prompte accersitus, hominem, vitæ signo, si aliquem calorem excipiam, vix ullo instructum mox a thrombo, qui fauces obturabat, liberavi, ac lectulo commistum, ea, quam vix exposui, cum methodo, a limine mortis felicissime restitui. Si vomitus cruentus ab hirudine cum aqua impura ad ventriculum deducta originem haberet; tunc salis marini, vel aqua vel aceto soluti, portio assumpta conduceret. In ea quam venenum induxit, hæmatemesi, remedium, quod hoc ipsum vel destruat, vel corrigat, vel saltem involvat, indicatur. Hæmatemesis violenta, mulierem sub partu difficili prehendens non nisi fœtu per, artem lat prompte excluso superatur.

Ab soluto vero sanguinis vomitu, sub summa corporis quiete, si vires collapsæ id exigant, nec ventriculus repugnet; juscula carniùm cum rumicis

acetosæ foliis decocta, frequentius, sed parca semper manu, nec fere calida, ac potus subacidus, serum lactis cum succo citri, aut acido sulphurico paratum, lac, ut vocant, ebutyratum, sæpius ac exiguis portionibus concedenda sunt. Cum vero cruor intestinalem per tubum diffusus, nisi promte per alvum evacuatus, facile putrescat, morbumque hæmatemesi pejorem inducat; clysterum ex sero lactis vel ex aqua, cum aceti ac mellis portione paratorum, sæpiusque in die modo parvas ad doses porrectorum summa nunc erit necessitas. Quæ vi alvum movendi majore instructa sunt, ea, licet aliter videri posset, ob stimuli cujuscunque, ventriculo, intestinis sauciatis, aut morbosa adhuc dum sensibilitate instructis illati pericula, cane pejus & angue fugienda sunt; secunda interim a vomitu cessante die, præter dicta, ex clysteribus imprimis, subsidia, serum lactis tamarindorum cum fructu paratum, solutio mannæ, aut pulpa cassiæ aquosa, donec alvus bis terve in die respondeat, fæcumque color consuetus appareat, modo nausea id ipsum remedium haud improbet, propinanda sunt.

His præstitis, victus rigori paulisper detrahendum, ac hordei vel oryzæ, vel panis, ex carnis jure decoctum, vel & ova forbilia hinc inde, donec stomachus meliora perferat, concedenda sunt. Nunc quidem, pro indole causarum diversa, effectus morbi corrigendos; atque eam in universum, quam ad nascentem ægritudinem avertendam jam supra commendavimus, medendi methodum eligendam esse vel quivis facile intelliget.

ORDO III. GENUS V.

HÆMORRHOIS.

Si nomen satis aptum & extensum, quod sanguinis ex œsophago, ventriculo, intestinis, ac istorum summo non minus, quam infimo ex ostio, fugam exprimeret, fuisset concessum; eo utique hic loci, ad designanda, quæ hoc uno ex canali, vel supra, vel infra, scaturiunt, profluvia, lubenter uli, — ac morbum, de quo nunc agemus, hæmorrhoides, non aliter quam sede ac symptomatis quibusdam diversum, sermone, quem vix absolvimus, simul complexi essemus. Ipsum adeo, tam vetustum — nec tamen, ut hodie, ita antiquissimis temporibus, ad solas sedis venas restrictum, hoc nomen, sanguinis præter fluxum, nil denotat; ac nisi vasa, quæ ad rectum intestinum descendunt, hæmorrhoidalia tandem appellari voluissent; vix ratio, cur profluvium cruoris ex ani confinis oriundum, hoc titulo salutetur, superesset. Interim hac sola ratione suffulti, non modo receptum in scholis hæmorrhoidum nomen, — sed & sola ad illas molymina sic vocandi consuetudinem, retinebimus; & cum plura, quæ de ventriculi, intestinorumque profluvio cruento sunt dicta, ad illius, quod ex ano descendit, intellectum contribuant; hinc ea, quæ superiunt, de hoc ultimo hic loci monuisse sufficet.

Epistaxi excepta, non est aliud, cruentum, quod generi humano, septentrionali imprimis, tam proprium & commune sit, quam illud ex recto intestino, morbosum profluvium. Consistentis quidem illud ætatis, ac virorum præcipue morbus est; sed magis magisque is, hoc ævo, expanditur, ac læxi sequiori, saltem urbium inter incolas, vix minores, quam virili, molestias, eodem sæpe, quo menstrua solent, ordine ac jure redituras, creat; quæ teneris infantibus hinc inde non parcat, ac decrepitos nonnunquam senes hic idem salutat.

Definitio. Est vero hæmorrhoids, tum languinis sinceri, tum materiæ mucosæ, puriformis, ex vasis modo recti intestini vel internis, vel, ani circa limbum dispositis, externis, profluvium, aut saltem molestum ad hoc ipsum, ex tumidis varice, tuberculis, mariscis, conamen.

Divisio. Cum vero languinem nunc interna, nunc externa ex recti intestini regione scaturire observarent: occultas illinc & internas, hic vero externas hæmorrhoides dixerunt. Alii, anatomicæ vasorum, quæ recto intestino, ex mesenterica inferiore non minus, quam ex hypogastricæ, & ex iliacæ natium ramis, concessa sunt, cognitioni innixi, subtilius hanc rem aggressi sunt; ac licet magnum hæc inter vasa, tum arteriola tum venosa, commercium subsistat; & licet illorum propagines, intestini recti non minus cavo, quam ipsis ani musculus, & externo orificio, prospiciant; internas hæmorrhoides modo illas, quæ ex ramis venosis hæmorrhoidalibus, cruorem venæ portæ afferentibus, — externas vero, quæ ex venæ cavæ propaginibus, eundem profunderent, compellarunt. Sed cæcas hæmorrhoides vocarunt, cum tumentibus ex ani vasis vix aliquid, — albas, mucosas, non vero latis nomine, si serosa, pituitola materia, loco languinis, efflueret. Hoc etiam profluvium, ubi bonis ægroti cum rebus, & alterius in morbi emolumentum contingeret, criticas, — ubi nihil proficeret, vel morbum, unde

pendet, augetur, symptomáticas hæmorrhoides nominarunt. Sub magna vero valorum recti intestini, cum illis vesicæ ac uteri anastomosi, si cruor ex hominis, fluxui hæmorrhoidali quondam subiecti, vesica vel utero prodiret, hæmorrhoides vesicæ vel uteri appellarunt. Quidquod longius hanc nominum indulgentiam extendere, ac oris adeo hæmorrhoides, ubi sanguis, non, ut pridem, ex ani, sed oris nunc e valis stillaret, nuncupare voluerint. Præterea, ut solent alia profluvia, sic & illud, ni forte magis, facillime habitudinis contractæ, ac periodici decursus ad leges, dispositum semel in hominem, dominatur; vel, si quidquam illius se imperio opponat, pœnas, non raro lethales, suppressarum lub nomine hæmorrhoidum, imponit. Locali nunc vitio hæmorrhoides, — nunc vero universi simul systematis morbosa affectione, atque tunc, vel ex vi vitali nimis adaucta vel ex adynamia, fluere, experientia commonstrat. Frequentius omnino partium vicinarum, remotarum a vitio secundarius, quam primaria actione, hic fluxus propullulat; & diversis cum morbis, vel & aliis cum profluviiis, aut lanis, aut morbofis complicatus incedit.

Symptomata. Sunt quibus cruor, sine præviis ad rectum intestinum, vel alias ad partes, molestis, copiose, sed tacite ex ano regurgitet. Sic juvenem sanissimum, proprio in sanguine, matutino a somno, quasi natantem conspeximus, qui, indolis hujus morbi ignarus, locum, qui sanguinem dedisset, fauciatum, sibi ipsi, perterrito quidem sed non languido, indicare non potuit.

Alii præviis lubinde alterius, imprimis narium, profluvii cruenti suppressione, vertigine, capitis artuumque gravitate, lumborum dolore, pruritus, calorem, tenesmus, pulsationem, constrictionem ac aliquem sub corporis positione erecta, sed imprimis fæcum durarum sub exitu, dolorem ad anum perferunt, & sanguinem post illas,
pau-

paucum, nec istis intime remissum, sed potius affusum, floridumque conspiciunt; vel antequam hæc ita succedant, pituitam pellucidam, aut carnis loturæ quid simile, ex ano defluere, vel quali sudare, advertunt, aut per alvum copiose deponunt.

Non pauci, jam diutius hoc ad profluvium dispositi, aut hoc ipsum jam sæpius experti, non modo dictas molestias, sed & motus ingratos, tensionem, vibrationem ac spasmos circa loca venæ portæ connexa, ventriculum, hepar, lienem, mesenterium, intestina, experiuntur; præcipue vero sensum, ac si corpus peregrinum, acutum hispidumve in recto intestino hæeret, tenesmum, dysuriam, vesicæ, uteri, testiculorum, lumborum, ossis sacri, iliorum, hypogastrii, coxarum, qui gressus non minus, quam lesionem impediunt, dolores, nauleas, vomituritiones, tormina, seu colicas, ut dicunt hæmorrhoidales, motusque febriles percipiunt. Hac sub rerum positione, sæpe recti orificium externum a duro, ardente, pullante ac rubro tumore, vel uno vel pluribus in locis, obsidetur, aut, oculis subtractus, tum sæcum excretionem, tum attactum, & clysteris injectionem hic impedit; sed majore sub nixu, nisi altius intestino inhærens, sub insigni cruciatu ex ano protruditur. Non rarum est, sub tanta intestini irritatione, hanc partem, ad tractum sat longum, inflammari, tumescere, ac prominens in eadem tuberculum in abscessum converti: qui, forsitan neglectus, nec sponte, nec per artem sat promte apertus diversos in sinus divergit, & fistulas ad anum pertinaces inducit. In aliis, repetita frequentius, & eadem semper in parte, phlogosis, effusa in telam cellulosam intestini materia puriformi, in coagulum concretionemque tam prona, quod jam de urethra per medorrhæam frequentem vexata monuimus, durior hanc reddit, ac diametrum hujus tubi fœcalis imminuit, restringit, diversisque in locis coarctat.

Sed hos effectus, ac rariorem his in partibus gangrænam, in multis, vel materiæ puriformis, firmiter.

striisque cruentis remissæ, vel sanguinis sinceri abundans ex ano secessus, inoderatur, amissamque pro tempore quietem restituit; donec vel sponte ac certas ad periodos, imprimis menstruæ secretionis sub tempore, vel cibis durioribus, irritantibus aut potu spirituofo assumtis, vel a corporis exercitio, maxime a saltatione, equitatione violentis hi motus, ut vocant, hæmorrhoidales revertantur, ac venæ sensim sensimque in peramplas lividasque varices dilatatæ, tela vero cellularis vicina, hic loci tam laxa, in ambientes easdem tumores extensa, non omne modo cavum intestini oppieant ac obturent; sed aliquando & mole conspicua, & ovi anserini, ut vidimus, magnitudine, ex ano propendeant, nec raro ab arte constricto hujus sphinctere, sub enormi cruciatu, strangulentur in totum. Alias hi sacci, ex interna intestini membrana, ac tela cellulari huic propria, dilatatis, oriundi, a sanguine deplentur, ac volumine imminuti, simulque breviores, in rectum intestinum quasi retrahi, ac visui ex parte auferri observantur; sed facile, sub fæcum duriorum excretionem, vel quovis alio sub nixu, sub aspectu prolapsus intestini, denuo per ani orificium descendunt, ac vel novo cruore suscepto intumescunt; vel aliquo in loco disrupti, exesi, nunc sanguinem coloris atrii, mox rubri, immensam aliquando ad copiam, cum impetu, ad lipothymiam, quin, ut aliquando funesta docuerunt exempla, ad mortem usque, præcipitant; nunc lente, aut levi tantum sub conatu, aut gurgite perpetuo, ad plures interdum uncias, vel adeo ad libram & ultro in die, effundunt; vel demum, non minus a sanguinis contenti portione lymphatica, polyposam in massam concreta, quam a continua frictione, ac ab aeris tactu callosam quasi indolem, ac duritiem verrucosam acquirunt.

Fœmineo in sexu, hæmorrhoids cum vagina communicans, haud raro calorem, pruritus, ardorem in ista, aut etiam, quod jam alibi monuimus,

mus, sub coitu, dolorem, sanguinisque ingratum secessum inducit. Augentur hæc symptomata, dum menstrua aut hæmorrhoidalis instat, vel ob ætatem, prima supprimitur, periodus. Majora vero sunt ab hoc vasorum intestini recti morbo, graviditatis ultimis in mensibus, incommoda: fluor ani, vaginæ albus, tenesmus, alvi segnities dolensque excretio, insignis circa ani orificium tumor vasorum, vaginæ angustatio. In parturiente vero muliere, augentur hæc singula, & vix non, quin caput fœtus descendat, excludatur, diutius impediunt, fortiore in hoc ipsum sub nixu, extensa nimis hæmorrhoids rumpitur interdum, ac sanguinem contentum copiose effundit.

Differentiæ. Ex hac brevi hæmorrhoidum descriptione, hujus morbi differentia tam a cruoris, saniei, vel ex ventriculo, hepate, liene, vel superiore intestinorum e loco scatulentis, profluvio quam dyssentérico a fluxu, non difficulter eruitur. In primo scilicet casu, jam exposita debilitatis majoris, nausæ, ac torminum symptomata, sine localis ad anum affectionis indiciis, comparent; in secundo, tenesmus quidem & excretio mucis puriformis, aut cruoris per anum occurrunt; sed majore morbi universalis cum apparatu, præcipue febrili, artuum lassitudine, dyssenteria hominem, epidemico plerumque furore aggreditur; tormina in ista, magis urgent, fæces liquidæ ut plurimum, & paucæ, cum sanguine intimius commistæ secedant, ac in genere symptomata exposita, licet ipse hic fluxus hæmorrhoides sæpe provocet, dubium de morbi indole vix ulli relinquunt. Facilius hæmorrhoidum albarum, ut appellant, pro fluxu, ab inexpertis, declarabitur materiæ purulentæ ex abscessu, ulcere, aut fistula ani profluvium; imprimis cum ipsæ hæmorrhoides haud raro hæc vitia inducant, vel cum istis conjunctim incedant. Eorum vero, quæ fluorem præcesserunt, & induxisse videntur, consideratio, partium attentata inspectio, exploratio, materiæ fluen-

fluentis copia & indoles, modus ipse, quo hæc, aut sponte distillat, aut exprimitur, hic lucem accendent. Intestini quoque recti, vel prostratae, vesicae, vel uteri scirrhus, puriformis haud raro per anum materiae profluvium, — ex illis, quæ de alvi retentione dicemus, distinguendum, inducit.

Causæ. Qui ad illa, quæ de causis varicum, ac de profluvii cruenti ventriculi intestinorumque rationibus, dicta sunt, respexerit; is facili labore hæmorrhoidum intelliget originem. Ipse hominis ingressus erectus, cur morbus, qui in cæteris animalibus tam rarus est, humanum tam sæpe genus infestet, non parum contribuit; ac certe, si cruris per venas, valvulis tam sollicitè munitas, ob sanguinis ad perpendiculum ascendenti iter, tam sæpe varices succrescunt: oportet ut ad venæ hæmorrhoidalis internæ, longissimæ, ac, lege venis abdominalibus communi, valvulis spoliatae, principia, sanguis, ob innumera, quæ hoc sub itinere experitur, obstacula, non raro in simili naturæ tumores colligatur, & suo pondere ad recti finem intestini hærescat, suoque volumine obsit.

Scilicet cum ea non minus, quæ sanguinem per arterias ad partem quamcunque magis alliciunt, quam illa, quæ ejusdem per venas regressum intercipiunt, valorum repletiones, humorum congestiones, secretiones morbosas, & profluvia cruenta in ducant; hæmorrhoidum quoque, ut morbi plerumque localis, causas ab istis non differe, intelligitur.

Sanguinis ad vasa recti intestini majorem copiam ac localem plethoram, invitant, causæ stimulantès quæcunque, vel ano, vel partibus vicinis admotæ: rheumatismus, arthritis, ulcus herpeticum, vel aliud, pessaria, clysteres calidi & acres, crimen iodomiticum, calculus, nucleus ossæ particula, ascarides vermiculares, potus spirituosus, cibi acriores, aromatibus conditi, drastica, aloetica remedia, semicupia calida, vapores, hirudines, nixus ad alvum, equitatio, succullio corporis violent-

lenta, venus nimia, graviditas frequens ac sibi nimis vicina, abortus, partus difficilis, neglecta lactatio, morbi uteri, vaginæ, vesicæ, calculus istius, aut sectio ejusdem, dyssenteria, catarrhus intestinorum, contagium venereum, medorrhœicum, menstruorum suppressio, & similia. Frequentior apud populos plerosque septentrionales hæmorrhoids, ex frigoris diuturna & fortiore in vasa cutanea actione, ac sanguinis, ab istis adversi, ad interiora congestionibus non minus, quam ex potuum spirituosorum abusu communiore, oriri videtur. Amictus tenuior, quo nostris temporibus sexus sequior ubique locorum, ac sine omni cœli differentia, vix, ac ne vix quidem, obtegatur, sicut morborum multorum, ita & hæmorrhoidum in dies apud illum frequentiorum, scaturiginem satis explicat.

Cruoris regressum his ex viis retardant, impediunt, vita sedentaria, positio corporis ad anteriora diu inflexi, fæces diutius in crassis intestinis stagnantes, duræ, compactæ, leu alvus in dies obstructa, nixus iterum ad istam solvendam diuturnus; intestinorum, per flatus & alia, extensio, compressio eorundem mechanica. Hanc inducunt: vestes nimis arctæ, femoralia imprimis, toti, ut nunc solent, ventri circumtensa, adeps plurimus, omento, alibi, collectus, tumor, obstructio, scirrhus lienis, pancreatis, mesenterii, mesocoli, hepatitis, uteri gravidi, steatomatosi, indurati, hydrofici, polypo referti; vaginæ, vesicæ, prostaticæ, moles morbosa; prolapsus ani, vaginæ, uteri, vel ejusdem retroversio, partus longus & difficilis, &c.

Præter has causas, in ipsum magis intellinum rectum agentes, valent illæ, quas in genere profluviis tum energicis, tum adynamicis favere, jam satis est dictum. Sed, num ex venis, num vero ex arteriis, derivanda sit sanguinis ex vasis ani fluentis origo, est quæstio, cujus indoles utilitate in artis exercitio non omni destituitur. Ex venis cruorem profluere, est recepta a plurimis opinio; ac varicum in ægrotis non paucis præsentia, ex-

tenſio iſtarum ac repletio inſignis, quin manifeſta & oculis expoſita, communis quoque alibi locorum, tumoris varicoſi laceratio, hanc ſatis corroborant. Sed, niſi magno cum impetu, ex collabente mox varice cruor atro inſignitus colore proſiliat; arteriarum magis, quam venarum ex ore, id fieri cenſemus. Raro quidem hominum, hæmorrhoidum ſub fluxu mortuorum, ſectiones pathologicæ; qua decet induſtria, inſtitutæ fuerunt; ſed factò experimento, comparuit, venam ani non parum & ad magnam altitudinem, a grumo cruento dilatatam, modo paucis & exilibus cum vasis ſanguineis commercium aluiſſe, & exilem ſatis, in eam magnitudinem, venam dilatatam fuiſſe. Venas certe non interruptam fere ubique arteriarum continuationem eſſe, agnoſcimus; nec illæ, ſi forte venas placentæ excipiamus, in cava viſcerum, ut quondam credebatur, hiant & apertæ ſunt; aut motu retrogrado ſanguinem ex morbo, niſi ruptæ, eructant. Secretionis vero morboſæ opus eſſe non pauca profluvia, jam ſatis evicimus, & hoc opus ad arterias, nec ad venas, ſpectare, vix dubium admittit. Humoris ſane mucoſi, puriformis, qui toties loco ſanguinis, ex ano diſtillat, aucta, mutata ſecretio, phlogoſis ad ſecernentem ſuperficiem expanſæ, & ſtimuli, folliculorum mucolorum in ductus, & in arterias exhalantes agentis effectus eſt; nec ſi eaſdem per vias cruor ex urethra, medorrhœa correpta, vel inflammatis ex bronchiis effunditur, — ad anum, ex venis illum ſcaturienti dicendum eſt. Ex ipſa ſcilicet venarum hæmorrhoidalium repletione, tenſione, compreſſione, naſcitur in membranis eaſdem ambientibus, & in vicina intelliſini ſuperficie irritatio, ac levis, eryſipelacea quaſi, aut major etiam, phlogoſis: ſub quibus, & mucii puriformis, & ſanguinis ipſius ſecretio inducitur. Ex his vero liquidis, turgentis in venæ ambitum cellularem effuſis, naſcuntur prægrandes illi, quos nec arteria, nec vena dilatata, tantos effeciſſent, circa ipſam varicem, tumores: qui, ſanguine

guine nunc fluido, nunc vero grumoso infarcti, dimidio sæpe pagno crassiores, ac duri, ipsius venæ, quam ambiunt, propagines profundas, ac locias, in similis naturæ, sed molis minoris, tubercula rotunda, inæqualia, ac interdum in circulum, ut ani procidentiam diceremus, connexa, aut in simplices varices, circa podicis orificium dispositas, dilatari impellunt.

In multis vero hæmorrhoides, non tam ob sanguinis, per motum abdominalem, impeditum regressum, quam solius a tunicæ intestinalis internæ laxitate, & vasorum illius atonia, oriuntur. Hinc sola sæpe saccorum hujus generis ex ano pendentium, & sanguine turgentium, interdum callosorum, recisio, localem intestini hunc morbum radicitus extirpat. In sanis adeo hominibus, sub nixu ad alvum deponendam majore, inprimis dum, ex mala consuetudine, per horas sellæ familiari, putridis vaporibus repletæ, insident, interna recti intestini membrana facile protruditur, ac ab ani sphinctere compressa, nec citius repulsa, intumescit, & incognita prius hæmorrhoidum symptomata producit.

Prognosis. In hæmorrhoidum laude non minus, quam vituperio, a medicis scriptoribus non paucis peccatum est. Sanguinis certe, quocunque demum loco, sanitatis præter ordinem, scaturiat, profluvium, morbus — & majoris non raro, se ipso, morbi signum, aut prolusio est; sed sæpe minor majorem solvit morbus; & quod sub perfecta salute malum est: — hoc sæpe sub oppressæ statu valetudinis, flebile quidem, sed quale sperari hic potest, beneficium appellari meretur. Nulla sane est ratio, cur hæc sanguinis per anum excretio, in viro lautius nutrito ac florido, non eadem, quæ menstrua, mulieri, evacuatio, commoda præstet; & siquidem juveni sanguine turgenti, ejusdem ex nare profluvium confert: non plus periculi in sanguinis per guttur inferius itinere quærendum est. Verum est, hæmorrhoides,

ut alia cruoris profluvia, faciles regressus agnosce-
re; sed nec ista semper ita succedunt; ac ille ip-
se, cujus supra exemplum adduximus, juvenis, cum
tam largam sanguinis ex ano jaëturam, ætatis anno
decimo & sexto, fecisset; ad sexagesimum tamen an-
num, quin hic fluxus, aut alius, qui illum suppleret,
rediderit. feliciter pervenit. Quodsi aliquando salu-
tariis, quin, in febribus aut chronicis etiam in mor-
bis pertinacibus, interdum critica sit hæc sangui-
nis ex ano rejeëtio; sæpe tamen, non adeo ob mor-
tem quam raro citius inducit, quam ob facilem
hydropem; tabem, ob intestini abscessus, ulcera
fistulas, & aliquando gangrænas, periculi plena,
ac semper incommoda dicenda est. Fœminas non
paucas vidimus, quibus, cum menstrua secretio vix
a quindecim diebus siluisset; jam illa, hæmorrhoi-
dales per vias, alterno & constante satis ordine,
vel sæpius in anno, successerit; nec exiguas huic
sexui molestias, quod supra monuimus, gravidita-
tis, ac partus sub tempore, venarum tumor ad
anum conspicuus imponit.

Quotiescumque vero legem habitudinis su-
biverit hic fluxus; tunc, eodem incaute suppres-
so, non aliter, quam ex mensuris suppressis, haud
raro, insignes discrimine morbi, hæmorrhagiæ, in-
flammationes cerebri, faucium, pulmonum, ven-
triculi, intestinorum, renum, vesicæ, uteri, dysu-
riæ, ischuriæ, vertigines, cephalæ, lumborum,
testium, coxarum, abdominis dolores, obstructio-
nes, asthmata, paralyses, ac alia, innumera in-
commoda, — quæ tamen singula, non raro ejus-
dem causæ, quæ ipsas hæmorrhoides produxerat,
non vero istarum, effectus sunt, sequuntur.

Cura. Præter communia in curandis hæ-
morrhagiis alia præcepta causarum & hic summa
habenda est ratio. In genere vero, his, quantum
licebit, remotis, & dispositione hoc in profluvium
pro viribus infracta, hæmorrhoides nascentes,
nec in morbi alterius subsidium apertæ, ne impe-
riosa tandem huic operi habitudo refragetur, di-
ver-

vertendæ; quæ nimix sunt, moderandæ; quæ ex contracta consuetudine fluunt, suppressionis a periculo arcendæ; symptomata vero, quæ sub variis his morbi positionibus urgent, frænanda sunt. Nunquam autem, in casu inprimis fortioris aut pertinacis profluvii, partis, ex qua hoc icaturit, inspectio ac sollicita investigatio negligenda est; ne, si forsitan ex ani prolapsu, ac tunica intestini interna strangulata languis ruat; notionis hujus defectu, recto artis auxilio defraudatus, succumbat malo ægrotus.

Quacunque vero cura in causis hæmorrhoidum avertendis, ad leges generales pro quovis profluvio arcendo jam traditas, versemur; vix tamen cruoris ad ultimum intestinum congestiones, nisi fæcum durarum in eodem collectio ac remora, nixusve ad illas expellendas necessitas evitentur, impedire licebit. Hinc illa quæ alvum morigeram reddunt, nimia a cibus, inprimis mollibus, & a potu aquoso abstinentia, stiptica, acerba, crebrius aut largius ingesta, vita sedentaria æque ac nimia exercitia, alvi deponendæ, ob officii studique rationes, dilatio, fugienda sunt. Sub majore intestini siccitate, ante fæcum dejectionem, oleum lini, cremor lactis dulcis, aut recens butyrum, ad unciam unam aut alteram, cum jusculi carnis exigua portione, in anum mittatur; vel sub difficiliore excrementorum egestionem, olei ricini americani portio, vel pulvis ex cremore tartari floribusque sulphuris, aut tartari tartarificati portio modica, vel bis in die, vel decubitus ad horam, sumatur. Præterea diuturna simul corporis erecti, vel incurvi positio, abdominis, partium aliarum, præcipue vero femorum, per velles arctiores compressio, evitandæ sunt. Fæminis, puerorum a partu lactatio, ne, ut ipsius uteri repletio ac lochia diuturna, sic & vasorum, quæ ad anum sunt, localis plethora, ex illius neglectu oriatur, nisi alia hanc prohibeant, consulenda est. Si forsitan, sub alvi quidquam durioris egestionem, interna recti intestini membrana

pro-

prolabitur: ea illico sphindæris adioni violentiæ subtrahenda, ac in anum reponenda est.

Si ex totius systematis hypersthenica affectione venire hæmorrhoides, ex constitutione hominum floridorum, succiplenorum, ex vitæ conditione, ex tensionis universalis, pulsuumque plenorum, vibrantium ratione compareat, quod interim satis rarum est; tunc, sub primis hunc ad morbum moliminibus, quies animi, & corporis horizontalis seu supina positio, vivendi ac medendi methodus debilitans, venæsectio imprimis, aliquando replicanda, victus tenuis, vegetabilis, potus frigidæ, & quæ alvum sine stimulo conspicuo evacuent, remedia, indicantur.

Quodsi vero asthenia universalis quidem, sed major vasorum abdominis debilitas, cruoris in his ipsis congestioni morbosæ ansam porrexerit; tunc sane ab illis, quæ vires magis infringant, abstinendum; ac ad ea, quæ has erigant, recurrendum est. Donec interim manifesta in profluvium ex ano cruentum molimina quodammodo sedata sint, a stimulis majoribus abstineamus in totum oportet. Potus frigidiusculus, clyster ex frigida, has turbas vel sola interdum component. Mitiora posthinc excitantia, infusum aquosum ex achilleæ millefolii summitatibus, vel ex floribus chamomillæ romanæ, adjectis viginti circiter spiritus nitri dulcis guttulis, frictio levis abdominis, indicata sunt. Ab his denique, amarorum ad ulum, ad aquas martiales, ad corticis peruviani infusum frigidum, transeundum est. Si viscerum obstructio hæmorrhoides progeneret; hæc ipsa, prout alibi docebimus, removenda, vel saltem imminuenda est.

Si fortiora ad rectum intestinum hæmorrhoidalialia urgent molimina; si calor, ardor, arteriarum pullatio localis, dolorque magnus hanc partem, os sacrum, lumbos divexant; si vel minimus tactus, ingressus, sessio ipsa, molestias augent, ac sæcum vix non in totum præpeditur evacuatio; tunc instantis inflammationis, suppuratio-

nis, vel ipsius aliquando gangrænæ periculis, pro mali aut modo localis, aut universi systematis a vitio pendentis, vel energici, vel adynamicici, indole, pro violentiæ ratione, cum auxiliis modo non nisi topicis, nunc vero simul generalibus, atque tunc vel hyperstheniæ, vel astheniæ, prout sæpius jam dictum est, oppositis, occurratur oportet. In primo casu, nisi jure habitudinis hæc ista succedant, ac instans profluvium arcere inconlultum sit, fomentatio ex frigida, vel ex ista cum aceto saturni remissa, locis tumentibus applicanda, ac sæpius renovanda est. Sub magno interim tumore, dolore, ac sat longa harum partium affectione, emollientia sic dicta blandissima, unguentum ex butyro, pomadinum, butyrum cacao, cataplasma, ut vocant, anodinum, spongia ex lacte tepido leniter expressa, mitior & pauca emulsionis arabicæ, cremoris lactis; butyracei clysteris, injectio, præferenda sunt. Nisi talia moderandis symptomatis sufficiant, vapor aquæ tepidæ, vel, si ex vasorum hæmorrhoidalium repletionem nimiam, ipsa urinæ via intercipiatur; quin asthenica morbi indoles hoc impediatur, hirudines decem, vel plures ad anum ponantur, ac ipsa sic vasa istius depleantur, necesse est. Quodsi tamen major jam tumor varicosas has partes occupet, si varicis aut sacci hæmorrhoidalis membranæ densiores morbi hirudinum resistant, ac penetrari ab istis non possint, vel si cruor concretus hos tumores extendat, infarciat; tunc magis irritarent, quam prodesse inermes hirudines; led lanceolæ, qua tumor incidatur ac sanguis condensatus educatur, requiritur auxilium.

Sunt, qui huic morbo jam diutius, ob solam membranæ internæ intestini laxitatem subjecti, non tam diræ quidem phlogosis ad anum symptomata, quam alvi egerendæ angustias ac stimulos, ex mole ac duritie tumorum insigni, patientur. His quidem tumoribus per cultrum apertis, modo breve adfertur solatium, & pauco temporis intervallo eadem, vel, quod ipsa cicatrix nunc magis resistat,

stat, majores molestiæ recurrunt. Hinc optimo Viri quondam eximii consilio hos saccos hæmorrhoidales cum sectione, aut si a collo seu pedunculo tenuiore penderent cum ligatura extirpari, nos quoque cum felici successu curavimus.

Sub nimia cruoris ex ano jactura, ut in aliis profluviiis, sic et in illo hæmorrhoidum, venæsectio, quæ sub difficili & energico, sed sine virium colapsu incedente, fluxu locum habere potest, excluditur; & vix non eadem ac illa, quæ in aliis profluviiis interna, — & quæ in oris illo, externa commendavimus, indicantur auxilia. Hinc ægroto supinum in situm ac lectulum duriolem depositum, frigidæ ad anum, perinæum natesque fomentationes apponendæ, gelida cum aceto remissa, vel sub majore, quod rarum est, vitæ discrimine, aluminis, vitrioli albi modicæ solutiones, aut ipsum vini alcohol, in anum injicienda sunt, vel similibus imbuta spongia, vel durius adeo pessarium, in anum ferenda sunt. Interdum, si extrorsum premit intestinum ægrotus, apertum vasis sanguiferi foramen in conspectum chirurgi venit, & adstringens huic ipsi remedium admoventi conceditur.

Symptomata, quæ sanguinis ex ano jacturam sequuntur, ab illis aliorum hujus generis morborum non differunt, ac eandem sibi medendi rationem exposcunt.

Ut morbis ex hæmorrhoidum habitualium suppressione oriundis medeamur: oportet tum causas illarum primarias, tum suppressionis ipsius rationes, diligenti, nec facilis semper operæ, examini submittere, suamque cuiusque methodum medendi opponere. Difficile est localia profluviorum beneficia cum institutis per artem evacuationibus supplere; & cum certis, quæ sanguinem ad vasa magis hæmorrhoidalia reducant, quam ad alia convertant, remediis careamus: hinc patet, tot pilulas, tincturas, & alia ex hellebori aloesque extractis, vel ex gummiferulaceis parata medicamina, triffimulos effectus, ac alia, ad partes magis nobiles,

biles, lethalia interdum, profluvia minari. Hirudines aliquando suppressarum hæmorrhoidum turbas, ad anum applicitæ, componunt; aliis, aquæ minerales, amara, martialia, equitatio, — lenia aliis evacuantia per alvum remedia, semicupium, conducunt; quæ singula judicio ex traditis jam artis præceptis vel sponte hauriendo relinquimus.

ORDO III. GENUS VI.

HÆMATURIA.

Præter sanguinem, qui vesicæ, ureteribus, per proprias ac multiplices arterias adfertur, pene tertia pars sanguinis, aortæ inferioris, ac non multo minor, quam pars sexta totius massæ cruentæ, per arterias inter omnes fere fortissimas, ad renes decurrit. Talem certe pro amplissima urinæ secretionem oportuit esse vasorum apparatus; atque dum impulsæ, sub experimentis anatomicis, in arteriam renalem materiæ, per ductus papillarum urinarios facillimus est transitus: magis, sane quod non sæpissime, quam quod aliquando cruor has per vias aufugiat, mirabimur. Pars magna interim ægrorum, qui, sanguinem, aut sincerum, aut miltum cum lotio excernunt: hunc nequidem ex renibus, sed maxime ex vasis vesicæ, aut interdum ureterum ex valculis, trahunt; ut igitur, si fluxus ab externa violentia, & a calculis oriundos, a spontaneis separamus; sub tanta profluvii cruenti ad renes occasione, austerior in istis, quam ullibi, excepto ventriculo, custodia sit vasorum. Quamvis etenim, in artis exercitio communi, apud lat multos, tinctas a sanguine urinas conspexerimus, ac purum fere cruorem ex vesica fluxisse, nos quoque simus experti; inter quatuor tamen millia ægrotantium, quos, decem fere annorum spatio, rarissimis ex parte, & gravissimis ex morbis detentos, pro

pro Clinici Ticinensis Instituto, ex majori nosodochio eiegimus, sex modo, qui ex hæmaturia spontanea, vel ex mictu cruento laboraverint, in propriis diariis adnotatos nunc legimus. Inter mille nongentos & tredecim ægros in Clinico Instituto Vindobonensi a nobis, septem annorum spatio, publice pertractatos, modo unus hoc morbo erat affectus. Inter tredecim millia sexcentos & quadraginta septem homines in Nosocomio universali Vienensi defunctos, non nisi unicum ex hæmaturia obiisse reperimus. Minor interim morbi hoc nomine, venientis, apud nos ideo dicendus est numerus: quod urethræ profluvia cruenta, ut quæ mictum non siliunt, sed & clauso vesicæ sphinctere profluent, cum hæmaturia confundere noluerimus; ac ipsas adeo hæmorrhoides, ut vocant, vesicæ, nisi istius e cavo stillantes, eo nomine indignas excluderimus.

Definitio. Per hæmaturiam igitur intelligimus vel sanguinis sinceri, plerumque liquidi, interdum grumosi, polyposi, -- vel urinæ cum cruoris nunc pauci, nunc multi, nunc pellucidi & pulchre rubentis, nunc obscuri, sabatri, sanioli, nunc fere coacti, portione remissæ, ex propriis receptaculis profluvium, aut mictum cruentum.

Divisio. Vel ex renibus idcirco, vel ureterum ex tubis, vel demum ex ipsa vesica, scaturit cruor, profluvii hoc genus constituens. Sed cum non minus per vulnus inflictum, per ulcus, aut fistulam renum, vesicæ, quam ipsam per urethram, sanguis aut solus, aut urinæ commistus, prorumpere consuevit: patet, non omnem hæmaturiam esse mictum cruentum, licet iste, ad illum sine dubio revocandus sit. Prout de aliis profluviis jam monuimus, sic & illud e vni uriferis, nunc quovis fere tempore, nunc certis sub periodis, — nunc morbo narum primario nunc, & quidem frequentius, secundario, symptomatiko, — nunc locali prorsus, nunc

vero totius systematis ex vitio, — atque hoc in casu, vel energico, vel adynamico — ac demum vel in ægroti salutem, vel in morbi alterius augmentum, contingit. Duo nobis hæmaturix cum urinæ incontinentia, ex paralyti sphincteris vesicæ oriunda, complicatæ exempla oblata fuerunt.

Utroque in sexu hæmaturix exempla occurrant; sed feminx, quo tempore menstrua præter ordinem silent, præ viris, nisi simili per anum effluxu quondam periodico subjectis, hæc profluvio sunt expositæ. Aetati senili, chronici vesicæ renumque morbi frequentius succedunt; sed hæmaturix ideo nos quidem senes non magis, quam alios, subjectos esse conspeximus. De pueris aut infantibus, hoc morbo, nisi forsitan ob calculos, correptis, nullum nobis exemplum memoria nunc suggerit. Nulla interdum calculi indicia subesse videntur, cum tamen hac ipsa ex causa descendat cruentum ex renibus profluvium.

Symptomata. Nisi causæ manifestæ vel unum, vel alterum in viscus huic morbo subjectum magis egerint; obscura est, — non ipsius hæmaturix, sed sedis, unde sanguis scaturiat, cognitio. Vel etenim cruor ex rene, uretere, in vesicam distillet; vel illius primum e vasis repullulet; totius mox systematis uriniferi functiones, tam ob consensus, quam mutui ob nexus rationes, in plurimis turbantur. Est scilicet, ubi sanguis sine ullo dolore, derepente, ac magnam ad copiam, mejjatur; est, ubi renes sine sensu hunc fundant; sed vesica, in qua cruor susceptus aliquando, in grumos convertitur, quos lumbi ignorant, dolores perferunt. Ast illorum quoque molestias sæpe provocat vesicæ, ut calculus, sic &, quem sibi hæc ipsa paravit, aut grumus, aut polypus. Sub istis; exigua interdum hoc in viscere molestix sensitio, — sed in eo, qui urinam illi advehere non potest, uretere, — aut ipso, qui huic lotium commisit, in rene, summa est.

Sub renum interim profluvio cruento, dolores, nisi calculus huic sublit, plerumque tam atroces non urgent; sed modo calor ingratus, gravitas ac tensio lumborum, interdum febris lassitudo, præcedunt. Sanguis cum urina copiosior, sincerus, floridusque ab initio, sæcernitur, Exemplum tamen renalis profluvii, quod, ex menstruorum aberratione inductum, dolores in lumbis sat fortes excitavit, & quod simul morbi, decursum non parum illustrabit, ex clinici Instituti diariis depromptum, referemus. Incolumem satis, per triginta jam annos, vitam duxerat sæmina, debiliori compage inliructa, quæ, etsi quovis bis mense copiosum ex utero cruorem periodice amitteret; septem nihilominus proles feliciter, & ad plenam maturitatem gestavit; nec aliud quid molestiæ, quam lumborum, ut vocabat, debilitatem, continuo perferens. Hanc mulierem, quo scilicet tempore menstrua sibi instare credebat, sat levis febricula, & calor vespertinus; matutinas ad horas remissuri, invadunt; sed jam duas post dies, quin sanguis ex utero veniret, evanescent, Fortissimus nunc ad lumborum regionem dolor, tensio, totius corporis, & extremitatum inferiorum potissime, ut gressus deficerent, debilitas, oris amaror, nausea, vomituritio succedunt. Mox, non sine premitu insolito, sanguinem cum urina, non multa, sed frequentius deponenda, sine quovis ardore, excrevit, si istam in velica colligeret, ponderis ad genitalia lensum percepit; emissa vero in matulam urina, copiosus ad fundum sanguis subsedit. Per octo hæc dies continuant; cum suavis medici & venam sibi tundi, & cassiæ pulpam assumere curraret. Symptomata, quæ diximus, molesta, his cedunt auxiliis; sed cruoris imminuitur quidem, non vero cessat profluvium. Nunc ad clinicum Institutum sese deferri curavit, & examini subiecta, oculorum, ad canthos internos, livorem, genarum rubores, dentes a gingivis spongiosis, ac a levi frictione sanguinem fundentibus delertos, & suis in alveolis vacillantes,

animam fœtentem, cutis siccitatem, ad renum regionem dolores, suffocationis hinc inde lensum, pulsus exiguos, sed minime frequentes, ac multum in urinis cruorem, ut morbi præsentis symptomata, exhibuit. Emulsio arabica, cum sero lactis pro potu, præscripta fuit. Ad noctem quievit, vas magnum cum urina, ad cujus fundum, cruoris pars crassior hætere, clarior vero huic ipsi, quasi oleum aquæ infusum, supernatare observatum, replevit. Corticis peruviani nunc decoctum, & aqua cum acidi sulphurici portione remissa pro potu, porriguntur. Die tertia, majorem urinæ, hibernæ similis, quantitatem excrevit; dolores aliqui hinc inde lumbos divexant; arteriæ, exiguæ, frequentius nunc pulsant. Corticis chinæ decoctum continuat; serum lactis cum alumine paratum pro potu, ac victus paulo largior imperantur. Post prandium, horror aliquis succedit, quater alvum simulque urinam deponit; dolores coxas transversim afficiunt. Ad noctem sudat; sanguinis in lotio copia imminuitur, dolores coxarum disparant. Die quarta, pullus haud multum sanis dissimiles. Medicinam continuat. Die quinta, vasa duo cum urina implevit, in quorum prima, sanguinis atrii ac vetusti portio exigua, — in altero, sedimentum puriforme ad fundum hærebant; dolor aliquis hypochondrii sinistri accessit, ab actu augendus; sed hunc sudor ad noctem, alvusque bis mota dissiparunt; & paucas post dies ægrota, a morbo restituta, clinicum Institutum deseruit.

Quodsi etiam cruoris copiosi fluxus, hæmaturia e renalis inter signa referatur; nil tamen obstat, quin & paucus ex renibus sanguis distillet; ac si floridum ex illis cruorem depluere dicamus: hoc saltem sub morbi principio, non sub fine, sic erit; nec desunt lotii, post renis inflammationem, colore atro exeuntis, quæ de sanguine in pulvum renalem vi morbi effuso, ac stagnante testentur, felicia non raro exempla.

Hæmaturiae uretericæ signa, nisi illa ex calculo, his angustis in viis hærente, aut ex violentia, ureterum regioni illata accedant, certitudinem modo parvam largiuntur. Interim si paucus, qualis e vasculis hujus tubi minoribus venire potest, & cum doloris, per tractum illius, a lumbis ad vesicæ regionem, extensi, sensu, cruor cum urinis reddatur; si ipse forsitan ægrotus, locum ex quo humor sibi distillare videatur, indicaverit; non absolum est, hanc sedem profluvii supponere. Ureteres interdum, a calculis præcipue, collectis inflammantur, ac ipsorum hac in parte abscessuum, habentur exempla. Sub istis igitur & sanguinem & materiam purulentam effluere, non mirum est, sed atrociora, quam in simplici profluvio cruento, symptomata hic diagnosin confirmant.

Cruor vero aut ipso ex rene susceptus, aut ureteris ex vasculis expulsus, si ad vesicam descendere non potest, in grumos, nunc informes, nunc in cylindros quasi organicos; aut in tenuem, ac ascaridis fere lumbricoidis figuræ æqualem, polypum, nunc bruneo aut subnigro colore instructum, nunc ex flavo albescentem, facillime concrecit: quo factò, vel hunc canalem continuo obturat; vel sanguine, parte media, per allidentem urinam, ablato, & in vesicam deducto, alteram in ipso uretere pro lotio canalem constituit; vel utraque sub forma sensim sensimque in vesicam, interdum per urethram, longissimus, expellitur, & hujus phænomeni ignaris, vermis faciem renalis, vesicalis, offerre videtur. Quamcunque vero ob causam sanguinis ex rene iter in vesicam, prope istam, intercipitur: ad magnam ureter illius lateris diametrum extenditur: quam triplo majorem naturali in quibusdam, — in alio, tenuis intestini amplitudinem habuisse, nos ipsi quoque conspeximus.

Sensilissimum vesica viscus est, quod, etsi a consueto urinæ stimulo modo parum excitetur; a re tamen quavis, blandissima quidem, sed insolita,

ta, violentos in motus abripitur. Hinc a sanguine non minus, qui visceris illius e vasis egressum molitur, quam ab eo, quem aut propriis, aut alienis e canalibus fugientem susceperit, symptomata oriuntur, quæ vesicalem, præ aliis, hæmaturiam sæpe distinguunt. Prima sere, apud multos, ex illis, sunt: major vesicæ ad stimulos urinæ paucioris sensibilitas, mictusque non modo solito frequentior; sed majori simul cum conatu absolutus, angustix, tensionis, caloris, ardoris in hypogastrio sensus, materiæ tenacissimæ, puriformis, olentis, urinæ ad fundum ruentis, excretio, ac singula quasi mitioris, & chronicæ cystitidis phænomena. Aucto in arterias venasque infarctas, varicosas, sub impetu, vel & mutata sanguinis stagnantis indole, in immensum non raro dolores hypogastrii, perinæi, lumborum, crescunt, anxietas, spirandi difficultas, nausea, vomendi conatus, ipseque vomitus, febrilia hinc inde symptomata, cum pulsu frequente, contracto, animi deliquia, sudores frigidi, succedunt; ac, pro sede valorum, hujus cavi superficie tumentium, diversa, nunc urinæ retinendæ difficultas, nunc vero continuus mejendi nisus, dysuria, stranguria, tenesmus ad anum, vel & ipsa urinæ retentio, sequuntur. Sub tam dira ægrotantis positione, sanguis tandem cum lotio, plerumque haud plurimus, sed obscurior, aut nigricans, minusque illo, qui ex renibus, cum urina bene mistus, descendit, fluidus, — licet nec in istis quid perpetuum sit, excernitur. Nunc descripta plerumque mitigantur symptomata, ac urinæ clariore minusque cruentæ, liberius redduntur: cum repente istarum cursus in multis, a grumo, aut materia polyposa ad vesicæ cervicem detrusis, compactis, intercipitur, ac nisus quasi mulieris a partus doloribus prehensæ, sæpe vani, ac intolerabili, viros inprimis, cruciatu vexantes, sequuntur. Sub istis interim sanguinis coacti frustulum, aut polyposæ portio materiæ per urethram quorundam, non sine violentia extensam dolentemque ex-

primitur; aut sanguis ater ac densus, nec raro materia puriformi onustus, vix ad matulam delabitur; cum illico istius ad fundum præcipitat, crassumque, & a lotio, cruento quidem, sed minus obscuro, nec raro pellucido, distinctum sedimentum, altitudinis conspicuæ, constituat.

Atque hoc est, quod plures vesicæ hæmorrhoides dixerunt. In multis sane, qui plethora in vasis ani locali laborant, hæc ipsa ad ejusdem profapiæ vasa cervicis vesicalis extenditur, atque nunc hujus visceris in cavum, nunc in urethræ, huic ipsi contiguæ, principia depletur; sed & sine recti intestini vitio, aut saltem quin illinc id sit genitum, quidquod ipsius non raro ex uteri causa, profluvia vesicam cruenta invadunt; ac sæpius, qui ex fonte hæmorrhoidali scaturit cruor: hic, vesicæ non inundat cavum; sed solius ex urethræ vasis, cervici vesicæ propinquis sine mixtu excernitur, ac sponte distillat.

Etsi vero tam diros, duce experientia, hæmaturiaæ vesicali effectus tribuerimus; vidimus nihilominus cruorem, sub manifesta satis ejusdem ex ipsa vesica scaturigine, sine conspicua molestia, ac fere quovis sine nixu, cum urinis per urethram venisse; nec desunt, qui sanguinem vesicæ, easdem, quam ex utero, vel ano haud pridem solebant, ad periodos, & vix majore sub salutis incommodo, excernant.

Sed quemadmodum ex renibus, ureteribus, in vesicam delapsus cruor, hæmaturiam interdum vesicalem mentitur: ita gravia subinde in ipso lotii receptaculo vitia & cruenti causæ profluvii, quæ renibus affectis immerito tribuuntur, quod proprii in diagnosi erroris exemplo illustrabimus latescunt.

Quadragesimum & octavum ætatis annum attingerat vir crapulis assuetus, morbisque hinc inde inflammatoriis vexatus. Hunc, frigus, calor, febrisque vaga invadunt; sub quibus, quin ullus ad pubem, ad lumbos dolor præcesserit, sanguinem per vices cum urinis, interdum vero has solas ac
illo

illo immunes, per urethram ægrotus emittit. Sic febris, sub oris aliquo amarore, ipsumque profluvium cruentum sat validum, continuant. Accedunt his, testiculi retractio, & cruris movendi difficultas: quæ tandem, emollientis decocti sub usu, ipsa cum febre, disparent symptomata; ac modo aliquem ventriculi inprimis dolorem, & corporis totius inertiam relinquunt. Post septem fere menses, præviis ad coxam dextram cristamque ilii doloribus, ad noctem atrocibus, testiculi ejusdem lateris retractione, urinæ retentio inopinato succedit. Sub nisu fortiore, sanguis densus cum urina, ac tandem sincerus, per urethram expellitur. Hæc duas ~~per~~ dies ita continuant, & jam clarior urina reddebatur: cum illico major iterum cruoris, mox matulæ ad fundum ruentis, copia cum urinis prodiret. Post longum satis tempus, ad pristinum ex malva decoctum, ac tandem, medici alterius consilio, venæsectionis ad auxilium confugit, gummi-que arabicum assumit. Morbus ab istis imminui, ac urinæ minus tinctæ effluere videntur; sed tandem, insigni sub macie, debilitate, ad clinicum Institutum devehitur. Apparet mox nasus varicibus notatus; lingua, sine siti, est sicca; tussis adest & nausea; ructus multi, ac alvus bis terve in die, moventur; venter est mollis; dolores coxam, cristamque ilii divexant, ad vesicam, ad lumbos nulli; regio hypogastrica compressa haud dolet; testiculus retractus, sub mixtu nulla difficultas, sed aliquis ad urethram ardor est; cruris nunc stupor nullus. Sub istis, cruor cum urinis effluere continuat, & aliquot ad fundum vasis grumi colliguntur. Arenulas hic æger nunquam, nec calculos excrevit; nec unquam in vita hæmorrhoides, nec morbum genitalium expertus est. Febris modo pauca nunc urget. De causis sciscitatus, — has, nisi vini abusus, aut ponderis majoris, a quo interim nullos ad lumbos dolores pervenierit, gestatio, hos effectus habuissent, sibi protinus ignotas esse, testatur. Vasorum ad nasum conditio, nos.

ut similem in vasis vesicæ statum varicosum suspicaremur, inducere potuisset; sed testiculi retractio, cruris quondam motus impeditus, coxæ illicque dolores, ut calculi in rene, vel in ejus uretere hærentis suspicionem aleremus, commovit. Extensa nimis est, quam ut omnem hic exscribere velimus, hujus morbi lethalis historia; sed sufficit monuisse, ægrotum urinas nunc profunde, nunc lacte rubentes minxisse; nunc grumos in illis, nunc nullos subledisse; abdominis interdum dolores, sed breves, nec attactu crescentes, accusasse; hos interdum dolores, per funiculum spermaticum descendisse, ac tandem quoque dexterum ad renem pertigisse; urinas, ubi alvus siluisset, crassiores, magisque abundantes exivisse; debilitatem ac maciem quotidie augmentum habuisse. Aliquando, cum, ob urinam suppressam, ob tumentem, dolentemque nunc vesicam, catheteris ad usum venissemus: summus dolor ab isto, quin obstaculum illius intro-missionem impediret, aut redderet difficilem, successit: ab eodem extracto, mox copiosa urina, vel sponte, secessit. Sub auctis tandem, & continuis ad renem, nunc utrumque, doloribus, simul vomitus accessit. Sub fine morbi, per menses extensi, & febris, & summa jaectatio, & ventris, hypogastrii imprimis duresces, anxietas continua, dispnoea, sopores, in conspectum venerunt; donec optata, sub tantis aerumnis, mors, finem vitæ imponeret. Sequentia cadaveris nos sectio edocuit: intestina, puriformi humore obducta, undique inter se ipsa cohærent, & nexu morboſo instructa sunt. Vesicæ tumor insignis omnem fere pelvim explere videtur. Ren uterque sine labe est, nec ullibi vel calculi, vel morbi alterius vestigia offert. Ureteres dilatati; dexter vero ex istis, ad pollicis magnitudinem & ultra, extensus est. Vesica urinæ callosa, scirrhusa, quam pathologicum nunc museum Ticinense conservat, atro exterius colore notatur. In cavo hujus visceris, ichor permultus, fœtidissimus

mus, ulcera cancroſa, ſimulque gangræna com-
parent.

Quodſi tanta interdum dubia de ſede proflu-
vii cruenti ex viis uriniferis, nos premant; iſtius
adeo diagnosis, ubi minor modo ſanguinis cum
urina ſecedit copia, difficultate non omni deſtituta
eſt. Sub fluxu menſtruo, lochiali, fœminarum
urinæ plerumque a cruore tinguntur. Quodſi ſub
ſtatu ſalutis, hoc neminem medicorum, ut illum
ex veſica veniſſe credat, inducit; in morbo tamen
urinæ vias premente, num ſimul ex iſtis, num ſolo
ex utero, ſanguis deſcendat, dubio locus eſſe poteſt.
Profundiſſimo & ex rubro fere atro colore tinctas,
turbidasque, in febris haud paucis, urinas, quin
ſanguinem contineant, non raro obſervamus. Sæpe
roſei, aut vere rubri coloris ſedimentum in febris
intermittentibus, aut continuis, quin ipſo, ut
vidimus, ſub hydropo, vel & poſt cacti opuntia
eſum, in urinis comparet; nec tamen cruor hunc
ad ruborem vel minimum contribuit. Pauca in-
terim cum urinis inſtituta experimenta, hæc du-
bia difficulter non ſolvunt. Linteum, quod lotio
immittimus, colorem ſanguinis mox prodit. Si ab
aliis, quam a ſanguine, contentis urina tingatur:
tunc hæc ipſa, quam primum emiſſa fuit, clara &
pellucida apparet; ſedimentum, quod tandem de-
ponit, calore urinæ admoto, ab iſta mox ſolvitur,
ac priſtinus huic redit color pellucidus. Si cruor
cum urina commiſtus eſt, obſcura tunc ea mingitur
& opaca; ſedimentum craſſum ex rubro nigricans,
interdum grumofum, nec ab urina, calori naturali
expoſita, reſolvendum, deponit. Si aquæ ebullien-
tis calori urina, quæ ſanguinem ſuſcepit, exponi-
tur: pars lymphatica iſtius, coagulatum ſubibit. Cum
vero chymico egregio, qui nobis, Ticini, ad lec-
tulos ægrotantium verſantibus, ad latus fuit, ac
humorum animalium per morbos mutatorum in-
dolem, prout jubebat occaſio, cum magna ſagaci-
tate exploravit, cruentam ægroti urinam, ut at-
tento eandem examini ſubmitteret, exhiberi curaf-

femus; sequentem hic nobis de suis experimentis relationem communicavit: „Acidum sulphuricum, hanc urinam vel minime cœgit; sed nigricantem in ea colorem induxit. Nihil acida muriatica, tum oxygenata, tum non oxygenata, hoc in fluido mutarunt; ab acido vero nitrico, coagulum hoc idem expertum est, & flocci hinc illinc in medio urinæ suspendi, alii præcipitari ad fundum, conspecti sunt. Gratissimus tunc odor liquori concessus est. Vini alcohol lactescentem mox reddidit urinam, floccosque rubri, sed pallidi coloris, ab eadem separavit. Aluminis solutio, ab initio, urinam spissiore, ac simul magis pallidam reddidisse est visa; mox vero, prillina eidem restituta est tenuitas, color rubrigo accessit, & aliquæ quasi strixæ coloris atræ ad fundum vasis depositæ fuerunt. Ebullientis vero aquæ calori commisso lotio, mox sili colore quasi carneo ac rubro instructi, cocto sanguini non absimiles, vasis ad fundum ruebant. Coactæ hujus materiæ, ex quatuor modo uncis urinæ, grana quadraginta & octo impetrata fuerunt.”

Causæ. Profluviorum rationes jam adductæ, communes, partim vero illæ, quas hæmorrhoidali profluvio subesse monuimus, hæmaturix quoque illas constituunt; interim in vias uriniferas magis agunt, ex iis, quæ externæ sunt, lapsus in renum, ureterum, vesicæ, perinæi regiones, percussio, contusio, læsio earundem, luxatio vertebrarum lumbalium, fractura, equitatio violenta, protracta, vedio in rheda per vias saxosas, nixus fortior sub ludatione, ponderis gestatione, partu difficili, impetuoso sub vomitu. Ex causis internis, præcipuæ sunt: renum, ureterum, vesicæ calculus, inflammatio, abscessus, ulcera, induratio, callus, scirrhus, carcinoma, calculi sectio; sanguinis excretio naturalis, consueta, imprimis hæmorrhoidum, menstruorum, suppressa, diuretica fortiora, meloës vilicatorius, majalis, præcipue. Ethæ vero suspectæ sint non pauca de ver-

mibus vesica urinaria excretis historiae; proprii tamen filii, natu minoris, morte eheu! præpostera mihi & literis erepti, experimento, sub canis vivi sectione instituto, ascarides, ut jam alibi est monitum, duos, eosque maximos, ascaridem gigantem equorum æmulantes, ruberrimos, ex sani animalis vesica depromptos, conspexi, & attento examini subjeci; nec desunt aliorum, fidei non suspectæ, similia de canibus, ac ipso de homine, exempla. Ex balsami peruviani quantitate conspicua, per jocum sub potu cioccolatæ, ut vocant, porrecti, paucas post horas sanguinem cum urina fluxisse novimus. Sic cisti laurifolii etus in ovibus, — aut ille variarum rannunculi specierum in vaccis, hæmaturia occasionem frequenter dederunt. Exemplum hæmaturia ex rheumate manifesto oriundæ, in Clinico Instituto Papiæ, habuimus. Similia, pessimæque certe indolis mala, scorbutus febres nervosæ exanthemata, imptimis variolæ, inducunt. Ex quinquaginta animalibus, in quibus transfusionis suscepta fuit operatio: viginti hæmaturiam esse passa, referuntur. Aliquando cruorem ex urina receptaculis cum summo ægotantis emolumento prorupisse, id, indolem profluvii talis hypersthenica in fuisse, argumento esse pollet; nisi forsitan alterius, nunc suppressi, ratio profluvii, illud consuetudinis solius lege alia excitaverit. Sex inter ægros, quos hæmaturia correptos, in Clinico Ticinensi Instituto tractavimus, tres, crapulæ præter modum dediti fuerunt. Nimia quoque venus in dispolitis hunc ad morbum hominibus, hic spectat: quæ licet viris frequentius quam fœminis, & potius ex urethra, quam ex renibus, aut vesica, sanguinem eliciat; conspicuo tamen fœminæ potatrici ac maxime salacis, ad vaginam, — alia sine causa, quam quod menstrua nunc simul essent suppressa, continuo dolentis, ac sanguinem copiose mingentis, exemplo, hæmaturia & in sexu sequiori, ut causa confirmatur.

Prognosis. Nisi causæ hæmaturiæ fortiores, sed cruenti modo fluxus alterius suppressio, hypersthénica conditio, validum corporis, sub ista, exercitium, spiritulorum brevis abusus, eadem, moderatam, nec febre, nec doloribus stipatam, nec læpius, ut hoc quoque profluvium nimis facile sollet, redeuntem, induxerint; non tanti hic morbus momenti semper esse censendus est. Ominosus est ille, si causæ, ex quibus pendet, auferri non queant. Hic renum, ureterum majori a calculo, — istorum, ac vesicæ, ab ulcere affectio, quamplurimo vitæ discrimine, si profluvium cruentum, laniosum, accedat, est juncta. Hæmaturia, quæ febrili asthénicæ, variolis, accedit, plerumque lethalis est. Vidimus quidem in puero variolis affecto, nigram fere ac sanguineam urinam sine tanto periculo excretam; sed puer bene præmagno instructus erat: sub quo rerum statu, urinae nigræ non tanta quidem indicant in omnibus discrimina. Non minora hæc erunt, si ex scorbuto descendat; vel in lenibus exhaustisque hominibus contingat ex viis uriniferis profluvium. Sed nec leviori sub morbo deest illud saltem, ne grumus sanguinis urinæ fluxum avertat, vel ne in renibus, vesica latescens, futuro nucleum pro calculo exhibeat, periculum. Hæmaturiam frequentem, uberiorem, ut alia profluvia cruenta, tum hydrops, tum febris lenta, ac tabes sequuntur.

Cura. Cum toties aliorum effectu morborum, de quibus hic sermo esse nequit, hæmaturia compareat; & cum facile sit ex traditis profluviorum curandorum præceptis, ea, quæ ad illam pertinent, eruere, hinc sequentia hic breviter monuisse sufficiet. In ea, quæ hypersthénica est, nec sanguis jacturam jam nimis viribus infaultam induxit, hæmaturia, remotis, aut saltem infractis illis, quæ morbum excitaverint, continuent, venæsectio, ac alia, quæ vim nimiam vitalem infringant, auxilia indicantur. Nullo certe in calu, aut nitrum, aut sassa, quæ stimulum in vias urina-

feras auferent, usum habebunt; illa vero, quæ alvum blande relaxent, serum lactis tamarindinatum, ut vocant, solutio mannae, clyster emolliens, non calidus, nec ob copiam vicinis intestino renibus molestus conducent. Sub dolore lumborum imprimis, præter ista, cucurbitulae scarificatae, renum regioni applicandæ sunt. Si major valorum hæmorrhoidalium repletio contiguos simul vesicæ canales distendat, ac sanguine hoc viscus inundet: hirudines ad anum ponendæ, ac venæ recti intestini deplendæ sunt. Ubi major jam ex nimio profluvio debilitas comparet, aut asthenica e hoc ipsum est indolis: tunc ad ea, quæ suo cum stimulo fugam cruoris cohibeant, veniendum est. Hinc elixir vitrioli cum frigida remissum, pulvis Doveri, herbæ digitalis purpureæ infusum, cum aqua, vel & tinctura cinamomi, decoctum corticis peruviani cum ejusdem extracto aquoso, vitriolum martis, serum lactis cum alumine paratum, gummi Kino, tentari merentur. Nec minora promittunt fomentatio partis, ex qua profluvium scaturie arbitramur, cum frigida, vel glacie contusa, clyster frigidus ex aceto & aqua injectus.

Si cantharidum ex stimulo, vel salio ab acri ingestio, profluvium descendat: emulsio amygdalina cum gummi arabico, decoctum radicis salep, altheæ, & compositi ex simili materia clysteres præferri merentur.

Quam atrox a calculo renibus impasto dolor provocaverit, hanc opio, tam ore ingestio, quam per anum injectio, potu demulcente, scnicupis, aut fomentis emollientibus, ut vocant, compescere interdum licebit hæmaturiam. Si hæc a calculo vesicam stimulante originem habuerit: non est aliud, quod rediturum tam facile hac ex causa profluvium præveniat, quam sectionis; sedatis, primum profluvii turbis ac effectibus, suscipiendæ præsidium.

Si forsitan a grumo, vel concretionem polyposa, ad collum vesicæ detrusis, urinæ sequa

tur suppressio: catheteris tunc ad locum usque obturatum, non facile ulterius, sub majore cautela introduci ope, hoc obstaculum solvendum est. Interdum ea, quæ languinem grumolum diluere, resolvere queant, in ipsum vesicæ cavum injiciantur oportet. Nonnullis vapor ex sella perforata perinæo aliquoties in die admissus, liberum urinæ fluxum restituit.

Hoc tandem profluvio superato, effectus ejusdem, ad leges jam traditas tollendi sunt.

ORDO III. GENUS VII.

URETHRORRHAGIA.

Conspicua peni vasa concessa sunt, quæ sanguinem, tum ad ejus nutritionem ac vitam adducunt revehuntque; tum, — nullibi tam manifesto nervorum in cruoris distributionem imperio, — velocissimi torrentis in modum, ut aptam generationi in molem ac duritiem exsurgat, ad veretrum præcipitant; ac, vel opere confecto, vel incussis animo terrore, metu, verecundia, odio, æquali celeritate hac a parte derivant. Non igitur, mirabimur, si majora hinc inde, ac adeo lethalia, ex virga genitali vulnerata, recisa, inflammata, suppurata, exesa, — aut ex arteriis venisque illius nimium stimulatis, extensis, vel etiam disruptis, tam externa, quam interna profluvia oriantur; atque hæc ultima idcirco, quorum aliqua a nobis exempla jam allata fuerunt, ut genus ab hæmaturia distinctum, nec satis quondam ac pro sua dignitate a Pathologis excultum, hic nobis considerata proponimus. Stymatosis vero nomine, quod *Vogelius* huic morbo imposuit, non tam originem is profluvii, quam, sub quibus hoc oritur interdum, tentiginem, priapismum, exprimere videtur; & cum flaccido non minus pene, quam rigente, sanguis ex urethræ meatu prorumpat; hinc phallorrhagiam magis vere, externam, de qua hic loqui non possumus,

ex glande corrofa, præputio, aliis penis ipsius locis, cruoris jaçturam, — sanguinis vero ex urethra profluvium urethrorrhagiam appellare malimus.

Definitio. Urethrorrhagiam hinc dicimus profluvium cruentum ex urethra, quod clauso etiam vesicæ ostio, hac ex fistula scaturit, ac sine mictionis conatu absolvitur.

Divisio. Hoc vero profluvium, aut ipsa ex urethra, aut ex partibus contiguis, ac vel semper, vel per morbum, in illam apertis, proficiscitur. Quodsi cruor ex urethræ superficie scaturiat; vel anteriore magis, vel posteriore ejusdem in loco sedes est profluvii. Partes urethræ contiguæ, ac istius in canalem hiantes, sunt: pars infima cervicis vesicæ, per pseudosphincteris fibras a cavo istius exclusa, seu commune vesicæ ac urethræ principium, prostata, ductus deferentes, cum inertis sibi vesicularum feminalium ductibus excretoriis: quæ partes, ubi sanguinem suis e vasculis amittunt; hunc in patulum sibi urethræ canalem erudant. Num ipsa ex testium substantia, non raro contusa, conquassata, interdum semen cruentum per ductus deferentes susceptum, ad urethram ascendat, ac feminales in vesiculas refluat, incertum est; sed omnino phlogosis ad urethræ partem posteriorem residens, ductuum deferentium extrema, sat longum per tractum aliquando, sub epididymis inflammatione, ut novimus, occupavit; nec desunt ejusdem per vesiculas feminales expansæ, ac adeo in ulcus conversæ exempla: quo rerum sub statu, profluvii favente, & sanguis sua vascula deserere, ac in urethram deferri posse videtur. Interdum urethræ non modo vasa, sed ipsæ adeo membranæ læduntur, rumpuntur, exeduntur; ac sanguis ex vasculis telæ cellularis hunc canalem ambientis, in eundem prorumpit; vel adeo cum urina sub mictu in urethram impulsæ, intermedia corporibus cavernosis per spatia cellularia, ad penis exteriora, & ipsum, ut vidimus, ad scrotum,

ad perinæum aliquando, descendit. Inter alias vero profluviorum diversitates, huic quoque fluxui cruento partim communes, periodica ejusdem in quibusdam hominibus indoles attentionem sibi meretur: quo sub casu, plerumque ex locis ipsi vesicæ cervici vicinis, & ex vasis, cum illis recti intestini anastomosi conjunctis, cruor derivatur; & ex fluxu hæmorrhoidum suppresso originem trahit. In sæminis hic morbus, sicut certe ad vesicam, profluvium cruentum, ita forsitan ad urethram, ex sanguinis uterini errore, aliquando contingit; sed, ob facile cruoris, per declivem genitalium superficiem, ad ostium vaginæ defluvium, difficiliter distinguitur.

Symptomata. Pro variis profluvii ex urethra origine & causis, symptomata hujus morbi nunc mitissima sunt, ac sanguis vix non inscio homine, penis ex ostio purus distillat; nunc vero ardor, calor, tensio, pruritus, dolor, hanc ad fistulam, aut penis erectio violenta priapismus, stadium medorrhææ acutæ inflammatorium, chorda, aut tensivus in inguine ac femoribus dolor, præcedunt; mox autem sanguis cum impetu ex eadem præcipitat. Cum vero cruor ex ipso vesicæ cavo descendens, nisi læsum sit sphincteris officium, non aliter, quam voluntatis sub arbitrio, ac mictionis sub opere, per urethram reddatur; proprium istius profluvium, clauso licet vesicæ ostio, ac ipso adeo sub somno subinde, contingit; nunc illico supprimitur; nunc per horas, dies, quin per hebdomadas, continuat; nunc ordine periodico revertitur; nunc modo sub coitu, aut a seminis ejaculatione peracta, occurrit. Violentam nos in Clinico Instituto Ticinensi ex pene hæmorrhagiam observavimus, quam, etsi jam alibi ejusdem mentionem injecerimus, juvat tamen ob symptomatum graviorum dignitatem paulo fusius hic exponere. Vir admodum robustus ac annum quadragesimum cum octavo attingens, incolumem hucusque, si medorrhæam urethralem acutam, ex contagio venientem,

ejusque effectus excipiamus, vitam transegit. Chronicum hæc urethræ affectio in fluxum abiverat: cum, quatuor demum post menses, bubo utroque in inguine comparuerit, qui lentius incedens, ac prorsus neglectus, suppuratus est. Interea chronica medorrhœa nec minimum cessavit; sed novem alios per menses, protracta, tandem sine medico auxilio disparuit, ac sanitas perfecta restituta est. Pristinæ ex sæminarum commercio multæ non immemor, per undecim has annos evitavit, ac illæ sæ premio salutis gavisus est; vix autem ad illas reversus, eandem ac pridem culpæ pœnam dedit, ac iterum acutam, — eadem vero neglecta, chronicam iterum medorrhœam contraxit. Ab ista, sex jam per menses, vexatus, venerem majore quondam cum impetu coluit: cum illico ex penis ostio sanguis cum tanta violentia, ut quinque circiter ejusdem libras hoc modo amitteret, proruperit. In sycopen tunc incidit: qua demum cessante, sævissimi dolores ad pubem, universum ad penem, & simul ad scrotum, infurgunt. Sub istis, illico & scrotum & ipsum abdomen in conspicuum tumorem elevantur; debilitas, anxietas succedunt. Interea sanguis guttatim ex urethra distillat; urinam cum sensu ardoris, interdum inscius, excernit. Scrotum nunc magis tumet, calet, ac rubet; sed quinque per dies hæc dira symptomata sine medico auxilio perdurant: quo tempore in Clinicum Institutum, viribus exhaustus, defertur. Abdomen turget, ac eodem cum digitis percusso, aquarum fluctuatio percipitur; regio pubis, in tumorem elevata, calet, rubet, ac inprimis ad penis radicem dolet; inguina rubeſcunt; glandulæ haud infarctæ sunt. Penis aliquomodo tumet, ac præputio in phymosin contracto, inflato, subrubro, velatur. Profluvium ex pene cruentum nunc suspenditur. Scrotum, dextra in parte prætumidum, tensum, calens, ruberrimum, sine sævis doloribus attactum haud perfert; a tussi, licet rara, illi ad pubem ac inguina valdopere augentur; pulsus exigui sunt simulque frequentes.

Mox scrotum, cum lacte fovendum, suspensorio fat amplo comittimus, cataplasma pubi imponimus, alvum cum clystere referamus, ac tenuem cum gummi arabico potum, præter juscula ex carnis nutrientia præscribimus. Vix aliquod levamen post die symptomata habebant; dolor interim ad pubem quodammodo remisit; accessit dolor capitis. Fomentatio nunc scroto ex herbis aromaticis, aquæ infusis, imponitur. Nox valde inquieta succedit: urinam, sub insigni dolore, cruentam ægrotus mingit, simulque sanguinis portionem guttatim, sine mictu, ex urethra profundit, inquietus est, ac alvum septies deponit. Die tertia, urinam summa cum difficultate excernit; pulsus durus est ac frequens; scrotum mole paulisper imminutum est, & minus ab actu abhorret. Cataplasma cum aqua vegeto minerali paratum pubi adponitur. Nox inquieta denuo insequitur: dolores ad urethram, ad penis radicem, & ad scrotum augentur; sed sanguis ex urethra effluere cessat. Eodem sub statu per quatuor fere dies ægrotus permanit; scroti interim tumor quidquam decrevit, ac summus ad hanc partem pruritus accessit. Manifesta nunc in scroto percipitur fluctuatio, dolorque pulsans in eodem percipitur, ipsoque sub mictu augeatur. Hinc sectio, quo loco tumor scroti quidquam prominebat, instituta est. Effluxit humor, primum pellucidus ac flavus, mox albescens, tandemque puriformis ac densus. Ad noctem, dolor, pulsatio in scroto cessarunt, ac de paucis urethræ ardore sub mictu conquestus est ægrotus; sed major sub isto, materiæ puriformis & flavæ ex scroto effluxus observatur, ac tandem, cum parum urinæ ex urethra guttatim efflueret, copiosum ac evidentem illius, sub mictu, per scrotum effluxum percipimus. Sed novus nunc tumor sinistram scroti ad partem suboritur: quem, satis evidenter fluctuantem, aperiri, ut primum, curamus. Sex circiter humoris sætentis, purulenti exinde educæ sunt uncie. Catheterem ex gummi elastico in urethram

conduci jubemus; sed ipso pubis sub arcu, quo loco penis a proprio ligamento suspenditur, obstaculum sese eidem opponit. Hinc ope specilli, in scroti vulnus inquisivit, atque hoc inter & pubem suppuratam, sinum detexit celebris Chirurgus: quo sinu in longum aperto, simul urethræ laceratæ, e qua lotium ad scrotum descenderat, comparuit, ac brevi temporis intervallo sanata est divisio. Cœterum non rarum est in medorrhœa acuta vehementer, inprimis ea, quam siccam vocarunt, vel in illa, quæ cum penis curvatura incedit, sanguinem sincerum ac multum, plerumque sine damno, & cum magno dolorum moderamine, prorumpere. Sunt, ut diximus, qui, vel semper, quoties semen ejaculant, quod rarum est, vel ob coitum frequentius, quam par est, repetitum, loco seminis, cruentum modo liquorem ex urethra ejaculent, aut etiam e collapsio jam pene quamplurimum profundant. Quibus vero periodice, ut mulieribus per uterum, cruor ex pene prorumpit: hos eadem non raro, quæ menstrua, vel fluxum hæmorrhoidum præcedunt, symptomata, dolores abdominis, lumborum, tensiones inguinum ac femorum divexant.

Causæ. Ex dictis, profluvii ex urethra cruenti rationes jam partim elucet; & quas demum causas hæmorrhoidum, ac hæmaturix adduximus, has, penis quoque hæmorrhagis producendis esse pares, nemo dubitabit. Sæpe scilicet violentia externa, inprimis peni rigenti admota, hoc profluvium excitavit. Vir juvenis, ut legimus, erecto pene in terram cecidit: unde dolor hujus partis insignis accessit, & sanguis cum impetu per urethræ meatum effluxit. Accessit tumor virgæ, & scroti non minus, quam perinæi fuggillatio; urina ex vesica turgente excerni non potuit. Catheter urethræ immissus, quin ad vesicam penetrasset, novam sanguinis ex illa jacturam provocavit; scarificatis vero præputio & corpore penis, exiguus tandem in vesicam deferri catheter, urina educi, ac lotii difficultas, quam sanguis ex corporibus cavernosis effu-

effusus, ac circa urethram collectus induxisse videbatur, sensim sensimque dissipari potuerunt. Medorrhœa urethralis acuta frequentius repetita, aut in chronicam mutata; immoderata veneris exercitia, masturbatio frequens, vasorum urethræ infarctus ac varices facillime post se relinquunt, aut inducunt: quod forsitan primum, in viri allato a nobis exemplo, ut sub coitu violento, urethræ, densioris ac magis rigidæ, laceratio succederet, effecit. Quæcunque deinceps causæ priapismum violentum inducant, aut frequens penis, vix collapsi ad novos concubitus erectio, convulsio; — hæc, ut sanguinis ad colem affluxum nimis augment; sic reditum per venas intercipiunt. Ulcera venerea, callosa, ad penis coronam, sæpe sanguinem ex vasis erosio, compressis, expellunt: si talia in urethra nascantur; aut si major istius contractio, angustia, venarum officio obsint; minor certe penis erectio ut sanguini mox fræna laxentur, sufficiet. Si calculus, vel corpus peregrinum, acicula, aut alia urethræ adacta sint, similia non raro succedent. Frequentius periodici imprimis profluvii, causa, in venarum, quæ cum illis recti intestini, prope collum vesicæ, commercium habent, varicibus, — aut si dolor, ardor urinæ, calorque ad urethram præcesserint, in arteriarum minimarum repletionem, læsionem, secretionem cruentam, consistit.

Prognosis. Non minora sunt ex urethrorrhagia immodica, quam ex cæteris profluviis cruentis, hydropis, tabis, ac mortis ipsius, pericula. Sæpius interim hæc adeo non premunt; & externis accessibus auxiliis conceditur. Quidquod non paucis profluvium ex urethra, illud, quod ani ex venis aversum fuit, suppleverit, ac omni sine damno periodice, ac plures quidem per annos, rediverit. Quod ex ulcere urethrali descendit: hoc certe majoris momenti est, ac difficiliter curatur, profluvium. Ubi urethræ canalus laceratus est: non modo sanguis, sed & ipsa urina, cellulosam penis, scroti, perinæi in telam divangantur, ac difficiles

sanatu tumores, abscessus, fistulas, in quibus & calculi subinde, succrescunt, aut ipsam adeo harum partium gangrænam, inducunt. Minora sunt hæmorrhagiæ, anteriore ex urethra venientis discrimina.

Cura. In genere, quæ modica est, aut sub urethræ phlogosi, aut suppressarum hæmorrhoidum ex vitio contingit, cruoris ex ostio penis evacuatio; ea sibi ipsi relinquenda, nec adstringentibus remediis cohibenda, sed, aliorum profluviorum exemplo, ad artis præcepta ex ipso causa rum scrutinio repetenda, ac alibi jam satis exposita, tractanda est. Si copia, ac impetu majoribus sanguis ex urethra præcipitet: tunc ad chirurgica potissimum auxilia recurrendum est. Immersio penis, scroti, perinæi brevis, sed frequens in frigidam, glaciei contusæ, aut nivis ad urethram applicatio, gelidæ injectio in istam, aliquando sufficiunt. Si fluxu nihilominus continuet, aceti lithargyrii & frigidæ portio, aut vini alcohol cum aqua remissum, aut solutio aluminis, vitrioli albi, in urethram injicienda sunt. In summo discrimine, donec alia ad manus sint remedia, præputium supra glandem ad anteriora trahendum, ac digitorum ope, ne sanguinem dimittat, comprimendum est. Si urethræ anteriore ex parte cruor scaturie videatur; cum spleniolo angusto, super illam per longum canalis, collocato, — si perinæo vicina sit profluvii sedes; ad istam cum digitis compressio facienda est. Si nec ista sufficiant: cereolum, sat amplum, vel melius, catheterem ex gummi elastico paratum, urethræ immitti, ac vasa istius, hoc optimo præsidio comprimi, obturari, necesse est.

Effectus profluvii istius, non aliter, ac de aliis profluviis jam docuimus, ac longa a rebus venereis abstinencia, curandi sunt.

ORDO III. GENUS VIII.

METRORRHAGIA.

Menstrua. Solum animal, quod sanguinem sine morbo, & ad certas periodos ex lege naturæ profundat, humana est fœmina. Hæc utero maturo, sex circiter per lustra, imposita est dira conditio; ac si aliquam hic, cœli, corporis & animi, rationis vivendi diversitas, vel temporis, quo menstrua excretio compareat ac cesset, vel mensuræ, qua cruentum hoc tributum fœmina persolvat, differentiam concedit; fors tamen æqualis ubique terrarum hunc sexum regit. Sunt adeo, quæ in tenera ætate, quin a primis vitæ mensibus, — sunt, quæ jam vetulæ, hos fluxus uteri cruentos expertæ sint; & cum in genere, graviditas, lactatio, certas plerisque inducias concedunt; sunt aliæ, quibus, utero ferentibus, sanguis menstruus, primos per menses ut pridem, — aut, casu rariore, ad partum usque, revertatur; aliæ, quæ niveum ex mammis, ac simul cruentum ex utero liquorem: sub æquali valetudine, profundant.

Causæ. Si tam miri rationem phænomeni ex physiologicis principiis sat certam nossemus; clariorem simul causarum, quæ menstruam secretionem vel imminuant, suspendant, vel ægrius & cum labore incedere jubeant, vel solito ab ordine & cursu depellant, vel cum virium, ac vitæ ipsius discrimine augeant, cognitionem haberemus; sed omnia hic obscura sunt, nec pristini quidem, & ex quo

quo omnes exivimus, leges intelligimus domicili. Non certe major est in corpore fœmineo cruoris, ad fœtus nutritionem destinati, quæ hos fluxus inducat renoveique per menses, abundantia: nam quæ paucò instructæ sunt, non minus, quam quæ plurimo abundant, mulieres, cruorem periodice excernunt; suos vero fœtus nutriunt & aliæ, quæ menstrua ignorant, animalium fœminæ brutorum. Non alia cruoris uterini, quam sanguinis e victima fluentis, est indoles: nam exiguæ ubique rationes, sanguinis, qui sua vasa deseruit, colorem mutant; ac fœtor interdum ex grumis, utero, vaginæ inter plicas aliquamdiu detentis, corruptis, venit. Nec arteriarum tortuosus in utero incessus, nec majus illinc venarum robur, hunc nodum solvunt: nam sanguis utero secerni impeditus, per mammas æque, ac digitorum per apices, per pulmones non minus, ac ventriculi per vasa, sub eadem periodo stillasse est visus, in ipso quidem utero secretio fit menstrui cruoris; ac modo in prægnantibus interdum vaginæ vasa hoc illius officio funguntur; sed si uterus, hoc secretionis in opere constitutus, plethoræ signa localis manifestet: non ideo hæc ipsa, quæ principii alterius effectus esse potest, mox pro causa declarari debuisset. Certe donec aliarum rationes secretionum, ac leges periodi, cui sola habitudo & alia tandem profluvia cruenta submittit, patefiant: menstruorum ex mechanics, quam scholæ partim adhucdum nimis olent, principii explicatio non parum & ipsa claudicabit.

Sub genitalium, futurum generationis ad opus evolutione, apud mares, testiculi, vasa spermatica turgent, tenduntur, & calent. Glandulæ inguinales, apud multos, in leves quasi bubones elevantur, dolent, sæpe gressus fere impediunt; singularis totius systematis irritatio, calores, rubores faciei insoliti, pulsus frequentiores, majores, corporis incrementum velox, vocis mutatio, & — alia observantur; — in teneris puellis, dolores lumborum,

rum, ad pelvim continuati, crurum lassitudo, phlogoses, rubores, capitis dolores, pustulæ passim, & imprimis in facie, efflorescentes, oculorum splendor, pulsus celeres, robustiores, etiam dicroti; mammillarum tensiones ac celerius incrementum, summa animi sensibilitas, morositas, lassitudinis sensus, colici interdum dolores, humoris serosi, albicantis per vaginam effluxus, adnotanda occurrunt. Ad uterum imprimis, sanguinis concursus major, vasorum, quæ cruorem hucusque excludere solebant, explicatio, repletio, distensio, nervorum irritatio, ac levioris quasi phlogosis principium, succedunt. Hanc ultimam, sub aucto genitalium a venerea cupidine stimulo, & vaccarum canumque fœminarum genitalia cruenta, tumida, & tensa, manifestant. Sub hac rerum positione, ut quavis alia in superficie secernente irritata, narium, bronchiorum, urethræ ad tunicam mucosam, contingit, primum humoris pellucidi, serosi, mox albescentis, ex muco - puriformis, ac ipsius tandem sanguinis, — non per venas dilatatas expulsio, non ex arteriis vi mechanica, & fluidorum a tergo venientium actione distractis ac modo cedentibus expressio, sed vera cruoris secretio succedit. Cum vero hæc uteri evolutio virginei mox in integrum, ac tam celeriter absolvi non queat; sed nunc dispareant per tempus, nunc redeant necessarii ad magnum hoc opus stimuli: hinc sub istis, in genere animalium, cui profluvia cruenta præ aliis quibuscunque animantibus longissime communiora sunt, in fœmina, quæ corpore, cæteras animalium inter fœminas sola, erecto incedit, ac majore tum corporis, tum animi sensibilitate instructa est, frequentius excreto easdem per vias cruore, habitudo, lex altera naturæ, succedit, ac demum sanguis per certas periodos ex utero distillat.

Ad quæstionem, cur mensis ad spatium hic fluxus recurat? cum simili quæstione: cur & alia profluvia cruenta non minus certas in multis perio-

riodos absolvant? — & cum generali fati istorum, sed facile condonanda, ignorantia, respondere possemus; ast cum non uteri solius, sed universi systematis, huic visceri tam arcto ac summo consensu connexi, opus sint menstrua; hinc facile intelligitur, sub data, hoc inprimis in sexu mobilissimo, vasorum, tam aliorum, quam uteri præcipue, sensibilitate, vel paucò etiam a sanguine, stimulum, cui sine morbo vix assuescunt, dato tempore redire. Quidquod excretio cruoris, ut turbæ menstrua e dispareant, non ubique requiratur; sed in multis, quin sanguis ex utero secedat, eadem, ac si ille effluxisset, symptomata tam sese manifestent, quam, præscripto dierum numero evanescant. In gravidis, lactantibus plerisque, menstrua secretio suspenditur, quod, in illis, minus ob sanguinis, in fœtus incrementum conversi, inopiam, quam ob systematis vasorum in utero magis tunc expansi rationem, — forsitan ob totius systematis languinei materni, cum illo fœtus connexi, extensionem amplissimam, in istis, ob majorem humorum ad mammas affluxum, contingere videtur. In multis interim prægnantibus, ut dictum est, cruor, tum matris, tum filii, ut certe novimus, sine damno, periodice distillat, ac pristina vasorum sensibilitas, & discernendi cruoris habitudo, consueto nunc, — non ipsum ad uterum, sed ad vaginam, profluvio præest. Quodsi cruoris ex utero maturo, nec gravido, periodica deficiat excretio; non rarum est, ut diximus, hanc ab alia, ejusdem indolis periodica excretionem cruenta, ubicunque locorum hæc fiat, suppleri; sed si ista, peculiarem sibi vasorum structuram non expetat: cur ea in utero humano requiratur, non perspicimus. Cæterum, quamvis rarum sit, fœminam menstruo sine fluxu adolescere; tales tamen, non modo sanas ac robustas, sed & fertiles aliquando conspeximus: ut si plures hoc sub statu non concipiant mulieres; non menstrui id sanguinis defectui, sed vitio genitalium organo tribuendum sit. Nec tam certam quoque hoc in
sexu

sexu profluvii, ut ex utero reversionem esse dicamus, ut si ista vel citius, vel tardius, quam mensis exadi spatio contingat; hoc illico latente de morbo testetur. His etenim vix quindecim ante dies menstrua fluxerunt: cum nova iterum hujus indolis secretio succedat, illis, per quinque, sexve hebdomadas, quidquod per menses, ut experti sumus, quin adeo valetudo manifeste lætatur, hic fluxus suspenditur, quæ singula ostendunt: non alia, menstruum, evolutionis uterinæ sub opere aliquoties excitatum, quam quodvis aliud profluvium periodicum, lege, id est, illa habitudinis, redire; nec aliam inter ista differentiam, quam quod uterus sanitatis, ac præscriptæ sensibilitatis ratione, — partes aliæ, morborum imperio, sanguinem, aliquoties profusum, ulterius per vices profundant, intercedere.

Lochia. Præter dictam vero naturæ legem, alia est, qua uterus humanus, sub partu, & post fœtus exclusionem, sanguinem, quod iterum animalium brutorum in fœminis locum non habet, excernat. Exigua scilicet quantitate cruor, cum humore mucoso permixtus, sub ultimis ad partum doloribus per vaginam secedit, suoque rubore explorantis digitum obstetricis de partu vicino advertit. Hic sanguis ex ovi humani, sub nixibus violentis, ab uteri superficiei interna solutione, & ex vasculis oris uterini ad ambitum, hunc inter ac cingentes fœtum membranas diruptis, lente distillat. Sub capitis per uteri orificium transitu, hoc ipsum vim patitur, leviterque, ut reliquæ hanc ad partem in fœminis, quæ semel aut iterum pepererunt, cicatrices ostendunt, sauciatur. Similia, præcipue in primiparis, vaginæ ad ostium externum contingunt. Qui vero, partu absoluto, lochiorum sub nomine, ex utero per vaginam descendit, sanguis, hic primum liquoris amnii portio, ab ipso forsitan fœtus capite prævio promptius ex utero effluere impeditæ, — placentæ ipsi, vel integræ, vel plures in particulas solutæ, ac membranæ, quæ

quæ fœtum non ita pridem ambiebant, commissus, — his vero reliquiis expulsis, sincerior, tam fluidus, quam in grumos coactus, expellitur. Hoc sub opere, si primiparas, — sed certe non omnes, excipiamus, dolores, illis, qui fœtus exclusionem promoverunt, fere similes, interdum atrociores, puerperam corripiunt: a lumbis oblique versus uteri regionem descendunt, sæpius remittunt, sopiuntur, iterumque invadunt, os uteri dilatant, & ex ipso hoc viscere, repetitis contractionibus, partus absoluti reliquias, ac sanguinem, copia non apud omnes, nec eadem in muliere quovis a partu æquali, sed paucum in illis, in istis sat multum, excernunt: donec plures post horas, dolores, gradatim imminuti, sedentur, ac demum cellent, cruorque nunc sensim sensimque magis dilutus, secunda jam die, saniei colore, consistèntia æqualis, ac tandem aliquot post dies, sub febris, quam lacteam dixerunt, ingressu, humor viscosus, hunc inde modo sanguine tinctus, mox albescens, ac proprio, subacelcente odore distinctus, secedat. Hic fluxus ex utero mucosus, conservata lochiorum sub appellatione, per aliquot hebdomadas, — longius per tempus apud fœminas, quæ mammas puero litienti reculant, continuat: donec utero pristinum fere ad statum reducto, quadraginta circiter & plures post dies, menstrua denuo, abundantior plerumque secretionibus futuris, secretio prorumpat.

Differentiæ. His legibus naturalia, seu sana, fœminis circumscribuntur profluvia cruenta; sed frequenter a recto hæc tramite aberrant, atque nunc ordine perverso incedunt; nunc penitus ac debitum ætatis ante terminum deficient; nunc vero & copia & impetu majore præcipitant; vel diutius ac par est, continuant, & latice vitali systema vasorum exhauriunt. Eisdem haud raro causas contraria salutis hæc vitia agnoscunt; nunc vero modo fluxus cruentos ex utero, vagina, mor-

bosof describimus, ac interest ut in potissimas istorum differentias hic primum inquiramus.

Vel ex utero non gravido, vel ex prægnante, aut re quavis peregrina, polypo, mola, steatmate, substantia ossea, calculosa onulto, profluvia cruoris morbosa contingunt. Ex illo, sanguis vel menstrua sub periodo, nimius, — vel tempore intermedio, — vel eo, quo menstrua lecretio ob ætatis rationem exulare deberet, — vel continuo, & chronico affecta prorumpit. Ex isto, majore lane sub rerum discrimine, vel primis a conceptione mensibus hæmorrhagia, & facile abortus, contingit; vel fœtu non quidem perfecto, sed ad vitam, matris extra sinum protrahendam non prorsus inepto, sanguis cum impetu profilit, partusque plerumque excluditur præmaturus; vel partum maturum cruoris fluxus morbosus præcedit, comitatur; vel demum, expulsio jam fœtu, aut major illico cruoris unda sequitur cum impetu; aut lochia plus æquo funduntur.

Cæterum iisdem metrorrhagia, ac cætera profluvia cruenta, differentiis subiecta, & præcipue nunc morbi alterius effectus, nunc vero primaria est, quam ultimam, tradenda specierum descriptio ulterius exponet.

Non eadem quantitate sanguis menstruus fœminis ex utero descendit; sed aliæ modo duas vel tres, — aliæ, septem vel octo uncias cruoris, & ultra, amittunt; atque corporis dispositio nativa, vivendi ratio diversa, & rerum, quæ systema universum, ac illud genitalium præcipue, plus minus afficiunt, differentia, quamplurimum hic mutant. Hæc una adeo eademque in fœmina, quin morbus ideo vel lateat, vel succrescat, cruoris copiam hoc tempore vel illo per uterum excreti diversam constituunt.

Quotiescumque vero hujus menstrui portio cruoris consueta non parum abundantior, vel impetu, brevior sub temporis intervallo, majore, vel plures per dies, vel sæpius quam par est, au-
su.

fugit; tunc, etsi cruor tam certas ad dies ubique non redeat, metrorrhagia menstrua sc̄eminæ hic status dicendus est. Major hæc aut minor esse potest. Sæpius, dum ob causam quamcunque lecretio uterina ante mentem aut nulla, aut parca præcessit, vel dum absoluto puerperio menstrua paulo tardius comparent: copiosior tunc sanguis, quia morbum ideo constituat, aut sc̄eminam debilitet, excernitur.

Insolitum est in prima ætate, qua menstrua prodire incipiunt, sanguinem uberius, quam par est, excerni. Frequentius in illis, quæ post mentes non multos huic fluxui, jam fere vetulæ, valedicent, cruor utero immodice secedit. Illæ vero, tum puellæ, tum mulieres, metrorrhagiæ præ aliis subjectæ sunt, quæ habitu spongioso laxoque instrudæ incedunt; quæ animo facilius fortiusque commoventur; quæ libidini, baccho, choreis indulgent nimis; quæ abortus frequentes expertæ sunt; quæ mensuris, non gravidæ, per aliquot jam menses caruerunt. Quæ mensuris ob corporis languorem non carent; hæc plerumque copiosius, quam sc̄eminæ magis firmæ ac robustæ, ex utero purgantur.

Symptomata. Varia in plurimis præcedunt metrorrhagiam hanc phænomena; & quæ eandem comitantur, sequuntur, ea, pro gradu ejusdem, pro conditione ægrotæ, ac pro causæ, quæ morbum induxit, differentia, diversa sunt symptomata.

Præcedunt plerumque lassitudo & gravitas, vertigo, dolores capitis, dorsi, lumborum, coarum, ventris, anxietas, cordis palpitatio, difficilis respiratio, horripilationes, calores, siccitas oris, sitis, pulsus frequens, aliquando & naulea & vomitus. Sæpe quoque venæ hæmorrhoidales tument, dolent, & venter occluditur; impatientes & inquieti redduntur animi. Interim in sat multis prævia hæc desunt symptomata, & sanguis haud raro ex utero, jam sæpius purgato, ut aliis ex partibus, sine turbis conspicuis fugam orditur. Qui

vero copia morbosa ex utero ruit, cruor, nunc fluidus hic est, nunc in grumos coactus, ac interdum, — vel in illis adeo, in quibus graviditatis suspicio esse nequit, cum pseudomembrana, illi quam in gravidis deciduam dixerunt, non absimili permixtus.

Coacta sanguinis hac massa circa uterum collecta, stagnante, cruoris novi quidem fluxus aliquamdiu suspenditur; sed major genitalium ab illa irritatio, dolores uteri, lumborum, tenesmus provocat: sub quibus & grumus cum nisu expellitur, & novæ sanguinis undæ via paratur.

Comitantur hos ex utero fluxus immodicos, tum prædicta hic, & alibi symptomata, tum virium imbecillitas, faciei pallor, olcitatio, suspiria, difficilis, præcipue a motu, respiratio, & pectoris quasi restrictio, visus obnubilatio, tyncope, extremorum frigus, suffocatio, convulsio.

Sequuntur debilitas totius corporis ac pallor, pedum, erecto corpore, tumor, hydrops internus, vel alius, universalis, febris lenta, atrophia, ad concubitum, generationem impotentia, vel ad novas hæmorrhagias, ad frequentes, si concipiunt, abortus, prædispositio.

Aliquando sat difficilis est quæstio: num cruor ex utero, forsitan prægnante, ex lege menstrui, vel morbi propullulet? Temporis interim, quo profluvium cruentum succedit, ratio periodici, — phænomenorum graviditatis, mulieribus & in genere & in specie priorum aut præsentia, aut defectus, — uteri exploratio, causarum, symptomatum, quæ fluxum prægressa sunt, comitantur, ponderatio, — modus ipse, quo sanguis descendit, hic lucem, vix tamen ubique sat fidam, accendunt.

Ex utero prægnante, priusquam parturiant, sanguis, nisi morbi, violentiæ imperio expulsus, haud ruit. Qui, non paucis adeo in fœminis, facta conceptione, per mentem unum alterumve lit, — aut, rariore jam calu, medium graviditatis ad terminum, ut pridem, revertitur, — aut

rarissimis exemplis, ad partum usque, illæsa mulieris sanitate periodice effluere continuat, cruor, is, non clauso & obtecto per ovum humanum uteri ex oculo, sed vaginæ ex vasis prorumpit. Sanguinis idcirco ex utero prægnante fuga, de illata, per causas vel internas, vel externas, violentia, ac de ovi animalis a contigua superficie uterina solutione testatur. Omnem quidem ad ambitum membranæ fœtum cingentes interna cum uteri superficie cohærent; sed vinculo strictiore, vasisque diametri longissime majoris nectitur placenta cum uteri portione illa, quam sibi, delapso vix ejus in cavum ovuio, ad leges non satis perspectas, sed ab uteri conditione, positione diversis, ac ovuli a pondere, ut videtur, dictatas, pro novenni habitaculo elegit. Ad fundum uteri, vel utrumque illius ad latus, placenta in plurimis, præsertim primiperis, aut sat longo a tempore partum præcedentem, quin nova mox graviditas succedret, enixis mulieribus, adhæret; sed nulli satis puncto fidelis est futuri animalis hæc radix; ac sæpe nimis tum cervici, tum oculo matricis, — nunc ex parte, nunc ex toto, & quasi concentrica, innascitur, fœtus exitum, nisi pleno discriminis sub tributo cruento, præclusura.

Quas regno vegetabili natura proles innumeras in floribus promittit: has magna ex parte ea ipsa citius, ac antequam maturuerint, provide avellit; nec planta, tot fructibus gerendis inepta, tam copiosos per abortus afficitur. Gravius animalia præmaturas has fœtum jacturas terunt; ac sicut nullum inter illa, quod tantos ac fœmina humana abortus patiat, exiit: ita nulli tam grave ex illis, quam illi, imminet periculum.

Huic vero exposita est gravis, cui sanguis ipso profunditur ex utero. Hic etenim cruor, plerumque ob placentam ab uteri superficie, plus minus, solutam, istam inter ac fœtum ambientes membranas percolatur, ad os uteri appellens, violentam hujus visceris contractionem sollicitat, ac

illo, sub ista, aperto, per vaginam præcipitat. Quoad ovum humanum, liquore amnii fœtuque repletum, distensum, contractioni uterinæ reluctatur; oportet sanguinem, sauciata quali per avulsam violenter placentam, uteri a plaga proflire; nec, in casu graviore, moderatur aut cessat, nisi fœtu ipsisque secundinis, vel naturæ, vel artis beneficio, expulsis, extractis, ominosum mulieri prolique profluvium.

Est tamén, ubi fluxus ex utero prægnante cruentus vel sponte, vel medici consilio, quin abortus succedat, sedatur. Vix interim hoc in casu placentæ solutionem profluvii in causa fuisse, sed cruorem vel e summa vagina stillasse, vel a loco membranas fœtum cingentes inter ac uteri superficiem ab iisdem distractam, & a placenta distantem fluxisse, censemus. Non raro scilicet spurias, ut vocant, aquas, perterrita muliere, ex utero vel octavi jam mensis sub fine, vel paulo tardius, sat copiose prorupisse, amnii vero liquorem nihilominus copia consueta sub partu maturo ac felici effluxisse observavimus. Spuriæ autem hæ aquæ aliquando vel in propria hydatide, vel inter uteri superficiem internam & membranas, cellulosis in loculis colliguntur: donec istis, liquidi a mole, aut ab impetu disruptis, sine damno mulieris, præcipitent. Atqui eodem fere modo & sanguis interdum, læsis forsitan per causas quascunque tenuioribus e vasculis membranas inter & uteri superficiem avulsam, quin placentæ solutio præiverit, colligi, datoque tempore, quin abortus sequatur, profundi potest. Saltem veritati propiorem hanc sanguinis, integro placentæ nexu, absque abortu ex utero excreti, quam placentæ sine isto solutæ, iterumque cum utero conglutinatæ, ideam dicamus.

Profluviorum ex utero prægnante pars plurima, eo fere, in quod menstrua pridem incidebant, tempore contingit. Tertio frequentius ac septimo mense abortus succedere est dictum; sed incerta nimis primis a mentibus, quam ut calculum sat firmum exinde

de ducamus, conceptionis est epocha; ac eadem, quæ fructus plantarum regit, — humanos quoque in fœtus lex imperat: ut, nisi plenam jam maturitatem adepti, quo brevius per tempus e ramo materno pependerit, eo quoque facilius hunc deferant, &, minoribus a causis concussi, in tumulum præcipitent. Pars major certe mulierum fœcundarum coituque utentium, quibus sanguis, consueta primæ graviditatis sub phænomenis, post mensem ex utero, sanis, non fluit, sed post alteram periodum, non sine omni violentiæ illatæ suspitione, cum impetu, ac sub lumborum ventrisque dolore prorumpit, — fœtum simul cum cruore, ob mollietiam, parvitatem corpusculi vix, communi indagine, istius inter grumos distinguendum, expellit. Ex causis iisdem illæ inprimis gravidæ hæmorrhagiam, de qua hic sermo est, patiuntur ex utero, vel quæ debiliore, sensibiliore generationis systemate instructæ sunt, vel quæ menstrua sub spasmis ac doloribus excernere, vel multam ex genitalibus pituitam diutius amittere solebant. Non paucis vero fœminis abortus frequentius certo graviditatis sub mense succedunt: nec mensis est, aut dies, quibus gravida, tot causis violentis, in urbibus præcipue, exposita, securum satis fœtui tectum proprio in sinu promittat.

Præcedunt plerumque, ut prima hujus morbi sub specie, dolores lumborum, abdominis, non quidem continui, sed per intervalla, ac majore semper cum ferocia redeuntes, per regionem hypogastricam oblique deorsum protensi. Sæpe horror aliquis, cui calor succedit, mulieremprehendit. Sub doloris accessione, sanguis, primum paucus, mox vero copiosior, præcipitat; post illam, fluxus sedatur. Iplum scilicet os uteri, repetitis sub nixibus, magis magisque aperitur, dilatatur, ceditque membranis liquore annii repletis, sub dolore tumentibus tensisque. Sic via cruori, ad mortem usque, nisi partus, ac ipsa tandem placenta sequantur, patet. Non rarum est interim primis graviditatis

tatis in mensibus ovum humanum vel sponte, sub nixu ad alvum deponendam, vel alio, ac integrum secedere. Alias modo fœtus grumis permixtus expellitur; ac, donec ipsa placenta cum membranis hunc sequatur, fluxus cruentus in mulieris perniciem continuat. Quamvis autem prædicta symptomata plerisque abortus præcedant, committuntur; vidimus tamen sat multas, quibus fere incruentus cruor ex utero prorumpere inceperit, & quæ fœtum, primis scilicet in mensibus, fere quovis sine dolore excluderint, mulieres. Quo vero partui vicinior est fœmina; eo majus ut plurimum cruoris ex utero profluvium eundem circumdat præmaturum. Cæterum cum dictis quidem conveniunt, quæ metrorrhagiam hanc comitantur, sequuntur, symptomata; sed abortus a causis violentis, internis, externis, ut putate, a febre, scorbuto, lue venerea, animi pathemate, a calu, lapsu, ictu, inducus, pro illarum differentia, uteri non raro morbos organicos aut topicos, aliosque generales, cum propriis symptomatis, aut indicat, aut post se relinquit.

Majoris vero momenti metrorrhagia gravidarum est illa, quæ ex prævia placenta originem trahit. Hac etenim ad cervicem, vel ad ipsum os uteri hærente, quamprimum segmentum hujus visceris inferius, sub medio fere octavi mensis, vel paulo tardius, distendi magis ac cedere inceperit; separatio hujus partis ac avulsio ab utero contingit. Hinc alius sub causis levissimis, aut protinus sine istis, quin gravida dolores necessario percipiat, portionem sanguinis primum moderatam hæc ex utero perterrita amittit. Post breve temporis intervallum, sanguinis hic fluxus sedatur, ac nullius esse momenti ab adstantibus mulierculis habetur; sed paucas, ut vidimus, vel & octo, aut decem post dies, profluvium cruoris semel iterumque majore cum impetu renovatur; anxietas, vel brevis quoque syncope, succedunt. Plerumque tamen ex istis quoque gravida restituitur, ac instantis obli-

vilci

vifci periculi videtur: dum ingens tandem ex utero cruoris torrens præcipitat; ac mulier, sub extrema anxietate, fufpiriis profundis, fonoris, ofcitate frequente, sub acie oculorum penitus infraâa, sub aurium tinnitu, ac fufurru, extremitatum sub frigore marmoreo; infantis discrimen mortis incurrit. Sub hac rerum conditione iniqua & flebili, immiffus vaginæ, fanguine grumofa, fupina fcilicet in grâvida, infarctæ, digitus, os uteri nunc fatis claufum, nunc vero corpore inæquali, fpongiofo, ac minus quam cervicis uterinæ fubftantia refiftente, fenfibilitatis experte, obteâum, oppletum reperit. Ad cervicem magis hærente placenta, nec fuper oris uterini confinias protenfa, hæc ipfa, nifi digito per ipfum os uteri & collum porrecto, ac fimul ad latus incurvato, fentiri, ac profluvii fcaturgo diftingui haud potefit. Si forfe dolor ad partum accedat; brevior ac fimul debiliffimus hic efle confuevit, cruorque fub ifto, copiofior, ac novo cum impetu expellitur. In muliere plurimo jam fanguine exhaufta, omnis ad partum dolor nixusve difparent. Quo perfectius ori uterino, quali centro, placenta conneditur: eo lævior cruoris, fub partu magis immaturo, jactura, mortisque citioris, nec unquam fine manu obftetricis avertendæ, discrimen imminebit. Placenta ad cervicem annexa, jamque ex parte, tardius plerumque, divulla, fi ruptis membranis aquæ lecedant, aut fi caput, vel clunes recta fubintrent; profluvium fupprimitur, ac, fi vires fuperfint, partus ab ipfa natura interdum, incerto tamen quamplurimum auxilio, feliciter abfolvitur.

Non raro graviditatis ad terminum prægnantes, quin fanguinem ex utero amiferint, perveniunt: fed ipfo partu maturi fub opere, & imprimis fub dolore ac nixu, ejusdem a profluvio vexantur. Vix alium hæc fanguinis per vaginam ruentis jactura, quam a placenta, vel uteri a fundo, locisque lateralibus præpoftere foluta, vel ad cervicem hærente, ac ab ifta nunc tandem avulla, originem agnofcit.

scit. Rarius quidem, sed interdum nihilominus, ipsius ex uteri læsione sanguinis profluvium scaturit. De muco, sanguine remisso, qui partum naturalem præcedat, & ex cervicis orisque uterini distractione cruenta descendat, jam diximus. Est vero, ubi caput fœtus insigne, sub transitu, ob nixus vehementes ac diutius protractos, celeriore, — sub oris uterini, in provedæ ætatis parturiente muliere, resistentia pertinaci, — sub ejusdem in teneris primiparis, gracilitate, majorem paulo sanguinis copiam his a locis proluciat; est, ubi rudiore obstetricis ab actu, vel ab unguinum, versionis incautæ sub opere, impressione, substantia uterina laucietur, ac sanguinem in partu profundat.

Vix interim conspicuum, ab illis, cruoris profluvium sequetur; sed altioris est momenti aliud, quod, rupto forsitan ex utero, abdominis, aut pelvis in cavum aliquando contingit: & quod sicut matri mortiferum est, ita sicca plerumque parturientis genitalia externa esse solet, ac alia mortis sub specie non paucis illudit. Uteri substantia, licet nullum tam exiguæ capacitatis sit vilcus, quod tantam in utrem dilatetur; ab aquis tamen, a fœtu, ab aeriformi materia, cruore, puro, poly-po, mola, steatomate, calculo, lentum in modum repleta, extensa, crassiem parietum, qua vacua pollebat, haud ideo deponit. Ex ima sic pelvi hoc vilcus in gravidis non raro ad ipsam diaphragmatis regionem ascendit; nec tamen necessaria se ipsum contrahendi potentia tam facile privatur. Qua parte placenta utero pro fulcro est: hac, robor pondusque, ut facile hoc in latum inclinet, crescunt. Sed aliæ sunt causæ, quæ hoc uteri in puncto, vel in alio, resistentiam augere, & extensionis æqualis rationes invertere queant. Huc nativa potissimum ac propria cuiusvis mulieri, hujus visceris conditio, licet parum intellecta, spectare videtur. In ipsa certe cordis, apud pueros vix utero exclusos, substantia, fibras musculares, hoc in puncto vel illo, aliquando defuisse,

atque sic futuri aneurismatis hac in parte primordia hæsisse, conspectum est. His accedunt, pelvis maternæ constructio iniqua, partium utero vicinarum status perversus, colique intestini a fæcibus copiosis ac duris repletio frequens, ovariorum, tubarum, ligamentorum latorum, ipsius uteri morbi prægressi, præsentes, — pinguedo nimia, cubandi ratio consueta, vestium strictarum, thoracum actio, corporis ad certos labores positio contraria, diuturna: quæ singula, tum sanam uteri directionem, tum æqualem hujus visceris prægnantis extensionem impediunt. Quemadmodum vero sub hac rerum conditione pars uteri, jam nimis ac præ aliis extensa ad sui contractionem citius ac præ istis stimulatur, ex quo abortuum ratio periodicorum potissima quærenda est: ita quoque, dum aquæ jam omnes ex utero fluxerunt, & hoc viscus inæquali nunc ratione circa partes infantis constringitur: sub partu admodum difficili ac protrac-to, sub fœtus, capite compressi, calcitratione violenta, ac tandem convulsiva, incauto versiois celerioris, rudioris sub opere, pars uteri illa, quæ nimis jam extensa fuit, interdum rumpitur, ac citissime læthalis hoc e loco hæmorrhagia in cava vicina pelvis, abdominis, contingit.

Similia & rariore in casu, quo scilicet ovum humanum, conceptionis sub momento, uteri a cavo aversum, in ovario, aut in tuba radicem figit, ac suam in istis maturitatem adipiscitur, aliquando, præviis quasi ad partum, sed vanis, doloribus, sub motu prolis ad partem abdominis lateralem, eveniunt, nisi fœtus his in locis vel mumiæ in speciem contrahatur; vel quasi lapidescat, vel osseam duritiam acquirat; vel in pinguem, spermatis ceti affinem pilisque commixtam materiam, ut vidimus aliquoties, ac in museo Ticinensi pathologico conservavimus, vertatur; vel, excitata partium vicinarum suppuratione, exitum morbosum, tot in particulas divisus inveniat.

Sub rerum conditione tam tristi, gr̄avida, vel sub nixu fortissimo ad partum, vel illatæ violentiæ majoris sub momento, lacerationis internæ, subitanæ sensum, alte exclamans. excusat; & illico, vel paulo tardius, post extremam anxietatem, in syncopen delapsa, vel convulsa, quin sanguinem copiosum per vaginam amiserit, extinguitur. Sediò cadaveris, cruorem vix non omnem, interdum & prolem, vel totam, vel ex parte, abdominis in cavum delapsam ostendit.

Ubi caput prolis, super ore uterino rectius est positum, ac placenta, priusquam partus absolvatur, ab utero secedit; interna tunc quoque hæmorrhagia, ipsum uteri in cavum contingit. Pulsus hic, præter aliam evidentem rationem, debilissimus sit; anxietas, suspiria, frigus extremorum sese manifestant; cessante vero ad partem dolore, ubi caput fœtus, obstetricantis a manu, ab ore uteri, superiora versus reprimatur, vel fœtus, superstitum forsitan adhuc virium efficacia, in lucem editur, copiosus demum sanguis per vaginam præcipitat. Hæmorrhagiæ uteri internæ exemplum *Morgagni* descripsit, in quas cruoris nec guttula quidem ex vagina profluxerat; sed omnis, placentam, in medio sui solutam inter & uterum, in proprio quasi sacco inclusus, stagnabat.

Vel cum sanguinis profluvio morbofo vel sine isto, prolem excluderit mulier; sæpe nimis, absoluto vix benefico hoc opere, cruoris unda, lochiorum mensuram longissime superans, cum impetu, magnoque rerum discrimine, fœtum illico subsequitur; & liquore vitali exhausta, non raro citissime exspirat, aut longos in annos miserime languet, puerpera. Nunc etenim debiliore, vel frequentiore jam partum, sine debitis induciis experta in fœmina, cujus uterus vel præter modum a mole aquarum fœtusque simul majore, aut duplici, extensus fuit; vel quæ diuturno labore vires vix non omnes amisit; — aut in ea muliere, quæ prolem cum se-

cundinis celerrime exclusit; cujus sanguis mox a partu effluere cessavit, sed, ob grumum in ore uteri hærentem, ipso uteri in cavo magna copia collectus fuit, aut in illa, quæ longum per tempus, antequam conciperet, fluore albo laboravit; — aut demum in puerpera, quæ manus, instrumenti chirurgici auxilio his promptius liberata fuit, — vis uteri contradilis evanuit; & hoc viscus, atonia correptum, non habet, quo hiantia sinuum ora sat cito obturet. Nunc aut vulnus utero crudeli ab unco inflictum, aut placenta mox a partu audaci a manu avulsa fuit. Nunc fœtus alter, aut caput abruptum, aut placenta jam ex parte vel in totum soluta, aut ejus portio, aut grumus sanguinis conspicuus in utero detenti, hujus visceris contractionem, vasorumque occlusionem impediunt. Nunc spasmus uterosprehendunt, & partis unius constrictione varios in sensus inducta, æqualem totius visceris in se reditum præscindunt; aut per omne systema divagantes, motum sanguinis ad vasa uteri sauciata cum impetu dirigunt, ut quibus ita constitutis, cruor celerrime has per vias aufugit, & nisi prompto satis consilio coercitus, puerperam crudeli fato exanimat.

Quodsi tanto sanguis cum impetu non illico, & mox a partu absoluto per uterum præcipitet; non raro tamen, aut primis puerperii diebus uberius, aut tempore longiore, quam par est, lochia funduntur. Sæpe primos per dies moderate satis fluunt lochia; aut etiam præpostere sistuntur in totum: donec aliquam post moram, novi circa uterum, ad lumbos, ad abdomen dolores, tensiones ingratae, febris, & nausæ accedant, & grumo sanguinis, qui os uteri aliquamdiu obturaverat, conspicuo, non sine nixu puerperæ, expulso; cruor flumine majore, quam pridem, aut plures, quam par est per dies vigente, sequatur. Alias, vel ob vitium puerperæ largiorem, vel ob vinum generalium, aromata, medicamenta excitantia, partus sub opere, vel tardius ingesta, vel ob neglectam
pue.

pueri lactationem, vel ob causas debilitatis, læsionis uterinæ, spasmodum, placentæ ex parte retentæ vix allatas, vel quod primis a partu diebus puerpera lectum, diutius erecta, deseruerit, vel fortius ob animi pathema, — lochia mox a partu, vel longius per tempus copiosius secedunt, ac non modo cruore vix non exhauriunt mulierem; sed & partes imprimis genitales varios ad morbos locales disponunt.

Non semper, quo menstrua maturius secernere virgo incepit, eo citius quoque provectiore sub ætate, periodico hoc fluxu hæc ipsa liberatur. In Italiæ provincia, in qua decem per annos Medicinam exercuimus, quamvis anno vel uno, vel altero citius, ac in Germania, sexus sequior plerumque pubescat; copiosa tamen fœminarum, quæ menstrua quadragesimum octavum, quinquagesimum ad annum, sine morbo, excernant, exempla non defunt. Nec in ipsa Germania tam raræ sunt fœminæ, licet decimo & quarto ætatis anno jam periodice ex utero purgatæ; terminum tamen eundem sub menstruis modo debito excretis sanissimæ attingant. Interim cum nonum ætatis ad lustrum fœmina accessit: plerumque consuetæ leges periodi infringi, ac menstrua, non sine dubio salutis statu, nunc tardius, nunc vero solito copiosius redire observamus. Quæ vero juniores sanguinem uberius per uterum fundebant; quæ hac parte, vel frequentes ac difficiles ob partus, vel abortus, vel ob alias rationes, debiliores incedunt; quæ fluxu hæmorrhoidum frequentius laborarunt, præcipue quæ potui spirituoso nimis indulgent: hæc, præ aliis, vitæ tempore, quo menstruis orbari debuissent, profluviis ex utero cruentis subjectæ sunt. Cum vero jam aliquot per menses sibi fluxus uterinos deficere, ventrisque, hoc sub defectu, molem quotidie augeri percipiant; non paucæ, serioris jam ætatis quasi oblitæ, vel exemplis rarissimis earum, quæ anno adeo ætatis quinquagesimo

pe.

pepereunt (partum miraculosum Romani dixerunt) innixæ, utero sese gerere autumant, ac medicum hoc de statu dubitanti morose satis ferunt: ut non modo fœtum in sinu proprio moveri, & singula graviditatis phœnomena sibi succedere defendant; sed & lintea, & cunas, futuro pro partu, præparari sollicitè curent, Quod mulieris errorem magis confirmat, est: quod & mammæ, jam pridem collapsæ, interdum hoc sub statu turgescant: & quod nulla de morbo latente testentur symptomatica; donec septem vel octo mensibus elapsis, cruor plurimus, quem diutius in utero, tamdiu tumente, stagnasse diceremus, cum impetu hoc e viscere prorumpat, aut mola excludatur inanis, ac fabulam de partu montis revocet in mentem. Vidimus tamen, quibus menstrua, cum per ætatem juvenilem satis parce, modo paucas per dies, ac præscripta periodo rediissent, annis jam quadraginta & quinque absolutis, vel tertia quavis hebdomada, vel & citius, decem adeo per dies copia cruoris insigni, sub ventris lumborumque doloribus, ac magno virium decremento, aliquot per annos reverta sint. Sunt aliqua, & a nobis conspecta, exempla fœminarum, quibus menstrua, ætate vix non decrepita, per annos, & quin morbus lubesse videretur, periodice rediverint; interim haud raro scirrhus, ulcus malignum, aut cancer uteri occultus, hæc tarda, vel & chronica muliebri ex sinu profluvia, — imprimis cum dolor fixus ad uterum accusetur; si gravitas lumborum crurumque, si humoris mucosi, saniosi, ac fœtidi ex vagina effluxus, præcedant, vel si forsitan instituta per istam exploratio, uteri ipsius molem auctam, duritiem majorem, situmque profundiorum, vel os uteri inæquale, tuberosum, tuberculatum, exesum, vel æquo sensibilius deprehenderit: si alvus plerumque obstructa, si venæ circa anum tumentes, tenesmus, vel & ardor urinæ frequenter adsint, — inducunt.

Metrorrhagiam symptomatice jam alibi, cum de febre nervosa, ac de metruide ageremus, tetigimus; nec ætas est, nec uteri, vel vacui, vel prægnantis est conditio, sub qua non cruor, alterius vi morbi, hæc declivia & spongiosa per loca urgeatur, vel, parum custoditus, aufugiat. In variolis confluentibus ac discretis, in morbillis, quæ cum febre adynamica incedunt, in scorbuto, sanguis haud raro copiosus, immaturos adeo ac infantiles per uteros, profusus fuit. In fœminis, quas fluxus hæmorrhoidum, quacunque demum ex causa, diutius vexavit, venæ cervicis uterinae, vaginæ, varices hinc inde formant, & sanguinem solito forsitan ad anum obstaculo, vicariæ fundunt. Hæc interim & alia profluvia cruoris ex utero symptomatice præsentis objectum considerationis non constituunt, & aliis hujus operis e locis illorum doctrina eruenda est.

Causæ Profluviorum morbosorum causæ generales, illud quoque cruoris, ex utero præter ordinem ruentis, regunt. Plurimas ex illis, quæ diversas istius species concernunt, sub istarum descriptione passim jam tradidimus; omnes vero, quas hic discentium ad usum breviter collegisse juvabit, tam externæ quam internæ, in eo conspirant: quod vel partium genitalium localem modo affectionem, profluvio cruento fiventem, inducant; vel universum in systema agendo, nunc aucto nimis uterina per vasa motu, ac stimulo secretionem in istis cruentam promovente, sanguinem disperdant; vel eundem, imminuta canalium resistentia, fugientem transmitti, aut morbose secerni jubeant.

Ex causis externis, stimulum localem vasis uterinis inferunt, & metrorrhagiam tam menstruam, quam illam prægnantium, parturientium, ac puerperarum, facillime provocant: concussio corporis, imprimis abdominis ac pelvis, sub vocatione in rheda per vias laxas, sub equitatione, choreis violentis, sub lapsu, ictu; — venus nimia,

fervidior, mēstruo inprimis imminente, vel adeo præfente jam fluxu celebrata, maffurpatio; — balnea, pediluvia calidiora, clyfteres acres, peflaria irritantia; — nixus ad alvum deponendam diuturnus, tenefmus a dyfenteria, vel a verinibus; — emefis violenta, frequens lierautatio, cachexius, tuflis alpera, ferina, hypocaufiula cruribus fubpofita; — veftes arctiores, præcipue thoraces, quæ circuli humorum amplam per corporis fuperficiem, per ipfos pulmones, ac vilcera abdominis præcipua, libertatem præcindunt, & languinis torrentem ad loca interna, minus compreffa, determinant. Potiffimam plurimorum abortuum, partusque præmaturi caulam liftit coitus cum gravida incautus, inprimis quo tempore os uteri profundius in pelvis cavum demerlum efl; quo mēftrua pridem redire tolebant; vel quo prægnantis confpicue jam prominet abdomen; — motus prolis in utero, umbilicali præpignis brevior fub funiculo, violentior, convullivus.

Caulæ vero vel internæ, vel quæ fystemati univerfo, ac inprimis uterino, fimulum fuperaddunt, & profluvia cruenta inducunt, funt: corporis energia fuperabundans; fpirituoforum, aromatum abulus, emenagoga, arillolochica, abortiva, ut vocant, remedia, febris acuta, inflammatoria, cum aliquo, aut nullo exanthemate; vilcerum thoracis, abdominis, pelvis inflammatio; fortior præcipue iracundia, lascivia; vel & veneris diutius negatæ defiderium intentum; rheuma, eryfipelas ad uterum, &c.

Major longe caufarum efl numerus, quæ totius, & uteri potiffimum debilitatem, ac fenfibilitatem morbolam generando, profluvia cruoris hoc e vilcere adynamica inducunt.

In ipsa lexus lequioris conftitutione nativa, ac in educationis tam phylicæ, quam moralis ratione, latet uteri, futuros ad fluxus hujus generis cruentos, & ad abortus difpofitio. Non enim lolius hæmoptoes leu pneumonorrhagiæ exem-

plo, in proles, parentum dominatur infirmitas; sed, experientia id nobis monstrante, matris in fluxus uterinos & in partus præcoces proclivitas haud raro transfertur in filiam. Fœminarum, in urbibus degentium, otio continuo, & luxuriæ deditarum, vitæ genus, corporis gracilitas, animique pathemata multiplicia, non possunt quin prolem, easdem inertiam ac morborum ad leges institutam, sibi similem; & arnearum quasi ex telis conflata generent, efforment. Quas maxima rerum omnium continuo premit penuria, matres, — quæ, vel utero prægnante, ad diros labores coactæ, vix habent unde proprium sustentent corpus, novumque simul civem enutrient, genitrices; hæc certe, sicut ad morbos ex debilitate plerosque, ita præcipue ad cruoris fœtusque per uterum jacturas promptiores existunt. Thoracum, quibus a prima fere infantia non ita pridem cingebantur virgines vel quidquam rusticarum a cœtu distinctæ, effectus, præter dictam jam vasorum viscerumque compressionem, in eo maxime conspirabant: quod pectoris elegantiam, amplitudinem naturalem, inverterent, ac necessariam gravido quondam pro utero ventris capacitatem præpedirent. Restricti continuo, ac planam, vel concavam adeo in formam coacti abdominis muscoli, extenso quidquam per fœtum utero nimis resistunt, tenduntur; sæpiusque nobis visum est, ac si non tam ipsius hujus vilceris, quam abdominis, extendi ulterius nescii, morbosa sensibilitas, præcoces ad partum dolores, & abortus provocasset. Sed alio nunc modo in propriam perniciem sexus sequior in urbibus delirat: dum vestibus, sub cœlo his minime favente, tenuioribus ipsi adeo pudicitiam, & cutis functionibus tam adversis, sanguinemque, ab ampla pellis superficie interna versus cogentibus, vix indutæ, frigoris se se injuriis ultro exponunt, corpusque, viribus jam nimis infractum, ulterius infirmare, ac futurum generationis ad opus ineptum reddere, profluviis

ut-

uterinis exponere, etsi tot exemplis funestis admonitæ, non desinunt.

Est interim nimia ipsius uteri sensibilitas, quæ in multis, cum graviditatis certam ad periodum pertigerint, sub causæ alterius, levioris, accessione, ac tandem ob solam istorum consuetudinem, mox vilceris istius contractionem spasmodicam sollicitet, placentam ab eodem detradat, & sanguinem copiosum immaturo cum fœtu excutiat. Hæc uteri in profluvia cruenta & in abortus propensio, pluribus certe in scæminis, pendet a citiore partium genitalium, ob præcocem amoris, rerum venerearum cognitionem, cupidinem, tractationem, evolutione, plenitudine, turgescencia locali, — a lumborum, mollioribus in lectis, jac sub somno in diem protracto, fœtu nimio, — a diuturno balneorum, clysterum calidorum abusu, — ab alvi, sub exercitii, laboris defectu, obstructione frequente ac in longum protracta, ab hæmorrhoidibus, vel alio, allueto profluvio, vel lactis secretionem suppressis, — a fluore albo, morbis genitalium contagiosis, venereis, vel aliis prægressis, præsentibus, — a spasmodis per fordes in abdomine latentes circa uterum excitatis.

Cæterum & febris intermittens neglecta, perniciosa, præcipue vero acuta nervosa, vel sola, vel cum exanthemate, cum variolis, morbillis, scarlatina, miliaris, petechiis incedens, scorbutus, chlorosis, viscerum obstructio, hydrops, epilepsia, vel alia convullio, terror, metus, tristitia ingens, sanguinem non raro per uteros, vel ipso cum fœtu, dissipare cernuntur. Incognita nonnunquam atmosphæræ conditio, cur more quasi epidemico profluvia, in morbis diversis, ex utero, & abortus sequantur, subesse videtur.

De præmatura placentæ solutione, ac de perversa ejusdem ad os uteri, vel ad cervicem adhæsione, gravissimorum profluviorum ut causa, jam satis lumus locuti. Ultima hæc causa, tam iniqua, graviditatis quidem ab initio subsistit, ac

vel primis sub mensibus abortui jam locum dedisse est visa; sed plerumque, ut diximus, sex circiter aut septem partus naturalis ante terminum hebdomadis, quo tempore cervix uteri dilatari magis incipit, hæmorrhagiam provocare consuevit. Nec minus a placenta, vel tota, vel ex parte, in utero nimis diu relicta, aut spasmis hoc in viscere incarcerata, — ex grumis sanguineis, polyposis, in eodem a partu concretis, vel altero a fœtu puerperæ in sinu latitante, uterique contractionem præpedientibus, profluvia cruoris oriri monuimus. Sed & sine istis, frequenter atonia uteri, aut vix a fœtu vel majore, duplici, & aquarum a mole insigni potentius extensi, aut celerius ab iisdem, ac placenta liberati, aut præter modum vi vitali, a longiore ad partum labore, infracti, aut versionis incautæ, sub opere nimis vexati, cruoris uberrimi jacturam, facile lethalem, a partu inducit.

In fœminis, quæ fluxu menstruo, quo ætatis provectæ ratione carere debuissent, sed eodem, aliquot jam per menses suppresso, iterum iterumque profusius laborant, interdum quidem, sub initio, — scilicet sub victu copioso, potu generoso, lub ciborum, subactione faciliore, motu vero corporis exiguo, vires nimis abundant, ac pertinacis causam profluvii sistunt. Sæpius tamen congestionis sanguinæ circa uterum, multos aut difficiles per partus, abortus, frequentius vexatum, aut seera adhuc venire præter ordinem naturæ irritatum, aut fluore albo, chronico, suo vigore privatum, aut denique scirrho, steatomate, ulcere maligno, cancroso, varicibus, obsessum, hoc opus est; quod medicos inexpertos haud raro, veræ sanguinis abundantia sub specie decepit.

Prognosis. Ex tradita metrorrhagiæ descriptione non minus, quam indole causarum, quæ diversas illius species inducunt, profluvii hujus cruenti prognosis vel sponte eruitur.

Quæ mensuris præter modum copiosis, aut frequentibus aliquamdiu laborarunt, hæc facile a cau-

causis exiguis, ac tandem vel ob solam consuetudinem, ab eodem hoc profluvio vexantur; & demum conjugales ad amplexus & ad ipsam conceptionem ineptæ, vel saltem ad faciles abortus aut partus præmaturus admodum proclives redduntur. Hinc profluvii istius, aliquando jam primo sub impetu omniâni, dum sæpius revertitur, pericula, tristes in civium generationem effectus, & curandi difficultas jam satis elucet. Augetur hæc ultima ob non exigua, contractæ jam semel cum hoc morbo habitudini renitendi, discrimina. Sæpe scilicet, etsi causa hujus profluvii non in sanguinis abundantia consistat; dum cruorem incaute ab utero, adstringentium remediorum auxilio adhibito, avertimus, hæc impetum cruoris alia ad organa convertunt, vel phlogoses, abscessus, ac difficiles infarctus ipso in utero relinquunt. Sibi vero commillum profluvium, sæminam sensim sensimque lactice vitali exhaurit, & in chlorosin, fluorem album, ac tandem in tabem, hydropem præcipitat. Majorem ab isto juniores ac vetulæ, quam mediæ ætatis sæminæ, nisi gravidæ, virium jacturam pati sueverunt. Quamvis autem chronici ratio profluvii plerumque illam acuti celerisque affectus sua pernicie longe superet; majorem tamen sanguinis quantitatem ex utero sine vitæ periculo mulier lente amittit: dum a minore, cum impetu brevique temporis intervallo rejecta, mortis præsentissima pericula incurrit. Periodica cruoris excretio, ubi, sub magnis hoc ad viscus, ad lumbos, pelvimque doloribus, vel copiosius, vel frequentius, vel ætate seriore, quam par est, prorumpit; sæpius id, sed maxime in sterilibus, aut provectæ jam ætatis in sæminis, de vitio ad uterum locali, organico, seu de scirrho, carcinomate, vel ulcere maligno, quod pluribus abhinc annis, in Clinico Instituto Ticinensi, cum magno uteri in vesicam urinalem hiatu observavimus, testatur. Quod vero his ultimis e causis, vel ex viscerum obstructione obstinaciter scaturit, — vix unquam sanationem perfectam

admittit, profluvium uterinum. Quo brevioribus hæmorrhagia intervallis ex utero revertitur; eo peior est. Quæ vero vix unquam intermittit: ea in longum jam tempus protracta, evangelicos, ut ajunt, inter morbos numeranda est.

De metrorrhagiæ gravidarum periculis, quæ latis jam inculcavimus, vix est, cur multas hic agamus. Fluxum sanguinis fœminæ prægnanti moderate ac sine turbis, sub menstrua periodo, redeuntem; plerumque esse innoxium, — nec adeo omne, quod gravido per menses modo paucos, sine causa evidente, ex utero descendit, pro certo futuri abortus signo habendum esse profluvium, jam diximus, sed aliud de illo dicatur, quod prævio ad lumbos uterumque dolore, vel, sub isto, violentius, — vel sub oris uterini dilatatione manifesta, impetuose prorumpit, — vel quod mense aut septimo, octavo aut paulo tardius, præcipitat. Quo maturius ovum humanum ab utero secedit; eo minus hæmorrhagia ex eodem timenda est; sed crescit miram quantum eundo periculum. Conclamatum est, sine manus expertæ celerissimo auxilio, si medium ad os uteri, jam diutius prægnantis, positio placentæ est; si cervici hæc adhæreat; imminuitur, pro stantia ab ore uterino ratione, periculum; modo citius membranæ fœtus ruptæ aquis istum ambientibus exitum concedant, caput, aut nates illarum in locum subintrent, ac os uteri, donec partus lat cito expediatur, adimpleant. Contrario in casu, vel sub illo, quo sanguis ab utero circa fœtum celerius contracto non sistitur, ac internum subnascitur profluvium, mors certa, nisi fœtus & placentæ extractione lat celeri averfa, imminet. Præmatura placentæ ab utero separatio, præterquod matri, a profluvio cruoris inducto, exitum minetur; fœtui quoque, ad citiorem tunc aeris ducendi necessitatem redacto, nec tamen sat prompta, in lucem excluso, lethalis est.

Profluvia cruoris morbosa, quo citius a partu mulierem afficiunt: eo majus huic periculum an-

nunciant. Insigne rerum, ab uteri quasi paralyfi & inertia, discrimen est.

Cæterum, causarum, quæ anſam his ex utero proſluviis porrigunt, diverſitas, aliam quoque aliamque de re eadem prognofin conſtituit. Mors fœminæ, hoc a fluxu vexatæ, ſummopere timenda eſt, ſi viſum ſibi labefcere, obſcurari oculos, aures tinnire, ſuſurrum, quaſi ab aquis ruentibus, percipere, referat; ſi manus pedesque frigefcant, aut ſudor frigidus viſciduſque faciem pallidiſſimam contegat; ſi pulſus, exiliſſimus, vacillat, intermitat; ſi anxie jaçtatur, profundius ſuſpiret mulier. Oſcitatio continua, ſonora, ſubſultus tendinum, ſingultus, convuſſio, inſtantem jam mortem, ut in aliis hæmorrhagiis, prædicunt.

Cura. Præcepta proſluviis hæmorrhagiis in ſpecie, medendi generalia, huic quoque ex utero jaçturæ cruoris cohibendæ inſerviunt. Hinc, diſtinçta primum metrorrhagiæ curandæ ſpecie diverſa, ad habitum ſtatumque ægrotæ, aut cauſam, quæ malum induxit, morborum regnantium ad indolem, ac præcipue num ſanguinem cohiberi ſatis tutum ſit, reſpiciendum eſt.

Si menſtrua ſecretio in virgine, aut fœmina robuſta, uberius nutrita & ſucciplena, aut nimis, aut æquo frequentius, urgeat; ſi cauſæ aliæ ſtimulantes, externæ, internæ, præiverint; ſi major necdum, quæ vires exuberantes depreſſerit, hæmorrhagia ſucceſſerit, ac pulſuum vibratio, plenitudo ſic jubeant; ſi febris & ſymptomata inflammatoria, dolor ab attacku magnus, calor, ſitis, ſeſe manifeſtant: debilitans tunc methodus, venæſectio, potus frigidus, parcitas ciborum, aer purus, ſubfrigidus, alvi per clyſterem non calidum, per lenem evacuans, ſolutio, quies corporis & animi, ſupina illius ſuper lecto duriore poſitio, potiſſime conducent.

Similem ſibi methodum metrorrhagiæ provec-tæ jam ætatis fœminarum, ac, ſenſu phyſiologico, vetularum, quæ corporis ob habitum robuſtum, huic

huic malo subjctæ sunt, exposcit, ac instituta aliquoties in anno venæsectio, stimuli que cujusvis, maxime venerei, & illius, qui a vino leaturit, evitatio, seriore sanguinis per uterum jacturam hujus indolis plerumque avertit.

Quousque vero istorum indicatio subintrat; ab externis, adstringentibus remediis, quæ sanguinem ex utero ruentem cohibeant, ob dictas jam rationes, abstinendum est.

Vix interim tantus fœminarum, ex vera plenitudine, ac systematis sanguinei vi morbosa, nimio menstruorum fluxu obrutarum est numerus; vel si talia sub morbi principio subfuerint, donec medicus a sexu verecundo, moderandi causa profluvii, consulatur: plerumque jam satis cruoris per uterum aufugit, ac methodus debilitans vix locum inveniet.

Quodsi hinc sanguis, non ob copiam, & ob systematis universi vim vitalem nimis adaudam per uterum pellatur, omissa tunc cruoris detractio, quousque licebit, in causas profluvii adynamici auxilia, nunc interna, nunc externa, dirigenda sunt.

Scilicet ubi nimia systematis universi, ac major hac uteri debilitas, metrorrhagiæ, qualiscunque demum hæc fuerit, ansam porrexisse videtur; ubi causæ, nervorum actioni spasmodicæ faventes, in fœmina hysterica debili que præcesserunt; & vacuo non minus, quam gravido ex utero, repulsa ab isto, varios in sensu contracto, placenta, sanguinem disperdunt; ubi pallidi coloris, & habitus spongiosi est mulier; ubi pulsus exiles sunt ac debiles; tunc, nisi manus obstetricantis indicato hic auxilio, maxima erigentem, excitantem, roborantem in methodum, præcipue in opium, fiducia collocanda est: quod simul vel corticis peruviani, vel quercus, calcarillæ, sinarubæ, vel salicis fragilis cum extracto, in aqua cinnamomi vinosa solutum vel cum ipsa cinnamomi tinctura, & elixirio vitrioli remittum non paucis ex

utero profluvii arginem sistit. Hac sub rerum positione, profuit non raro injecta per anum, saturata satis, opii solutio, qua scilicet motus perversi, tam intestinorum in canali, quam ipso in utero, egregie pacantur. Vix multum ab opio per vaginam ad os uteri delato, quod nova sanguinis unda facillime remedium ab isto abllergat, speraverimus. Si gollypium, vel linteum contortum, opii solutione imbuta, & vaginæ intrusa profuisse concedamus; non opii hoc virtuti, sed mechanico auxilio tribuendum esse dicamus. Nec alterum Viri, cæterum egregii, opium mox a præstito effectu seponi jubentis, nobis, — facilitatis, qua hæc profluvia, suspensa mox remedii roborantis, sopientis actione, recurrant, bene consciis, arridet consilium.

Alia sunt hujus census remedia, quæ sub statu debilitatis, ut causa profluvii cruenti potissima, mulieribus conducunt. Huc pertinet imprimis decoctum ex pomis aurantiis viridibus paratum: quod & nobis in chronicis ex utero hæmorrhagiis interdum, — non interim ea, qua dicebant, constante efficacia, egille conspectum est. Nec minus, præter jam dicta, & alia adstringentia huc spectant remedia; quæ tamen, interius porrecta, spem aliorum, & nostram, frequenter sefellerunt. Præcipuum ex istis, alumen est, nec majora ex additis huic, ut solent, vel sanguine draconis, vel gummi Kino, exspectamus. Hinc illud, vel pulveris, vel gratæ solutionis sub forma porrectum, vel aliis superadditum, per nervosum, ut videtur, ventriculi consensum, sat felices hinc inde effectus exferit. Majores aluminis doses alvum movere jam diximus; ac similes effectus a gummi Kino observavimus. Sacchari, tincturæ saturni ad minimum suspectus in medicina usus est. In chronico vero sanguinis uterini fluxu, quam sola debilitas & chlorotica mulieris constitutio induxit, maximum sæpe ex ferri limatura recente, ex vitriolo martis, quibus cortex cinnamomi adjungitur, vel ex aquis mineralibus, obtinetur auxilium.

Juvat interim hic repetere: in tumultuosa nimis remediorum adstringentium, excitantium præscriptione, frequentius, quam creditur peccari; ac ipsam cinnamomi tincturam, ob stimulum, quem, infuetis istius, mulierculis infert, majorem, profluvii cruoris acuti pericula hinc inde augere. Cassiam hinc ligneam cortici cinnamomi calidiori, cum bono rerum successu substitutam fuisse legimus.

Saburras alimentari in tubo collectas, ad spasmos, etiam longinquos, occasionem porrigere, evictum est. Has igitur ex ventriculo per vomitum ejici, atque ipsam sic profluvii causam eliminari, non pauci, & eximii inter hos viri jufferunt. Fatemur quidem, ab emeticis tum per ipsam irritantis materiæ rejectionem, tum per stimulum, quem nervis ventriculi inducunt, ac in alios propagant, profluvia, sub certa morborum constitutione, posse frænari; sed incerta nimis, sub tanta rerum complicatione, videtur indicatio; suspecta nimis, sub tanto ventriculi, diaphragmatis, musculorum abdominis, a vomitu convulsorum, tumultu, emetici in uterum cruentum adio, quam ut calamo res tam insignis momenti levioere tractare audeamus. Certe, qui toties abortus, ac cætera cruoris ex utero profluvia ex bile derivant, videntur hi non raro morbi effectum pro causa habuisse. Sub quovis uteri affectu vehemente, sub dolore acuto, nixuve ad partum intenso, sub quavis demum hæmorrhagia violenta, nausæ, vomituritiones, ac ipse vomitus, istorum ut symptoma nervosum facile succedunt; nec si frequentius ab ipsa muliere abortus ac fluxus utero cruentos promoveri fateamur, bilis, sub hoc animi excandescens motu, copiosius ex jecinore fluentis, id ipsum effectui tribuendum est.

Quodsi tamen emetica his in morbis commendare vereamur, non igitur refractas illorum doles hic loci, ut inutiles vel noxias, rejicimus, sed laudem, quam his alii dederunt, nos quoque lubenter eisdem concedimus. Stimulo qui-

quippe mitiore ac magis diuturno, quam ipsa emetica, in ventriculi nervos operando, in partes quoque distantes a spasmo, debilitate, correptas, in uterum propriis a stimulis agitatedum, vel nimis inertem, quin ipsas cutaneæ transpirationis in vias, haud raro agunt, & chronica potissimum ex pudendis profluvia, tum cruenta, tum alia, non raro compescunt. Ipecacuannhæ hinc radici ad granum unum, alterum ter, quater in die porrectæ, laudes, quas sibi prima promeruit, non injustas tribuerunt. Cum vero adstringenti has laudes principio, quod tam exiguis in dosibus nullius fere momenti esse potest, adscriberent; errarunt, & ratio tandem non minus, quam ipsa experientia, in quæcumque demum emetica, eundem in modum porrecta, justiores esse, ac similes ab omnibus effectus impetrare nos docuit.

Sæpe tamen emeticorum, dosi minima haustorum, effectus, addito eisdem ab opio superantur, ac pulveris Doveri, in cohibendo cruoris profluvio passivo virtus quamplurimis felicis curationis exemplis confirmatur.

Est etiam, ubi, sub morbosa systematis universi, ac præsertim uterini, irritabilitate, sub calore urente ac febricula continua, acidum tenue vitrioli, aut elixir Mynsichti, Halleri — maxime adjuncta simul tinctura thebaica, potentius, ac præ aliis auxiliis, cruenta profluvia coerceant.

Potiora inter remedia, huic profluvio opponenda, digitalis purpurea certe pertinet.

Quodsi vero placenta, vel præcocius ab uteri parietibus aut fundo separata, vel cervici, ori uterino adhærens ac nunc ab iisdem avulsa, causam profluvii constituat, tunc aliud, quam obstetricantis experti auxilium haud superest; & vita matris filiique ipsius, ab expedita membranarum, quæ istum involvunt, pertusione, fœtusque ipsius educatione, ad leges artis suscepta, dependet. Eodem artis chirurgicæ subsidio, nec fere alio & puerpera, cujus ex utero, aut partus reliquias, aut grumum san-

fanguinis retinente, hæmorrhagia contingit, indigebit.

Ætiam Sæpius vero res ita constituta est, ut, quamvis aut necdum indicetur, aut locum non habeat violenta fœtus per artem educio, aut vacuo ex utero sanguis præcipitet; a solis tamen internis remediis profluvia coerceri sat promte non possint, ac ut cruor majore mox flumine, quam quod medicis subsidiis sistatur, sub vitæ periculo instanti, prærumptat. Sub hac rerum conditione ominosa, oportet hinc medicum utrumque auxilium ad genus sine mora confugere; ac princeps hic curationis momentum in eo, ut scilicet vel uterus ad sui contractionem producat, vel ut sanguis, ejusdem in cavum regurgitans, polypi in formam cogatur, consistit.

Uterum fœminæ, vix a partu liberatæ, ultra vires dilatatum, in minus volumen redigunt, sanguisque jacturam compescunt tam fasciæ, laxo ac pendulo abdomini, sub debita cautela, circumdatæ, — quam oris uterini moderata, obstetricantis per digitos, contrectatio, irritatio; ac frigidæ, nivis, glaciæ contusæ, circa uteri regionem, ad genua, crura, genitalia externa, frequens applicatio. In vaginam, ac ipsum adeo in uterum, a partu apertum, sub maximo profluvio, frigidæ, vel solius vel cum aceto, sale martis, aluminis, vitrioli albi portione remissæ, quin ipsius alcoholis, injectio, vel frusti glaciæ levioris immissio, lethalem alias cruoris profusionem coercuit, ac uterum non minus, ut in se ipsum rediret, cœgit; quam sanguinis in eodem coagulum, quod cruento torrenti arginem opposuit, promovit. Interim vix certius est in summa rerum angustia pessario auxilium. Linteum scilicet contortum, & aceto, aut aluminis, vitrioli martis solutione imprægnatum, in vaginam non modo, ut hanc impleat, sed simul, si patet, in uterum, quousque penetraverit intrudendum est. Fatemur quidem hoc a corpore peregrino, haud modo uterum irritari, novos, quasi

ad partum, dolores excitari; ac illo citius extracto, pristinum profluvii periculum reverti; sed melius est, hic anceps, quam nullum remedium experiri; novique circa uterum dolores non raro istius contractionem sollicitant, sanguinisque jacturæ limites præscribunt. Cæterum, nisi æquo majus sit pessarium; sat diu, & donec sanguis in utero coiverit, hoc perferet mulier: quo factò, vel sponte, vel ope sili appensi, quin fluxus, ut pridem, renovetur, linteum secedit, vel sub debita cautela, lente extrahitur.

Quid de usu fasciarum, in summo hæmorrhagiæ adynamicæ periculo, extremitatibus circumpositarum sentiamus, jam alibi declaravimus; ac ideo, licet haud pauci auxilii hoc genus antiqui, aut spernant, aut adeo pro noxio declarent; hoc etiam artis præsidium, in eo, de quo loquimur, uterino profluvio, adhiberi meretur.

Si viscerum obstructio sanguinem utero copiosius, quam ferat, advexerit, & chronicos cruoris hoc e viscere fluxus causaverit: in primam hanc morbi originem magis, quam in ipsum profluvium, convertenda est medici attentio; ac methodo solvente, quod justæ sanguinis per sua vasa distributioni opponitur, obstaculum tollendum est.

Ubi polypus in utero latens hæmorrhagiam excitaverit: sola est ejusdem ligatura, quæ fluxum radicatus extirpet.

Cætera profluvia, quæ symptomatice ex uteris propullulant, pro indole morborum, a quibus generantur, diversa sibi, nec tamen hic tradenda, subsidia exposcunt. Qua vero ratione mulier ex metrorrhagia convalescens pertractanda sit, id satis in doctrina de profluviiis generali exposuimus.

O R D O IV.

PROFLUVIA MISTA.

G E N U S I.

R U M I N A T I O.

Crescit sub manu scribentis amplissimum de profluviis argumentum, & quæ de fluxibus serolis, mucosis, cruentis huc usque docuimus, hæc illis, quæ de mistis dicenda supersunt, locum præscriptum arriperent; nisi post ea, quæ de nobilium fuga liquidorum præmissa sunt, breviores esse, ac doctrinam de materiæ crudioris, nec penitus subactæ, his vero ipsis commistæ, jactura, contrahere liceret.

Hæc scilicet materia, ex tubo longissimo, cui primum res ex regno animali, vegetabili tractas, propriique in corporis substantiam convertendas committimus, — vel istarum, vel suscipientis has canalis, — vel causæ alterius ac remotæ ex culpa, sæpius, nunc ore, nunc ano, nunc utrasque simul per vias rejicitur, corpus necessario alimento privat, ac tempore eodem humoribus huic ipsi, lege sanitatis, aut morbi, affusis exhaurit. Quartum ideo hæc abdominalibus potissime, quisquiliis commistorum liquidorum jactura, profluviorum ordinem constituit: Sub quo, primum, placidum ciborum, chymi, ex ventriculo per œsophagum in
fau-

fauces accensum, ruminanti. animalium classi naturalem, in homine morbolum, — mox vomitum, hoc abloluto, — choleram, — post hanc vero diarrhœam, ac tandem dyfenteriam comprehendimus.

Qui cibos æquo copiosiores ingessit, ac multo simul hos in mero submersit, huic facile est, citra vomitum, vix assumta, nec gustu mutata, cum ructibus per œsophagum explodi, ac in fauces ascendere. Similia & debilis ventriculi hominibus, aliquot a pastu horis frequenter, — ita ut ciborum subdulcem, vel subacidum jam saporem ad gullam percipiant contingit. — Non vero de affectu tam communi ac levioris momenti hic differimus; sed de morbo (etsi hoc negatum fuerit) per raro, a Veteribus haud descripto, ac nobis modo semel in praxi longæva & ampla oblato, sermonem instituimus.

Ruminatio hic dicitur, seu portionis ciborum unius post alteram, aliquam a pastu post moram, animalium modo ruminantium, præviis sine nauseis, sputationibus, anxietate, & sine quovis ad vomitum nixu, ex ventriculo in fauces placida reductio, ac nova ejusdem, in multis, masticatio, deglutitio.

Symptomata. In proprio exemplo, vir senex, Papiensis provinciæ pharmacopola, hypochondriasi quadraginta & quinque jam ab annis summo opere affectus, a tanto vero tempore, cibos, quos assumerat: absque nausea & vomituritione ulla, per œsophagum ad guttur elevare quotidie solebat. Dulces esse, interrogatus, æger constanter negabat. Post pastum lautiozem, partem ciborum dimidiam potuit pro libitu ruminare, ac altera quoque die lingulorum saporem, ordine, quos pridie deglutierat, inverso, distinguere. Sub finem ægritudinis diuturnæ, tabe jam consumtus, acidam potius ciborum eruclatorum esse indolem referebat; ac dum ad interiora truncum incurvaret: dolores ad ventriculum acutissimos accusabat. Tumor ve-

ro ingens regionem ventriculo & umbilico inter mediam, attactu perdurus occupabat. Paucos post menses, mortem miserrimam subivit, &, ut nobis, cadaveris sectionem instituente a chyurgo relatum fuit, scirrhum pancreatis insignem exhibuit.

Sunt vero, qui cibos mox a pastu, vel paulo tardius, — sunt, qui subdulcem jam in chymum subactos, cum oblectatione, nec profus sine arbitrio, ad fauces remanent. Sunt, qui assumpta pridie fercula adhucdum semicruda, vel acidam in crambem conversa, cum aversione, per œsophagum sibi revertere, ac fauces, nunc quotidie, nunc saltem frequenter, inquinare persentiant. Nec tamen ad vomitum res pervenit; sed ægrotantium pars maxima, fugientes per œsophagum cibos denovo, ac alternis quasi vicibus, — donec aliquot post horas, morbosa hæc alimentorum regurgitatio fedetur, easdem per vias ad stomachum præcipitat.

Plerumque magna sese his in ægrotis debilitas ac turbæ in abdominis visceribus non pauçæ, est vix tantæ a primo ægritudinis initio, manifestant. Flatuum enim copia, ventriculi a cibis ingestis oppressio, lenta istorum subactio, ructus, borborygmi, & alvi obstructio vix non in omnibus occurrunt. Aeger, quem nos ipsi observavimus, a quo tempore ruminare inceperat, hypochondriasi, ut diximus, in summo gradu simul laboravit. Non in omnibus cibis, quem primum æger assumpsit, ex ventriculo ultimus, aut vice versa, — sed in multis sine ordine, regurgitat. Sunt, qui fame, hoc sub morbo insigni laborent; sunt, qui eodem sat diu, sine magno detrimento, affecti incedant; sed sub conspicuo ex causis aliis ventriculi labore, sub lenta, vel profus neglecta ciborum subactione, oportet universum corporis systerma necessaria nutritione defraudari; nec mirum est quod sensim sensimque, sub tabe lenta & macie extrema, his ærumnis succumbat ægrotus. Ruminationem cum alter hominem morbus corripuerit, cessare, ubique non verum est.

Causæ. Ruminatio, a diversis animalibus ex lege naturæ impositæ, causas nobis offerunt & ventriculi plures in partes divisio ac mira constructio; & præceps ciborum, sine dentium officio, ad stomachum transitio. Est nempe illis & ingluvies, seu aqualiculus, & reticulum, & omasus, seu centipellio, ac denique abomasus, seu faliscus: quæ laccum, distinctas in partes divisum, ingentem, sive quadripartitum ventriculum, constituunt. Angustum ex primo & secundo in tertium ventriculum est iter. Potulenta interim hic recipit per sulcum ab œsophago venientem, nunc ut aquæ ingluviei ac reticulo concedantur, apertum, — nunc vero, ut has solus suscipiat, clausum. Hinc a mole non minus, quam ab asperitate confracti parum cibi vegetabilis, stimulus ventriculis, primo nempe atque secundo, talis infertur: qui ad assumpta propius amplectenda ac ulterius protrudenda has partes invitet. Resistit ciborum nimis solidorum descensui reticulum; hinc per œsophagum ad fauces illi, donec satis comminuti, & cum saliva animalis satis misti, subacti sint, ter quaterve, aut quantum sufficit, ascendunt. Sunt alia, quæ simplici instructa ventriculo, ruminare dicuntur, nec tamen vere ruminant, animalia; ipseque homo, nisi morbo correptus, cibos haud eructat & regustat assumptos. Sed intricata est morborum hujus ratio phænomeni: nec enim, ut fabula quondam ferebat, aut cornigero ex parte origo, aut duplex ventriculus, aut carnosior œsophagi conditio, hic adsunt, nec ea, quæ chronicum læpe vomitum inducunt, nec major œsophagi, ventriculorum adeuntis, laxitas, nec acida hoc in viscere latentia, etsi hæc adesse simul queant, rariorem longe morbum ruminantium latius explicant.

Nostram de prima hujus morbi origine opinionem exposaturi, præmitteremus, nos credere: solitam hypochondriacis, flatu ventriculo contentos in fauces urgendi consuetudinem, ruminatiois ab actu non aliter, quam materiæ ratio-

tionē, & quod gas sic explosum masticari ac ad stomachum reduci haud queat, differre. Pars major illorum, non prius, quam media vel absoluta jam quodammodo ciborum subactione, in aeriformis materiæ per œsophagum explosione per horas occupatur; quo tempore jam stomachum liquerunt potulenta, solidiorum vero reliquiæ ciborum, tenuem jam nimis in crambem, quam ut facilius ascendant, conversæ sunt. Qui vero post cibos avidius devoratos, dentium officio haud satis comminutos, medioque in mero natantes, explodendis in ructibus se promptius exercent: hi, cum aere, simul ingesta, vel nequidquam mutata, vel in dulcem modo chymum conversa, sine nausea regurgitant. Sunt multi, qui impurum adeo ex naribus mucum retrahant in fauces, — qui expulsam cum tussi imis ex bronchiis, qualemcunque denique, materiam, oris in cavo, horroris expertes, revolvant, & ad stomachum, ut sua remandent; hinc illius quoque sine sensu, quæ primum ex ventriculo in gulam ascendunt, nec gustu eandem, nec mentem cum nausea offendunt, a quibusdam ad ventrem reduci non mirabimur; ac erunt, quos assumpti reditus ferculi gratioris primum delectet; quin non ingratum faucibus experimentum repetant frequentius, stomachumque inverso hoc in opere incauti, ad ipsam usque consuetudinem, cui demum resistere haud queunt, exercent. Pars major certe illorum, quos ingestos ruminasse cibos compertum est, hypochondriaci ructibusque primum sat diu vexata fuit copiosis; ac plurimi ex illis, si demum redeunte a bolo nauseam percipiant: hanc tamen sub morbo huius operis initio vel minime senserunt. Nul- lum quidem in ventriculos arbitrio imperium est in sanis hominibus; sed est utique diaphragmati musculisque abdominis vicinis; vidimusque non paucos, perfecta licet sanitate cæterum gaudentes, qui flatus ex stomacho, quoties id lubuillet, cum impetu sonoros explosent; nec est inde, cur magis his in rebus exercitatis, tum cibos tum potum

ex pleno ventriculo in œsophagum pro arbitrio, quin nausea hoc jubeat, urgendi potestatem abnegemus. Hæc nostra, jam pluribus ab annis in publicis prælectionibus exposita, opinio, recentioris industria auctoris, exemplo in se ipso capto, nuper confirmata fuit. Voracitas hinc, alimentorumque vix concistorum contritorumque ad stomachum congestio, contracta jam dudum explodendis in ructibus consuetudo, tum denique minor primum a regerendis, quæ ad gulam ascenderant, non ingratis gustui, cibus aversio potissimam ruminationis ad opus occasionem largiri videntur. Erunt utique & alia in multis ruminantibus, vel læsæ digestionis, saburræ acidæ, viscosæ, flatulentix, vel, ut nostro in ægro, & visceris adfecti alterius, symptomata; sed vel magis hæc cum ruminatione, quam ut causam istius, subesse cenienda sunt; vel ipsa ruminatio illorum adinstar malorum, alterius ægritudinis, rarissimum, symptoma constituit.

Prognosis. Nili morbi alterius, difficilis, symptoma sit ruminatio, in longum satis tempus eam sine magno vitæ discrimine perferri, docet longior plerumque, sædi licet, morbi decursus: ut qui nostro in ægro, etsi scirrhus pancreatis subesset, quadraginta tamen per annos extensus fuit. Minor certe a sola ruminatione, quam a vomitu, debilitas, quod sub illa, alimenti succique nutritii jactura sit nulla, exoritur. Nec etenim cibo, etsi hunc avidissime regerat, defraudatur ventriculus; sed redit is omnis sat prompte, longe melius subactus, ac salivæ intimius commistus; nec aliud, si motum peristalticum per horas modo aliquas inversum excipias, sædæ damnum consuetudinis esse potest: ut igitur maciem ac tabem, in quam tandem ruminantes incidisse referunt historiæ, non tam ex illa, quam alio, coque primario ex morbo latente, venisse credendum sit. Ruminationem ex patre in filium, alia quam exempli, aut vitii alterius auctoritate transire, etsi plures id asserant, haud credimus.

Cura. Quem ab aliis modo corporis affectibus, vel a cibis avidius, sine dentium officio ingestis, & a perversa consuetudine derivandum esse credimus morbum, hunc, ni forte symptomaticum, nec propriam per methodum, nec alio, nisi constantis ciborum, regressum in fauces molientium, repressiois consilio curandum esse credimus. Quod vero tam parca nobis hoc in morbo experientia non offert, — hoc aliorum non minus observatio, quam ipsa ratio suggerat oportet auxilium. Cibos modo parcos, eosque facile subigendos, ac longo satis dentium officio submissos, frequentius ingerat, parumque liquidi cum istis hauriat ægrotus; rudium per œlophogum explosioni, quo magis potest, resistat; cibos vegetabiles parumque nutrientes, imprimis acidos, farinosos evitet; vino autem satis generoso, austero, nec tamen multo, horis a pastu jam aliquot elapsis, fruatur. Si quis alius ruminati morbus, ut causa, lubeſſe videatur: huic, si talia admittat, opportuna, alibique indicanda, opponenda sunt auxilia.

ORDO IV. GENUS II.

V O M I T U S.

Frequens de vomitu, tum lub februm doctrina, tum inflammationum, quæ viscera partisque magis sensiles corripunt, in historia, tum demum occasione exanthematum, injecta fuit mentio; & cum nullum, si canem excipias, sit animal quod vomitum tam sæpe, tamque levi ex causa, quam homo, exerceat, non est, qui morborum hujus phænomeni ignarus sit, vel nauseosum ipsemet experimentum hinc inde non fecerit.

Vix enim utero concepit virgo sæcunda ac vegeta, cum, seminis humani effectum in plurimas mulieres mirando, in vomitum, quatuor prægnationis per menses & ultra repetendum, prorumpat. Ipse, qui jejunos ex utero proficiscitur, fœtus, haud raro vomit. Matris ab ubere pendens, nimioque lacte turgescens, stomachum ter quater in die exonerat, mox a vomitu subridens puerulus, nec frequens deest adultis, etsi sanis, vel a rei aspectu, memoria ingratae, vel in veditione in curru aut nave, vel ab inspecto præcipitii discrimine, vomendi occasio: ut igitur vix morbum sæpe dicas vomitum; aut certe plerumque alterius hic symptomata ægritudinis, vel ex universi systematis affectione, pro habitu ventriculi, & proprio huius visceri sub turbis generalibus agendi modo, vel ex

solo cum partibus amicis consensu, oriundum, appellari mereatur.

Hunc igitur vomitum, si ab eo, qui in febribus, in gastritide, ac in hæmatemesi subintrat, recedas, non erat quod pluris hucusque, ac alia morborum symptomata faceremus. Est vero, cur & suum tandem vomitui, qui primum chronicumque ventriculi morbum constituit, locum assignemus; ac ea, quæ sparsim de vomitu in genere sunt dicta, & quæ de eo dicenda supersunt, hic in unum contrahamus.

Antequam vero, quid sit vomitus, dicamus; ejusdem de comite, seu duce perpetuo, nausea nempe, vomendique conatu, verba faciamus oportet.

Est ea scilicet ingrata & anxia circa stomachum perceptio, cum horrore a cibis, salivæ in oris cavum affluxu adaucto, sputatione frequente, ac inani ventriculum superiora verus evacuandi desiderio.

Quodsi, crescente sub nausea, tum ventriculus, tum ipsum diaphragma musculique abdominis hoc ipsum evacuationis ad opus se componant; nec tamen istud perficiant: vomendi conatum, a nausea modo gradu majore distinctum, vocamus.

Definitio. Eorum vero, quæ ventriculo, tum solida, tum fluida, aere densiora, per œsophagum ingesta, — aut (ex intestinis, visceribus, vasisque annexis retrograda) per pylorum restituta, commissa, — aut illinc secreta, effusa fuerunt, ingrata, subita, violenta per fauces, vel & nares expulsio, vomitus vocatur.

Nec enim ructus, seu aeris, aut similis huic materiæ subtilis, sonora per os explosio, etsi hæc vomitum plerumque præcedat, comitetur, pro ista habenda est; nec descripta ruminatio, cui desunt & nausea, & anxietas, & impetus, huc spectant. Nec ad vomitum revocabimus reditum ciborum potusve ex solo œsophago, nunc spasmodice constricto, nunc aliis a causis occluso: quem morbum,

bum, etli adūnta hoc e canali hinc inde cum impetu profiliant; dysphagiæ potius sub nomine, alibi describendum, reservamus.

Differentiæ. Varias autem vomitus, ut partim jam dictum est, differentias, causarum ex ratione petendas, agnoscit. Nunc etenim passu celeri, acutus, nunc lento, chronicus, incedit; nunc ventriculi, contentorum e culpa, primarius, idiopathicus, localis, — nunc alterius lege morbi, symptomaticus, vel ex solo consensu, proficiscitur; in hoc, sine ordine, anomalus, in illo, dato tempore, periodicus, habitualis, revertitur, vel & per artem movetur. In ægri salutem subinde vomitus absolvitur, quem criticum vocarunt. Si materiæ a ventriculo expulsæ ratione vomitus divisio petatur, multiplex is erit: utpote serosus, pituitosus, saburralis, biliosus, verminosus, fæculentus (ileum vocarunt), cruentus, insipidus, acidus, austerus, amarus, putridus, &c.

Symptomata. Ex dictis quæ vomitum præcedant, comitentur, symptomata, jam sponte patescit; interim pro gradu illius & vehementia, causarum pro indole, diversis, hæc differunt, ac alia aliaque succrescunt.

Vomitum futurum annunciant, sensus in ore, faucibus, imo stomacho & ventriculo molestus, nausea continuo adaucta, ardor, oppressio in regione epigastrii, exspuitio frequens, pallor faciei, horror aliquando & oscitatio, inferioris tremor labii, singultus, tussis, ructus, anxietas, alvi obstructio. Instantem prædicunt, vomendi conatus irriti, sub quibus aliqua ventriculi commotio versus superiora lentitur; contrahuntur, mox iterum laxantur, iterumque tenduntur musculi abdominis, hypochondria; spiritus retinetur, ac inferiora versus diaphragma deprimitur; augetur anxietas, sudores ad frontem cutemque universam viscerum, subfrigidi propullulant; lacrymantur oculi, naresque stillant; rubet nunc facies tumetque, tussis augetur.

Tandem non sine sensu violentæ convulsionis ipsum ad ventriculum, sub artuum tremore, jactatione, sub ventris tanta constrictione, ut ipsa interdum intestina eundem deserere, ac herniam formare cogantur, largo hic flumine res, quas amplectitur, per oris, nec raro narium per cava simul, sub longa & sonora expiratione, cum impetu expellit: primum, pleno nisi stomacho, fere insipida, serosa, pituitosa; posthinc & in filis ductilia; nunc, qualia ex reliquiis ciborum forte continet; mox, novo celeriter in pectus ducto aere, novoque visceris impulsu, subflava, amara; ac tandem profunde viridia, amarissima. Succedit his quies, & magni levaminis gratissima sensatio. Post brevem interim moram, nisi causa malorum jam rejecta, cessante, sub iisdem fere symptomatis, redit, vomendi conatus, priore intensior, majoremque præcordiis inferens angustiam. In vanum aliquoties inanis concutitur emulgeturque ventriculus; donec hepar cum fellis receptaculo, intestinum duodenum, diaphragmatis fornicisque abdominalis inter præla, angustius in spatium compressa, partem, quos continent, succorum, motu inverso, ventriculo, singulorum impatienti, transmittant. Hæc ita esse, ostendit major faucibus rejectæ, quam quæ ventriculo contineri omnis potuisset, copia indolesque materiæ; ostendit sanguinis fœcumque ipsarum, & clysterum, sub ileo miseranda per gulam expulsio.

Atque hæc fere vomitum graviorem comitantur symptomata, leviora certe tenellis in pueris, in gravidis non paucis, & in illis, qui, largas post epulas, cibos potusque vel avide nimis, vel copiosius ingestos, more canum, e ventriculo rejiciunt. Pro vario tamen vomitus decursu, aut celeri aut lento, periodico, aut pro causæ vel in ipso ventriculo, vel alibi hærentis ratione, differunt illius symptomata.

Sic in gastritide, vel blandissimis a liquidis inflammato ventriculo commillis, sub extremi sensu

sensu ardoris, doloris, hic illico ad vomitum convellitur. In cholera, a veneno, aut drastico remedio ingestis, diu, quin cibus aut potus suscepti stomachum, intestina, ad motus, quos produnt, violentos sollicitent, continua fere per œsophagum & anum, humorum priorum excretio est. A cibus potuque magna copia ingestis, non multas a partu post horas, fibræ ventriculi nimium extensæ, in spasmodicas contractiones rapiuntur, ac pondus inutile per vomitum excutiunt.

Aliter in chronico, periodico peragitur res vomitu. Hic etenim cibus ventriculus non ubique recusat; sed exigit interdum, ac per horas illinc gratus amplectitur; hic vero per dies, aut per menses illæsus suscipit: ut tandem quod superest ex illis, dato tempore impatiens excutiat. Has igitur vomitus diuturni ac rebellis species præcipuas succinctius hic exponi juvabit.

Nunc scilicet ob victus, pridie imprimis ad noctem, assumti, vel copia, vel indole peccantis, — cibi nempe vel pinguis, rancidi, vel crudi, tenacis, vegetabilis, acidi, aut potus fermentationi obnoxii, cerevisiæ, vini rationem, altera mox die, ad horas matutinas, circa stomachi regionem restrictio ingrata, copiosæ exspuitio salivæ, densioris pituitæ (creatio continua), sapor oris perversus, & ructus, & nausea, majorque in præcordiis ardor & angustia accedunt. Sequitur hæc tandem aut aquæ clarioris ac fere crystallinæ, plerumque insipidæ, acidæ nonnunquam, vel & amaræ, sub conatu a vomitu diverso, per œsophagum ex faucibus, unam alteramve ad unciam, vel & longe ultra, adinstar rivuli, ascensus; aut pituitæ tenacis, glutinosæ, albescentis, subpellucidæ, insipidæ, interdum amaræ, ex acido austeræ, ciborum cum reliquiis hinc inde commistæ, per œsophagum eructatio, aut vomitus. Sunt alii, hypochondriaci imprimis vitamque desidem ducentes homines, qui licet a pingui alimento abstinerint; post aliquot tamen dierum spatium, nauseam, periodice,

cum

cum liquoris infipidi, mucosi, interdum etiam acerbis, vel amaricantis modico; pinguedinem haud exiguam super pavimento adinstar sebi, late satis, nunc dimidii calami scriptorii, nunc aliquot fere pollicum diametro concrelescentem, molem ac ductilem ab initio, sed mox ab aeris attacku duriozem, ignem sat promte concipientem, & ad eum, liquefcentem, e stomacho rejiciant. Infantes, pueri non raro ob voracitatem, ob lactis, vel pultis, ex eo farinaque paratae, ob fructuum horreorum, acidorum abusum, a ventriculi oppressione, tumore, ardore, dolore collicisque adfectibus corripuntur, convelluntur interdum; donec plenum oesophago stomachum exonerent, aut pituitam acidissimam per vomitum excutiant. Ab his, grata aegrotis quies, levitasque oppressi prius ventriculi conceditur; sed pristina diætæ in vitia reverso, per vices eadem, matutinas circa horas, labefcentis ventriculi incommoda succedunt: ciborum desiderium languescit, deletur, majorumque congeries malorum exstruitur.

Quodsi nempe vomitus, aut his causis a longo tempore agentibus, aut rebus, quæ partes corporis molles indurant, & callum aut scirrhum in eisdem producant, præmissis, — aut demum illis, quæ stomachum, intestina comprimere queunt, presentibus, certas fere ad horas a cibis assumptis revertitur; ad ipsum tunc ventriculum, circa pylori angustias plerumque, interdum ad ipsas hujus sacci membranas, vel ad intestinorum, aut visceris, partis alterius, ventriculo vicinæ, substantiam, causa vomitus hærebit. Assumptorum scilicet omnium vomitus impeditam ventriculi intestinorumque dilatationem consequitur, sive ipsa dilatari se non patientur; sive opposita sint eorum dilatationi obstacula.

Nunc etenim ipsius membranæ ventriculi, vel modo hinc inde, vel in totum, duriores, crassiores & chartæ pergamenæ æquales redduntur, ac vix non cartilaginis æmulantur duritiem; aut varii, has ipsas inter membranas, tumores glandu-

dulci, scirrholi, cystici, aliique protuberant; ac non modo partem cavi, stomacho concessi, suam per molem, adimplent, locumque cibi necessarium præcludunt, superficiem ejusdem, prius levem ac planam, tuberosam efficiunt & asperam, sed simul totius figuram distrahunt, contorquent, positionem invertunt, æquali hujus sacci extensioni, ac humorum per sua vasa distributioni resistunt, & pondus hujus visceris adaugent.

Nunc vero, ac fere frequentius, eadem substantiæ ventriculi vitia circa pylorum oriuntur, & arctam jam viam angustiolem longe reddunt; vel, quod ita pridem conspeximus, ac in Museo pathologico Viennensi conservavimus, ut nec aerem quidem, ne chymum dicamus, transmittat, penitus occludunt. Hoc idem efficitur a rebus, quæ subigi solvique per vires animales haud possunt, ventriculo comillis, & suam ob molem, figuram, ad pylori angustias defixis; ut prunorum a nucleis, ab ossibus, a nummis, aliisque hujus indolis a corporibus incaute devoratis.

Nunc ipsa intestinorum in substantia, vel eorum in cavo, nascuntur similia prædictis obstacula. In illa nempe, primum, tot glandulæ, folliculi mucosi, quæ ex causis diversissimis apud multos turgere, ac in duros, nec raro conspicuos tumores elevari cernuntur. Tantus quoque vasorum omnis generis, tantusque nervorum acutissime sentientium numerus hic est, ut his in locis, tot causis irritantibus continuo expositis, frequentior sit, quam alibi, inæqualis, spasmodica contractio, violenta extensio, vasorum compressio, impeditus humorum circulus, canalium repletio, infarctus, ac humorum, vel in istis stagnantium, vel in contextum cellulosum, membranis interpositum, effusorum, solitam in massam conversio, polyposa concretio. Ipsum adeo emphysema, ab aeriformi materia, cellulosam intestini telam ingressa, hic natum esse, sectiones docuerunt. Atqui jam solis his a causis cavo intestinorum partem

tem sui luminis non exiguam sæpe detrahi oportet; nec rarum est, intestina, tam tenuia quam crassa potissimum, vel uno, vel pluribus in locis, plures adeo longitudinis ad pollices, tenuem in diametrum contracta, dura, & vix non callosa, alimentis lento fluxu hunc ad locum adpellentibus pertinaciter resistere, ac parte fluidiore transmissa, fœces teniores, ampliore indies, super loco obstruendo, in sacco retinere, colligere, ac propriæ corruptioni diutius committere. Nec certe desunt corporum duriorum, nucleorum, nummorum, ossium, concretionum terrearum, calculorum, vermium, amplos in glomeres contortorum, copiosa exempla.

Sed ipsa sibi obicem intestina hinc inde ponunt, dum pars una illorum sat conspicua, in alteram, ampliorem, pertinacius subintrat: *volvulum* dixerunt. Nunc vero pars intestini superior, inferiorem, — nunc hæc, illam, pro vagina sibi eligit, ac ibidem absconditur. Atqui frequentius hoc ipsum, vel pluribus adeo intestinorum in locis simul, — quin morbum ideo mox inferat, contingit; ac sæpius a morte, quin ullum id symptoma in vita hominis, ex alio longe morbo defuncti, docuisset, detegitur unus alterve *volvulus*. Quod si vero sedem suam intestinum per causas morbosas constantius in alio intestino defixerit, ibique inflammatum, aliumque in modum ultro quam ut facile reverti queat, intumescat: eadem tunc, quam ab alio quocunque obstaculo, ciborum intestinallem per tubum progressui opposito, symptomata, ac vomitus rebellis, fœcalis interdum materiæ, quem *ileum* abhinc, & *volvulum* (incertæ nimis rei synonymo sæpius haud satis æquo) dixerunt, sequetur. Si pars major intestini in aliud intraverit, quod adeo de ileo intestino per valvulam coli, ad pedis longitudinem suscepto, observatione compertum habetur; sequitur illam annexum ei mesenterium, mesocolon; nec desunt (rara etsi, ac facile non satis tuta, sed ex *pseudomembrana*, formam intestini, ac habitum lumente, explicanda) portionis

veri intestini, intus scilicet susceptæ, & per gangrænam a parte sana separatæ, per alvum excretæ exempla.

Sæpe vero non ipsam ventriculi intestinorumque ad substantiam aut cava, — sed ad viscera vicina partesque contiguas, hæret causa, quæ stomachum, intestina coarctet vomitumque inducat.

Ac primo quidem cartilaginis mucronatæ, ensiformis, aut fractæ, aut luxatæ, ad ventriculum conversio, inflexio huc spectat. Rarior quidem, ac vulgus contendit, vomitus hæc causa, — sed & a nobis in sterni sutoris, in museo pathologico Vindobonensi conservato, conspecta est. Hanc morbi causam, eodem fere cum successu, imitant virgines, mulieres, quæ propria cum thoracibus angustis hypochondria ardius in spatium cogunt, ac ligneis vel ex costa balænæ paratis cum chlamydibus, trabeculis, ventriculum, extendi plenus ne possit, stulte coercent.

Nec minus sterni, costarum fractura, ultimarum huc pertinet: quarum fines asperos & acutos, pulmone sinistro profunde deorsum infixos, ac sua vel compressione, vel excitato illinc consensu, vomitum lethalem in viro bajulo excitasse, Ticini conspeximus.

Alias vero ex liene, hepate, pancreate, glandulis mesenterii, mesocoli affectis, & ex illorum tumore, scirrho, steatomate, calculis, compressio ventriculi intestinorumque proficiscitur ac vomitus. Fœminam in clinicum, quod Ticini est, Institutum suscepimus. Huic, plures ante annos, tumor ex sinistro hypochondrio surrexerat, per epigastricam regionem, dein per omne abdomen, ad pelvimusque, extensus, durus atque convexus. Quoties vero menstrua instabat excretio, tumor ventris insignem in modum augeri, vomitusque per dies quatuor vel quinque, copiosus excitari solebant. Ad nos delatam, quin menstrua hoc tempore instarent, continuus, per multas jam dies vomitus vexaverat. Hujus causam vomitus lienis solius in vitium

ponentibus, pauci quidem. — ex eo, quod omne abdomen æquali, nec ullibi circumscripto tumore promineret, vomitusque pridem periodice redire consueverit, consensum nobis ex integro præbuisse videbatur, mors interim prompta exhaustæ jam fœminæ, hanc nimis confirmavit diagnosin; ac vix dissectis abdominis integumentis, lienem nobis illico, ampli in modum scuti, intestinis ac ventriculo, arctum in spatium compressis, incumbentem, crudæ fere carnis molem referentem, & ex pelvi, ad quam cunei adinstar impactus hæsit, non sine labore trahendum, exhibuit, sexdecim librarum ponderi æqualem. Ventriculus pylorusque ab omni labe conspecti sunt immunes.

Alia, quinquaginta jam annorum fœmina, optimaque fructus hucusque valetudine, a magno frigore mediam per horam corripitur, mox ab isto, succedit vomitus biliosæ indolis, diebus sequentibus, quin frigus redivisset, non diu a cibo potuque ingestis, revertens. Rejectæ per vomitum materiæ, ex bile cum cibis assumtis remissa, constare videbantur. Alvus obstructa est, aut omni sexta, octava die fœces caprinas, fœtidissimas, deponit. In dextro hypochondrio dolorem ægra manifestat. Hoc rerum in statu, septem per dies versatur infelix, & animi mœrore quamplurimum oppressa, vidua. Cessavit, vero tunc vomitus, sanitasque, — anorexiam aliquemque in dextro hypochondrio dolorem si excipiam, videbatur restituta. Cum vero duodecim post dies, ob lites, vicinos inter parentes exortas, quamplurimum terrefacta fuisset mulier: illico materiam ex bile atque pituita constantem, ad pondus duarum fere librarum, ter vomuit. Cessante vomitu, accessit sudor viscidus, subfrigidus ad faciem & jugulum ab eo tempore, vomitus, quoties aut ederet, aut biberet, reversus est. Ad nosodochium nunc delata, exhibuit pulsum frequentem, subdorum, intermittentem; faciem quidquam rubram, capitis aliquem dolorem, os amarum, & linguam mucò flavo obductam. Insignis

nis ægram dolor in dextro hypochondrio divexat: quo in loco, magna, & ad tres circiter pollices ultra costarum spuriarum limbum extensa durities distinguitur, abdomen quidquam tensum, alvus a sex jam diebus clausa, urina parca, rubra, doloris cum sensu excreta. Facilius in dorsum, quam in latera decumbit ægra, tristis & anxia. Eadem alteram in diem continuant symptomata. Die vero sequente, res vomitu ejectæ acidum spirabant odorem. Sic dies circiter quinque in nologonio transegerat, cum, sub aucto hypochondrii dolore ac alvo obstructa, sub vomitu urgente expiraret. Sub cadaveris sectione comparuit ventriculus magnopere extensus, ac tam amplus, ut vix duobus ab osse pubis pollicibus distaret. Ex aperto ventriculo fluxerunt sex fere libræ aquæ nigricantis, multumque aeriformis materiæ explosum fuit, utriusque fœtentis. Ascarides lumbricoides quinque, eosque mortuos, continuit ventriculus. Pylorus naturali quidem præditus conditione; at multa ibi erat coarctatio partiumque compressio. Hepar exterius molle ac sanum; cystis fellea bile fere vacua. Una nunc sectione uterque hepatis lobus dividebatur. Sub illa vero, culter in corpus durum impegit, & per vulnus hoc inductum calculus quem Ticinensi museo pathologico commisimus, exivit, figuræ triangularis, ex albo flavescens, lævissimus, & ignem facile concipiens. In tumore hic calculus hæserat cystico, materia simul sebacea repleto, partem pylori externam inter & magnam hepatis scissuram, qua uterque jecinoris lobus dividitur, hærente. Tumor hic, in cujus medio sedebat calculus, ovi gallinæ superabat magnitudinem, & exiguos hincinde conceperat abscessus. Omentum parvum, inflammatione correptum. Tenuium intestinorum superficies aliquali a phlogosi obsessa. Intestina crassa, multum contracta, fœces in globulos compactas continebant. Colon transversum, a pondere aquarum in ventriculo hærentium, umbilicalem ad regionem depressum. Levis

ad urethræ orificium externum inflammatio. Frequentius certe, sub tantis sectionibus, ad lobulum Spigelii, quam alibi ad hepar, steatomata sat insignia & abcessus impuros deteximus: qui tumores, cum ventriculi curvatura minore, vel cum pylori viciniis concreti, non possunt quin cavum stomachi coardent, ac sæpius ad vomitus, — interdum, subministrata ipso ex hepate materia, purulentos, hoc viscus impellebant. Ipso in fœtu, tam ob ventriculi figuram subrotundam, quam ob majorem, hac sub hominis ætate, hepatis lobum sinistrum, ventriculo late superimpositum, tam frequens & facilis est vomitus.

Nec ut tam contiguus sit ventriculo tumor comprimens vomitumque inducens, requiritur; sed ipso adeo thoracis in cavo, quod de costarum sternique fractura jam supra innuimus, interdum causa, quæ ventriculum, diaphragma uno in puncto inferiora versus urgendo, compressit, est visa: cordis eo in loco, quo septo intermedio incumbit, in osseam substantiam conversi exemplo; quod stomachum in vomitus rapuisse, vir clarus conspexit. In phthisi ex ulceribus pulmonum, frequenter, sub fine morbi lethalis, vomitus, — quos quidem visceris consensus utriusque bene explicat, contingunt; quodsi vero tubercula, pulmonum lobos inferiores diaphragmati concretos dura stisque elevata occupaverint: non est, cur ex consensu magis, quam ex mechanica ventriculi compressione, irritatione, hos vomitus derivemus. Vir medicæ in artis incrementum natus, sed fato huic & nobis iniquo, Vindobonæ, non multos ante annos, in flore ætatis, crudeli ereptus, a tabe, feroci a tussis jam unum per lustrum, — ultimosque vitæ per menses pertinaci, ac vix non indies redeunte a vomitu simul vexatus, proprii ventriculi aut pylori de scirrho, vel callo, steatomate, vix dubium alebat; interim nec minimum hoc in viscere vitium, — pulmones vero tuberculis, pro parte suppuratis, undique oblectos deteximus. Pulmonum

hinc ad lobos inferiores tubercula, scirrhus, inflammatio conspicua, cordis aneurysmata majora, — abscessus, scatomata mediastino reclusa, humores serosi, purulenti, sanguinei, thoracis in cavo magna copia collecti, ad causas vomitus, quam compressio inducit, chronici, non raro pertinebunt. Quam insignem herniæ diversæ, compressis, strangulatis, quæ loco suo egressa sunt, intestinis, vomitum inducant, cuius ex chirurgicis est notum; nec minor compressionis in intestinum per vulnus abdominis prolapsus est actio.

Sed & pancreatis non raro vitium, ut causam chronici vomitus manifestam sese prodidit. Est quidem, ubi conspicuum hæc pars in scirrhum mutata, vomitum tamen nequaquam induxerit; sed aliorum tam felix non erit ægrorum conditio. Nunc enim scirrhosi tumor, pancreatis, ipsum, aut duritie, aut asperitate sua, ventriculum irritabit; aut suam per molem, satis dilatari hic sacculus queat, impediet, nunc vero duodenum, eundem in modum lacellet premetque intestinum; nunc humor salivali hoc abdominis in fonte corrupto secretus, acrimonia peccabit, nunc sua forsitan inertia, paucitate, quod suscepta in canibus docuit excisio pancreatis, ne chymus huc allidens sat cito diluatur, subigatur, aut ne billis cysticæ; a pleno ventriculo expressæ, corrigatur acredo, inhibebit; nunc, inducta per pancreatis tumorem insignem venæ splenicæ vicinæ compressionem, sanguis circa ventriculum collectus, adaugeta hujus partis sensibilitate, eundem ad vomitum, interdum cruentum urget.

Steatoma, tumor de inflammatione participans, purulentus, cysticus, scrophulosus, scirrhosus, carcinoma glandularum mesenterii, aut hydrops ejusdem, nec non partis cujuscunque contiguæ vitia similia, huc pertinent: ut a quibus, compresso intestini aut tenuis aut crassi canali, pertinax non raro, ac periodicus fere, vomitus inducitur, ac descripta jam partim alibi oriuntur symptomata.

Prout vero vicinius a cardia, ventriculi (angustioris illinc magisque contracti) vel callus, vel tumor scirrhus, vel aliud obstaculum delitescit; eo citius a pascu, — nunc tribus, nunc septem, nunc pluribus ab eo horis, continuo augentur angustia, nec non diversa materiae per vomitum rejectae est facies. Saepius nempe, sed certe non ubique, — nec pylori solius, sed & pancreatis sub scirrho, carcinoma, vel ulcere impuro, fusci, obscuri haec coloris est, & foetet; tractu temporis, sub ingenti ructuum copia, nec raro sub continuo singultu, — vel, si profundius intestinorum in tubo obstaculum haerit, sub continuis borborygmis, ventris sonora sub intumescencia, non raro inaequali, alvoque pertinaciter in plurimis obstructa, acidissima expellitur. Si quando vomitus consuetum ad tempus non redeat: sub majore tunc molestia plerumque, sub stomachi inflatione manifesta, sub ardore, dolore ventriculi adauctis, majorem simul ad copiam paulo tardius revertitur. Mirum est, quod, quae tam lente in plurimis nascuntur circa pylorum, aut stomachum, vel ad ipsa intestina obliucula, tumores, steatomata, vel scirrho, saepius per annos sine turbis praemagnis, si ructus, flatus, oppressione ventriculi, deletumque per tempus ciborum desiderium, excipias, delitescant: donec, accedente imprimis terrore, aut animi maestitia, aut ira gravioribus, — aut emetico vel drastico remedio, ob fallacem signorum gastricorum cohortem, porrecto, aut novas ob crapulas, — non facile sine sensu horroris, caloris levioris, ingesta per vomitum reddantur, commista bili, pituitae, alimenta potusque. Ab hoc fere tempore, concessis interdum dierum, hebdomadam quarundam induciis, praeviis copiosis exspuitionibus, vomitus redit alter iterumque redit; oppressio ventriculi augetur; nec rarum est videri tunc aegroti, aliud in latus converso, pondus aliquod hoc idem in latus altiore e loco revolvi ac descendere: quem duri corporis motum interdum vel ipsos medici per digitos

gitos licebit distingui. Sunt, quibus dolor & tensio epigastrii, hypochondrii, converso in anteriora, trunco, moderentur; alios, alia, brevi tamen solatio, sublevabit corporis positio. Adolescente jam morbo, sub macie corporis extrema, sub pulsu nunc frequente, nunc satis naturali, etsi longe debiliore aquarum colluvies in ventris cavo subnascitur, fluctuatio manifesta percipitur. Frequentior nunc, & absoluto, quem amplius vix appetunt, a pastu, ingruit mox vomitus: debilitas, inæstitia, pallor faciei augentur, lypothymix hinc inde accedunt, dolores circa stomachum, hypochondria, vel ipsum ad ventrem, sub magna istius tensione, ardentis insurgunt; singultus sub auctis doloribus frequentior fit; ac tandem sub vomitu enormi, vel sub maximo ad istum conatu, tantorum pertæsa malorum efflatur anima.

Sed quemadmodum ipsis sub mali horrendi primordiis, haud raro ejusdem natura non agnoscitur; ita varia, quæ morbum exasperant, spirituosorum, emeticorum, purgantium e classe, porriguntur, remedia. Sic & vomitu jam certas a pastu post horas redeunte, non minus incerta sæpe morbi formatur diagnosi. Tumoris scilicet duri tensique circa regionem epigastrii in vita præsentis, ab actu dolentis, — sed a morte, præter distentum ab aere ventriculum nil reperti, loquuntur exempla. Ipse nempe ventriculus, vel ob pylori angustiam, vel propriæ ratione inertix, atoniæ, ad immensam haud raro amplitudinem, ac in utrem, ipsi fere ventris cavo æqualem, distenditur, vaporum flatuumque a copia repletur, varios in sensus distrahitur, ad umbilici, pelvisque adeo in regionem descendit, & alterius longe visceris scenam ludere consuevit. Vel ipsam post mortem, ventriculum per amplum, œsophago per filum prius circumdato, tam arde per tumorem ad pylorum residentem oclusum deteximus: ut aer copiosus, qui tantam hoc viscus in molem repleverat, nec sponte exire, nec exprimi per artem potuerit. Sed & pyloro

loro nequaquam scirrhuso, calloso, etsi debili laxove ventriculo ad sui contractionem violentam haud tanta esse videatur potentia; sequitur tamen ac multoties revertitur vomitus a cibi corrupti, ac ulceris extenli a stimulo, ut videtur, diaphragmati musculisque abdominis illato & debilioris vim stomachi supplente. Exemplum quidem viri existat, qui, ob summam ventriculi capacitatem in cadavere ejusdem repertam, cum viveret, a fortioribus etiam emeticis assumtis, vomere non potuit; sed non semper cum stomachi extensione vel maxima, vomendi potestate hoc viscus spoliari, exemplo foeminae, a nobis supra allato, confirmavimus, & altero, mox infra adducendo, ostendemus.

Ambigua satis ac difficilis est causae, quae hunc vomitum inducat, indagatio. Facilius quidem, egregio non ita pridem monente Viro, quam si callus, aut scirrhus latuerit, hic vomitus — ac uno quasi cum impetu absolvitur; nec doloris aut ponderis sensus regionem epigastricam circumdat; ructus flatusque foetidi frequenter, quin vomitus sequatur, vel & antequam hic succedat, prorumpunt; sensus plenitudinis, repletionis in stomacho, evacuari conantis, percipitur; tumescit, subrotundus in medio mollisque venter, compressaque regione umbilico pubique intermedia, aut ructus, aut contenti pars liquidi per oesophagum assurgit; senescentes jam, voraces bibulosque magis homines, quos, pallido sub vultu, debilis jam pridem ciborum vexaverat subactio; qui majores in istis potuque stimulos, ut famis, quam saepe manifestant, sensum sibi excitent, sollicite quaerunt, hoc malum divexat: ut qui ferculis copiose, ac plures interdum ante dies ingestis, ad stomachum torquentur, & copiosos eosque liquidos, serolos, vix tamen foetidos, interdum acidos, patiuntur vomitus, qui sulcum haud facile, sed cinereum vasis ad parietes sedimentum deponant.

Est sane aliqua his signis, sed vix tanta, quae errorem excludat, auctoritas. Ipse nempe

ventriculus tantam in amplitudinem extensus, ut simul profundius in abdomen descendat, oportet. Hoc vero sub flatu, distracto nimis in longum œsophago, angustior hic redditur, nec surgentem ex imo quasi ventre crambem tam facile regurgitat. Quodsi tamen vorace bibuloque in homine, debili jam pridem subactionis ciborum sub opere, sub alvo largas pluresque post epulas per dies clausa, sub abdomine ex imo subrotundum in utrem turgente, sub minore epigastricæ regionis tensione, angustia, dispnoea, — sub flatuum ex medio quasi abdomine ad œsophagum adscendentium sensu, vomitus longiore a passu mora sequatur abundans, ventrisque tumor imi sub illo dispareat; — aut si compresso a manu, jam nimis repleto, abdomine, & flatus & contentorum pars liquidior facilius per œsophagum repullulent; licebit tunc, — etli stomachum utroque vitio, nimia scilicet amplitudine & callo simul posse laborare, nemo, tunc satis certus, negaverit; de inerte ac extenso nimis ventriculo, ut causa vomitus præcipua, cogitare. Frequentem, etsi vix periodicum, vomitum vir excelsa sede natus, gulæ vitiis nimis deditus, a longo jam tempore patiebatur. Ructus hic præterea tam male olentes, ut plurimum atmosphæram cubiculorum, latrinæ instar, inquinarent, explodere consuevit. Circa pylorum, scirrhum, — sed, ob dictum fœtorem, & ulcus latere, suspicio nobis, ad consilium vocatis, nascebatur. Post mortem, ille quidem detectus, sed ulcus repertum non fuit. Ventriculus vero non modo ad ossa pubis usque extensus, sed prope cardiacam quoque in alium quali saccum, in quo cibi, huc delati, in propriam corruptionem abire, doloresque excitare, ac fœtorem illum infestum, per ructus, spargere solebant, dilatatus repertus est.

Atqui nec major quidem languidioris extensio ventriculi requiritur, ut vomitum hic plures in annos frequentissimum, ac demum ægroto funestum, rebellis exerceat. Vindobouensem ad virum tri-

ginta quatuor annorum vocati sumus. Hic aliquot a mensibus, sub macie continuo adaucta, ac sub febris, quam hecticam adpellant, symptomatis, siagula quæ ingerit, post horas aliquot a pastu, nunc ad noctem, matutinum nunc ad tempus ventriculo expellit. Vigelies tandem & ultra vomitus, vel unica in die, & vix assumtis vel cibo. vel potu, illico, vel & sponte, exoritur. Atqui nec tumor epigastrii, nec tensio detegitur: sed multis ahinc annis vertigine & capitis dolore laborare, dein ad horas matutinas non ad alias, ingesta vix quidquam mutata, vel chymi sub specie, evomere solebat. Venam homini, & tandem a morbo, & a veneris, quibus nimium indulsit, illecebris debilissimo, frequentissime adperiunt, hirudines ad aures, &, quod fluxum hæmorrhoidum interdum sit passus, ad anum, ponunt. Augetur debilitas, frequentior fit vomitus: sub quo, bilem viridissimam expelli videntes, alvum ducentia quamplurima præscribunt, ac ægrotum, in statum de quo diximus, conjiciunt. Sub tantis ærumnis, decoctum ex chinæ cortice cum aqua cinnamomi & tinctura anodina præscribimus incassum. Vir clarus & expertus, simul in consilium vocatur; sed mortem in vicinia esse, ex continuo singultu, ex animi deliquio, & ex pulsum conditione, ambo intelligimus. Eadem vero secuta, cum vitium, ut vocant, organicum circa stomachum, aut pylorum, sollicite quæsierimus: nec istud quidem, nec aliud, si totum vasorum systema sanguine quasi omni orbatum excipitis — nec ventriculum mole auctum, aut nimis dilatatum, deteximus. An calvariæ in cavo, quod, ob temporis penuriam adpertum non fuit, vertiginis prægressæ, doloris in capite tantorumque latuit origo malorum? . . . ex eo certe, quod alia, quæ tale quid docerent, symptomata tot per annos non occurrerint, id minime videtur. Ipsa nempe corporis, vasorum inanitio ad vomitum contribuit; vidimusque non paucos, qui sub venæ sectione largiore, — scæmuas, quæ sub uteri

profluvio cruento, copiose vomebant. Sub fame diuturna, & nausea, & vomitus succedunt; ac frequens hysteriis, hypochondriacis hominibus, ex sola debilitate ac ventriculi sensu nimis intenso, vomendi est occasio. Sola rerum ingratarum recordatio, pilus optato in ferculo repertus, stomachum movent, ac in sensibilibus vomitum illico excitant. Homini diutius obscuro in loco detento, solus lucis vividioris adspectus vomitum jam movet. Notus est nimis, effrenis ex itinere maritimo, seu vedione in nave, oriundus vomitus. &c.

Est chronici vomitus species adhuc alia, quæ ad illam de qua loquimur, sensibilitatis nempe in ventriculo nimis intensæ, plerumque revocanda, ac, etsi symptomata, hic tamen, ob magnas, quas in artis exercitio subministrat, errandi occasiones, nequaquam reticenda est. Oritur hæc in sexu maxime sequiore, cui menstrua, vel gravidum ob uterum, vel ob causas morbosas, — vel demum solitæ hæmorrhoides, — nec non in viris, quibus consueta hæc cruoris ex ano profluvia vel plurimum imminuta, vel protinus suppressa sunt, plerumque aut hysteriis, aut hypochondriaci adfectis in hominibus. Hac sub rerum conditione, ut alibi jam diximus, non raro sanguis, ventriculi viscerumque abdominis debiliorum, vicinorum, in vasis diductis, aneurysmaticis, varicosis colligitur, ac vomitum cruentum, — quo interim sæpe res non pervenit, sub diris ad præcordia doloribus, angustiis, sub ventriculi oppressione, lipothymia sub sensu, sub nausea, vel sub vomitu, imprimis quo tempore pristina prodire debuissent profluvia, adactæ, expectat. Etsi vero debiles & languidos hæc sanguinis circa stomachum collectio in vomitum præcipitet; est tamen, ubi vires non infractæ sint, & ex suppresso profluvio naturali, vel solito, abdominalis species plethoræ robustis vegetisque in hominibus, in causa sit vomitus, ac talem, acutum scilicet, vel in vera pu-

monum

monum inflammatione, sicut ipsam diarrhœam, subinde contingere, jam alibi monuimus.

Evidentior vero sensibilitatis morbosæ in ventriculo est actio in illis, qui cholera laborant; qui saburrali quidem ex causa vomuerunt, sed, jam omni rejecta, n vomitu effreni continuant; in illis, quibus aphthæ oris, œsophagi, ventriculi ad cavum prægressæ, ac a nuda superficie istius separatæ, aut ulcus, vel prævia inflammatione, suppuratione relictum, vel aliis ex causis in ipso ventriculo lento passu inductum, impurum, herpeticum, serophulosum, carcinomaticum, vel ab hepate, liene, pancreate suppuratis, vicino cum ventriculo concretis, ac eodem, ut vidimus, eroso, in ejus cavum depletis, vomitus a re quavis, vel blandissima assumta, sub diris in epigastrio ardoribus, doloribus, copiosos, nunc parum aut nihil, nunc satis aperte purulentos, ichorosos, fœtidosque producant.

Nec minus huc spectat vomitus, antiquo ab ulcere promptius sanato, a podagra, ut se expriment, ad stomachum regressa, retropulsa, oriundus. Quamvis enim hoc mali genus, nunc acute incedens, nunc chronicum, ex alio, ut quondam docebimus, quam materiæ peccantis ad ventriculum depositæ effectu, explicari bene queat; ac etsi alterius id symptoma morbi dicendum sit; suum tamen hoc in tractatu de vomitu rebellium omnino meretur. Oritur nempe hic vomitus in illis, qui arthritidi, ut vocant, fixæ, seu podagræ subjecti sunt, si medela huic perverſa opponatur; vel si, corporis effœti languore, consueti ad pedes dolores prorumpere reculent. Hoc scilicet ex fonte, vel iisdem potius ex causis, quæ podagram inducant, non raro viscera abdominis mali sedem largiuntur; ciborum illico proſternitur desiderium; accedunt oppressio ventriculi, tenſio, tumor dolorque regionis epigastricæ; nausea his jungitur ac vomitus tam atrox, ut veneni suscepti nonnunquam oriatur suspicio, aut dira ventriculum, intestina,

videatur occupare inflammatio. Alias, sine tanta symptomatum atrocitas, nausea, vomitus, dolorque ventriculi, aut longum per tempus, aut certos per reditus, ægrotum, a podagra interea immunem, rebellis divexat. Si forte solitus ad pedes, aut manus, dolor compareat: evanescent stomachi prius adfecti symptomata. Virum, a multis retro annis frequenter a podagra affectum Ticini conspeximus. Huic diu podagra pepercerat; sed intumuit, sub cordis palpitatione pulsuumque intermissione fere continuis, abdomen, ac insignis tunc viscerum singulorum infarctus subintrasse videbatur. Resolventia, sic dicta, remedia incassum jam diu ingererat; rediit tandem consuetus ad pedes dolor, ac abdomen in integrum detumuit. Fœmina Mediolanensis, vomitum, a quinque jam annis, non quidem continuum, sed omni fere mense ter quaterve redeuntem, atrocem, experta est. Cum nullum hucusque a medicis auxiliis levamen malorum habuisset ægrota, Ticinum adivit. Etsi vero in sexu fœmineo, podagra, quam in alio, sit rarior; cum tamen a patre hoc morbo crudeliter vexato originem hæc mulier traxisset, & frequentes antehac in artibus dolores, quasi arthriticos, conquesta esset: qui dolores eo, quo vomitus accessit, a tempore fluierant in integrum; aconiti extractum huic fœminæ largiores ad doses, ac parata ex sinapis farina pediluvia, nec non quavis octava die rubefaciens ex cantharidum emplastro remedium ad pedes præscripsimus. Post mensis fere spatium, accessit vehemens podagræ insultus: a quo vomitus in integrum disparuit.

Similia vero scorbutus hinc inde vobis offeret ventriculi affecti, fallacia, symptomata; nec de istis hic sermo foret; nisi proprii hac in re, plures ante annos, commissi erroris eundem nobis imponeret, profutura vobis ipsis, memoria. Cum scorbuti signis clinicum Institutum Ticinense petierat fœmina. Accessit scorbuto febris epidemica, pro gastrico — nervosa tunc habita. A primo febris

bris insultu, magnum in regione ventriculi pondus, ructus foetidissimi, oris summa amarities, ac demum vomitus biliosus, amarissimus, quo vermes simul plurimos & ore & ano ejecit, comparent; anxietas est magna, ac fauces a glomere ex stomacho per œsophagum ascendente confringi spiritusque elidi videntur. Solventibus præmillis remediis, lene, quod nullus ab assumtis dolor esset ventriculi, ex ipecacuanhæ radice, præscribimus emeticum. Gastrica abhinc increfcunt symptomata, & sinistro in oculo ecchymosis latè largà comparet. Repetimus diebus sequentibus, iterumque concessimus emeticum; sed morbus, etsi opium compefcendos demum ad vomitus in auxilium vocaretur, continuo augetur, ac die duodecima terminatur in mortem. Aperto cadavere, sugillatio comparuit ad internam ventriculi superficiem amplissima, sublivida: ecchymosi ad oculum hærenti simillima. Pancreas a scirrho corruptum, thoracis, pericardii cava, ab aquis partim repleta listebantur. Nul- lum tunc nobis dubium esse potuit, hunc vomitum lethalem, non ex gastrica saburra, sed ex morbo principali, qui scorbutus erat, & ex sugillati sensibilitate morbosa ventriculi, ab emeticis certe non parum adaucta, originem traxisse.

Vomitum gravidarum, etsi per consensum frequentius, quam primaria ventriculi culpa oriatur; — istum fere magis, quam alium ad locum, revocandus est. Is nempe in quibusdam mulieribus vix primis ab imprægnatione diebus aut hebdomadis, — in multis paulo tardius, — in plurimis a prima fluxus menstrui cessatione, — mitis, nec frequens, nec multus in istis, — in aliis uberior ac vix non continuus, medium fere prægnationis ad terminum, interdum vero ipsum adeo ad partum, — nunc stomacho jejuno, nunc a cibis, nisi uno alterove, ex regno fere vegetabili, non facile animali, excepto, fere singulis, — serofus, mucosus, acidus in istis, in aliis amarus, in quibusdam adeo cruentus, exoritur. Sunt aliquæ,
im-

imprimis corporis structuræ minus extensæ, aut fœtum in utero majorem, aut gemellos, aut copiosum saltem amni liquorem ferentes, quæ in ultimis potius, quam primis prægnationis in mensibus, maxime si cibis quidquam copiosis indulgeant, nauseam patientur ac vomitum: quæ symptomata vel usque ad partum, vel donec uterus ante istum, ut solet, subsederit, continuant. Communior illis est hic vomitus, quæ largioribus antehac subjectæ fuerunt menstruis; ac languidiores urbium apud fœminas frequentior, quam in rusticis; robustæ interim hinc inde non minus, quam debiles, cum conceperint, cibos per œsophagum rejiciunt. A vomitu peractò, pleræque sublevatas se sentiunt; nec facile aut prægnans, aut fœtus, abhinc salutis detrimentum patiuntur; aut si frequentior, violentior, a quovis fere cibo, pluresque per menses is redeat; debilitas ventriculi & languor totius, vomitus cruentus, vel hæmoptysis, herniæ, uteri descensus, prolapsus, vaginæ, abortus, timenda sunt.

Sed nec ipso sub partu immunis est fœmina: quem scilicet non raro ultimis sub nixibus, tum ex uteri, summopere ab istis vexati, cum ventriculo consensu, tum ex abdominalium musculorum, & diaphragmatis contractione violenta, experitur, — partui, ut putant, profuturum; sed pro potentioris potius ad fœtum protrudendum actionis effectu habendum.

Multa hic foret consensuali de vomitu ulterius differendi occasio, nili talem, ut aliorum symptoma morborum, alibi descriptum levioere nunc calamo tetigisse, quod partim hucusque evitare non potuimus, sufficeret. Sic a sola jam faucium, pharyngis, per plumulam, aut immissum his per digitum, irritatione, ventriculus convellitur & contenta expellit; a dentitione in pueris, sicuti diarrhoea, ita non infrequens est vomitus. Ex admoto cruribus, herpetico ab ulcere adfectis, decocto cum croco metallorum remisto; vel & herbæ nicotianæ tabaci pulvere iosperso, vomitus se-

culus

cutus est. Sub capitis dolore violento, hemicrania, vertigine; sub cranii læsionibus, carie, excrescentiis, sub gravi adeo ac lethali apoplexia, ac in medullæ spinalis adfectibus quibusdam, ut cyphosis in specie, sub colicis doloribus, vel sub illis, quos calculus, aut felleus, aut renalis, urethericus, vesicalis, aut panaritium, aut luxatio, aut hernia, inducunt, stomachus contenta facillime regurgitat. A quovis contagio, quocunque demum modo corpori ingesto, admoto, stomachus facillime movetur, nec potentius certe contagiis plerisque, saltem, febrilibus, est emeticum.

Nec minoris dignitatis argumentum habetur de vomito ex aucta corporis ac imprimis ventriculi, sensibilitate, debilitate oriundo, in febre intermittente emetica, in qua scilicet vomitus effrenis, periodicus, præcipuum febris constituit symptoma, ab opii fere citius, quam ab ipsius corticis peruviani virtute, cum ipsa febre fugandum,

Causæ. His vomitus præcipuis speciebus hic expositis, causarum hujus morbi mentionem jam satis injecimus; ac ea, quæ vomitum ex partium consensu, vel & symptomaticum inducunt, tum sub februm, inflammationum, exanthematum descriptione jam adduximus; tum in aliorum expositione morborum suo loco referemus. Idiopathici causa vomitus in stimulo graviore, nimiam ventriculi, ad pylorum tunc clausi, contractionem excitante consistit. Vivorum nempe sectiones animalium docuerunt, a stimulo tali admoto, vel ab ipso duodeno motum ventriculi contractilem oriri; sequi pylori constrictionem, inde medii illam ventriculi; demum supremi: donec ad ipsam gulam bolus pogrediatur, & a ventriculo sese contrahente, inque rugas plicato, sursum per os expellatur. Alias principium contractionis est in pyloro, vel medio etiam in stomacho: unde motus peristalticus versus œsophagum per omnem ventriculum retroagitur, usquedum materia ventriculo contenta per gulam erumpat. Quæ igitur moderato cum

stimulo ventriculum sollicitant, ad inferiora hæc ejusdem contenta placide, propellunt; quæ fortius in stomachum agunt, eundem mox contrahunt leviterque convellunt; & nauseas proliciunt; quæ vero fortius adhuc ventriculum extimulant; ea hunc ipsum convellunt, & pyloro simul contracto, cibos per cardiacam & œsophagum expellunt: sic ut igitur vomitus sit vera, clausi primum ad pylorum, — ad cardiacam satis adhuc cedentis, ventriculi superiora versus convulsio. Hanc vero & ipsius diaphragmatis, & musculorum abdominalium contractio violenta coadjuvet oportet. Nam etsi & istis, aut quiescentibus, aut adeo dissectis, aut subtracto penitus eorum imperio exemptoque ventriculo, vomitus tamen excitari non minus posse, eximiis a Viris sit dictum; recentiora tamen hac super re instituta experimenta videntur utique docere; stomachum, etsi maximis a stimulis vexatum, non posse tamen, sine diaphragmatis, musculorumque abdominalium subsidio, sese satis contrahere; nec sine stomachi actione posse solos hos musculos vomitum absolvere, ac potentiam istum utriusque constantem esse effectum. Non oportet tamen nuperrimam viri eximii objectionem hic reticere: qua, vomitum sub ipsa expiratione fieri, — diaphragma vero non sub ista, sed sub inspiratione contrahi, — & hinc vomitum sub maxima diaphragmatis relaxatione fieri monuit. Sed forsitan, priusquam stomachus contentas materias rejiciat, vim ille diaphragmatis, ad inferiora sibi per vices impellentis, jam satis expertus est, ut & propria, & musculorum abdominalium contractione, ultimam vomitionis scenam absolvere possit; vel agitated adeo & convulsus hoc sub opere, cum œsophago ventriculus, sub expiratione, altiora versus sequitur diaphragma: inter cujus & musculorum abdominalium prælum excutiat potentius. Fœminam Vindobonæ publice in clinicò Instituto examinavimus, cui hernia ventriculi enata, hac ipsa vero,

plu-

plures ante annos, incarcerata, ventriculus inflammatus, atque hoc in sacco, quo interea concreverat, suppuratus, & largo hiatu ad regionem epigastricam apertus fuit. Si quos hæc mulier cibos molliores assumpfisset: mox hi ventriculo, nisi ulcere callosè obtecto, per istud effluebant; quin ipsa sibi ægra, propriis cum digitis, cibos, quos nimios ingessisset, fermentatam ut prallicam, extrahere potuerat. *Lac dulce* coram nobis ac nostris auditoribus numerosis, haustum, illico, sed jamjam coactum, amplo ex ulcere effudit. Huic igitur ulceri, primo digitum, mox etiam alterum, timide immisi; sed cum nullum ægra exinde dolorem accusaret, animose ad magnam ventriculi superficiem internam, circumduxi, ac villosa ejusdem super tunica huc illuc movi. Interroganti, num, hoc digitorum ex motu, vel nauseam, vel vomendi conatum perferret? negavit. Quæ ulterius, tantum circa morbum (cum quo per quinque adhuc annos, ex intestinorum tandem inflammatione peritura, vixit) experimenta, physiologis etiam notatu dignissima, sint capta, ea auditorum unus concinne exposuit. Sed & hoc nobis, — quod dicta, sat fortis, contrectatio vomitum nequaquam moverit, admirationem expressit.

Non semper totius tubi alimentarii motum inversum sub vomitu requiri, etsi alvus sub isto plerumque sit obstrueta, cholera docet: sub qua, dum superiora versus convellitur ventriculus, intestinorum certe auctus est motus peristalticus; sed est, ubi pars major intestinorum ad vomitum contribuat, ac imo adeo ex colo aut recto intestino, vel ob dictas jam rationes, cedente, aut rupta, illius valvula contenta, futuros in vomitus, regerantur in ventriculum.

Quæcunque igitur aut stimulum ipsi ventriculo majorem, quam par est, aut specificè odiosum, inferre, illumque convellere queunt; aut quæ stomachum, ne satis dilatari aut in duodenum evacuari possit, impediunt: idiopathici ea pro causa vomitus

tus haberi omnino merentur. Huc igitur, ut pottiora uno hic fiftantur intuitu, fpectant: quantitas ciborum, potuleutorum æquo major, feu nimia (nec tamen, ut quæ vomitum intercipit, fuma) repletio aut crapula; qualitas ingefflorum, vel parum a dentibus conciforum, contritorum, aut difficulter, aut nullatenus a ftomacho, fuccis gafiricis, cogendorum pyloroque expellendorum, aut corruptorum, acidorum, putridorum, aut idiofyncrafiam, ut vocant, contrariorum, aut fufpectam ob indolem noxiorum, venenorum, emeticorum, drafticorum, aut acris, biliofæ, corruptæ materiæ, vermium, ex hepate, inteftinis, in ventriculum afcendentium; — fenfibilitas ventriculi morbofa, vel ob phlogofin, vel ob ulcus, carcinoma, vel ob aphthas, vel fuorum valorum repletionem, infarctum, extensionem, ob acre, hoc vifcus vellicans, ob fpafmos; — debilitas, imbecillitas, atonia ejusdem, fub qua cibi, vim vitalem hujus organi non fatis experti, fpondaneam rapiuntur in corruptionem, & antequam per pylorum defcendant, ventriculum ad vomitum compellunt; coarctatio ventriculi, pylori, inteftini, a callo, fcirrho, fteatomate, polypo, tumore cyftico, calculis, volvulo, vermibus, fœcibus induratis, aut re quavis alia, hæc vilcera comprimente, anguftante, infarciante.

Prognofis. Vomitus fymptomatici, confenfualis momenta jam alibi propofuimus, & quæ de eo dicenda fuperiunt, fuo quævis loco a nobis tradentur. Idiopathici vero, chronicique imprimis, vomitus pericula, fpecierum & caufarum, quæ has ipfas excitaverint, ex indole judicauda funt. Alia vero in genere ex vomitu difcrimina defcendunt ab impetu, quem ille ipfe vilceribus cavis cranii, thoracis, abdominis, contentis — partibus aliis, valorumque imprimis fystemati infert: unde varii effectus, apoplexia, amaurofis, bronchocelle, cyananche, raucedo, vitia pulmonum, œfophagi, herniæ, prolapsus, abortus, fugillatio, vasorum nimia

mia extensio, aneurysma, varix, hæmorrhagiæ internæ, externæ, variaque in motu sanguinis impedimenta, nascuntur. Quam profusi viticidique sudores, sub vomitu, ex cute emanent, quam valida totius systematis concussio succedat, est notum: quæ singula, vomitus effectus interdum proficuos, læpius vero pessimos, luculenter ostendunt.

Eo ipso vero, quod fluidorum corporis pars certe non exigua, & futuræ nutritionis principia, sub maxima totius agitatione convulso ejiciantur e ventriculo; nisi causa simul vomitus cum istis expulsa, aut angusta ex sede, calculorum exemplo, in ampliorem detrusa, aut laxato, quod prolapsum, intestinum strangulabat, vinculo, vomitus debilitat, ac in morbis quidem a nimio systematis vigore oriundis subinde fit proficuos; in illis vero, qui suam ex virium jactura nanciscuntur originem, pericula vel maxime adauget. Quo citius vero, & quo læpius mox a partu hominem adoritur, — eo magis omni hunc nutritionis adminiculo defraudat. Sed quocunque demum ordine ac tempore incedat vomitus diuturnus, copiosus; motum hic intestinorum peristalticum infrangit, alvum, obstruit, atrophiam, tabem, hydropem, singultum ominosum, convulsiones, syncopen mortemque inducit. Quo minus causam vomitus aut auferri, aut corrigi licebit; eo certius hæc singula sibi tandem succedent: & hinc ille, qui ex vitio, ut vocant locali, ex calositate, scirrho ventriculi, aut partis vicinæ pendet vomitus, medelæ raro, si unquam, est particeps.

Ad materiae per vomitum expulsæ aspectum & indolem quod spectat, fallaces haud raro exinde tum causæ latentis suspicio, tum prognosis deducuntur. De vomitus cruenti periculis jam satis locuti, id solum hic iterum monemus: nigerrima rejici ab iis quoque, in quibus nullus in ventriculo, aut ad pylorum tumor est, ut minime necessarium sit, illiusmodi colores aut ab isto, aut a scirrho, aut ab ulcere harum partium derivari.

Fœtidissimæ, fœculentæ materiæ in ileo rejectio, plerumque tristissima; ac si dolor abdominis sub ista cessaverit, ubique lethalis est.

Cura. Curandi vomitus præcepta, causarum suggerit cognitio. Sunt vero, quæ omni demum sub vomitu valebunt, generales cautelæ. Quicumque vomitus hominem jam pridem hernia laborantem corripiat, oportet loco, quo exitum intestina moliuntur, per sustentaculum mature prospici: & cum toties ab hernia, prolapsu, nascantur vomitus: sub nullo certe ex istis, etsi alia lubelle causa queat, hæc mali forsitan origo attentius exploranda non erit. Qui ex leviori occasione ventriculum per guttur exonerant, infantes teneri: hi, supino incunis sub decubitu, nisi adstet, qui vomentibus succurrat, corpusque anteriora, vel in latus convertat, interdum suffocantur a vomitu. Similia adultis, ab alio forsitan morbo diuturno, vel magno, viribus jam fractis, ac semetiplos erigere, movere nesciis, si vomitus hoc corporis in situ contingat, instabunt pericula. Alvum quocumque sub vomitu cum clystere apertam servari, motumque intestini peristalticum revocari amissum, interest.

Diversas morbi ad species curandas quod spectat, alterius mali ut symptoma, vomitus sanationem, relecta prius, ex qua pendet, radice habebit.

Si talis vomendi causa est, quam convulsus ipse excutiat ventriculus: quo facilius salutiferum hoc opus præstetur, cum tepida promovendus, non vero sistendus erit vomitus. Sic venenum, aut res suspectæ, ventriculo ingesta, excitata etiam per artem emesi, ut corpus peregrinum noxiumve, removenda, aut, si nimia jam foret agitatio ventriculi, cum opportunis, si nota sint ex chemicis, antidotis destruenda, corrigenda, aut saltem cum tepida diluenda, vel demum ope mucilaginis, aut olei, butyri liquefacti, vel nisi acida rei ingestæ sit indoles, lactis, involvenda sunt. Si quæ rei venosæ ipso sub vomitu fuga simul per pylorum, intestinorumque abhinc læsio, prævidentur; hæc
ulti-

ultima quoque, injectis per anum demulcentibus, oleosis remediis, infesto a stimulo defendenda sunt.

Sic vomitus a crapula, nisi sponte talis, qui crambem infestam eliminat, succedat, iterum cum tepida vel & levi cum emetico, promovendus est; quo interim sub opere cavendum erit, ne pleno protinus, aut utrumque ad ostium spasmodice contracto, ventriculo, emeticum admoveatur inutile, aut stomacho, jam nimis extenso, infensum ingeratur, ac immobilis expelli tentetur materia. Diluenda igitur hæc prius, quam emetico excutienda, aut fauces modo cum pluma aut immillum per digitum irritandæ sunt: quo demum tantò sine impetu, ad sui evacuationem oclusus invitetur ventriculus. In hunc descendere atque agere si possit emeticum, pro urgentium violentia symptomatum, potentius interdum, quod apoplexiæ, suffocationis imminenti a periculo hominem mox liberet, ac subjunctum huic, quod simul intestina exoneret, remedium indicabitur. Voracia nimis, quæ molem ingestam evomere non possunt, animalia domestica, tam tristi rerum sub statu, audax interdum, de qua futuro in volumine loquemur, conservat operatio.

Atque hæc de nausea, vomituritione, anxietate, majore ciborum voratorum ex copia oriundis valebunt! quodsi tamen hac sese liberare jam solus potest ventriculus; non opus erit sane, inutile ac vires nimis exhauriens huic calcar superaddere; & in ipso morbi causæ effectu, & longa satia a novo alimento, donec fames hoc exigat, abstinentia, securius jacet vomitus remedium. Quod si vero eodem gulæ in vitio continuet, nec cibis subactu difficilibus renunciet ægrotus; viribus ventriculi sensim consuuntis, labescent magis magisque istius functio, corporis nutritio; ac totius tandem systematis languor, illi ventriculi, indies adaucto, succedet. Minore tunc scilicet ciborum potusque fermentationi obnoxii a copia mox stomachi oppressio, ardor, & nausea redibunt; & contracta de-

num cum istis consuetudine, certas vomitus quotidie ad horas, non facili sane opera expugnandus, revertetur; ac ipsius tandem labes organica ventriculi sequetur.

His ut obviam eatur ærumnis, summa in ciborum, ægrotis subministrandorum, selectu, et copia moderanda sollicitudo ponenda est. Hinc vegetabilium, fructuum horreorum, in mole exigua haud satis nutrientium, acescentium, flatulentorumque, nec non vini, cerevisiæ debiliorum, vapidorum, lactis usu seposito, ad victum animale, saturata carniū ad jura, cum ovi etiam vitello remissa, ad carnes teneras, non tamen æquo juniores, immaturas, glutinosas, aut pingues, ex sanis animalibus, & aquæ dulcis ex piscibus desumptas, moderatum vini generosi ad usum, ad corporis exercitia, quæ vires non deterant, sed excitent, ad amica consortia, mentisque gravioribus a studiis, a mœrore, distractionem, ac demum ad ea, quæ ventriculum, quæ omne systema erigant, corroborent, remedia, recurrendum est. Quæ acidis in stomacho corrigendis opponi solent, alcalina, absorbentia; ea quidem molesti ardoris sensum pro tempore imminuunt; vix tamen morbi causam attingunt; sed ipsi primarum viarum acido conjuncta, alvum, quod sæpe non expedit, ægrumque magis debilitat, nimis movent; ac simul, nisi causticæ, aeriformis ac molestæ ventriculo, intestinis materiæ quamplurimum evolvunt. Meliora ex roborantibus remedia hic erunt, fel tauri, vel aliud, lignum quassiæ, campechinum, cortex angusturæ, peruvianus, trifolium fibrinum, ac similia, quæ tamen liquida sub forma primum, ut aquæ cinnamomi vinosæ, aut naphthæ, aut ætheri vitriolico juncta, donec aliqua ex istis in substantia, ut dicunt, perferri queant, melius conducent. Sensibilitate ventriculi morbosa jam quidquam immunita, martialia, ut aqua spadana, tinctura martis pomata, ferrique demum limatura, cinnamomi cum cortice, aut grato elæosaccharo nupta, indicantur.

Incerta est, ut diximus nascentis ad ventriculum aut calli, aut scirrhi, steatomatis diagnosis; & quo aliquam hæc ipsa certitudinem habebit, tempore: curationis plerumque jam longe au fugit occasio. Sub spe vero illius tam exigua, quam in resolventia sic dicta remedia, in graminis, taraxaci, saponariæ, ononidis spinosæ, cicutæ virosæ, extracta, in gummi ammoniacum, saponem medicinale, ac imprimis in mercurium, caute tamen, ne scirrhi in carcinoma transitum promoveat, adhibitum, cogimur reparere; major certe in victum, minores in portiones, frequentius porrigendas, distributum, tenuiorem, fere liquidum, ex ovo sorbili, carniū gallinæ, testudinum, cancrorum ex jusculo, ceu illis, quibus minor ad pylori angustias erit remora, ac nutrientes demum in clysteres, vitæ, etli miseræ, protrahendæ, fiducia ponenda est.

Similis intestinorum, ex causis adductis angustias solvendas premit difficultas. Præter usum vero alimenti pauci, sæpius porrigendi, ac tenuis, oleum ex amygdalis recenter expressum; olivarum, lini, aut ricini, ad unciam, vel integram, & ultra, quotidie assumtum, hanc prævenit interdum; clyster vero emolliens, oleosus, frequentius injectus, quod fæces in crassis intestinis collectæ auferent, obstaculum imminuunt, & enemati nutrienti, quod chyli hucusque allidentis defectum aliquomodo suppleat, locum facit. Ea ipsa vero remedia, quæ vitis ventriculi similibus opponi solent, tempore scilicet vomitionibus intermedio, exhibenda sunt.

Varia ad volvulum, ut vomitus ileique causam, dissipandum data fuerunt, — ambiguo diagnosis, fere semper incertæ, fulcro innixa, consilia. Nunc etenim vivi ac mobilissimi a pondere mercurii, ore scilicet ingesti, sperabant, susceptum ab alio intestinum, sua e vagina posse protrudi; — nunc per tepidam, ope machinæ hydraulicæ, vel majoris syphonis, sua captivitate illud liberare studebatur;

bant; nunc vero ipsam abdominis, quo loco doleret, tumeret, incisionem, qua nempe volvulum mox detegi, ac a digitis chirurgi explicari posse sperabant, proponere sunt ausi.

Ad mercurium quod spectat, si auxilio non esset, ab eo, — ut qui, vivus, vasa lactea subire, ob pondus volubilitatemque, recusaret, — nil damni metuebant; nec desunt peractæ hoc a remedio sanationis, non tamen nobis ipsis oblata, exempla. Hæc quidem, conspicuis a Viris adducta, negare protinus veremur; sed num volvulum, qui forsitan haud adfuit, tollendo, — vel num alia, simul adhibita, magis, quam porrectus mercurius, morbum profligaverint; hoc saltem in suspensio relinquimus. Vidimus interim in Italia virginem adultam, cui, præsentis ob volvuli suspicionem, ante lex jam hebdomadas, uncia mercurii lexdecim per os ingestæ fuerant. Convaluit hæc lenis a morbo, quin ultra tres uncias hydrargyri per anum reddidisset. Sed eo a tempore, de sensu frigoris molesti in cæci intestini regione, &, quoties sinistrum sese in latus converteret, de pondere, ex dextro, in hoc iptum delabente conquesta, rebellem salivationem, — quam tamdiu contritus intestinali cum mucro mercurius induxit, — subivit. Cum vero portio intestini nunc superior, ab ea, quæ sequitur, — nunc inferior, ab illa suscepta, volvulum constituat: qua ratione mercurius, primo in casu, intestinum liberaret, nec potius deorsum magis protruderet, difficile est intelligere. His accedit, quod rarum sit, e volvulo, nisi prius inflammato, fuisse ileum inductum; quo certe in casu, a pondere mercurii non potest non augeri irritatio.

Potior forsitan certis in casibus tepidæ, vel oleo, saponi, salibusque remittæ, quantitate ac impetu majoribus, quam per simplicem clysterem possit, ano injectæ efficacia. Tanta enim est machinæ hujus hydraulicæ, — primum a celebri Hæ. mastatitices scriptore, dein amico nobis Mediola-

nenſi a medico, — mox a ſcholæ Vindobonenſis clinicæ antiſtite quondam clariffimo, per experimenta in canibus, hominumque in cadaveribus ſuſcepta, confirmatæ, ac tandem Anglo a chirurgo ſæpius cum ſucceſſu in hominibus adhibitæ, potentia: ut ipſa valvulæ, quæ ad colon eſt, reſilientia, huic, ſine damno ceſſiſſe, & aqua per anum injecta, ad ventriculum pertigiſſe conſpecta ſit.

Interim dirupti hoc experimento, in cane vivo, inteſtini, aquarumque ex iſto, in cavum abdominis effuſarum, — hominis adeo, non diu hanc poſt operationem vita defuncti exempla, ipſeque dolor acutus, quem ægri hinc inde ab impetuoſa hac inteſtinorum extenſione accuſant, — quam caute hic incedendum ſit, ſatis oſtendunt. Quodſi enim aquis copioſius impulſis, vel fortiore in valvula coli, vel exſiccatis in fœcibus, vel peregrino in corpore, vel in tumore ſcirrhoſo, vel in ſpasmotica, aliaque contractione, anguſtia canalis, vel in volvulo, vel herniæ latentis ad locum, obſtaculum ſeſe opponat, quod majus eſt gradu extenſionis, quam inteſtina admittant; incautus, qui meſuram iſtius, viresque machinæ hydraulicæ ignorat, chirurgus, lethalem morbi, mitiore ſub methodo forſitan ſanandi, exitum promovebit. Quotieſcunque hinc, aliis incallum adhibitis, — inteſtinorum niſi adſit inflammatio, hoc demum ad experimentum confugiendum eſſe, ex eo, quod melius ſit anceps, quam nullum experiri remedium, putatur; lento primum gradu, ac donec ſenſibilia huic extenſioni inteſtina adſueſcant, homine in cubitus genuaque procumbente, aquæ per anum pellendæ ſunt. Quamprimum vero ægrotus dolentis in abdomine lenſum extenſionis accuſat; injectio per aliquot minuta ſiſtenda, venter cum oleo inungendus, leviterque per manum impoſitum. ut aquæ ſeſe facilius per inteſtina diſfundant, tractandus eſt: donec ceſſante aut moderato in abdomine dolore, eadem ſub cautela, ac uſquedum alvi deponendæ niſus accedat, repetatur injectio. Niſi fœces per anum

sequantur: iteranda est aliquoties, vel post horam, vel post bihorium, operatio; qua, in homine adulto, lex fere aut octo aquarum libræ possunt impelli.

Incisionem abdominis, ob volvuli suspicionem, in ileo instituendam, sub tanta istius, causarumque aliarum incertitudine, vix opus est, ut, post magna, quæ jam Gallix chirurgus egregius eidem, etsi felici jam quondam cum successu tentatæ, opposuit argumenta, pluribus refellam.

Chronicam, aut acutam vomitionem ex compressione oriundam, solutio istius avertit. Hinc conversæ ad ventriculum cartilagini mucronatæ, — sterni, costarum fracturæ ad leges chirurgicas prospiciendum, ac viscerum tumori, ventriculo infesto, debita, quam alibi trademus, opponenda medela est.

Ad atoniam ventriculi, ut chronici causam vomitus, quod spectat, difficilis quidem ea curationis est; ipsa interim, quæ in dosibus refractis porriguntur, emetica, ventriculi hanc inertiam subinde corrigunt; ac in genere, irritantia; leviterque adstringentia, aromatico seu volatili principio conjuncta, indicantur hic remedia. Elixir hinc stomachicum, fel sani animalis inspissatum, extractum quassix, gentianæ, absinthii, in aqua cinnamomi vinosa solutum, arnicæ radicis & nucis moschatæ pulvis, parva dosi, sed frequentius porrectus, integri grana piperis sex, vel decem, jejuno ventriculo ingesta, camphoræ granum unum vel aliorum aliquoties in die sumtum, hic maxime conducunt. Regionis epigastricæ frictio, aut imposita huic aromatica, emplastrum velicans, non minus commendanda sunt.

Morbosa ventriculi sensibilitas corrigitur per ea, quæ causas istius moderant vel auferunt. Sæpius est sola debilitas totius systematis, potissimum ventriculi, quæ stimulum a cibis rudioribus, parum comminutis, paulo copiosioribus, vel quadam acrimonia imbutis, spirituoso a potu, haud perferat, & stomachum submoveat. A paucis
alco-

alcohole assumto, in viro sensibili, constantem singultum observavimus. Ipsum adeo opium, nisi parca in dosi porrectum in cholera, cardialgia, illico per vomitum expellitur, &c. Hoc igitur rerum sub statu, blandiora, alias hoc nomine vix digna, stimulantia præferenda sunt. Singula interdum, sub febre asthenica, ventriculus sensibilissimus, præter gelidam, aut ipsam præter glaciem saccharo conditam recusat; & quæ toties, ventriculum obducendo, illiniendo, profuisse creduntur, mucilagines: hæ, non tam dicta, mechanica, ratione, quam ex eo, quod mitissimum modo, ac tactui morbofo adæquatum admoverint stimulum, utiles fuerunt. Plurimæ, quas chlorosis, hysterismus tenent, virgines, sub morbo jam provecto, nec corticis peruviani decoctum, nec alia amara, nec martis tincturam, sine vomitu, retinebunt, elixir vero acidum Halleri, Mynsichti, cum gelida, & placido cum syrupo remistum, mox gratus amplectetur, ac majores abhinc ad stimulos præparabitur, ventriculus. Sæpius, sub gravi rerum positione, medicis haud paucis lusisse videbamus, cum magnis exigua morbis remedia opponeremus; sed felix hanc methodum eventus coronavit, & quos illi cum calcare morbos rudiore, sine quovis successu compresserant illico, & recalci-trantes, modo auxerant: hos, blandiando primum, — docili vero jam stomacho, suaviter monendo, — ac demum, ubi jugo hic collum submitti adfue-visset, stimulo majori coercuimus.

Est, ubi morbosa ventriculi sensibilitas & vomitus, ex blandi, quo sub statu sanitatis ille fovetur, mucii animalis defectu, per emetica, purgantia, venena acriora inducto, provocentur. Hoc in casu, debilitas, ut vocant, indirecta, majori a stimulo inducta, subesse, videri possit; sed major hic utique abrasu humoris benefici, superficiem ventriculi oblinientis, jacturæ est ratio; ac non tam stimulus præmisso stimulo haud multum inferior, quam illa, quæ nudam stomachi su-
per-

perficiem, principio glutinosa imbuta, artificiali quali mollique epidermide obducant, custodiant, indicantur. Similis est vomitus ab aphthis a ventriculo deciduis, vel ab ulcere stomachi oriundi, sanandi methodus: & radicis salep, hordei, oryzæ, ex jusculo animali, decoctum, emulsio arabica, cunctis fere palmam hic præripiunt remediis.

Aliter constituta res erit, dum arthritidis fixa (morbus, qui toties inductam ex abusu spirituosorum debilitatem pro causa agnoscit) loco pedum, vel partium externarum, ventriculum concutiat, vomitumque rebellem facileque lethalem, hic provocet. Ea etenim sub rerum positione, nec mucilaginoso, demulcentia, nec stimuli leviores, sed vinum generosum, æther sulphuricus, ac opium, frenando morbo sunt apta. Præfectus militum Ticinensis, arthritidi, quam vagam adpellant, subiectus, in cardialgiam incidit & in vomitum rebellem, — sub morbi principio, acsi febris tertiana lateret, periodicum, nec tamen a cortice peruviano, nec ipso ab opio, cum singula remedia, nec minus potulenta, quam alimenta, per quindecim jam dies illico rejecisset ventriculus, domandum. Huic, in consilium vocati, amplum mox vesicans emplastrum regioni epigastricæ adposuimus. Vix phlogosim ac urentem dolorem hoc ipsum in cute excitaverat; cum iste ventriculum demitteret, ac plenam huic functionum libertatem concederet. Si vomitus herpetem, vel ulcera antiqua, alibi præposere sanata, sequatur: secretionem morbosam consuetis in locis, per vesicans adplicitum restituta, ventriculi turba haud raro compescitur.

Si major forsitan valorum ventriculi ex infarctu cruento, expansio, distractio, sensibilitatem hujus visceris morbosam provocaverit; habito causarum talium respectu languinem, quod raro indicabitur, tunc mittimus; nunc fluxus sanguinis, a natura, consuetudine, præscriptos, revocamus; nunc obstructions viscerum, ut mali originem, adgre-

gredimur; nunc stimulos leviores, permanentes, ut valorum atoniæ succurramus, caute admovemus.

Si per consensum, quem ventriculus cum intestinis, hepate, liene, vel cum parte dissita amica, cum renibus, uretheribus, vesica, per calculos forsitan, aut per alia, adfectis, — cum encephalo, utero, alit, stomachus contenta convulsus eructet: tunc, habita primarii morbi diversa ratione, vel in prioribus jam exposita, vel alibi exponenda, curam suscipimus; nec raro, donec opem huic ferre, vel chirurgicum implorare auxilium queamus, nisi alia id vetuerint, ad opium recurrimus.

Vomitus imprægnato ab utero, nec alia forsitan, cui nempe gravidæ non minus, ac aliæ quæque fœminæ subjectæ sunt, a causa venientes, raro, ipsius nisi graviditatis sub medio, vel subsidente jam demum viscere prolifico, sistuntur; est tamen, ubi fœminæ robustæ venæsectio, — est ubi blandum evacuans hos sedent; est, ubi aquæ selteranæ, vel similes, aut interdum martiales, iussu medici egregii, perbelle conducant.

Qua demum ratione febris, quam perniciosam emeticam dixerunt, peruviano cum cortice, & cum opio tractanda sit, jam dictum est.

ORDO IV. GENUS III.

C H O L E R A.

Definitio. Ac si morbi quivis alii hoc nomine indigni essent, hunc, de quo hic agimus, choleram, morbum dixerunt. Est vero hæc, effrenis vomitus, cum effreni diarrhœa, nec per artem, nec demum a veneno induc̃ta. Quod si bilis hoc in morbo vomatur; non aptum nimis ideo nobis nomen, sed quod civitate antiquitus donatum sit, retinendum videtur.

Sub fine æstatis, ac autumno imminente, quo dysenterix hinc inde prodire sueverunt, tempore, cholera caput exserit; non interim alio æstivo mense, si frigus nocturnum diurnos calores sequatur, ea prorsus excluditur. Sporadice hic morbus sub cœlo temperato, ac nequidem frequenter occurrit, rarius, interdum, epidemice, calidioribus in locis frequentius, grassatur, & quasi endemicus agnoscitur.

Divisio. Displicet nobis auctorum divisio, qua choleram in spontaneam, legitimam, ac in artificialem, seu spuriam, bipartiant. Etsi enim ab acribus, a drastis, a venenis ingestis, quo ultimam hanc referunt, & vomitus & simul diarrhœa effrenis oriantur; alterius tamen subsellii hæc esse, vel ex eo jam comparet: quod prima, totius morbum systematis, — hypercatharsis vero, localem modo ventriculi intestinorumque adfectionem constituat; & ex eo, quod,
licet

licet aliter Vir magnus crediderit, non eadem curandi ratio, saltem in utriusque morbi principio, locum inveniat. Majoris in medicæ artis exercitio momenti divisio est cholerae in a pyreticam, quæ sine febre incedit; — & in febrilem, quæ febris legitimæ, periodicæ, & quidem perniciosæ, plerumque tertianæ, symptoma est (febris intermittens cholericæ), ac loca paludosa, calido sub cælo, vel maxime infestat; cum prima, ubique frequentius hac ipsa occurrat. Nec placet cholerae in humidam & in siccam, — qua in ultima, aeriformes vapores & ore & ano, sub magna anxietate, cum impetu & copiose explodi dicuntur, antiquissima licet, divisio. Hypochondriasis enim vel hysterismi symptoma hæc dicenda est, chronica plerumque, nec, ut cholera, acuta adfectio. Sthenicam choleram, quam aliqui descripserunt, nec vidimus, nec facile concipimus.

Decursus. Subito & cum impetu plerumque cholera hominemprehendit. In quibusdam eandem præcedunt: sensus lassitudinis, stomachi tensio, dolores, ructus acidi, nidorosi, nausea, salivæ frequens exspuitio, abdominis inllatio cum sonitu, colici dolores pungentes. Mox uno impetu & tempore, vel saltem alternatim, & vomitus & fluxus alvi effrenes sequuntur. Primum aquæ similia, dein, acsi necens caro lota esset, — non nunquam alba, & nigra, — in aliis, quod rarum est, lympham modo limpida, & ad frigus coitura, — in multis, primum ciborum reliquiæ, postea, humores biliosi, plus minus mucos permixti, mox flavi, mox æruginosi, mox fulci, nigri, plerumque acidissimi ac fere corrosivi una cum copiosis iterum ructibus & flatibus, nec non ipso nonnunquam cum sanguine, repetitis frequentissime vicibus, & sub tam subitanea virium prostratione redduntur: ut assumpti veneni haud raro subintret suspicio. Ventriculus interea, ipsaque intestina mirum contorqueri solent in modum. Vehementissima scilicet illum cardialgia, cum siti intensa, vo-

ce clangosa & rauca, — hæc vero, maxime supra umbilicum, rosionis, morsificationis sensus invadit. Urina in vesica multorum retinetur, aut certe urit excreta. Ad anum, tenesmus urget. Singultus fortiori malo succedit; crurum, furarum brachiorumque musculi tenduntur, convelluntur; incurvantur digiti, livent ungues, algent extrema, frigido viscidoque ludore obteâta, cum internorum ardore, ac animi deliquiis. Arteriæ, jam antehac contractæ ac minimæ, pullationes nunc offerunt frequentissimas, inordinatas; nunc vero a digito vix amplius distinguendas. Vehementiore in cholera, ægroti, ob inmensam adeo, ac celerem humorum ex ventriculo intestinisque simul jaçturam, ob crudelia & corporis & animi tormenta, post quinque, sexve jam horas, faciem vel maxime mutatam, collapsam, & sibi dissimilem ostendunt, atque, nisi promptum feratur auxilium, nunc adeo angusto unius nycthemeri spatio, — nunc secunda, tertia, quartave die, raro tardius; efflant animam.

Ubi febris periodicæ legitimæ typum assumit cholera: frigore vel prævio, vel nullo, extrema illico lassitudo, cardialgia, & atrox vomitus, & alvi excretæ torminosa, frequentissima, cum aliis morbi jam descripti symptomatis, accedunt. Quodsi vero his ferendis vires sufficient: die intermedia vel una, vel altera, præter magnam lassitudinem, vertiginem, somnolentiam, nil conquiritur æger; sed eadem fere hora, qua antehac, redit nunc alter cholæræ paroxysmus: priore vix non ferocior, ac facile lethalis, vel saltem, nisi experta manus opem ferat, futurum, sequente sub accessione interitum prænuncians.

Differentia. Quantum hæc ab ea, quam spuriam dixerunt, & quæ ex alimentis, mole, qualitate peccantibus, oriri dicitur, cholera distant! Sanissimus enim, vel de morbo vix cogitans, illa homo devoravit, ac, erroris commissi non inscius, localis adfectionis sensum, primum in ventriculo, tardius ad intestina, experitur. Quod-

si vomitus illum sequantur: hi alvi fluxum sat diu præcedunt, nec utraque illico simul succedit excretio; quidquod sequente diarrhœa, vomitus plerumque frœnetur frequentia. Quæ vero utramque per viam expulsa sunt, ea de crambe pridie ingestorum incocta sat diu testantur, cum in cholera, ejectis forsitan cibis moderate assumptis, innocuis, ac sæcibus in crassis intestinis communiter detentis, præter fluida accerina, copiosa, vix aliquid expellitur. Præterea quovis anni tempore, æstivo non magis, ac alio ingluviei effectus gulosos apud homines, — cholæræ illi, certo plerumque anni sub stadio, in sobrio æque, ac intemperante in homine, siltuntur. Assumpti symptomata veneni, cum illis cholæræ, magis interdum conspirabunt; & major erit effectuum utriusque morbi distinguendorum difficultas. A plerisque tamen venenis hieme iterum non minus, quam æstatis sub sine, efficacibus, vomitus effrenis, alvi ductionibus violentis longe prior est, haud raro rei venenosæ particulæ, per vomitum simul explosæ, oculo experto se produnt; & certe, quidquid contrarii a viro, cujus magna apud medicos auctoritas est, concessum sit, crapulæ, veneni ingestii, non eadem, sub morbi principio, quam cholæræ, curandi ratio admitti potest.

Non tam ardua choleram a dysenteria distinguendi res est. Vomitus quidam & istius in principio, sed minus constans, minusque violentus, ac in illa, — sub sine rarior, occurrit. Frequentior longe, sæpiusque epidemica dysenteria est, ac feriozem in autumnum extenditur. Copiosiores in hac, etsi tenesmus in cholera ubique non desit, deponuntur, fluidissimæ materiæ. Febris, nisi solum ad pulsum respicias, dysentericæ ubique morbus est; in cholera, sub insigni licet pulsum, tantis sub nixibus, angustiis, frequentia, febris tamen exulat, & vomitu alvi que fluxu ad artis præcepta sedatis, mox placida sanguinis circulatio redditur, ac turbæ, quæ febrem

mea.

mentiebantur, disparent. Promptissime, nisi recta sub methodo, cholera extinguit hominem, & quasi utrem inversum, contentis privat liquidis, etsi vero dysenteria quoque cito lethalis habeantur exempla; tardior tamen plerumque ex ista est interitus.

Causæ. Magna certe primam cholerae causam caligo involvit. In bilis per æstivos calores acredine adaucta, cholerae originem vix non omnes quæsiverunt, sed nequidem sub tanto morbi gastrici, biliosi apparatus, hoc malum ex bile, — sed bilem ex morbo scaturire contendimus. Scilicet mæstitia, quæ falso genas humore innundat, ex lacrymis descenderet! . . . aut maritima navigatio, quæ stomachum tibi movet, ac bilis flavæ, herbaceæ, æruginosæ, copiam ex illo immensam pellit, biliosæ foret indolis! . . . Quousque demum effectus morborum; pro causis venditare pergemus? Oleum ab igne rancescere dixerunt, quo quidem cocto, fricto, tot populi, — quin rancorem contraxerit, quotidie cum delectatione vescuntur; & bilem, sub statu sanitatis vix per horas eandem, ac virium vitalium imperio gaudentem, a gradu caloris longe minori, aduri, torrefieri credemus! Secretionis ope morbosæ, sicut alios humores animales, ita & bilem, tum copia, tum indole pecantem posse parari, lubenter concedimus; sed quod secretionis huic vitio ansam dedit, non humor secretus, — etsi hic quoque suos edere effectus queat, pro morbi causa ponendum est. Sinceram cholerae brevioris imaginem offerre solebat quondam pœna, in certis Germaniæ provinciis, meretricibus vulgatissimis imponi solita. Hæc scilicet caveis oblongis, angustis, sanguineis, ex trabeculis constructis, erecto corpore commissæ, liçtoris per manus, in foro, celeriter in orbem ductæ, post pauca minuta secunda, nauseoso sane exemplo, ut in ipsa cholera, insignem bilis copiam & ore & ano simul reddebant. Ut igitur talia contingant nec bilis acredine, nec copia morbosa indigemus; sed sola dia-

phrag-

phragmatis, muscutorum abdominis, & simul ventriculi convulsio, quocunque demum a stimulo provocetur, ut bilis varii coloris, saporis, compresso. agitato simul ex hepate prematur, emulgeatur, — ut valorum stomachi, intestinorum secretio in imensum augeatur, mutetur, jam sufficit. Quam profusus in peste Britanica, in Elode, sudor e cute prorumpit! an simile quid sub cholera, in abdominis visceribus contingit? Rariorem sane causam, quæ istam producat, ob morbi ipsius in frequentiam, dixerimus! sed quæcunque demum hæc fuerit, ex sola illius in solida, præprimis in nervos abdominis actione, excitari hæc turbæ poterunt. Quantus sit cutis cum ventriculo, intestinis, & istorum, cum cute, consensus, jam diximus. Non mirabimur hinc, si, non aduetum apud hominem, a pedum in frigida balneo quotidiano, — si a sudore pedum suppresso, — si ab incessu nudis pedibus super frigida pavimento suscepto, — si a natatione diuturna in aqua fluminis gelida, choleram secutam esse legimus; si pistor lanus alias et juvenis, viginti septem ante annos, nobis oblatus sit, qui postquam ardentem ad furnum plurimum sudasset, ac, refrigerium quæsiturus, in cellam descendisset, ibi vero aliquot per horas super humo frigido obdormivisset, a crudeli cholera illico correptus fuerit. Sed neque mirabimur, si ex ira, terrore, effreni, choleram fluxisse, per plura exempla confirmatur; si mulieris, sub quavis menstruorum suppressione a cholera prehensæ, redeunte vero fluxu uterino, liberatæ, — alterius vero, cui a lochiis suppressis cholera accessit historię extant, si vel sola febris perniciofa intermittens, sæpius, ac ipsa enteritis aliquando, vel & peripneumonia, peritonitis, puerperalis imprimis, choleram sibi pro symptomate comociet; si arthritis, abdominis in viscera furians, lethalem viro summo, & de hujus ipsius morbi historia bene merito, choleram induxerit: ut quæ singula satis docent, non unam quasi esse ac speci-

ficam, in bilis copia, acredine scilicet, cholerae causam; sed quemvis stimulum fortiozem, sub data rerum positione, ventriculo intestinis illatum, huic, raro etli, morbo excitando esse parem.

Num igitur, sub cœlo imprimis urente, a virium, ut quibusdam est visum, superabundantia hic morbus aliquando originem habuerit ignoramus: ac, sub tanta humorum jaçtura, si modo per aliquas hæc horas succellerit, vix intelligimus.

Quodsi vero illius, quam spuriam vocarunt, & quæ longe frequentior est vera, cholerae causas hic tangere velimus, innumeræ hæc sunt: quæ scilicet ventriculo ac simul intestinis stimulum localem inferendo, hypercatharsin producant. Huc spectant emetica, dialtica fortiori manu porrecta; venena, arsenicum imprimis, mercurius corrosivus, fungi plures, ova barbæ piscis; fructus adeo horrei majori copia ingelli, cucumis, melo, mala persica, pruni, frigida maxime aut vino, cerevisia recentibus deluper epotis; cibi pingues, oleosi ac dulces; saburræ acidæ, putridæ ex ingluvie relictæ, verminolæ, &c.

Prognosis. Funestus est plerumque cholerae, sibi ipsi relictæ, exitus. Sub artis vero præsidio, sat cito concessio, plerique ex illa, quod tanta in alio morbo symptomata vix sperari permitterent, servantur. Senes atque infantes hic morbus citissime e medio rapit. Convulsiõ, præcordiorum summa angustia, jaçtatio major, lingultus continuus, extremitatum frigus marmoreum, ardor internus, facies in totum mutata, lypothimiæ frequentes, vicinam mortem fere innuunt; etsi non pauci & hoc rerum sub statu, a recta methodo servantur.

Cura. Maturius hoc in morbo, quam in quovis alio, ex bilis vitio per scholas derivato, evacuantis methodi discrimina pars major medicorum agnovit. Cum vero ipsa jam antiquitas primo sub insultu, odiolæ bilis expellendæ gratia præter tepidam, qua stomachum alvumque elueret, offer-

re nil auferit; ætas posterior, huic, modo pulli, carnis bubulæ, vervecinæ jura, vel panis, hordei, oryzæ decocta, sub cholerae principio copiosus haurienda, haud magno sane artis conamine, progressu, substituit. Hanc nos quidem, timidam adhuc nimis, methodum ex perspecta minus veræ cholerae indole, & hujus, a morbis localibus, ex saburra, veneno oriundis distinctione descendisse opinamur; sed quousque incerta esse potest morbi diagnosi, primos ægroti ad vomitus, non in totum rejicimus. Vix tamen artis periti, ac ne vix quidem, ut longævum istius exercitium nos docuit, ad cholera sanandam tam promte vocantur, ut latentis forsitan saburræ: (frœnando vomitum alvumque, jam nimis effrenes) retinendæ timor æquus esse queat.

Sed si damno plena, vel saltem suspecta esse possit, prima, quam sibi plurimi hic ponunt, indicatio: qua scilicet peccantem noxiamve, ut putant, materiam corrigere, attemperare & ejicere satagunt; non minor est alia, in re tam gravi, medicorum discrepantia. Partim nempe, ut diximus, sub cœlo fervido, partim in Anglia, atque ipsa demum in Germania, fuerunt, qui cholera in inflammationem, seu sthenicam, — & per venæsectiones cum successu tractatam fuisse, testati sint. Certe, experientia dum loquitur, — rationem vel lile, vel illi consonam esse oportet; sed non omnem, qui cum venæsectione tractatus fuit, — ipsa, quæ sola adhibita non fuerit, morbum sanavit, venæsectio; ac donec experiendi ars tam difficilis, plurimum, hanc vere edocti, virorum suffragio suffulta, contraria nos, ad hæc amplectenda tam promptos, quam cautos edoceat, venæsectionem in cholera, nostris non paucis, & felicibus observationibus innixi, rejiciendam esse putamus.

Expulsa jam satis, ut credebant, morbi fomite, veteres cum frigidis, stomacho exterius admotis, & potu quoque gelido morbum aggressi sunt: qua certe in methodo, nisi summa jam virium
 sup-

suppressio contrariam expetierit, — quod felix sæpe eventus eandem; tum in cholera, tum chronico, ex morbosa ventriculi sensibilitate oriundo, vomitu, coronaverit, — imitari merentur.

Vini quoque usus generosi, scilicet exigua portione porrecti, veteribus jam notus, ultro commendandus est.

Potiones, ut vocant, antemeticae, ex sale alcalino fixo, vegetabili, succo citri remixto, media lub effervescentia hauriendæ a quibusdam laudatæ, etsi nobis sub vomitu hinc inde profuerint, cum tam acuta hic premant vitæ avolandæ discrimina, certiori medicamini, ne tempus forsitan incassum teratur, postponendæ sunt.

Est vero hoc omne, in opio, ratione, qua stomachus hoc ferat, porrecto, collocatum. Quod si nempe unquam divinum hoc auxilium, sub ipso cholerae verae principio porrectum, nocuerit: non quod peccantem in ea humorem, ut morbi causam, retinuerit, — sed quod primis stomachi convulsivi furoribus fræna quidquam laxanda sint, id fecisse videtur. Donec tamen medici consilium, tam raro promte nimis, impleretur; hæc ipsa contrahendi, plerumque præcepta jam satis, nec ulterius negligenda, est occasio. Ipsum vero opium, vel rebus gustui ingratis, vel irritato nimis ventriculo copia sua molesti remissum, — vel solum quidem, sed dosi majore ingestum, vomitum haud raro movebit. Hinc sola tinctura thebaica, ad guttulas quindecim primum, post quartam vero quamvis horæ partem, donec vomitus omnis sedetur, decem ad guttas, vel saccharo instillata, vel cum aquæ melissæ, vel simplicis, paucissima quantitate, porrecta, omnem hic paginam absolvit. Necesse vero est, a vomitu cessante, non illico remedium hoc omne suspendi; sed intervallis nunc quidquam longioribus, ac minores ad doses, nisi sopor insequatur, per dies aliquot exhiberi.

Qui clysteres hic sæpius, ut alvus, jam nimis mota, eluatur, injiciendos esse dicunt: illos vix unquam hunc morbum in sua ferocia vidisse, & extremas sub eo difficultates, corpus a gri, tam anxii & exhausti, hoc ad opus vertendi, ignorare oportet. Interim, si opium, ore assumptum, diarrhœam effrenem non comprimeret; idem hoc remedium, enematis sub forma, pauco carniū jusculo, ovi vitello, & amylo remissum, ano injici omnino possit.

Theriacam præterea, vel oleum nucisæ, vel sacculos, herbis floribusque aromaticis repletos, & cum aceto, aut cum vino generoso, aut cum spiritu lavandulæ irroratos, regioni ventriculi, — vel si atrox ventrem dolor dilaniet, fomentationem, cataplasma levioris ponderis, huic ipsi admoveri, juvabit.

Cum vero frigus extremitatum, summa articularum debilitas, pulsuū vacillatio, intermissio, oculorum caligo, lipothymisæ frequentes, ne vires demum vitales extinguantur, nos admoneant; quod jam veteres cum oleo calido faciebant, brachia & crura cum vino, cui herbæ aromaticæ infusæ sint, calido; fricabimus fovebimusque assidue.

Ubi febris intermittentis perniciosæ typum observaverit cholera: opium tunc, quo cortex peruvianus, ratione qua diximus, a stomacho feratur, non minus erit necessarium.

Calomelas & opii refractas doses, Americæ a medico, in cholera, quæ infantes illico plurimos corripit, laudatas, nos quidem nunquam hucusque præscripsimus.

Cæterum, devicto jam morbo, viribus colapsis ita succurrendum est: ne cum stimulo fortiore, aut ingrato, tam facilem adhuc diu in vomitus, stomachum moveamus. Amara hic magis opportuna sunt. Radicem columbo, sub ipsa cholera, occidentali in India com-

communissima, felices effectus habere, tradiderunt. Hæc igitur radix convalescentibus, quibus alvus adhuc est mollior frequens, in decocto, aut vino hispanico, tocayaensi, infusa, præscribi potest. Tinctura martis demum, sed tardius, cum aqua cinnamomi, victus parvus, sed frequens facile subigendus, ac nutriens, aer campestris, amica confortia, corporis moderata exercitia, rem omnem absolvunt.

ORDO IV. GENUS IV.

DIARRHOEA.

Tubum intestina humana prælongum, ut experientia recentior docuit, vivente animali brevioris plicisque internæ membranæ evidentioribus instructum, — in frigido vero ac emortuo, longiorem, — membranoso-muscularem, hic tenuem, illinc ampliorem, crassiorem, propriam per valvulam divisum, constituunt. Hic vero canalis tortuoso itinere incedens, communi membrana suspensus, tum ramis arteriosis, venosis, tum vasis lymphaticis, glandulis cryptisque mucosis ditissimus, chymo ex ventriculo suscipiendo motu proprio ac lento cum suis humoribus, cum bile, cum succo pancreatico miscendo, in animale magis materiam convertendo, donec magnum hoc opus peractum sit, concessas inter plicas ac in spatiis amplioribus retinendo, & fæcum tandem sub indole per anum, suo sphinctere munitum, propellendo, dicatus est.

Amplissima, & cutis illa vix minor, superficies canali huic data est: ex qua, sub statu sanitatis, vaporis blandi, ac humoris mucosi continuo, quantum nempe ad eandem defendendam, humectandam, lubricandam, sufficiat, secernitur. Quodsi vero major liquidus ferrosi, lymphatici, mucosi, puriformis, hac ipsa ex superficie distillet, ac promptius, frequentius, copiosius, cum contentis, per anum præcipitet: morbosum profluvium exoritur.

De.

Definitio. Hoc autem profluvium, seu aucta, mutata intestinorum, interdum & visceris contigui in illa, secretio, ac frequens, fluidior, copiosior, secretæ materiæ, vel solius, vel aliis contentis commistæ, per alvum dejectio, diarrhœa vocatur.

Divisio. Varia hujus profluvii est indoles. Primariam, idiopathicam dixerunt, ubi causa hujus mali vel ipsis intestinis inhæret; secundariam, symptomatîcam, ubi vel alio ex morbo, vel a stimulo longinquo, per consensum, hoc nascitur profluvium. Cum vero nunc citiorem nunc lentiozem, nunc vero periodicum decursum diarrhœa absolvat: vel acutam, etiam febrilem, vel chronicam, habitualem, — ac, si ægrotantis in salutem contingeret, criticam, si morbi chronici, vel tabis sub fine lethali rebellis contingeret, colliquativam, — si per artem sequeretur, artificialem, nominarunt. Nunc vero late inter populos divagatur, epidemica, — nunc unum modo alterumque, ex causis diversisprehendit, sporadica diarrhœa. Respectu materiæ per alvum excretæ, diarrhœam stercorosam, verminosam, biliosam, serosam, tuberculentam, mucosam, chylosam (fluxum cœliacum), — modo semidigestorum (Lenteriam), — saniolam (fluxum hepaticum) vocarunt &c. Singulas has species & alias, divisio diarrhœa in illam, quæ locali affectione contingit, & in illam, quæ totius systematis influxu exoritur, vel sthenicam, vel asthenicam, comprehendit. Unica interdum intestini pars magis adfecta, alvi fluxum inducit; sed sæpius certe, dum uni modo illius loco inhæsisse morbi causa, post mortem, videtur: vel systema universum, vel tractus intestinorum omnis, prehensa fuerunt.

Symptomata diarrhœæ generalia sunt: languor, oppressio ventriculi, appetitus deletus, inflatio, tensio abdominis, obstructio alvi, borbo-

rygmi, plerumque, — pulsuum intermissio interdum; præcedunt. Sequitur mox dolor ventris, per vices invadens, nunc hanc istius partem; nunc illam quasi discindens, perterebrans; nauseam, vomendi conatum, breves inducens, ab alvo, primum fœcali, excreta, remittens; mox iterum, eadem, fluidiore, instante, rediturus. Sæpe satis vix dolor diarrhœam comitatur; sed præviis modo turbis abdominis, flatibus hinc inde divagantibus, sonoris, alvus denuo excernitur liquidior, coïtia. Sub hoc vero profluvio, abdominis moles ac tensio minuuntur quidem in multis: in aliis vero redeunt, & quo major copia humorum ano excernitur: eo magis augentur, meteorismus subnascitur. Urinæ interea parcius secedunt; cutis plerumque sicca est. Rarius tenesmus ad anum hic premit; post frequentes tamen alvi excretiones, ardor in recto intestino percipitur incommodus. Continuante per dies, aut ultra, hoc fluxu, — vel eodem, licet breviter, sed magna humorum sub jactura absoluto, facies mirum collabitur, pallescit, mutatur; torositas, pinguedo corporis, vel si quis præcesserit, tumor aquolus, subcutaneus, disparescit; cutis exsucca flaccescit; ulcera, fonticuli exsiccantur, crura vacillant, pedes tumere incipiunt, febricula accedit, capilli decidunt, lipothymia sequuntur; & vel tabes, vel hydrops, vel — novo atque diro, ardente, fixo, abdominis in cavo suborto dolore, prævio singultu vomituque, intestinorum inflammatio, gangræna, succedunt.

Post ingluviem & crapulas (ut de illis diarrhœis, quas vitia localia produciunt, primum loquamur) frequentior diarrhœæ, quam stercoralem, crapulosam dixerunt, occasio est. Hac igitur in specie, non ignota morbi causa, oppressio, inflatio, tensio ventriculi, abdominis, anorexia, nausea, ructus nidorosi, vomituritio, interdum ingestæ, nec tamen subactæ, vomitus materiam, borborygmi, circa umbilici regionem dolores

divagantes, intercurrentes, lancinantes, flatus, sulphur accenlum olentes; ac tandem, ani ardore, fœces copiosæ, pultaceæ, liquidæ, corruptæ, fœtidissimæ, sublevantes, unam alteramve per diem, — debiles, litteratos, aut senes apud homines per longum nimis tempus, sub insigni virium languore, nec sine omni illorum discrimine, sequuntur.

Verminosam diarrhœam, prævia vermium symptomata, pituitæ, quasi vitreæ, copiosa per alvum excretio, tum istius, tum animæ fœtor specificus, fœces griseæ, magis vero corruptorum exuviæ vermium, aut vermes ipsi, tum vivi, tum mortui, per intestina secedentes, interdum sanguis purus, vix multus, cum istis vel sine istis excretus, distinguunt. Pueris hæc frequentior quam adultis, diarrhœa est, interim & istos hæc epidemico subinde imperio, divexat. De recti intestini, quam ascarides pollicares ac alia excitare consuescunt, medorrhœa, alibi locuti jam sumus.

Biliosæ diarrhœæ symptomata, fallacitatis sunt plena. Nec etenim semper, cum, sub oris amarore, anorexia, nauseaque, viridia per alvum præcipitant, bilis abundantia, vel acor, diarrhœam induxit. In languente infans, lacte vescentium, ventriculo, acida nonnunquam prædominat bilemque viridi colore tingit, materia. Dentitionis sub opere, quin hepatis secretio vitiata videatur, viridissima est alvus; ipsa animi pathemata, colorem bilis excretæ non parum immutant. Est tamen, ubi bilis in fellea vesicula, ob calculum aliasque rationes, detenta diu, ablato demum obtaculo, intestina inundet, suaque tum copia, tum vero acredine, diarrhœam colicosque dolores inducat. Est, ubi hepar ab ira effreni specifica vel a stimulo quocunque excitatum, bilem majore in copia, vel a sana diversam, secernat. Cum interim ardente sub Sirio, diarrhœas, ex bile, per calorem atmosphæræ magis rancescente plerumque derivaverint pathologi: non satis in leges vitales, quæ humores sibi subiectos, a spontanea corruptio-

tione tamdiu conservant, — nec satis in ea, quæ, ut alibi monuimus, sub ciborum cum oleo frictione, tot gentibus comuni, nec certe rancidum olente, contingunt, — nec demum in methodi medendi, his diarrhœis, ut vocant, biliosis, magis opportuna rationes, satis attenti fuerunt.

Diarrhœam a drasticis, venenis exortam, dolor ventriculi intestinorumque atrox & has partes quasi perterebrans, cum siti insigni, comitatur. Sequuntur læpe ipsius cholerae symptomata alvusque varia, & tandem saniosa, vel cruenta, tenesmoidea frequentissime movetur. Obscura interim hujus mali, nisi causa ejusdem satis pateat, vel & chymico eruatur examine, diagnosi esse consuevit.

Vel sola materiae per alvum secedentis indoles, qua faeces modo paucæ, solutæ, sed laticis aquosi ac tenuis, vix tincti, quamplurimum, quin sphincter ani tam facile coercere hoc possit, cum impetu, non sine acoris, caloris ad anum sensu, præcipitat, de serosa diarrhœa testatur. Plurimi autumno, ubi corpus & æstate, & subinde meridiano calore agitato, subito frigore corripitur, in levitatem, seu quasi sudores intestinorum, aut inversam fere transpirationem, qua humor multus, aquæ similis exit, etiam pluribus diebus, incidunt. Tormina plerumque, sat acuta, flatuumque exclusionem urgentium fallax sensatio, præcedunt; sequitur & citior, & magis abundans per alvum excretio: quo tempore & cutis augetur liccitas, & urinæ parcius fluunt, & sitis increfcit, & vultus, vel & corpus universum, forsitan anasarca laborans, citius collabitur. Coryzae persimilis hic morbus, ac ejusdem hinc inde originis, seu verus intestinorum catarrhus est: quo, pro magna istorum superficie, ac pro tunicae villosæ extensione amplissima, tensionis primum ingratae in abdomine sensatio, alvus quidquam tardior, vel etiam obstructa; mox vero, — copiosioris atque acrioris hic secreti humoris effectu, qua ratione drastica id ipsum remedia efficiunt, tormi-
na,

na, alvique urentis frequens ac liquida depositio sequuntur. Serosa videbatur, non erat, diarrhœa, quam in præbytero Ticinensi observavimus, atque alibi descripsimus, urinæ magis dicenda: quod lotio, per ulcus vesicæ rective intestini, in hoc ipsum fluenti originem debuerit. A paucis interdum granis calomelas, aliquot per dies, forsitan ob luem contractam; ingestis largior, quam blanda vis evacuans remedii potuisset, humoris scilicet serosi, acrioris, ac salivæ quasi pancreaticæ, fluxus procreatur.

Vel sequatur serosam, vel talis ordiatur, diarrhœa mucosa, pituitosa: folliculorum, qui copia prorsus insigni intestina, potissimum crassa, viscoso plandoque humore ubique defendant, interdum localis, hæc morbus est; sæpe totius systematis e vitio propullulat. Verisimile est; intestinorum gravedinem, primum eisdem in illis, quos coryza ipsis in naribus — vel quos in obscœnis, in diarrhœa urethralis, vaginalis, vel contagiosa, vel insontum ani illa agnoscit, effectus producere. Etsi vero prima morbi illius rudimenta minus certa sint, quam illa nasalis catarrhi; plenitudinis tam & hic sensus ingratae percipitur; morbosam intestina sensibilitatem prodere, venter turgere, tendi, flatibus vexari, dolere, tardiusve excernere, tenuiorem primum & acrem calidumve humorem cum nisi expellere, tandem vero pituitam morbosam, nunc pellucidam, fere vitream, gelatinæ instar tremulam, modicam interdum frigidissimam nunc turbidam magis, subalbida, aut griseam, puriformem, — nunc flavescens aut viridescens colore instructam, nunc striis sanguineis notatam, — nunc parum olentem, nunc foetidissimam, vel minore, vel majore copia, aut frequentius, aut rarius, cum summo interdum dolore, cum symptomatum levamine, haud raro inconstante, — nunc acuti, cum locali folliculorum inflammatione stipati, morbi ingressu, — nunc adfectionis chronicæ, interrupto sæpe, & cum alvi

ob.

obstructione non raro alternante, sub ordine, cum virium vitalium & nutritionis decremento, longe quam alibi majore, effundere observatur. Tanta aliquando pituita intestinum, a morte, repletum comparuit, adeoque intestini tumuerunt folliculi: ut digiti tantum crassitie foramen in illo, ad fæces transmittendas superesset. Fuit adeo, cui crassa pituita ventrem omnino, lethali cum eventu, suppresserit. Debilium, compagis laxæ, scrophulosæ, catarrhis frequentius obnoxia, diarrhœa mucosa morbus est quidem; sed epidemico nunquam influxu tum corpus universum ægrotat, febricitat; tum intestina præcipue affecta, fere omnem humorum massam hic in tenacem, amicam vermibus, pituitam convertere videntur.

Diarrhœa cruenta fœtus vix utero exclusos interdum corripit, discrimine nunc plena, — nunc, etsi tanta quantitate cruor per alvum excernatur, ut linteamina plane sint sanguine imbuta, minori tamen cum periculo incedens. Ex loco vasis hæmorrhoidalibus superiore hic sanguis, nunc fluidus, nunc vero congruatus, per intestina descendit: vel solus, vel fæcibus, repetitis subinde vicibus, ac plures per hebdomadas alvo, quin dolorem prodat infans, excernendus. Marcor interim ac debilitas hunc morbum commitantur; nec vulgi timor, hunc fluxum lethalem pronunciantis semper vanus est.

Diarrhœæ sthenicæ, quamvis sat rara, exempla tamen hinc iude, quod de peripneumonia, jam notum est, occurrunt vel ex fluxu menstruorum, hæmorrhoidum, lochiorum, per causas irritantes compresso, vel ex congestione sanguinis in vasis gastricis plerumque repetenda. Excitante, diarrhœam hanc cohibente, sub methodo, febris, nisi quæ jam adfuerit illi superadditur; vel præsens augetur; tormina, ventris moles, durities crescunt, ac ipsa demum enteritis, cum gangrænæ periculo, subnascitur.

Aliquam cum diarrhœa mucosa, quæ chronica est, affinitatem referre videtur quidem illa, quam ventriculosam passionem, fluxum cœliacum, veteres, — recentiores vero diarrhœam lacteam, chylosam, salutarunt. Magna interim, circa morbi hujus indolem, inter omnes contradictio est. Hic etenim, cum liquidi alimenti incocti profluvium, & dimidiam quasi lienteriam, hanc vocavit; alter, chymosam, chylosam alvi dejectionem nominavit; tertius, in eo, ventrem nihil reddere, ac ne spiritum quidem transmittere, in ipsius vero ventriculi porta consistere prætendit. Fuit, qui lat frequentem, & infantibus familiarem esse morbum, asseruerit; dum alius, rarissimam hanc, & a paucis conspectam, ægritudinem adpellaret; ac tam parcas morbi hujus descriptiones succinctas esse moneret; ut vix ratio ex illis, cur non pro inveteratæ diarrhœæ specie habeatur, eluceret: abundantes hic alvi dejectiones occurrere plures asserunt; ab alio, paucas inodo ad drachmas expulsam ano materiam ascendere refertur. Nec potuit sane, si ex solo fœcum aspectu externoque habitu, eandem judicari prætenderint, morbus idem non alius aliusque videri. Nunc etenim, vel uno eodemque in ægro, alba, chyloque, vel cremori lactis similis, — nunc pultis cinerei coloris, inodora materia, nunc cocti ac dissoluti fere hepatis, — nunc argilacea quasi ac subgelatinosa, — nunc diversi coloris, sanguine adeo hinc inde striata, substantia, — quin igitur in morbo ipso magni quid mutatum esse dici queat, — per alvum dejicitur,

Nos vero, in eo, cœliaci fluxus, a cæteris diarrhœæ chronicæ speciebus, differentiam collocamus: quod, etsi ingestorum male subactorum atque reliquæ simul hic alvum sæpe deserant; non tamen illæ, ut in illis alvi profluviiis, sed fæx puriformis, lutulenta, ab intestinis morbose secreta, profluvii hujus alvini materiam constituent. Recte sane illis, qui chymum, aut chy-

chylum hoc in morbo intestinis aufugere dixerunt, oppositum fuit: quod, etli diu aut parum, aut nihil ciborum allumissent ægroti; non minor tamen albescens illius materiæ per anum his contingat jactura; ac eadem, sine dubio, si alterius coloris, consistentiæ, materiæ, longe quam ferrent ingesta, copiosius ac subliquida ex alvo dejiciantur, objectio valebit. Hinc tibi pulmonum pituitosæ, medorrhœæ tum ani, tum uteri infanti, vel magis forsitan diabete per similem esse fluxum celiacum, ac tabem puriformem, lutulentam tubi intestinalis constituere putamus. Quem nempe fraxinus excelsior, dum cortex illius ex incisione, vel sponte plorat, succum mellitum, mannæ sub nomine venientem, — ut renes in diabete saccharinam materiam, discernit: hanc intestina, in fluxu cæliaco, variè variique aspectus materiam, chemiæ sane adhuc dum examine egentem, morbosa lectione præparare, nec a stomacho recipere, sed ex massa humorum extrahere, perficere videntur.

Nosse vero, monente vetustio jam artis magistro, oportet: quod aliquando, quidem per circuitus malum hoc affligat temporibus quibusdam alvo resistente; quibusdam vero ordinate per horas fluente; aliquando vero incessanter appareat, Comes Mediolanensis quem ex hoc morbo, jam per annos durante, tractavimus, pallidi & cachectici coloris senex, sæpe per octo, & quindecim per dies, sat bene valere, cibos appetere, videbatur; cum illico, borborygmis præcedentibus copiosis, ventre turgente ac tenso, nec sine aliqua instantis deliqui sensatione, quam plurima ex ventre egereret, pultacea, fluidiora, cinerei vel & albidioris coloris excrementa spumantia, fœtidissima. Tabes vero ac lenta febricula hunc morbum, tarde lethalem, comitatae sunt. Felicior sors viri fuit rustici, Ticinensi in clinico Instituto a nobis pertractati; ac alterius, sexagenarii, Vindobonensis, quos, eodem mo-

modo, jam duobus abhinc annis, affectos, integræ sanitati restitimus.

Etsi *lienteriam*, seu levitatem intestinorum, a fluxu *cœliaco* non aliter quam in eo differre a quibusdam defensum sit: quod iste, actionem tubi intestinalis imminutam, illa raro, ab *olitam* præsentaret; ex illis tamen, quæ de fluxus *cœliaci* origine statuimus, apparet: quod cum iste, secretionis morbosæ magis effectus sit; *lienteria* potius motus tum ventriculi, tum intestinorum peristaltici vitiose aucti phænomena exhibeat. Hoc scilicet chronico in morbo, cibi potusque, quales assumti fuerunt, tales fere, quin eorum consistentia & color, aut odor, aut externa quævis constitutio, vel multum, vel aliquid mutata sint, citra sanguinis aut bilis complexum, cum nutritionis jactura, seu tabe, diu expelluntur intestinis; ac ingesta, ut clari Viri verbis utamur, non quia incocta permanent, cito dejiciuntur; sed quia cito dejiciuntur, idcirco nullam habent coctionem. Sæpe *lienteriam* præcedit, raro comitatur, fames canina. Sunt, quos, hoc morbo adfectos, anorexia, gravitas ventriculi, nausea, ardor in hypochondriis, & ingens cibi fastidium, subinde *ptyalismus*, interdum ventris dolor, divexent. *Popularem* sæpe esse *lienteriam*, quod magni quondam nominis Pathologus asseruit, nos quidem haud vidimus: vix enim, quæ post *dysenteriam* his illis, secundario effectû, contingunt similia, tam generali quidem epitheto sunt digna. Nec porro brevem illum quorundam, ex devoratis, nec per dentes fractis, subactis leguminibus, pisicis, lenticulis, oleis, particularum crudarum, & incoctarum, apud sanos etiam, magis vero apud infantes, ac vitæ desidis apud homines; secessum, utpote nec liquidum, nec fœtore consueto privatum, nec viribus infestum, *lienteriam* vocavimus. *Lienteriam* vehementem tertianæ febris in modum *periodicam*, in sene nobili, octogenario, *Ticinensi* observavimus, ac *peruvianum* per corticem cum opio sanavimus.

Aliena quoque ex culpa, intestina profluvium, — quin hic de illo, quod tetigimus, loquamur, — succi morboſi, partim non ſui, patiuntur. Quasi modo hep a r hunc funderet, quoties excrementa terolo-cruenta, & aquæ, in qua carnes nuper maſtatae, demeritæ, ablutæ fuiſſent, ſimilia, vel materia ſaniola, ichorola, cruenta, carnea, bili interdum remixta, tractu temporis vero crassa & atra, per alvum ſecedebant: toties & fluxum hepaticum, vel hepaticam, hepaticam, hepaticam, adesse, credit, ac tali modo correptos, hepaticos vocavit, antiquitas. Atqui tamen non magis ex hepate, per ductum choledochum, vel illius ex ulcere, cum intestinis duodeno, aut colo, prævie concreto, ac in unum ex istis patente, — quam ex splene, pancreate, mesenterio, inflammatis, suppuratis, tum pus, cum sanguine remiſtum, tum ichor, aut sanies cruenta, effluere, intestina ſtimulare, alvumque frequentiore liquidam, dicta jam materia notatam, excitare valebit, quo in calu, hoc malum fluxus ſplenici, pancreatici, mesenterici, — vel quocunque ex loco ſilaverit, illius nomen merebitur.

Exſpectabitur ſane, ut tam diverſa puris, ichoris, ſaniei, intestina alluentis, origo, diſtincta quoque inter ſe agnoſcat, alibi partim pertractata ſymptomata, nec tamen hæc tam certa ubique eſſe, quin errori ſit locus, dixerimus. Altiore loco, & ex matre rachitica, plica quondam polonica laborante, progenita virgo, cephalæa pridem inſigni, diuturna, epiſtaxi, eryſipelate poſthinc faciei, — ab his vero, hepatis dolore dirillimo, cum febre correpta fuit. Intumuit hoc viſcus & lien prægrandem in modum; febris lenta exorta eſt, hydrops abdominis, œdema pedum, fudor nocturnus, pertinax diarrhœa, cum fame quaſi canna, capillorum deſluviu, vigiliæ continuæ, ſummaque elegantis pridem corporis macies, ſecuta ſunt. Hoc in ſtatu, quinto fere ægritudinis anno, perlongo ex Ruſſia, Vindobonam uſſuto itinere, cadave-

ris sub habitu, nostrum hic exploravit consilium. Etsi conclamato adeo ægrotantis sub statu, unde hoc capiendum esset, hæceremus; recusare illud in totum nolentes, viribus primum vitalibus, cum victu debito aliisque subsidiis, quantum licebat, prospeximus. Columbo radice, paucique opii ulu diarrhœam, a sic dictis resolventibus continuo hucusque auctam, ante omnia moderavimus; hepatis lienisque regionibus præduris, unguentum ex hydrargirio caute inunximus; urinarum dein fluxum, digitalis ope purpureæ, adauximus; febrem lentam, cum elixirio vitrioli & corticis infuso frigido impugnâvimus. Post duos fere menses, tumor viscerum & abdominis, mediam sui ad partem, considerat; febris quamplurimum, ut fames moribola, sudor nocturnus imminuta erat; pedum œdema disparuerat, reditque optatus diu somnus. Ab hoc quidem, roseus genis color restitui, corpus universum nutriri, ac vires adeo, ut montem urbi vicinam alacris ascendere potuerit, increfcere cœperunt. Sed dolor ad hepar sat magnus, & diarrhœa hinc inde redibant, & quod alvo exibat, illud puri, aut lactis cremori, sub nova virium, jactura ac febris sub reditu, erat simillimum. Hepatus interim tumor, hoc ipso sub alvi profluvio, magis subsidere oernebatur. Aquarum in abdomine moles, fluctuatio, multum quidem imminui, sed nunquam disparere sunt visæ; urinæ, mox turpidæ raræ, mox claræ, citrinæ nec adeo paucæ fuerunt. De abscessu in hepate latente, mox clauso, mox aperto, jam diu subintraverat suspicio. Redux in patriam, meliore certe salutis sub statu, virgo, sensibilem in modum florere, pinguescere, amicas frequentare inceperat; cum hiberno sub gelu, dolores ad hepar, iterum ingentes, pungentes, mox vero pulsantes sentire, jecur magis magisque intumescere, nec attactum perferre, — aquæ in abdomine, sub urinis parcissimis, jumentosis, augeri, febris lenta ægram depascere, vomitus hinc inde biliosus accedere, sudoribus nocturnis corpus

resolvi, de novo conspicerentur. Alvus nunc sæpius, tum indolis purulentæ materiam, tum fæces biliolas, viridissimas, sæpe atras & liquidas deponere, semper vero hepatis dolorem, tensionem ac molem imminuere cœpit. Nunc erysipelatis in facie gravioris duplex eruptio, & tussis aspera accessi; nec tamen febris ab illa imminuta, sed aucta fuit; & pedes & abdomen insigni mole tumebant. Icterus, si album oculorum excipias sublavato colore tinctum, alibi corporis certe nullus. Suscepta nunc, ægræ diu optata, paracenthesis abdominis, sanguinis & fluidi & coagulati per multum, cum lymphâ, ex aeris tactu mox in gelatinam convertenda, sub extrema virium jactura, dedit. Post mensem, febre, macie perpetuo auctis, aquis iterum ubique collectis, vomitu, aut potius eructatione frequente, æruginosa, tandem vero cruenta, copiosa succedente, atrocibus in ventre doloribus præmissis, tandem suffocatis, diarrhœa vero cessante, tam longis vitæ miseris a morte impositus est finis. Abdomine aperto, cum aquas permultas, ex tanto ejusdem tumore effluxuras putaremus: sat paucæ lentius secutæ sunt. Hæ scilicet aquæ in tela cellulari laxissima, ad intimam peritonæi superficiem, non sine prævia inflammatione, generata, stagnabant, nec nili eadem hinc inde incisa, hydropem telæ cellularis morbosæ subperitonealis sistentes, profluebant. Hic contextus cellulosis, intestina, undique grangrænosa, laxè revinciebat. Lien mole parum auctus substantiam tamen hepatis, propria firmiorem, offerebat. Hepar, justo majus, convexa sui parte a pleudomembrana densa, albescente, obtectum; superficie vero concava aureo prorsus colore ubique splendebat. Idem vero color aureus totius parenchymatis hepatici, dissecti, quod substantiam tactu mollem, spongiæ compressæ similem, & quasi maceratam, sed tamen elasticam, referebat, repertus fuit. Vesicula fellea collapsa, bilis parum, & quidem atræ, continebat. Nullibi vero ab-

abscessus comparuit. Cavum pectoris utrumque, sanis pulmonibus instructum, aquis copiosis repletum fuit.

Sanies quidem, hoc in exemplo notabili, manifesta per alvum excreta non fuit; sed chronicæ hepatitidis, de qua & pseudomembrana jecinoris convexi testabatur, — & suppurationis hoc in viscere absolutæ, nec ulla defuerunt symptomata. Quæ per alvum continuo fluxerunt, ea puris certe imaginem offerebant; nec tamen verus, ut dictum est, abscessus hepaticus se obtulit. An intacta tela cellulari hepatis, omnis istius visceris substantia, huic intermedia, tam parum intellecta, abscessus specie singulari, exhausta, — ductus vero hepatici, qui bilem omnem in telam cellularem evomerent, erosi fuerunt? Sæpius certe hepar omne sublavio colore tinctum reperiimus; sed aureum illum colorem, quem cystica modo bilis largiri posse videretur, parenchymatis scilicet hepatici, ac hoc ipsum in substantiam, quam descripsimus, spongiosam, nec tamen collapsam, conversum, in millenis cadaveribus nec unquam videre nobis contigit; nec ab aliis adnotatum percepimus.

Sed non semper hoc in fluxu hepatico, aut alio ulcerosam viscerum substantiam in causa esse, patet tum ex eo, quod in ægris scorbuto correptis ille hinc inde occurrat; tum ex illo, quod ipsa febris intermittens perniciose sub fluxu hepatici imagine, per corticem peruvianum delenda subinde comparuerit. Nec febris fluxum omnem hepaticum, nisi jamjam provectum, nec cibi hauriendi desiderium ubique comitatur.

Causæ. Quæ sano in homine fibras ventriculi, intestinorum, ut inferiora versus per vices se contrahant, impellunt; — quæ sanguinem ad vasa gastrica vel alliciunt, vel cogunt, — quæ organa lecernentia, quo ex cruore his advecto, humorem sibi proprium præparent, ac vaporis, mucii, bilis sub forma, effundant, disponunt; — quæ collectos hic loci succos, quin fere crudos sese

in sanguinis torrentem præcipitent, — ac fœcales materias, quin æquo promptius, aut lentius descendant, impediunt: ea excretionis alvinæ, ætati, lexui, temperamento cuius præscriptæ, rationes in se continent.

Quæ vero ventriculi, intestinorum sensibilitatem, irritabilitatem intendunt; aut, quod a phthæ deciduæ faciunt, internam superficiem decortican; aut æquo magis has partes vel ipsas, vel consensu majore sibi affines, e longinquo extimulant: ea non modo actiones illarum, secretiones omnis generis, sollicitant, adaugent; sed has ultimas quoque perturbant, ac primæ causæ stimulant, ut novum stimulum superaddunt. Scilicet ut oculi a cepis a fumo, — sic intestina a fructibus horræis, a fungis, cucumeribus, melonibus, a cibis fermentantibus, contrariis, pinguibus, semicorruptis ingellis, aut a potu copioso nimis dilutis, ab acri, a vermibus, laburtis, a bile, succo pancreatico aut copia aut indole peccantibus, ab ipsis adstringentibus, vel quovis a stimulo, maxime specifico (nisi summo, utpote qui secretiones magis suspendit ac supprimit) forsitan & a contagio, a congestione sanguinis, vellicata lacrymantur, ac profluvii alvini materias, nunc sero, nunc glutine mucoso, puriformi, nunc vero acido, biliolo, vel etiam lanioso principio ditiores, & illis, quæ proprio in cavo stagnarunt, remissas, effundunt.

An præter has causas, secretio fœcalis materiæ, quin ciborum reliquiæ hanc dederint, ex sanguine in tubum intestinale contingit?... Physiologi hoc videant. Scilicet quod in fœtu, novem per menses jejuno, colligitur, meconium, — quæ in morbis diuturnis, quin (liquidis exceptis) ulla alimenta multo a tempore cepissent, ab ægris, jam sæpe nimis exhaustis, interdum copiose alvo redduntur, suspicionem nobis movent; & cum lotium renes nunc clarum, nunc turbidum præparant, — cum ipsa vasa cutanea sudorem impu-
rum

rum ad pellem exhalant; cur intestina humorem lutulentum, fœces specifics depositurum, non discernent, & vel solum, vel ciborum lubætorum reliquiis intermistum non emoverent?

Sæpe fluxus alvinus, serofus nempe, aut mucosus, ut diximus, inversa modo, ex refrigerio externorum, ex terrore, transpiratio, sudor, vel & catarrhus, rheuma intestinorum eli. Vel iniqua, ex cute resorpta, exanthematum, variolarum, morbillorum imprimis, impetiginum variarum, ulcerum, vel ex viscerum vicinorum latente abscessu intestinis advecta materia, simile, vel etiam puriforme, purulentum, faniolum ex illis provocat profluvium. Vel ipsum, ex ulcere vesicæ in rectum intestinum patente, effluens lotium, diarrhœam excitavit urinalem. Nunc sola fibrarum intestinalium laxitas, diarrhœæ, ut causa, subjaceat? — ideo, quod, nisi morbosa simul sensibilitas eidem præsideat, vix uberior abhinc secretio expectanda sit, dubitamus; ac in ipsa vesicæ & ani paralyti, urinæ quidem fæcumque fugam, — haud vero secretionis augmentum, aut indolem secreti humoris mutatam observamus. Etsi vero glandularum melenterii infarctus post chronicas diarrhœas in cadaveribus hinc inde fuerit repertus; vix tamen ille solus, quod chyli vias præcludat, cum tam sæpe major ac summa illarum obstructio diarrhœam pro effectu non agnoscat, istius culpam, — nisi rodens ichor ex illis suppuratis intestina vicina penetraverit, — habebit.

Certe vero universi magis systematis, quam propria, locali adfectione, intestina rapiuntur in quæcunque demum profluvia; & cum talis assertio per morbos asthenicos diversæ indolis, toties a diarrhœa viribus vitalibus iniqua jam abunde confirmetur: majus adhuc eidem argumentum ex febris intermittenti diarrhœæ, cholericæ, ac similis naturæ ex fluxu hepatico, accedit. Ipso dentitionis sub opere, sub peripneumonia, in peritonitide puerperarum, ac in ipsa metitide, læpifi-

sime, nunc utilis, nunc perniciosa, nec sine habito principalem ad morbum respectu sananda, diarrhœa excitatur: frequens diarrhœæ, imprimis chronicæ, causa in prægressa dysenteria quærenda est: non quod veterum opinio, acsi intestinorum cicatrices, ex illa pedissequæ, hoc profluvium producerent, fundata sit; sed quod summa tubi alimentarii ex fluxu dysenterico debilitas, sensibilitas in morbosas secretiones tam prona, & longiori ciborum retentioni tam contraria, diu supersit.

Quid cruentam recens natorum diarrhœam producat, non satis id patet; nec quæ dubia hæc solverit, infantilis hoc morbo enecti sectio cadaveris nobis hucusque innotuit. Vasis intestinalis varicem connatam huic phænomeno subesse, modo suspicamur.

Quid de lientericæ, de fluxus cœliaci hepatici causis sentiendum sit, sub ipsa horum profluviorum descriptione partim jam innuimus. Minus adæquate veteres sola intestina, & istorum præcipue levitatem iusto majorem, lientericæ ut causam, accusarunt. Ipse nempe ventriculus, — etsi tanta pylori relaxatione, hoc in morbo quondam, sed & sine isto, reperta, haud opus sit, non minus hic quam intestina, afficitur; ac præmaturo in hæc ciborum, necdum subætorum descensui favet: ita ut vis expellens, irritabilitati istius morbosæ, ac stimuli, etiam mitioris, impatientiæ innixa, universo hoc in tubo superabundet. Fluxui cœliaco, prout jam indicavimus, secretionem morbosam, specificam, ab illa, quæ diabetem inducit, non longe diversam, nec tamen ideo hac ipsa magis intellectam, sublatere opinamur. Fluxus hepatici, aut similis, rationes, in jecinoris, aut alterius in visceris abscessu in ipsa intestina patente, derivavimus quidem; ast vero saniosum, subcruentum humorem, sine ulcere interdum posse secerni, intermittens & periodica hujus fluxus natura jam satis manifestat.

Prognosis. Diarrhœa pro magna sui parte symptomatice est: hinc prognosim ejusdem, ex morbis, quibus jungitur, non minus, quam ex ea ipsa, quæ hos facile aut exasperat, aut, ex adverso, imminuit, petenda, & aliis hujus operis e locis eruenda erit. In genere, si, quæ evacuari oportet, evacuentur, bonum est, & quæ cum constante satis levamine fluunt, salutaria sunt. Etsi vero tum color, tum fœtor eorum, quæ alvo redduntur, ut sæpe jam monuimus, non satis certum de morbi causa judicium ferri sinant; nullum tamen alvi profluvium est, in quo excretorum inspectio, — non tam sola, quam aliis diagnosis atque prognosim subsidiis juncta, ad has conferre non possit, ac debeat. Quæ præter conscientiam adultis fluit alvus: ea vel de præsentem delirio, vel de extrema virium jactura testatur. Si, fluente licet alvo, meteorismus accedat, aut prævius augeatur, malum est; pejus vero, ubi singultus aut vomitus simul ægrum divexant. Quæ morbis diuturnis, atrophie, tabi, hydropi, scorbuto, &c. supervenit, rebellis diarrhœa, lethalis est. Benignos certe diarrhœa effectus agnoscit, quoties ingluviem & crapula primas vias, cibis quibus hæ subigendis sunt ineptæ, opplevit; aut quoties vermes copiosi, alia corrupta materia, vel ex vitæ vicino, vel ex toto systemate, has alluit, ac tumida hypochondria ex hinc subsidere, functionumque in isto libertas redire cernuntur. Hinc morbi chronici diversi ac difficiles, exemplo arthritidis, epilepsie, melancholie, manie, paralysis, hydropis, surditatis, febrium periodicarum rebellium, obstructionum antiquarum, suborta diarrhœa fugantur interdum; læpius ex eadem præceptum augmentum assumunt. Diarrhœe scilicet protractæ, aut nimis abundantes, nutritionis opus omne præscindunt, sua corpus substantia exhauriunt, secretiones alias circumdant, suspendunt, tabem, leucophlegmatiam, œdema pedum, ac lethalem tandem hydropeem inducunt. Flatus sub diarrhœa rebelli diu re-

tenti, nunc per alvum exeuntes, sonori, vires intestinis vitales redire testantur. Diuturnum alvi profluvium, superaccedente vomitu spontaneo, subinde conquiescit; sæpius, adjunctis simul torminibus ac febre, alvo nunc clausa, gangrænam instantem prænunciat.

Facile ex istis, quæ lienterix sit prognosis, elucet. Aestate consistente, vel sub autumno, prægressæ dysenterix ratione, illa magis occurrit. Senibus plerumque lethalis, pueris, junioribus, minus perniciosa est. Quæ febris indolem periodicæ legitimæ assumit: ea, cito satis hac cognita, medelam admittit. Quo vero diu noxæque magis assidua est, quo diutius, sub siti paucisque urinis, sub ciborum appetitu prorsus abolito, ac oris cavo ab aphthis obsesso, perseverat, & quo graviores morbos consequitur: eo magis exitialis erit. Respiratio difficilis dolorque lateris, vicinam ægro hoc fluxu laboranti tabem prædicunt. Lientericos tandem tumescere, haud rarum est. Ascitidem, ventris tormina ac vermium egestio, quod ultimum tam tarde hic fieri nos ipsi non vidimus, interdum præcedunt.

Quodsi fluxus cæliacus nihil præter dimidiam, ut multi voluerunt, lienteriam foret: sequeretur exinde, dimidia quoque illi, istius esse pericula; sed aliam primo ex dictis profluvio, ac diabete non ab similem, esse indolem, non sine magnis argumentis suspicati sumus & sic majora eidem, quam ipsi lienterix, discrimina jamjam attribuimus. Interdum quidem fluxus cæliacus ægros trahit, sed alios subinde præcipitat. Sæpius hic morbus absque causa manifesta defuisse videtur; sed leviori ex vitio jam denuo revertitur, ac tandem, maxime in senibus, in tabem, anasarca, ipsamque in mortem ruit.

Fluxus hepatici discrimina non minus ex ipsa hujus morbi descriptione jam satis patent. Affinitatis quidem iste, cum Melæna interdum non parum habere videtur; sed causarum & symptoma-

tum ratio, quam, præter fluxum cruentum, uterque morbus agnoscit, ac diluti magis, & quasi saniosi, in fluxu hepatico, profluvii cruenti conditio, — etsi & in hoc, morbi sub fine, sanguis multus præcipitare ex ano possit, diagnosin prognosinque conducent. Vidimus & nos divifenis effatum: „quod secundum jecur, aut lienem suppuratî, si pus album exiverit, serventur”, confirmari: scilicet ubi febris demum & ipse ille fluxus brevi tempore conquieverint. Amurcam quasi olei excerni, lethale est; nec melior fors illorum, qui ichorosa, livida, aut nigra, rebeli ac pertinaci fluxu deponunt, continuo febricitant, ac tabe indies adaucta, cruribus ventreeque intumescunt, dicenda erit.

Cura. Qui ad causas hujus morbi respexerit: is nec quodvis alvi profluvium illico sistendum, — nec cujusvis diarrhœæ sanandæ rationem hoc loco quærandam esse intelliget.

Quotiescunque scilicet vellicans intestinum materia, saburra, vermes, venenum, drastica remedia, humor alibi morbose secretus, vel retentus, ac totius cum beneficio huc alluens per ipsam, quam movent, diarrhœam excuti jam possunt: toties non adeo sistendi, quam potius fovendi, vel, si pigrius materiæ moveantur, etiam promovendi alvi fluxus indicatio subintrat. In ea igitur diarrhœa, quam crapula, saburrarum collectio, vermes corrupti, bilis copia vel indoie peccans, producant: præter infusum tenue florum chamomillæ, aut herbæ Theæ, nihil, — aut illud adeo radicis rhei, quod causam diarrhœæ certius eliminet, præscribimus. Excitatus cum radice Ippeacuanhæ vomitus, si constans nausea, vomituritio, ructus nidorosi, superiora versus turgere materias docuerint: istarum ad intestina descensum, ac tædiosam nimis exinde diarrhœam, citius præscindet.

In bilis abundantioris, acrioris ad intestina confluxu, serum lactis, decoctum tamarindorum, fructus horrei maturi; parvæ cremoris tartari doses, agent.

agent. Si talia profundius intestina irritare videantur: clyster ex aqua, vel sola, vel oximelli juncta, ex sero lactis, conducet.

Quam drastica, venena induxerunt, diarrhœam, in primo casu, oleosa, emulsio arabica, lac tepidum, tam ore, quam ano, sat copiose ingesta, — in secundo vero celerrima veneni rejectio, vel, cognita ejusdem indole, antidota ex Toxicologia repetenda, non æquali semper hic fortuna, frœnabunt.

Cum suppressa cutis universæ, vel pedum consueta transpiratio, intestinorum illam adauxerit, ac serosam diarrhœam excitaverit: quæ illam restituant, præter lecti teporem, vel pediluvium, infusum sambuci, pulvis Doweri conducunt. Emulsio arabica, opii cum grano juncta, vel æqua theriacæ portio in sambuci infuso hausta, nimium hunc & intestina torquentem fluxum compescet.

Dentitionis ex opere succedens diarrhœa, nisi nimia, illius plerumque sublevat symptomata. Sub fortiore, quam par est, alvi fluxu, gingivarum, ut alibi docebimus habenda ratio, atque ad syrupum diacodii, aut ad leves opii portiones, emulsioni arabicæ committas, recurrendum est. Diarrhœam ex usu mercurii oriundam, istius missio, potus demulcens, semicupium tepidum, fomentatio similis abdominis, vel & hepatis sulphuris solutio frœnabunt.

Ad mucosam diarrhœam quod pertinet, ea, si catarrhi intestinorum effectus est, non alio certe modo, quam serosum, similis originis, alvi profluvium pertractanda venit. Sæpius tamen diarrhœa mucosa, febris epidemicæ, lentæ imprimis nervosæ, pituitosæ, ut vocant, non semper contagii insontis, symptoma sistit, ad leges contra hanc ipsam præscriptas pertractandum. Radicis arnicæ hoc in casu virtutem modo hic tangimus, iterumque monemus: non in mechanica quasi solutione, evacuationeque tenacis pituitæ, sed in recto causæ, quæ secretionem istius morbosam indu-

inducit, moderamine, morbi curam esse ponendam.

Eodem modo, si vermes intestinorum folliculos mucosos, quo pituitam copiosius vomant, excitaverint: non hæc ipsa adeo, quam illi, curæ objectum, alibi a nobis exponendum constituunt.

Quid in diarrhœa recens natorum cruenta indicetur auxilii: id, nisi ex generali hæmorrhagiarum tractandarum theoria detinamus, ob causæ hujus mali obscuritate majori scilicet in hoc experientia destituti, edicere vix audemus. Radicis rhei, vel corticis cascarillæ infusum aquosum, — sub majore sanguinis jactura, cum grano uno vel altero aluminis in eodem soluti, & cum syrupo cinnamomi, saltem proponimus.

Diarrhœa sthenica causas, a quibus pendet, vel sola tandem tollit ipsa; hinc minime vel cum opio, vel cum adstringente remedio sistenda est. Si vero lentius, cum torminibus acutis, vel cum febre incedat: præter victum tenuem potumque frigidiusculum, hirudines, prout vel hæmorrhoidum, vel menstruorum, vel lochiorum fluxus per causas excitantes suppressus, & sanguinis in valorum gastricorum systemate congestio facta sint, vel ano, vel perinæo apponendæ; aut, ubi symptomata inflammatoria urgent, ut in ipsa enteritide, venæ secandæ sunt.

Diarrhœæ chronicæ rite pertractandæ ratio præcipue huc spectat, etsi fateri oporteat, ob causas hujus profluvii sæpe vel nimis absconditas, vel cum exiguo successu oppugnandas, incertitudinis ac difficultatis quamplurimum nos premere. Nullibi nempe major est in morbis gravioribus remediorum, quam in quibus insignis istorum copia venditari solet, penuria. Divitias extollit vel rerum exercitio destituta juvenus, vel auri magis, quam scientiæ ac sinceritatis amica, plebs medica; senectus, fronte cicatricibus non minus ac lauri foliis cincta, ne imperfectæ obsit incremento scientiæ,

veri-

veritatem, in qua sola gloriari fas est, cur reticeat, non habet.

Quæ profluvia alvina lentius decurrunt atque hominem consumunt, ea, pro maxima parte vel ex sola ventriculi, intestinorum atonia & morbosa sensibilitate, vel ex universi systematis adynamia simul his juncta, oriunda, excitantem sibi methodum omnino, sed cautam, ne, quæ primo contactu intestinalem in tubum agunt, remedia, hunc nimis exstimulent, requirunt. Ipecacuanhæ igitur radicis pulvis ad granum unum alterumve, omni bihorio, cum elæosaccharo macis, adulto ægro, porrectus, quod non minus intestina excitare, quam motum eorum peristalticum paulo invertere valeat, apprime conducet. Ipse adeo vomitus hoc per remedium, si vires admitterent, excitatus, aliquando fuit utilis; ac rebellis diarrhœa, a suscepto itinere maritimo, quo stomachus non paucis subvertitur, hinc inde sanatur. Si media sub diarrhœa sordes intestinis novæ collectæ fuerint: pulvis radicis rhei, cujus interim non a sola evacuatione virtus circumscribitur, sub curæ principio, vel solus, pauca dosi, vel amaris commistus, illis, quæ alvum contineant, præmitti potest. A lenioribus dein hujus indolis remediis, ad magis efficacia ascendendum est. Radicis columbo pulvis, ad scrupulum, ter quaterve in die porrecta, optatos nobis effectus sæpe præstitisse conspecta est. Radix arnicæ, singulo bihorio aut trihorio, a drachma dimidia ad integram in pulvere porrecta, in diarrhœa sub typho symptomatrica laudes non vanas sibi promeruit. Semen etiam plantaginis veteribus non insolitum, usu medico non prorsus excludendum est. Præterea cortex simarubæ, cascarillæ, nucis juglandis, glandes quercinæ, lignum campechinum, decocti sub forma porrecta, huc pertinent. Aluminis ruppei granum unum vel alterum, cum gummi mimosæ aliquoties in die porrectum, gummi Kino, aliis proficiunt. Tormentillæ radicem, fabam, ut vocant, pichurim, ab aliis laudatam,

nos in usum non vocavimus. Raro cortex peruvianus hoc in profluvio nobis profuit. Sitamen id ipsum intermittentis indolem febris assumat sacram omnino ille anchoram constituet. Opium vero vel dictis remediis junctum, vel sola emulsione arabica susceptum, virtutem illorum adauget, vel & sola theriaca sufficit. Pulvis Doweri, ad granum unum vel alterum, quovis bihorio, porrectus, pertinacem hinc inde sedat alvum. Diarrhœam sub typho singulis rebellem, cum clystere ex vino injecto sanavimus. Enemata quoque alia, vel amylo ac opio nupta, hinc inde profluvium sistunt.

Quodsi rheuma, podagra, herpes, vel alia impetigo, externa corporis parte derelicta, intestinis vim fecerit: vesicans emplastrum loco pridem affecto impositum, semicupia tepida, convenient. Non vando consilio antiquitas, cum acria intestinis incumbentia pro causa morbi agnovisset, lactis recenter mulsi potum commendavit; aqua calcis vero huic superaddita virtutem remedii, recentiorum in manibus auxit. Cauteria adeo veteres ac recentioris quoque Aegypti medici, pertinacis diarrhœæ sub cura, si adhærens intestinis acrimonia in suspicionem venisset, ventri apposuerunt, diuque locum, vel exustum, vel per pharmaca exulceratum suppurari jusserunt.

Quodsi glandularum in mesenterio infarctus & obstructio profluvium alvi chronicum non modo comitari, sed — quod rarius continget, producere videretur: remedia, quæ illis, ut alibi docebimus, solvendis convenient, forent præscribenda. Veremur interim, ne vias, quæ chylo ipsi clausæ sint, medicamenta facilius legant; ac certe solventia sic dicta remedia, nisi erigentium, morbi causæ oppositorum, ex classe petantur, alvum jam nimis laxam, cum damno ægri laxiorem reddent.

Convalescentibus, tinctura corticis peruviani, chalybeata, aquæ martiales cum lacte asinino, equitatio, erunt proficua. In genere vero, quod alibi jam fecimus, monendum hic est: adstrin-

gentia sic dicta remedia majore pondere porrecta, haud raro alvum non tam sistere, quam potius augere. Quæcunque vero adhiberi hic morbi voverint, nisi ventrem simul pedesque a frigore foveamus, sat raro illa proficiunt. Nec minus vel optima remedia non ob aliam rationem toties incallum adhibentur: quam quod ægri, in morbotam tædiofo, ac tam facile redituro, regiminis strictioris impatientes vix quidquam sublevati, monitis medicorum recalcitent, ac vel in victu, vel in potu, vel aliis in rebus iterum iterumque delinquant. Hinc summa in lelectu ciborum ac sobrietatis in legibus observandis cura diu, & morbo adeo jam, ut videtur, devicto, ponenda est. Fructus horrei, olera, potusque in fermentationem, pruni, pingues stomachoque graves, cane pejus & angue fugiantur; panis vero biscoctus, carnes teneræ, allatæ potissimum, ovæ recentia, parca manu, sed sæpius offerantur oportet. Potus copiosus, cibos per intestina citius præcipitat: hinc paucus hic esto, vel ex aqua, melius destillata, cui tosta panis crusta & corticis cinamomi integri portio commissa fuerit, vel, quibus id rerum inopia non vetat, ex vino generoso, non acido, utpote vel cyprino, vel malacense, vel capense sic dicto, vel madera sicco, ut vocant, vel Tintilio dirotta, &c.

Non alia, quam quæ a nobis ad diarrhœam adynamicam medendi methodus laudatur ad lienteriam & ad fluxum celiacum commendari meretur. De omni quoque diarrhœa chronica, habituali, valet consilium summi scriptoris de medicina latini: „cum in omni fluore ventris, tum in lienteria præcipue necessarium est, ut hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat.” Quodsi fluxus celiacus, cum diabete analogiam agnosceret, quam de hac non minus, quam de variis secretionibus mucoso-puriformibus, lente atque cum tabe incedentibus suspicati jam sumus (ut cui objecto per certiora experimenta ulterius investigando præmium ab imperiali Academia

Vilnenſi nuper publice conſtitutum fuit) tunc viſtū animali, ut recentiores in diabete curando experientiæ, & alios, & nos ipſos docuerunt, — licet eundem ſupra ſuaſerimus, prorsus foret renunciandum. Senis, lienteria omnibus rebelli laborantis exemplum in falſis medicis exſtat: cui electuarium ex conſervæ roſarum rubrarum antiquæ, ſex uncis, ex theriacæ optimæ ſex drachmis, cum myra cydoniorum confectum, & ad unciam dimidiam, nihil ſuperbibendo, exhibitum, ſanitatē reſtituit.

Eſſi vero ſola ratio, in profluviſ alvi provento, ac ſub virium ad eodem induc̄ta majore jaſtura, uſui evacuantium fortiorum prorsus contranſi videatur; ea tamen qua in experientiam, ut rerum magiſtram ferimur, reverentia, ne caſum, Taurini, octodecim abhinc annis a nobis obſervatum reticeamus, nos cogit. Vir ſcilicet quadragenarius, ab annis jam æquos diarrhœa laboraverat, omnibus medicorum illius metropolis celeberrum tentaminibus rebelli. Ab egregio tunc temporis Inſtituti clinici Taurinenſis Profefſore, qui curam ægri jam diu gellerat, mox a noſtro in hanc urbem adventu, in conſilium vocati, prognofi, ob tabem ſummam febrēque lentam, & alia pejoris notæ ſigna, vix non certe exitiali inſtituta, aliqua adhuc, a nobis quondam in aliis proficua viſa propoſuimus; ſed & illa ipſam paucam omnino feſellerunt auxilia, cum accedens poſthinc agyrta, ſanitatē, ut ſolent, certam promiſerit: & hunc in finem draſticum, nec tamen cognitum aliis, pulverem exhibuerit. Ad orci fauces hic, alvum enormi effectū movendo, ægrum perduxit; — ſed quoque, morbo prorsus abinde devicto, remedium audax eripuit. An vitrum ceratum antimonij, in dyſenteria quondam a multis laudatum, nec tamen ſemper in ſuis effectibus tam vehemens, huic ſubſuit? — An draſtica remedia, cereolorum, quos urethræ in chronica medorrhœa, atque hanc in acutam, breviorē temporis ſpatio cellaturam, con-

convertimus, adinstar, intestinorum, in tunicam villosam agunt, & morbosam secretionem aut invertunt, aut sistunt? — Sed quis unicum, etsi felix, illico pro norma exemplum prudens arripiet? Aut quis, sub tanta virium imbecillitate gradum stimuli majoris, qui sanitatem restituat, non mortem accelescet, inducat definiet?

Veterum de fluxus hepatici tum indole, tum causis doctrinam vacillare jam diximus: sequitur, nec methodum medendi, antiquæ hypothese innixam, esse firmiorem. Etsi vero & nostrum de hoc morbo judicium vix in omnibus satisfaciatur; ex eo tamen, quod nec hepar solum morbi sedem constituere, nec semper visceris cujuscunque demum, abscessum aut ulcus hic subesse, & materiam illam saniei similem largiri, — nec abdominis adeo, quam totius systematis culpa interdum hanc fluere, noscamus: magnum arti salutari incrementum accessit.

Scilicet ubi vel hepatis, vel lienis, aut visceris alterius abscessus vel ulcus hujus profluvii causam in se continet: hoc misero rerum sub statu, ad ea, quæ de viscerum abdominalium suppuratione pertractanda in libro de inflammationibus. partim jam diximus, — tum ad illa, quæ alibi de phthisi, ejusque moderandis effectibus docenda supersunt, recurrendum, & ne purulento, sanioso, & internis partibus insidioso humori via per alvum præcludatur, curandum est.

Si, ut in cæteris alvi fluxibus alia aliaque per alvum excernuntur, ita hujus morbi sub aspectu, secretio saniosa, uicinis latentis adinstar, alvum solvat: tunc eadem, quam ad diarrhœam jam supra indicavimus, medendi methodus requiritur.

Si vero hic morbus legitimæ intermittentis subjugetur imperio: tunc ea, quæ de hujus curatione jam satis exposuimus, erunt illi opponenda.

ORDO IV. GENUS V.

DYSENTERIA.

Ad morbi atrocis multasque strages humano generi quotannis parantis, Dysenteriae nimirum, seu difficultatis intestinorum, historiam tandem accedimus. A profluviiis quidem istam, — quod alvus in eadem suppressa magis, quam profusa esset separare conatus est clarus Scotiae Nosologus; interim non omnis dysenteria, sub invasione, alvum tam parcam, ac sub morbi incremento, agnoscit; apud multos in chronicam diarrhoeam illa convertitur; nec certe paucum illud, quod intestinis cum tenesmo continuo hic exprimitur, a profluvio magis, quam catarrhus, abludit.

Definitio. Est vero dysenteria, corporis totius febrilis affectio, in intestina, maxime crassa, furians, ætatis sub fine, in serum autumnum, satis raro maturius, epidemica, — interdum sporadica, cum torminibus, continuo ad alvum deponendam, sed inani fere stimulo, & puriformis, sæpe cruentæ materiæ, ex recto intestino, frequenter plus minus inflammato, sub diro tenesmo, defluxu.

Divisio. Non omnis igitur dysenteria, singula hæc signa præ se fert; sed plurima illi, tum ex febre, cujus modo symptoma constituit, sthenica nempe, vel asthenica, eaque vel conti-

nuā, vel intermittente, — vel simplici, vel cum vermibus, saburra, interdum cum visceris alicujus phlogosi complicata, differentia accedit. Nec acuti semper morbi, sed & chronici, plures per menses extensi, formam dysenteria interdum assumit. Quam morbi hujus divisionem a colore materiæ per alvum excretæ diverso, nunc albo, nunc rubro, petierunt: non magno illa in arte vel cum lucro suscepta fuit.

Symptomata. Prima morbi hujus invasio, ab illa diarrhœæ, epidemice haud raro dysenteriam præcedentis, sequentis, non semper abludit. Sæpe nempe cum horrore, interdum cum frigore sat notabili, & per horas adeo extenso, hæc incipit; ponderis ad ventriculum ingrata sensatio, oris amarities, nausea, vomituritio, lassitudo, tormina circa umbilici regionem, alvum (apud plures, per dies adhuc aliquot satis copiosam, aspectu biliosam) annunciantia, quin tenesmus apud omnes tam cito se prodat, succedunt; calor corporis cum pulsum frequentia, siti, augetur, donec fæcum omnis supprimatur evacuatio, & pauciora quidem adhuc liquida, sed cum nisu majore, cum diris ac frequentius frequentiusque redeuntibus torminibus, mira vultus contorsione vix non semper indicatis, cum ardore, dolore, tenesmo ad anum, — tandem vero, præter materiam mucoso-puriformem, nunc albelcentem, nunc sanguineam, nunc autem viridem, perpaucam, specifico fere odore fœtentem perparum exprimatur. Quibusdam, præcipue vero pueris, ob dejectionum frequentiam, & nixus vehementiam alvus ipsa, sædò sane spectaculo iterum iterumque prolabitur, ac, nisi promptius reposita, strangulatur & cito gangrænescit. Tantum vero ad gradum doloris in abdomine vehementia apud hos vel illos evehitur: ut ab eo non minus ac in colica saturnina, brachii aut pedis unius vel alterius paralysis sequatur.

Sat multos interim apud ægros, modo longe diverso hæc se habent: nullus sæpe horror, aut calor morbosus hos a morbi principio divexat; ciborum adeo non in omnibus deletur deliderium; pulsuum vix manifesta apud alios frequentia occurrit: quo factum esse cenlemus, quod plures scriptores febrim inter characteres dysentericæ necessarios (utpote in alia, quæ illam, saltem adultiorem, confirmet, morbi symptomata, in lassitudinem, morositatem, cutis siccitatem, sitim, in urinæ mutationes, in ea, quæ sub fine, vel ipsi in arteriis, succedunt, — cum tamen vel ipsa in febre nervosa non ablimilis interdum sit rerum conditio, haud satis attentè)mittere recusaverint. Quod vero magis adhuc febrilem dysentericæ naturam comprobat, est: quod morbus hic certas tere per horas aliquomodo remittat, vespertino autem, vel noctis tempore, quo febriles accessiones exacerbari consueverunt, magis furiat. Non paucos ægros & nos observavimus, quos jam prima morbi die, vel altera, præter tormina, inanis alvum deponendi conatus, ac vehemens tenemus, ut princeps illius phænomenon, corripuerint. Sunt quibus nec fæces, nec humor puriformis, vel solus, vel sanguini remistus, sed merus cruor, interdum lat multus, — quin semper igitur res pejus incedat, — quid quod cum bono aliquando istius, in robustis, cum successu, per alvum excernatur. Dysenteria epidemica observata fuit, in qua aliquot pueri, viri, mulieres, ab ipso invasionis momento ne de minimo quidem dolore conquerebantur; sanguinolenta tamen confestim egerebant. Aegri alii torminibus, hi vero nullis torquebantur; & licet viderentur hi mitius ægrotare citiusque evaluri: omnes tamen forte eadem peribant. Quomocunque vero hæc, morbi primo sub stadio, se habeant, sat cito tamen febris eidem, vel propriæ, vel epidemicæ constitutionis jure, dominantis character se manifestat.

Ac primo quidem, fortiores habitu, cujuscunque demum ætatis aut sexus, homines, — vel jubente sic regnantis morbi genio, minus etiam robusti, mox a febre violenta, continua, frigore nempe magis conspicuo, calore magno, ac pulsu frequente, sub initio saltem pleno & magno, post hinc vero contracto & duro, — maxime autem a sævis torminibus, hinc inde cedere aut cessare visis, mox vero cum augmento rediventis; uni fere loco abdominis infixis, mox omnem super ventrem dispersis, invaduntur. Urgente sic istius, attackum recusantis, non raro duri, dolore, vomendi conatus, vel adeo, ut in ipsa enteritide, vomitus succedunt. Interea vehemens in recto intestino, ac ad ipsum adeo perinæum, vel urethræ canalem, ardor, tenesmus, dysuria, stranguria, cum paucis & flammis, vel aquosis prorsus lotio, lumborum, coxarum dolor, miserum divexant. Hic morbi, celeriore ingressu incendentis, est, quo, aut ex vasis hæmorrhoidalibus distillans, aut ex villosa intestini tunica, sæpe, apud infantes præcipue ac juvenes, per ani sphincterem prolapsa, strangulata, tumente, morbose secretus languis, copiose latis profiliens, symptomata imminuat; ubi cruor vena detractus imprimis corium denum, atque concavam in infulam contractum mox offerat; ubi methodus medendi excitans, potus spirituosus, remedia, ut vocant, antidysenterica, seu adstringentia, siptica, opiata, extemplo morbum adaugeant, ac alvum per dies quidem sistant; sed ventris cruciatus mirum accendant, tumorem, durtiem, ac instantis intestinorum, in dysenteriis lethalis frequentis, ad rectum, præ aliis, malo, gangræne pericula vel maxime intendant. Sub hac rerum conditione, lingua aridissima, pulsus contracti, celerrimi, inæquales, singultus, vomitus, ac, alvo demum involuntaria, cadaverosa non obstante, meteorismus, frigus extremitatum, sudor algidus cum aestu interiorum, lipothymia,

æ tandem, sub plena dolorum cessatione, mors ipsa, sequuntur.

Mitior quidquam sub morbo, & febris, & dolor abdominis, & ipse tenesmus minus urgent; inter liquidas dejectiones interdum hic fæces figuratæ, globosæ, cum remissione symptomatum eximia, deponuntur; urina nec limpida nimis, nec æquo saturatior excernitur; cutis minus sicca est.

Haud raro, tum in hac ipsa, tum quavis alia dysenteria sub specie, materia puriformis, ab intestini recti superficie interna morbose secreta, solidescit, ac in pseudomembranas conversa, variis sub formis, per anum, aut in frustis exiguis, contortis, aspectu floccosis, levissimis, expellitur, & liquidis, simul expulsis materiis caruncularum sub nomine, innatat; aut longiores in pelliculas, — aut in tubos polyposos, intestini, cui adhæserant, figuram referentes, efformata, dejectionibus inhæret; aut demum, ad sat magnam longitudinem, ex ano, ut diu pro tunica villosa, ab intestino deterfa, per iudicii errorem sit habita, terrorem ægris incutiens, propendat.

Quod si hæ pseudomembranæ intestino firmiter adhæreant ac tandem ad crescant: quod quondam in laryngis ac tracheæ inflammationibus contingere, & in ipso intestino recto, a phlogosi correpto, factum esse, fœminæ exemplo docuimus; — aut si, spatiis fibrarum, tunicarum intestini intermediis, cellulosis, collectus humor puriformis solidescat, ac istius diametrum imminuat; tunc ægrum, licet hoc a morbo restitutum, perpetuè circa vias stercorales angustia multæque miseriæ expectant.

Nec minora ægros quondam dysentericos mala prement, si, quod magnis, eadem in paragrafo, alibi que allatis cum exemplis jam satis illustravimus, inflammati & cum vicinis visceribus concreti suppuratio intestini recti, aut colon sequatur.

Tanta vero tenesmi fortioris in quavis dysenteriae specie pertinacia est, ut & morbo jamjam absoluto, in quibusdam ille lat longam temporis per moram, vasorum hæmorrhoidalium, a malo prægresso magis turgentium, vel tunicæ villosæ sensibilitati morbosæ innixus, continuet.

Frequentissima vero inter omnes, dysenteria est asthenica, etsi hæc quoque gradus vehementiæ diversos utique agnoscat, atque hoc anno, blandius decurrat; alio autem, maligna, vel ipsius pestis in morem, insidias horrendas fruatur. Qui sidam typhi, seu febris nervosæ gravioris imaginem a nobis depictam coram oculis posuerit, eique jamjam allata partim dysenteriae phænomena, ut symptoma, superaddiderit: is longiore hic dirissimi, & vix non integrum sibi soli librum requirentis, morbi descriptione haud facile indigebit. Ut breviter, sed quantum interest, rem expediamus, subita hic & magna, vel summa mox virium vitalium prostratio, cum pullu exili, inæquali, urina sanæ fere simili aut pallida, aquosa, artuum tremore, subsultu tendinum, spasmis, somnolentia, deliriis, extremis abdominis cruciatibus, interdum fere nullis, tenesmo crudeli, singultu præfocante, lipothymiis, — non raro petechiæ, maculæ lividæ, nigræ, miliaria, — aphthæ copiosæ tum oris & faucium in cavo, tum in œsophago, ventriculo, intestinis, per sua symptomata cognoscendæ, sese manifestant. Dejectionum numerus hic fere infinitus est; ac tanta interdum per intestina, tenuis, saniosæ materiæ, vel sanguinis soluti evacuatio contingit, & ægros non minus, quam in ephmera britannica sudores, quos inversos fere hic sistit, brevi tempore penitus exhauriat. Multis sane partimque gravissimis dysenteriae epidemiis plures apud populos, quibus octo fere per lustra pro viribus adstissem gloriæmur, interfuimus; sed horret adhuc animus ab illa, quam viginti tres ante annos Bruchsalis observavimus. Primum hæc teneros infantes quamplurimos, quin
opem

opem medicam his parentes ferri curassent, ce-
lerrime mactavit, mox adultos, ut solet, pauperum
ex classe, morbus corripuit, & jam tertia quartave
die, primis scilicet illius principiis neglectis, mag-
na ex parte trucidavit. Cadaveris sub aspectu ali-
qui ex illis per cubile ad fenestras profundas vacil-
lantes, nobisque manus jam frigidas & tremulas
porrigentes, priusquam de periculo somnias-
sent, sequente jam die exspirabant. Brevissimo tempore
hæc infelix constitutio & nata, & fausto sub omine
extincta fuit. In castris, in urbibus obsidione cir-
cumductis, & in clallibus maritimis, nec minus in
carceribus, ergastulis, strages sæpe hæc dysenteria
species, immanes, a plebe, ad cives reliquos &
ad clalles istorum potiores transire solita, edidisse
est visa.

Frequentius hac dysenteria sub specie, gan-
græna tubum intestinorum, imprimis recti, pre-
hendit: quo in casu, tormina quidem, ac ipse te-
nesmus omnino cessant; sed meteorismus subnasci-
tur, singultus perpetuus, ægrum vix non præfo-
cans, æruginosus sæpe vomitus, extremitatum mar-
moreum frigus, sudor gelidus, alvus copiosa, ca-
daveris fœtorem spirans, anxietas, non raro sopor,
deliria, oris extrema siccitas, vox rauca, aphonia,
dysphagia, facies hippocratica, lipothymia fre-
quentes accedunt, ac mortem vicinam annunciant.
Vidimus tamen, ubi hæc, lethalia aspectu, sym-
ptomata per mensem, quin hæc ipsa sequeretur,
urgebant.

Si mitius dysenteria incesserit, quo ordine
symptomata sub morbi principio increverant, hoc
denum sub fine illius sensim sensimque minuuntur.
Tormina & simul suam ferocitatem deponunt, te-
nesmus mitigatur; flatus hinc inde sonori per anum
redduntur, fæces aliquando figuratæ cum emolu-
mento, vel saltem pultaceæ minusque liquidæ se-
cedunt. In ægris quibusdam, exanthema cuta-
neum, pruriginosum, pustulosum & quasi variolo-
sum, in aliis squamosum, aut crustæ lactææ fere
simi-

simile, in cute, — apud alios, dolor artuum quasi rheumaticus, intestina liberasse videntur. In sat multis diarrhœa chronica dysenteriam, hac ipsa sanatu difficilior, subsequitur. Hæmorrhoidalia non raro symptomata a prægressa dysenteria, aut major ani sensibilitas, aut ipse adhuc tenesmus, convalescentes hinc inde sat diu premunt. Exhaustos nimis a morbo graviore homines, aut hydrops, aut tabes tandem perimunt.

Causæ. Varias dysentericæ causas assignaverunt medici: hi enim, & quidem antiquis non minus, ac recentioribus temporibus, fructus horreos hunc morbum producere, — illi, frigus autumnale, maxime nocturnum, post dies calidiores, eidem pro fundamento esse, — alii, contagium hunc ipsum generare, — bilem sub æstivis caloribus corruptam huic ansam præbere, — in constrictione coli intestini a fæcibus duris irritati rem fere omnem esse positam, alii putarunt.

Fructus horreos tanti quidem criminis infontes esse, veterum jam aliqui viri eximii notarunt; & qui dysenterias iis adeo temporibus, quibus aut nulli sunt ex illis, aut quo fructus necdum ulli gustari potuerant, epidemice tamen per integras provincias grassari viderunt: illi non vano nunc causam argumento rejecerunt.

A frigore, ac suppresso transpirationis cutaneæ ab opere diarrhœas non paucas proficisci, ultro concessimus; nec sub fluxu dysenterico, nec ab eo jam sedato, rheumatismi, illinc intestinalis, hic, vagi, desunt ubique symptomata. Interim vel omni anno, vel mensibus illius quibusvis, refrigerii suppressæque transpirationis haud deest occasio; nec tamen anno quovis, tempestatis ratione licet iniquo, nec fere aliis, quam seræ æstatis ac autumnus mensibus, intestinorum difficultas venit in conspectum. Accedit, quod in morbo, sub quo, tepido in lectulo detentus æger hunc ipsum quovis fere momento nunc deserit, nunc repetit, rheu-

ma-

maticis affectionibus, quin hæ ipsæ fluxui dysenterico ut causa subsuissent, ansa dari potuerit; & quod, si novo hoc sub morbo, alter ille compesci videatur; hoc ipsum per successionem contigisse ex eo non satis certum sit: quod morbus novus, quidquam atrox, alterius licet originis, antecessori tamen suo sæpe legem imponat. In multis sane, quos dysenteria gravis corripuit, nullum omnino præcessit refrigerium; nec tenerum infantum ab illis satis tutæ sunt cunæ; nec cæli septentrionalis magis, ac meridionalis, aut vicissim, illa progenies est.

Contagii hoc in morbo rationes nunc satis conspicuæ, nunc nullæ esse videntur. In castris, exercitibus, in locis obsidione cinctis, in carceribus, ergastulis, nosocomiis, apud plebem, domibus angustis, impuris compressam, & ingressu prior, & frequentior dysenteria esse consuevit. Alii vero nec hæc quidem perpetua sunt. Interdum pauci ejusdem habitaculi incolæ, interdum plures hoc a morbo plectuntur. Solitariæ exempla dysentericæ, & quæ in alios, quamvis sibi diu expositos, nequaquam transiverit, haud raro occurrunt. Per decem annos, quibus Vindobonensi præfixi fuimus magno nosodochio, plures quidem in illud dysenterici suscepti fuerunt: sed ex his in alios morbus ita non transit, ut manifesta esset hoc in loco contagii illati propagatio. Ne methodus medendi felicior ubique contagium latuisse satis confirmat.

Ex bile, saburris corruptis, acrioribus dysenteriam quoque, sicut morbos vix non omnes, ætas nostra, plus quam ulla alia, nimis diu derivavit. Quæ interim tot aliis in locis, sed potissime quæ de ipsius cholerae natura & caulis adduximus argumenta, ea hanc olidam scholarum hypothesin satis infringunt; nec medendi ratio melior & hanc magis suffulcit. Qui bilem hic copiosius & acriorem in hepate secerni, & sic ex illa morbum, de quo agimus, oriri contendunt: hi etsi ve-

ri quid afferant, effectum tamen cum causa confundunt.

Sed magni certe momenti, hac rerum sub indagine, intermittens hinc iude dysenteriae character est. Hæc morbi indoles scilicet jam sola satis ostendit, dysenteriam alterius morbi symptoma esse posse: unde facile, nunc sæpius atque alius sub rerum conditionibus hoc modo morbus incedat, quod certe de scorbuto dicendum est, necessitas eruendi deducitur.

Non alius est, qui guttur, seu intestinorum per fauces introitum, — quam qui anum rectumve intestinum, seu intestinorum exitum, occupet morbus; ac summa plures cynanchis species inter atque dysenteriam affinitas intercedit. In angina fortiore, sensus ardoris, rubor, inflatio, tensio, puriformis, interdum subcruenti humoris secretio, scercatio continua, deglutiendi nifus perpetuus, dolore plenus, ac tenesmo qui ad anum est dysentericis, in omnibus persimilis, occurrunt. Cynanches membranacea, ulcerosa, cum dysenteria gravi, sed potissime cum maligna, vix non in omnibus conspirant: ac sicut maculae cinereae, ex livido nigrescentes, gangraenolæ fœtidæque illinc fauces, œsophagum, laryngem, — ita rectum, vel & colon intestinum, in illis, quos dysenteria enecat, frequenter occupare cernuntur. Quæ hoc in morbo carunculæ, pseudomembranæ, concretiones polyposæ per anum haud raro secedunt: illæ in cynanche membranacea per tussim expelluntur.

Atqui cynanche quævis, nisi localem modo affectionem constituens, non morbus princeps, sed constitutionis, febris, nunc hujus, nunc vero illius symptoma est; ac ipsa angina ulcerosa, scarlatinæ cum typho majore incedentis satellitem exhibet. Quodsi ergo febris, quæ morbum talem, vel quæ dysenteriam malignam pro symptomate agnoscit, contagio suam debuerit originem: difficul-

eultas quoque ipsa intestinorum particeps erit contagii, nec tamen erit illis in casibus, in quibus morbi contagiosi effectus non fuerit. Causæ hic certe non requiruntur specificæ; sed quæ hiberno sub gelu pneumonias, typhos, — quæ verno tempore catarrhos, faucium affectiones multiplices, erysipelata, quæ æstivo, iterum febres æthenicas cum alvi fluxu copioso, & alia inducunt: illæ ipsæ (quo certe & frigus, & transpirationis suppressio, & rheumatismus, & alia bene multa pertinebunt) alium in modum directæ, autumnî sub decursu huic formæ favente, intestinum magis rectum & colon afficient, ac præter febris sibi propriæ, nunc intermittentis, dysentericæ quoque symptomata excitabunt. Fructus quidem horrei, dysentericæ culpam epidemicæ non habent; sed quidquid de illorum adeo virtute in illa sit dictum, in copia ingestæ, imprimis immaturæ, aquosæ, ubi primum jam corpus in hunc morbum est, eandem magis promte invitabunt. Eadem de multis oleribus, ab excrementis, succis suspectis, larvis plurimorum insectorum, uirgine, vel alio morbo præter morem oblectis, correptis dicenda sunt: quæ igitur esculenta curam magistratum majorem adventante sub autumnio sibi semper exposcent.

Effectus dysentericæ frequens, inflammatio, diversæ indolis, intestini recti, aut coli, erysipelacea, interdum profundior, est. Raro ulcus, quod veteres hic morbi accusarunt, interdum tamen, tubnascitur. Per dies novem tecum hoc morbo ægrotaverat mulier, tres ante annos in Vindobonensi nosocomio defuncta. In recto intestino non minus, ac colo sinistro atque transverso, inflammationis comparebant vestigia atque vera hinc inde exulceratio. Alibi, dictorum canalium superficies interna a pseudomembrana atque variis excrementis erat obduda. In casu lethali frequentissime gangræna succedit. Intestina crassa in Anns,

ut diximus, hoc a morbo solito denliora, rigida, coriacea & contracta reperta fuerunt.

Prognosis. Prognosis hoc in morbo momenta, tum ex ægri prægressa conditione, febris morbum inchoantis ex indole, tum ex cognito gradatim epidemicæ constitutionis caractere, ac tandem ex serie & succellione symptomatum, eruenda sunt.

Aetas tenerior, provecta nimis, pubertatis instans periodus, graviditas, puerperium, corporis habitus debilis, valetudinarius, pusillanimitas, dysentericæ pericula augent.

Quam febris intermittens, ut symptoma, producit ægritudinem, hanc recta illius pertractatio facile satis dissipat. Vidimus & nos, præviæ huic feбри periodicæ, dysenteriam, ut morbum alienum, successisse eamque suspendisse; cum vero hæc ipsa sanata jam esset, febris iterum quartanæ typum, ut antehac, rediisse. Dysentericæ ex febre energica venientis, aut intestinalis modo catarri specimen sistentis, haud tanta, sub cura morbi debita, esse solent discrimina. Neglectis vero mali principiis, enteritis & gangræna timendæ sunt. Profluvium cruoris ex ano, etiam sat multi, sub hujus morbi exordio proficuum esse solet. Dysenteria, febris asthenicæ intensæ, contagiosæ, seu typhi gravioris effectus, quamplurimum ominosa est. Sæpe febris lenta nervosa dysenteriam sub initio satis mitem offert, atque sub symptomatum apparatu non magno insidiosè blanditur, eundo vero larvam mox abjicit, ac improvisa nunc sruvit pericula. Sæpius mox primus morbi insultus aperte satis hæc prodit: virium prostratio conspicua, ventriculi oppressio, vomitus, dolor abdominis atrox, continua, sed vana delidendi cupiditas, tenesmus, parturientis nixus mulieris æqualis, nec tere delinens, dejectio pauca, nunc rubra, nunc alba, scenam aperiunt, typhique gravioris sibi prompte symptomata succedunt; donec viribus in totum de-

jec-

jectis, aut novus sub fine morbi vomitus, æruginosæ bilis rejectio, vel cardialgia gravis, vel infamis medicis singultus, ardor abdominis fixus, continuus, meteorismus lequantur, ac præter petechias, aut maculas nigras in cute comparentes, aphtharum cohors per œsophagum ascendat, oris cavum, linguam obducatur, vocem omnem ac deglutitionem elidat, suspendat. Tandem dolor quidem omnis in abdomine cessat; nec tamen singultus supprimitur, sed, quod supra jam monuimus, facie collapsa, pallida, vel brunea, oris antro siccissimo, nigrescente, soporosus, oculis semiapertis, in dorso, cruribus inverecunde divaricatis, jacet æger, ac præviis horborygmis, deletis sphincteris ani officio, alvum liquidam, nunc multam, bruneam, subnigram, foetidissimam, inscius amittit. Facile nunc lipothymia sibi succedunt, subsiliunt continuo tendines, extremitates frigent, sudor viscidus, glutinosus has obducit, ac tandem, tempore non æquali, sed ad dies quindecim, viginti, aut longe plures extenso, interdum sat brevi, finis tantis miseriis, ac vitæ imponitur. Paucissimi, sed, ut jam supra monuimus, aliqui tamen, hinc inde vitam, vix non in totum amissam, lento passu recuperant. Paucarum dierum spatio dysenterias malignas subinde mortem induxisse, jam diximus.

Est, ubi prima dysenteria epidemicae invasio quamplurimis, — sub fine vero paucis, lethalis sit. Inverso prorsus ordine hæc res interdum incedit, vel & medio regnantis morbi tempore major erit civium jactura. Hiberno redeunte gelu, morbus plerumque dispareret, illis nempe, quos chronica nunc diarrhœa divexat, exceptis.

Nec semper tam lunelius morbus dysenteria est; atque tunc præclara methodum nunc hanc, nunc illam venditandi, offertur occasio. Bonum erit utique, si rariores sint, aut fiant alvi excretiones, fæces vero copiosiores, pultaceæ, & cum dolorum moderamine deponantur. Ceterum hoc mor-

morbo fieri mollem, tractabilem, vaporosam, vel amplo, non viscido ludore madescere, urinas & flatus sonoros facile secedere, opportunum est.

Cura. Tam diversa caularum, quæ dysenteriam inducunt, & morbi ipsius ex indole, erui satis potest non unam huic malo medendi methodum esse opponendam. Insano quidem nisu vulgus in sistendo hoc profluvio vix non unicam ponit operam, ac insignem antidysentericorum, adstringentium scilicet, stipticorum, opiatorum, consult catalogum; sed qui hos agyrtarum vetularumque errores correcturi, ex vana hypothese, ubique bilem rancidam, rodentem, saburrasque olent, ac in his per repetita emetica & per evacuantia alvum remedia eliminandis, dies noctesque terunt, non minores hi generi humano strages parant.

Quodsi nempe dysenteria subjecta robusta, juvenilia, succiplena, vel quavis ex ratione ad morbos energicos disposita corripiat, ac febris, hypersthenicæ symptoma constituat; si dolor intestinorum atrox, ventris major ad tactum sensibilitas, tenesmus vehemens hominem divexent; si pulsus satis constans, magnus ac fibrans, aut præ doloris vehementia contractus, parvus, sed durus compareat; tunc sacra, atque repetita adeo primis morbi temporibus venæsectio, ac methodus debilitans, præstantissimum & unicum subsidium, — neglecta vero, imprimis ubi stiptica, opiata, vel alia excitantia remedia propinantur, diræ hominem enteritidis prædam constituet.

Et si vero dysentericorum cadavera, intestina hinc inde non parum inflammata ostendant plerumque; vix tamen primis morbi, non summi, diebus, aut interdum nequidem a morte, hæc ita se habebunt; sed illis, aut sine cura debita, aut perversa sub methodo transactis, oportet sane ut canales illi membranacei, tot vasis sanguineis instructi, atque tam sensibiles, inflammationem tandem localem sæpissime concipiant, ac diræ periculo gangrænæ submittantur.

Non

Non mirum igitur esse dicamus, si facta prius una alterave venæsectione, vel sub morbo non summo opere inflammatorio, sed fere catarrhali, hac arce omiſſa, aut emeticum porrectum noxam ſemper non tulerit, aut blanda ex tamarindorum pulpa, mana, oleo ricini Americani, aliquoties exhibita evacuante, — non quod bilem, ut morbi cauſam, egeſſerint, ſed quod emeſis diaphoreſin ſæpe moverit, evacuante vero alvum remedia vires ſuperabundantes ægrorum, fluidorum blanda cum ſubtractione, infregerint, opem ferre ſint viſa. Hoc ſcilicet, & complicationis manifeſte gaſtricæ ſub caſu, methodus alvum evacuans, in dyſentericæ, vel parum, vel magis ſthenicæ, principio adhibita, laudem, quam omnes fere hujus morbi ad ſpecies multi nimis extenderunt, aliquando meretur. Sunt tamen, quibus, ob majorem inteſtinorum irritabilitatem, modo ſola venæſectio & ſimili cujuſvis fuga conveniat; evacuante vero quæcunque, ſic ut in corryza inflammatoria ſternutatoria certe facerent, morbum mox adaugeant. Hac in ſpecie dyſentericæ quibusdam fructus horrei probe maturi, ac moderate ingeſti, cum alvum blande ſubduxiffent, auxilio fuerunt. Aliis, hi ipſi, ob flatuſ quos generant, ac ipſa adeo acida mitiora, tormina mox revocant. Pro potu, emulſio amygdalina, ſed tenuis, & quæ minus nutriat, vel leve hordei, avenæ, panis albi decoctum conveniet. Nitrum, quod minore in doſi parum præſtat, nec hic certe refrigerat, majore vero pondere præſcriptum inteſtina laceſſit, hiſ non addimus. Prout vero injectiones quondam ſub ſthenica cynanche in fauces inſtitutæ, haſ aperte irritare ac magis incendere ſolebant: ita & inteſtinorum hac ſub difficultate, niſi ſæces illiſ duræ inhæreant, clyſteres, quamvis ex rebus mucilaginofiſ conſtantes, & copia non magna injecti, ſæpe magis irritant, quam cauſam mali auferunt. Sub majore abdominiſ dolore, fracto jam ſatis

cruo-

cruoris impetu, fomentationes tepidæ ex lacte cum lini seminibus, aut cum herba malvæ cocto paratæ, modo lecto æger fixus inhæreat, eundem frenabunt.

Sedato febris hypersthenicæ furore, nec tamen, nisi simplicis catarrhi intestinalis sub casu, maturius, sub tepore lecti, diaphoretica mitiora, ex infuso sambuci, melissæ, & spiritu, ut vocant Mindereri, præscribimus. Antimonialia, opium & camphora, nisi morbo jamjam in asthenicum converso, latentes adhuc sub cineribus ignes facile in flammam provocabunt.

Asthenicæ cura dysentericæ, pro gradu ac indole febris, cujus hæc symptoma constituit, diversis, mitiora nunc auxilia, nunc vero efficaciorum sibi methodum requirit.

Levior interdum adynamia, a refrigerio inducta, catarrhalem intestinorum affectionem cum dysentericæ mitioris symptomatis producit; ad quæ fuganda, tepor lecti constans, infusa aromatica, in transpirationis incrementum tepide epota, spiritus Mindereri, pulvis Doweri, vel tinctura antimonii cum parca dosi opii, & mucilaginis gummi arabici vel tragacanthæ portione, jam sufficient. Emetica hoc rerum sub statu porrecta, magis quod diaphoresin promoveant quam quod bilem, hic innocentem, expellant, subinde conducunt; meliora tamen erunt, quæ tanto sine tumultu eodem effectus præstare non inepta sunt.

Quid quod gravior adeo febris asthenica, sub forma nervosæ versatilis, cum dysenteria incedens, maxime si contagium subfuerit, a solis volatilibus & opii portione admista, utpote quæ incidant & secretionem in cute augent, auxilium sæpe habeat. In India occidentali, ubi hæc dysentericæ species frequentius occurrit, venam prius tundunt, dein vomitum cum Ipecacuanhæ radice, alvum vero cum vitro antimonii, movent; & oblecto mox corpore, cum pulvere Doweri, aut cum

vino antimonii atque opii portione, sudorem amplum eliciunt. Ad venæsectionem quod pertinet, ea, in vera febre alienica indicari certe haud potest; suspicamur interim, sub tropicis morbos non paucos acutos, sub sua involutione, sthenicæ potius indolis esse, ac, vi stimuli majoris, citius quam alibi in asthenicos transire: igitur sub primo tam præcipitis morbi insultu, sub ventris dolore atroci, ac pulsu contracto & duro, sanguinis mittendi necessitas omnino subintret. Ad emeticum, & ad vitrum antimonii quod spectat, fateor vir clarus, illis in locis medicinam professus, hæc ipsa non tam evacuationis abdominalis ad gratiam, quam sudoris movendi ad finem præscribi; nec reticet, quod in casu morbi subitanei ac admodum violenti, ne æger cunctando perimatur, ad opium, & ad cordialia, non inepte sic dicta, illico recurrendum sit.

Monuimus hæc ideo, quod quovis sub cælo, sicut quondam de ipsa peste jam diximus, ac licet de febre flava partim nunc notum est, talia, sthenici sub principio, — sed hoc neglecto, mox indirecte asthenici, exempla mali, ex causis ubique non obviis, oriri bene possint; in quibus, methodum medendi, hodiernæ theoriæ, primo saltem aspectu, adversam, sed experientia confirmatam, rejecto præconceptæ opinionis jugo, amplecti non ultro quam æquum est hæntemus.

In communi igitur dysenteria asthenica graviore, quin vel de emetico, vel de purgante alvum remedio somniemus, quidquid in contrarium sit dictum, experientia suffulti, mox ad opium, vel in emulsionem cum gummi arabici mucilagine, vel in decocto lalép solutum, recurrimus. Similia, cum tenesinus nimis urget, ano, pauca quantitate, tepide committimus; ventri vero admodum dolenti fomentationes aromaticas, tum siccas, tum humidas, vinosas, vel simile cataplasma, — vel, malo magis premente, vesicans, ad cutis modo rube-

dinem imponimus. Quas ab opio, hac morbi sub specie, paralyses derivarunt, has nos quidem non conspeximus; sed & sine usu opii hinc inde dysentericis membra resolvi, jam diximus.

Si vires magis magisque fractæ id exigant, opium cum camphora, vel cum moscho & gummi arabico jungi, ac demum singula quæ in febre nervosa graviore consulimus, imprimis vinum rubrum cum cortice cinnamomi infuso, morbo discrimine pleno opponi oportet. Magnos certis hujus febris in casibus tepido a balneo effectus obtinuimus; in dysenteria vero gravi, sub tanta ægrorum debilitate, ac sub tam continuo ad alvum deponendam nisu, rara satis, rarior apud pauperes, illud administrandi concedetur occasio.

De vitro cerato antimonii, quondam, — de nuce vomica, nostris temporibus tam intense hoc in morbo laudatis, nec tamen multis a medicis hanc usque in diem continuatis, — de floribus sulphuris cum sale ammoniaco jungendis, — de electuario ceræ, — quod ad talia confugere nos hic coactos necdum viderimus, aliorum quidem effata venerantes, sed propria experientia destituti, sermonem non movemus. Nec ulum mercurii (primum ab Angliæ quibusdam medicis, deinde Ticini, jam duodecim abhinc annis a Viro claro publice laudati, — quamvis hoc genus remedii in morbo dysentericæ affini, in cynanche scilicet membranacea, & frequentius nunc in hepatitide athenica, cum fructu adhibuerimus): ex dictis rationibus, quin ideo his consiliis remittamus, tentavimus. Neque tantam nos, inter febrem nervosam versatilem atque nervosam stupidam, tum denique inter pituitosam, nisi formæ differentiam esse hucusque credimus, ut dysentericæ, sub hac, vel illa febris ejusdem sub veste incedenti, diversam adeo medendi methodum adaptandam esse censeamus. Hoc interim hic non reticebimus, stimuli hac ady-

namixæ sub specie ipsis intestinis ingeffi rationem, ex eo quidem in genere diverfam esse debere: quod illa partem præ cæteris irritatam prima sua actione mox alidat, & facile hinc violentius quam æquum fit, eandem afficere queat. Quare utique conspicuo admodum sub fenfibilitatis intestinalis augmento, mitiora, & quidem rebus mucilaginosi juncta, — sub ftupore vero, fortiora & magis nuda excitantia adhibenda veniunt.

Primis igitur febris athenicæ cum dysenteria incedentis temporibus, ftimuli magis volatiles ex dictis indicati lunt. Quodli vero morbus quidquam adultus his folis non cedat: tunc permanentes feu fixi magis ftimuli eisdem jungendi lunt. Hoc fcilicet temporis sub ftadio, nec fere prius, corticis limarubæ decoctum, cui aquæ cinnamomi limplicis, interdum & opii portio adjecta fuerat, quamplurimum nobis præftitit. Capta cum lithro falicaria, feu lyfimachia purpurea, hoc in morbo experimenta, fpem nofttam, & multorum illam fefellerunt.

Si febris vel fthenjca, vel athenica cum bile morbole secreta, aut cum gafttricis laburris manifeftè incedat: tunc certe, præmiſſa, in primo cafu, phlebotomia, in fecundo vero, exclufa, emeticum & purgans alvum remedium fat blandum, donec ad tuam limplicitatem reductus, & nunc aliter tractandus fit morbus, indicatur. Sat raro vermes tantis inteftinorum in dyſenteria motibus diu reſiſtunt; vel a morte in illis reperiuntur. Vidiſmus tamen ante triginta fere annos virginem hoc a morbo extreme labefactatam: cui tandem gravis ſingultus mortem minari videbatur, cum verme, aſcaride lumbricoide, per vomitum ſpontaneum rejecto, mox ille, ac morbus ipſe fat cito ceſſaverit.

Dyſenteria periodica, intermittentiſ febris ſoboles, iſtius in modum cum opio, mucilaginis gummi arabici ope aquæ aromaticæ juncto, ac demum peruviano cum cortice fuganda eſt.

Si longum in tempus dysenteria trahatur: tenesum tunc illa, & tormina saltem violenta, febrimque, nisi lentam forte, deponit, blennorrhœæ intestinalis, diarrhœæ chronicæ indolem assumit, ac ut ista, quod magnæ molis opus constituet, pertractanda est.

Sedato tandem morbo dysenterico, ejusdem recursus, facillimus, quavis cum cura, per adaptatam cuius illius speciei diætam, per medicamenta huic propria, maxime vero per atmosphæræ frigidæ fugam diuturnam, præcavendus est.

